

స్వల్పాహారమును అధిక ప్రయోజనకారిగ చేయుట యెట్లు.

దేశమున ఆహారకారకవల్ల, ప్రస్తుతము కనీస అవసరములవరకు రేపనులు నిర్వహించబడుచున్నవి. ఈరోజులలో అందుచేత, స్వల్ప ఆహారమును అధిక ప్రయోజనకరముగ చేయుట బాధ్యతకల ప్రతి గృహిణియొక్క ధర్మమైయున్నది.

ఇందుకొరకు మీ భోజనపదార్థములు సాధ్యమైనంత రుచికరముగ తయారుచేయబడు

నట్లు చూడుడు. స్వస్తిక్ గోవాలిన్ బ్రాండు వనస్పతితో, పూరియి, చపాతీలు, బిజ్జీలు, మున్నగు సకల భోజన పదార్థములు మిక్కిలి రుచ్యములై యుండును. ఉద్దిను శాకముల నూడి తీయబడి శక్తి సమృద్ధమైన ప్రత్యేకములతో తయారైన గోవాలిన్ బ్రాండ్ వనస్పతి, దాని సువాసనను చెడనియని షుక్లములైన నీట్లు డబ్బాలో మీ వద్దకు చేరును.

అన్ని స్టోర్లలోను 2, 5, 10 పౌనులలో దొరుకును.

స్వస్తిక్ వారి యితర ప్రాజెక్టులలో ను వాడన అనుచును,
కాంతి సోప్, యితర టాయిలెట్ సబ్బులు, స్వస్తిక్ షేవింగ్ స్టిక్,
బట్ట సబ్బులు చేరియున్నవి.

SWASTIK BRAND VANASPATHI

UNMATCHED FOR QUALITY

SWASTIK OIL MILLS LIMITED, Wadala, BOMBAY.

SOM-3

BE INDIAN

- BUY INDIAN!

SHILPI

నీల్కడిపా, మద్రాసు నెం. 14, బి. ప్రింగర్ వీధి, లోక్ స్కేవర్, మద్రాసు.
నీల్కడిపా, తొలకూరు ఆర్కాట్ క్రినివాసాచారివీధి, తొలకూరువీధి.

డైరెక్టరు - కె.వి.రెడ్డి B.Sc.Hons

camera sound art

BARTLEY. ARASU. NAGOOOR & RAMA RAO

STUDIO - NEWTONE

భారత పరిశ్రమల ఆయువు పట్టు ఇంకను
బ్రిటిషువారి చేతులలో నున్నది.

మనమందర మైకమత్యముతో కలిసి కృషిచేసినప్పుడే
అవి మనకు వశము కాగలవు.

తిక్కవ పెట్టుబడితో, జాతీయ పరిశ్రమలు నెలకొల్పుటకు
బ్రహ్మాండమైన ప్రణాళిక.

★ మా సోడావాటర్ మెషినులను స్థాపించుడు.

★ పరిమళద్రవ్యములను, టాయిలెట్ వస్తువులను
ఉత్పత్తి చేయుడు.

మేము చిన్నవి, పెద్దవి అన్ని రకముల సోడావాటర్ యంత్రములు,
సుగంధ తైలములకు, టాయిలెట్ వస్తువులకు ఉపకరించే పరికరములు
మిక్కిలి చౌకధరలకు సప్లయిచేయుదుము.

ఉచితముగా మీకు ప్రవీణుల సలహాకూడ నొసంగబడును.

THE ESSENCE & BOTTLE SUPPLY AGENCY,

14, Radha Bazar Street,

CALCUTTA.

ఫిబ్రవరి, 1947

శివాలాప్యము—పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులుగారు	...	101
వతంజలి-అయినమహాభాష్యము—గరికిపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	105
జనకృత శుకవర్ణన—శోరి నరసింహశాస్త్రిగారు	...	112
సాహిత్యము-శృంగారము -బెకోరే రెడ్డెన్	...	115
శోకాశోకివసము—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	...	120
కళాపూర్ణోదయ కథకు లింగపురాణము మూలముకాదు— మల్లాది సూర్యశారాయణశాస్త్రిగారు	...	121
న్యాయం—సోమంచి యజ్ఞన్నశాస్త్రిగారు	...	132
గాంధీ-రవీంద్రులు—దేవగుప్తాపు విశ్వేశ్వరరావుగారు	...	135
వ్యక్తావ్యక్తంలో యుద్ధం—వై. వి. రమణమూర్తిగారు	...	139
నా రెండవ భార్య—న్యాయ. లక్ష్మణప్పగారు	...	151
మన చరిత్రసామగ్రి, చరిత్రాను—మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు	...	158
కుటుంబం—సంతల శ్రీరామశాస్త్రిగారు	...	165
ఆర్షధర్మ సంగ్రహం—శ్రీ శిర్డికల్పానందస్వామిగారు	...	176
విజ్ఞానవిశేషాలు—“రాము”	...	179
మాతృదేవి—ఘట్టి అంజనేయశర్మగారు	...	182
అభ్యుదయ రచయితల సంఘం-నవ్యసాహిత్యరంగం—మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావుగారు	...	197
కలగూరగంప	...	199
విమర్శనము	...	202

త్రవర్ణచిత్రము : ఆటపాటలు—వేలూరి రాధాకృష్ణగారు

ఫిబ్రవరి కథలపాటి—బహుమానాలు.

ఫిబ్రవరి కథానికల పోటికి వచ్చిన కథానికల్లో మాడు ప్రథమ స్వీతియ బహుమతులకు శాగ్గ్యం లైన కథలు బొత్తిగా రానందుల మూడవ క్రేటివే మాడు కథానికలుగా చూచి ఈ సంచికలో ప్రచురించినవైనవి. ఆ మాటికిన్ని (స్వక్రాంత్రంలో యుద్ధం; కుటుంబం; మాతృదేవి) విశిష్టిగా మాడు తృతీయ బహుమతులు ఇవ్వడానికి నిర్ణయించినమైనది.

—సంపాదకుడి, భంజ.

త్వరపడుడు !

ఇన్నదే వెలువడినది

త్వరపడుడు !!

శ్రీ మద్భగవద్గీత (తెలుగు)

(వ్యాఖ్యాత : శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు)

చతుర్థ సూర్తము : చల సూ. 4-0-0

(పోటీకి ప్రశ్నకము)

సంస్కృతమూలము. శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు వ్రాసిన తెలుగు టీకాతాత్పర్యవిశేషార్థ వివరణములు గల 400 పుటల గ్రంథము. గీతాధ్యయనము చేయువారికి మిక్కిలి ఉపయుక్తమైనది. ఖద్దరు బైండు.

మేనేజరు, ఆంధ్ర గ్రంథమాల.

ఆంధ్ర పత్రిక

సర్వజిన్నామ సంక్షత్తర పంచాంగం

శుభానికి గాని అశుభానికి గాని పంచాంగము చూడిని హిందువు ఉండడు. ప్రతి హిందూగృహానికి తప్పనిసరి వస్తువు పంచాంగము.

ప్రచురణ భూమి :

బ్రహ్మశ్రీ విఠపర్తి కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిలుగారిచే గుణింపబడినది.

1000 కి రు. 250/- 100 కి రు. 27-5/- డైలీ 1 కి రు. 0-5-0.

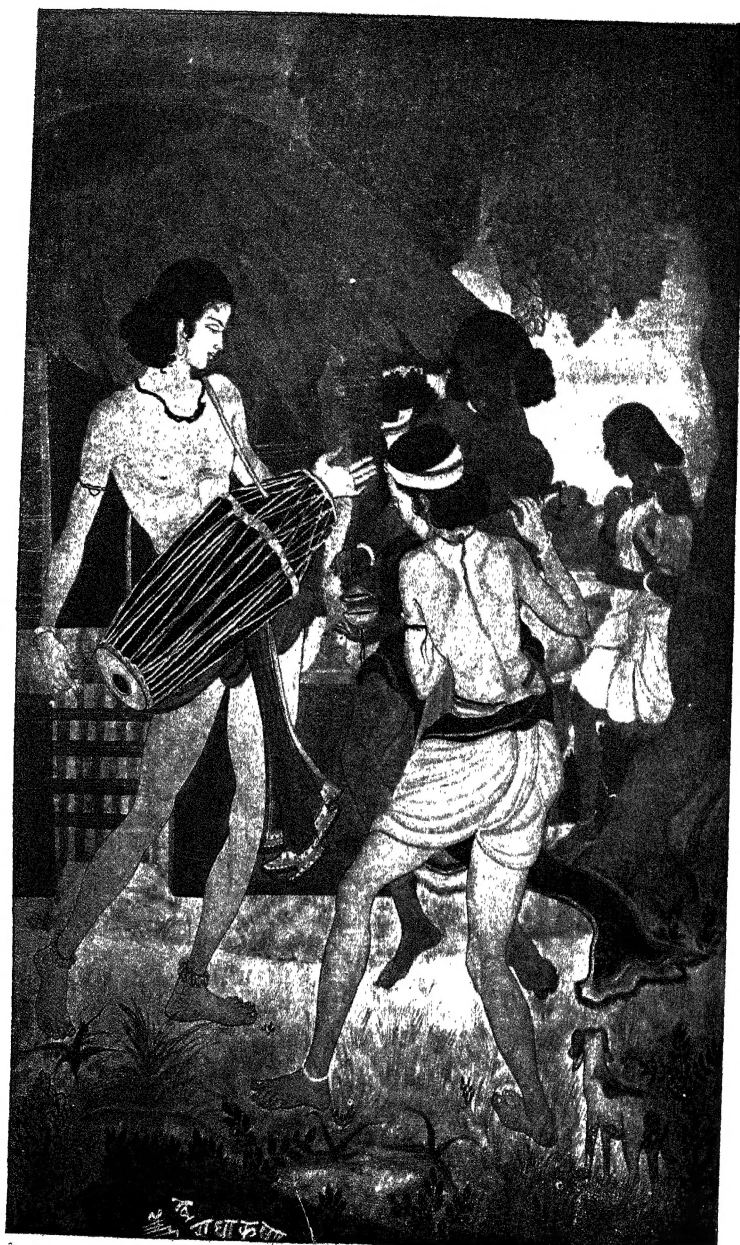
పాకింగ్ పోటీకి ప్రశ్నకము. ఆర్డరుతోపాటు సగం పైకం అడ్వాన్సుగా పంపవలెను.

వివరములకు :—మేనేజరు.

ఆంధ్ర పత్రికాకార్యాలయము, మదరాసు.

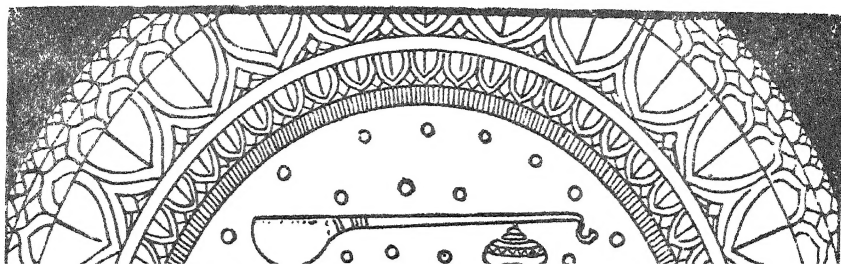
7, తంబుకెట్టి వీధి

జి. టి. మద్రాసు.

తారతి, ఏప్రిల్ ౧౯౪౭

అల్లిపాటలు
చిత్రకారుడు: వేణుగిరి రాధాకృష్ణగౌడ

సంపుటము 24

సంచిక 2

జ్ఞానరత్న

ఫిబ్రవరి, 1947

వ్యయ, మాఘము

కర్ణాటక

వా లా స్ర ము

*

= శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

ఘక్కుమని నవ్వి నది - జక్కవల బెక్కువలఁ
జక్కడను జనుదోయినిక్కఁ బౌరవృత్తి యపుడు
నిక్కుజనుదోయిలో నిబిడరోమోద్దమము
దిక్కుదిక్కుల నెల్ల దివ్యనేత్రోత్సవము

తెగమిగులుదొగలజిగులుగన్నులదోయి
నిగనిగలు మిట్టింప నిలచి చూచెను శౌరి
నిలుచు వాలకములో నెలవంపు - వంపులోఁ
గులికినది యమృతమో! గోటిసాందర్యాలూ!

బంధూకపుష్పసంబంధువగుఁ జఱుఁబెడవి
నందముగఁ గదియించె నల సహసం బౌర్య
యానవ్వలోఁ గదలె నచ్చరల సిగ్గులో!
గాని-యీశ్వర కలలో! కామధేనువుపాలూ!

స్థలపద్యముల యొప్పు గల తామ్రతలపాద
ములఁ గదలెను దేవి మురిపెములు జలికించి
కదలు కదలికలోనఁ గలకలా నవ్వెనట
గొదమగంటలూ! నిల్చికొన్న స్వరకన్యకలూ!

లలితముగఁ బలికినది మొలనూలు-గోయిలల
జలుఁగు గొంతుకతీసి జలజలా పారించి —
యా వాకలో నిల్చె నాగమాంబురుహమ్ము
లావిరులవై నాడె నానందబ్రహ్మమ్ము —

జంకించినది లులితచపలభూలతలతో
శంకరుని శర్వాణి - జలదసుందరవేణి
దటుకునను నూచిపాస్తంబుతో - నాగేంద్ర
కటకునకు ధైర్యంబు గంపించి పోయినది—

అటు బండె నొకసారి యతివ కిలికించితం
బిటు విరిసె నొకసారి యింతియుల్లోకితము!
ప్రమదాకపోలమ్ము భావకిమ్మిరితము
కమనీయమదరాగ కలికాచిచుంబితము

కుణకుణక్వణనంబు లనుగతిగముగఁ బాడ
నణమధ్య జూపినది యభినయవిభేదములు
వనములను - వనధికంకణములను - జగతిలో
నణువణువునను భావ మాక్రమించినదపుడు
తరళలోచన వింతతానకంబుల నిలచి
కరపద్యముల సర్గకలనంబుఁ జూపించె

1. మీడికి నిక్కింపఁబడిన దృష్టి యుల్లోకితము.

నాన్యస్త్వి నందుకొన కమరులును దేవర్షు
లాశంకితులు - నద్భుతాక్రాంతమానసులు

గా నిలిచినది దేవి-కలకంఠశ్రుతివీధి
లో - నిత్యరమణీయలోకములు బాంఁగెత్తఁ
బలికినవి వల్లకులు కలకంఠిగానమ్ముఁ
బలికినవి వల్లకులూ ! బరమేశ్వరియొగాని !

తకర్పుణుతర్పుణుతక - తకిటతదిగితోతది
గితో - తదిగితోయనురణనములుమీఱంగఁ
బ్రతిగజ్జయెడఁదలో భావములు బులకింపఁ
బ్రతిభావమున రసము వాటి దిక్కులు ముంప
2 ప్రియురాలి యూరుపులు బ్రేరేప చషకమ్ము
పయి మందవలితమ్ములయి లేచు దరగలటు
బాలేందుఘాల - నగబాల - పార్వతి నిలిపి
లీలావిపర్యాప్త³ రేచిత్రభూలతలు

4 పరివాహితము శిరము-చిఱునవ్వు-నెత్తమ్మి
విరికన్నుఁగవలందు 5 విభ్రమాలోకితము-

2. ఆమెరేచిత్రఘాలతలు చాల లలితముగ నగుపడి
నవి. అవి యెట్లున్న వనఁగా - ప్రియురాలు ప్రియునకు
మధ్య మందించుపుడు - ఆమెయూరుపులచేత నా
మధ్యపాత్రమున లేచు మధ్యకరంగములతో లలితముగ
నున్నవి.

3. అందముగ మీఁది కెత్తఁబడినవి.

4. వింజామరమునలె ఇరు ప్రక్కలకు వంచు
శిరస్సు పరివాహితము.

5. తిరుగుడుగల చూపు ఆలోకితము.

6. సమము, ఉద్భాహితము, అధోముఖము, ఆలో
లితము, భుతకంఠితములు, పరావృత్తోత్తిప్తములు, పరి
వాహితము.

7. సమము, ఆలోకితము, సాచి, ప్రలోకితము,
నిమిలితము, ఉల్లోకితము, అనువృత్తము, అవలోకితము.

8. ఇచ్చట హస్తకేటము హస్తప్రాణముల కావ
చారితము. హస్తప్రాణములు పదిరెండు. ప్రసారణ,
కుంచిత, రేచిత, పుంభిత, అపవేష్ఠితక, ప్రేరిత,
ద్యోజిత, వ్యావృత్త, పరివృత్త, సంకేత, చిహ్న,
పదార్థటికలు.

9. కనబొమ్మలు పైకెత్తిన దృష్టి

కించిదాకుంచితము - చంచలము బొమ్మదోయి
పంచాస్తు⁹ బాణమ్ము-పర్వతేశ్వరు సుతకు -

6 నవశిరోభేదములు నవకంబుగాఁ జూపి
భవురాణి⁷యష్టగుణభావదృష్టులు మోపి
8 పదిరెండుహస్తములు బట్టి-మదిరాక్షిమఱిఁ
బదిలంబుఁగాఁగ గ్రీవాభేదములతోడ

ఆడినది గిరికన్నె యలసమారుతముట్లు
బాడినది సెలకన్నె పకపకా నవ్వివటు -
లాటపాటలలోడ నవశులై బ్రహ్మర్షి
కోటు లెల్లడ నమితజూటులై నేనింప

శరదబ్జధూళినిజరితముల చక్రముల
సరిదూగు లావణ్యభరితకుచయుగ్మములు
చనుకట్టునెగమీటి మినుఁదాకునో! యనఁగ
వనజాక్షి-బైవైని వక్షమ్ము విరియించి

యాడినది గిరికన్నె !

ఒకవైపు భూభంగ మొదిగించి చూచినది
వికచసూకూతముగ విశ్వేశ్వరుని - లలిత
యా చూచుచూపుతో నర్ధేందు భూషునకుఁ
బూచిపోవఁగఁ బుష్పముకుళములు నిలువెల్ల

ఆడినది గిరికన్నె !

మేఖలాచంద్రకిత మృదుమధురవశా మధ్య
మాకంఠితంబయ్యె నగరాజ ప్రియపుత్ర
కాకంఠితంబులో నలనప్రీడాభరం
9 బాకేకరితదృష్టి యనురాగసూచకం

బాడినది గిరికన్నె !

నవ్యహస్తం బర్ధచంద్రాభినయముతో
దివ్యలీలను నిలిపి - దేవి నడుమునయందుఁ
గొనగోట నుదుటఁ గ్రమ్మి నజెమ్మటల మీట
కొనచూపులనె శివునిగోర్కె లోతులు దూట

యాడినది గిరికన్నె !

కోపఘూర్ణితమైన కొదమనాగమువోలె
దీపులగు నూరుపులు దెసల్లె జల్లించి—
యలనవలితములు జేతుల భంగిమలతోడ
జలజారిముకుటు గన్నుల నాస లెనకొల్పి
యాడినది గిరికన్నె !

నడునొసలిపై నున్న నాశినామము గరఁగి
వడిజాఱి-కనుబామల వంకలను నిలువంగఁ
గ్రొత్తఁదోమిన దంతకోరకంబుల గాంతి
గుత్తులుగ గుత్తులుగ హత్తి కొన శివుపైని
యాడినది గిరికన్నె !

నమపాదయుతమైన స్థానకస్థితినిలచి
క్రమముగాఁ జూపులను గంజాక్షి విరజమ్మి
ఘలుఘలుఘలుమనెడి వలయనాదములతోఁ
జలిపినవృద్ధుల సుమాంజలి నట్టి శివునకై
యాడినది గిరికన్నె !

వెలయంగఁదొమ్మిదగువిధములను జెలువముగ
నలినాక్షి¹⁰ భూచారిసాట్యములు జూపించి
పదునాఱుగు¹¹ భూచారిపద్ధతుల నెనగించి
మదిరాక్షిగతిచారిమధురిమలు బొనఁగించి
యాడినది గిరికన్నె !

శిరముఁజూపులుమించుఁజెక్కిల్లుఁ గనుబామలు
దరుణాధరము బయోధరములునుదంతములు
ముఖరాగచిబుకములు మొదలైన వావగలు
నకియ - భావానుగుణచాలనంబుల నెనఁగ
నాడినది గిరికన్నె !

శుకతుండనిభకుచాంశుకము వదులుగ జాఱ
మోకముపైముంగురులుమునరుకొనివిడఁబోఱ
బంచవన్నెల కాసె వగలుగులుకఁగ-విమల
చంచలాక్షులఁ గటాక్షౌంచలమ్ములుమిగుల
నాడినది గిరికన్నె !

నమరూపములగు నంసములుఁ గటికంఠములు
నమపాదములు నంగనమరూపచలనములు -
నురముపెక్కు-వయ్య-సుందరభావప్రకటనము
సరసీజముఖ - నాట్యస్థావరమునుఁ జాట
నాడినది గిరికన్నె !

ఆవైపు నీవైపు నతిరయంబునఁ దూఁగ
భావభవు తరవారిసా వెలయు గీలుజడ
చలితనాట్యమున కాశ్చర్యపరవశుఁ డగుచు
లలితేందుధరుఁడు దానిఁవఁ దిన్నఁగనగుచు
నాడినది గిరికన్నె !

పూవుగుత్తులనడుమఁబాలుచుగిసలయమువలె
దా విమలమర్దఞాంతరమునను నిలుచుండి
పలుమారునిలమోద లలితముగఁ గుంగి-కిల
కిలకిల మటంచు-మేఖలనవృద్ధులనుఁ బొదల
నాడినది గిరికన్నె !

జఙ్గతపావడచెఱఁగు చలియింప - గంటసరి
గరము నటియింప - బంధురశ్రోణి గంపింపఁ
గరయుగంబుల ఘల్లుఘలుమంచు నెలుగించు
వరకంకణములతో - భావభవు గంధగజ
నాడినది గిరికన్నె !

కలఁగఁ జెక్కి-శృవయిఁ గస్తూరిమకరికలు
మలఁగ నిటలంబుపైఁ దిలకంబు లలితంబు
నిడుదఁగన్నులఁ దేరు నీలోత్పలములతోఁ
దడఁబడని లయతోడఁ గడువేగముగ నవ్వ
నాడినది గిరికన్నె !

ధిమిధిమి యటంచు దుర్దినవారిధరధీర
భ్రమబూన్చిమద్దెలలుబలుమాటుధ్వనియింప
జకితచకితాంగియగు సౌదామనియువోలె
వికచాక్షి - యజ్ఞాతవిభ్రమంబులు జూపి -
నాడినది గిరికన్నె !

10. శీలపై నిలిచి చేయు నాట్యము

11. పైకి నెంగించుచు జేయు నాట్యము

భవుని వక్షమునందుఁ బదలాక్షుఁ జిత్రించి
నవరసంబులకుఁ బుణ్యపుఁ బంటఁ జూపించి
భరతముని నానందతరళితునిఁ గావించి
స్వరకన్యకలకుఁ దత్తఱపాటుఁ గల్పించి
యాడినది గిరికన్నె

కుచ్చెఱులు భువిఁ గుప్ప గూరయై నటియింప
ముచ్చెమటతో మొగముమరిపెముల వెల
యింప

ముచ్చటగ నిరుప్రక్కముక్కరయుఁగంపింపఁ
బచ్చవిల్తుని పూన్కిఁ బారంబు జూపింప
నాడినది గిరికన్నె !

ప్రతిపదములో శివుఁడు బరవశతఁ దూగంగ
నతి జంద్రముకుటంబు సారెకుఁ జలింపంగ
ప్రతతి దూగాడినటు వాతధూతం జౌచు
శతపత్ర మది ము క్తసరివిచ్చికొన్నట్లు
లాడినది గిరికన్నె !

గగనవనమున విచ్చికొనిన జలదంబట్లు
వనముననుఁ బారాడు వాతపోతంబట్లు
పోతమ్ము గల్గోలములవైనఁ దూగినటు
శాతాక్షి గాయమ్ము సంచాలిత మొనర్చి
యాడినది గిరికన్నె

బ్రహ్మాణి యానందపారిష్కవాంగియై
జహ్మగాక్షముల వీక్షించి - మిద్దాకంగ

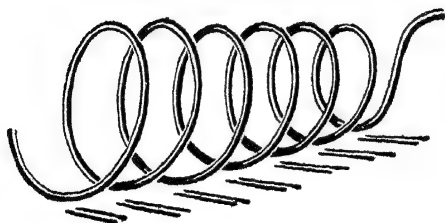
సకలామరులు శిరస్థులకీలితాంజలులు
సకలేశ్వరిని దన్ను సంస్తుతించుచునుండ
నాడినది గిరికన్నె !

ప్ర సుమముఁ దన్మయత్వమునఁగిలకిల నవలఁ
బ్రతిపక్షి యున్మాదపరవశత నదియింపఁ
బ్రతిజీవి బలకింపఁ బదునాల్గులోకముల
నతులితంబైనట్టి యద్వైతమే మ్రోఁగ
నాడినది గిరికన్నె !

తన లాస్యమును మెచ్చి తరుణచంద్రాధరణుఁ
డనుమోదమునఁ జేతులనుగలిపి యాడంగ
శివశక్తు లొక్కటిగఁ జేరినంతన హాను
లవికృతేంద్రియ “లో” మృటంచుఁజాటింపంగ
నాడినది గిరికన్నె !

పలికి రంతటన గీర్వాణు లెల్లరుఁ గూడఁ
జలితకంఠముల శివశక్తులకు మంగళము
కచ్చపీఠ యుత్కంఠతోడుత రాగ
గుచ్చముల నీన నాఘూర్ణితములుగ దిక్కు
లాడినది గిరికన్నె !

“దేవాది దేవాయ, దివ్యావతారాయ
నిర్వాణరూపాయ, నిత్యాయ, గిరిశాయ,
శార్యై నమో నిత్యసౌభాగ్యదాయై
తురీయార్థదాత్ర్యై, ధరాకన్యకాయై”

పతంజలి - ఆయన మహాభాష్యము

= శ్రీ గరికిపాటి కృష్ణమూర్తి =

అన్ని శాస్త్రాలలోనూ నూత్రాలు ఉన్నవి. వాటి మీద భాష్యాలూ ఉన్నవి. ఇన్ని ఉండగా ఒక్క వ్యాకరణభాష్యనికే మహాభాష్యం అని పేరు వచ్చినది. దీనిలో మూత్త్యం ఏమిటి? “లోకంలో వ్యాప్తిలో ఉన్న సర్వవ్యాయములకూ మూలం ఇందు లో కనబడుతుంది కాబట్టి ఇది మహాభాష్యం” అని ఒక రన్నారు. ఇంకొకరు “ఇతరశాస్త్రాలలో నూత్రాన్ని అనుసరించే భాష్యాలు ఆర్థం చెప్పినవి. వ్యాకరణభాష్యంలో ఒక్కొక్కనూత్రం భాష్య కారుడికి ఇష్టంలేకపోతే ఆ నూత్రం అనవసరం అని చెప్పటం, నూత్రం మార్చటం మొదలైనవి పతంజలి చేస్తాడు. నూత్ర ప్రత్యాఖ్యానముందుకూడా పతంజలికి, అధికారం ఉన్నది కాబట్టి ఆయనభాష్యం మహాభాష్యం” అని అన్నారు.

వ్యాకరణశాస్త్రంలో కట్టుబాటులు చేయుటకు అధికారం తనకు ఉందని పతంజలికి తెలుసును. ఎక్కడైనా శాస్త్రం సందిగ్ధంగా ఉండి అర్థంకాకపోతే “వ్యాఖ్యానతో విశేషప్రతిపత్తిః, నహి సందేహో దల త్కణమ్” — (సందిగ్ధంగా ఉన్నంతమాత్రాన శాస్త్రం కాకపోదు. వ్యాఖ్యానంవల్ల విశేషజ్ఞానం కలుగు తుంది) అని చెప్పి, “మేము ఇలాగ వ్యాఖ్యానం చేస్తాము” అంటాడు. మహాభాష్యంపై చాలా సరళం. ఎక్కడా ఒక పెద్ద సమాసం కనబడదు. భావం అతిగంభీరం. అర్థమైనాసరే కాకపోయినాసరే పుస్తకం పూర్తిగా చదవాలని అనిపించుతుంది. అంత వ్యాదయంగమంగా భావం ఉంటుంది. ప్రశ్నోత్తరా లతో, ఆక్షేప సమాధానాలతో ఒక నాటకం నడిపినట్టు మహాభాష్యం నడుపుతాడు. తలనొప్పి తెచ్చుకోవాలి అంటే, వ్యాకరణంకంటే మంచివిషయంలేదు. అటు వంటి వ్యాకరణాన్ని సాహిత్యగ్రంథం చేశాడు. చదు

వరి ‘కీమరకమ్’ అని ఏదో పతంజలిని అడిగినట్టు, ఆయన ‘ఇదమరకమ్’ అని సమాధానం చెప్పినట్టు ఉంటుంది. ఈ ‘వైమరక్యం’తో, ‘ఏదమరక్యం’తో గ్రంథమంతా సంభాషణ నడిపినట్టు నడుపుతాడు. చదువుతూంటే అనేకశాస్త్రసంప్రదాయాలు తెలుపు తాడు. ఆయన లోకజ్ఞానం ఆశ్చర్యం కలుగజేస్తుంది. ఇటువంటి శబ్దానశాసనము కలిగిఉండటానికి ఇతర భాష లేవీ నోచుకోలేదు.

ఈ వ్యాకర్తలంతా శబ్దాన్ని శాసించారుగదా! ఎక్కడిది వీరికి శబ్దం? కుమ్యురియింటికి వెళ్లి “అబ్బాయీ! మాకు కుండ ఒకటి కావాలి, దానితో పనివచ్చింది” అనిచెప్పి చేయించుకున్నట్టు ‘వైయాకరణం’గారిదగ్గరికి వెళ్లి “అయ్యో, చాలా అవసరం వచ్చింది. మంచి శబ్దాలు రెండు చేసిపెట్టండి” అని చెప్పి తయారుచేయించవచ్చునా? వీలులేదు. శబ్దం లోకంలో సిద్ధమేఉన్నది. దానిని సాధువుగా ప్రయోగించడమే వైయాకరణుడు చెయ్యగలిగిన పని. శబ్దమూ సిద్ధమే, అర్థమూ సిద్ధమే, శబ్దారసంబంధమూ సిద్ధమే. ‘సిద్ధమంటే ఏమిటి?’ అని మళ్ళీ ప్రశ్న. ‘నిత్యము’ అని సమాధానం. శబ్దము నిత్యమైన పదార్థము అని ఏలాగు చెప్తామంటే ‘సంగ్రహం’ అనే గ్రంథంలో ‘వ్యాడీ’ అనే ఆయన అలాగ నిరారణచేశాడు అని పతంజలి సమాధానం చెప్తాడు. ‘వ్యాడీ’ లక్ష్యోక్తాల వ్యాకరణగ్రంథం వ్రాసి దానికి ‘సంగ్రహం’ అని పేరుపెట్టాడు. ఆ చిన్న పేరుమటుకు నిలిచిఉన్నది, పెద్దపుస్తకం అంతరించిపోయింది. వ్యాడీ కాత్యాయ నుడితో చదువుకున్నాడనీ, కాత్యాయనుడికి ఒక్క సారి వింటే కంతతా వస్తుందనీ, వ్యాడీకి రెండుసార్లు వింటే వస్తుందనీ కథాసరిత్యాగంలో ఉన్నది.

“శబ్దాధియు నిత్యములు” అని అంటారుకాని, లోకంలో శబ్దం ఒక అర్థంలో బయలుదేలి ఇంకొక అర్థం పొందటం చూస్తున్నాము. కొన్ని కొత్తశబ్దాలు పుట్టటం, కొన్ని పాతశబ్దాలు పోవటం చూస్తున్నాము. మఱి నిత్యత్వం ఎలాగ అని అడిగితే వారికి ఈ లోకంలో గోల ఏమీ పట్టలేదు. వాళ్ళు మూలాధారంలో బయలుదేరింది. అప్పుడు ‘పరా’ అని దానిపేరు. అక్కడనుంచి నాభిదగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి ‘పశ్యంతీ’ అని పేరుపెట్టారు. పౌనఃపున్యం వచ్చేటప్పటికి ‘వర్షయా’ అన్నారు. దీనినే వైయాకరణులు శబ్దమని, స్ఫోట అని అన్నారు. కంఠదగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి ‘వైఖిరి’ అని పేరువచ్చింది దీనికి. ఇదే మన మాట్లాడేది. ఇది శబ్దరూపమైన ధ్వని. నాదమందుకు ఈ నాలుగు అవస్థలు అనుభవించి వైకి వస్తుందట. మూడో అవస్థలో ఉన్న స్ఫోటనే శబ్దప్రస్థానమని, అది నిత్యమని, మనం చెవులు మూసుకుంటే వినపడే శబ్దమే స్ఫోటనదృశ్యమని వైయాకరణులు ప్రతిజ్ఞచేస్తారు. వ్యాకరణం చెడితే బ్రహ్మోపాసన చేసినట్లే అని దీనివలన తేలుతుంది. వ్యాకరణానికి దర్శనత్వం సిద్ధమౌతుంది. దర్శనమంటే తత్త్వజ్ఞానసాధనంకావట్టి.

శబ్దం నిత్యం కాదు అని తొక్కిరియ అంటారు. లోకానుభవంవలన ఇది నిజమేమో అనిపించుతుంది. వాదోయ క్షిరలన దీని నిర్గుణతేరు. యోగసహధిలో నాదం వినపడుతుంది అని యోగశాస్త్రం. అదే స్ఫోటం అని కొందఱు వైయాకరణులు అంటారు. ఇదంతా అనభక్తకవేద్యం. తెలియనివాళ్ళు ఉన్నది అంటే మూఢవిశ్వాసం అంటారు. లేదు అని వాదస్తే మార్గనిశ్చయం అంటారు. స్ఫోటమగుటచే పతంజలి నూచించి విడిచిపెట్టాడు; భర్తృహరి, నాగేశభట్టు విభులంగా వ్రాశారు.

ఇంత శబ్దశాస్త్రం సాధించిన మునులుగూడా ఒక్కొక్కచోట వారి శాస్త్రానికి విరుద్ధంగా ప్రయోగాలు చేస్తారు. అవి తప్పులు అని అంటే సాంప్రదాయకుల మనస్సు చివుక్కునుంటుంది. వారు ఆ ప్రయోగాలను అనుసరించి అనేక ‘జ్ఞాపకాలు’ సాధించుతారు. పాణిని ‘స్త్రీకృష్ణా’ అని ప్రయోగించాడు. ఆయన

సూత్రాలప్రకారం ‘అఖ్యా’ అనే శబ్దమే ఉండాలి. కాని ఆయన ‘అఖ్య’ శబ్దం వాడేశాడు! ఉపసర్గముం దఱి ఉన్నప్పుడు ‘క’ ప్రత్యయం రాకపోయినా వాడేశాడు పాణిని. ఇదేమయ్యా అంటే ‘ఛందోవక్’ సూత్రాని భవంతి! అంటాడు భాష్యకారాడు. ‘సూత్రం వేదంలాంటిది’. అతేషించటానికి వీలులేదు. వెంటనే అతేషపడు బయలుదేలి ఒక కవి వాడిన అఖ్యశబ్దం శ్లోకంలో చూపించాడు. “యస్మిన్ దశ సమాసాణి. పుత్రేణాతే గవాందవో, బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రియోభ్యై సోఽయ ముఛేన జీవతి”. —కాదుకు పుట్టినప్పుడు ప్రియవదులైన బ్రాహ్మణులకు ఎవరైతే అనేకగోసమాసాలు యిచ్చాడో ఆయన ఇప్పుడు ఉంఛపుట్టి జీవించుచున్నాడు అని అర్థం. ఏమయ్యా ఈ కవి అఖ్యశబ్దం వాడాడు - అంటే, “ఛందోవ త్తనయః క్వుంతి” అని వేదశబ్దప్రామాణ్యం కవిరచనకు గూడా కలుగజేశాడు పతంజలి. ఈ రోజుల్లో ఈ వాక్యం మఱు చాలా ఉపకరిస్తుంది. ‘ఛందః’ అన్నప్పుడు ‘ఇష్టంవచ్చినట్టు’ అంటూ అర్థం చెప్పకొచ్చవును.

సూత్రప్రకారం ఒక విధంగా ఉంటే భాష్య ప్రయోగం దానికి భిన్నంగా ఉన్నప్పుడు భాష్య ప్రయోగాన్నే వైయాకరణులు శిరసావహిస్తారు. సర్వ నామానికి (దక్షిణ, వామ మొదలైనవాటికి) పూర్వని పాతం రావలసిఉండగా భాష్యకారుడు ‘అస్మిన్నన కాశే హస్తదక్షిణో గ్రహీతవ్యః, అస్మిన్నన కాశే హస్తవామః’ అని పరనిపాతంగా ప్రయోగించాడు. ‘ఈ అవకాశంలో హస్తదక్షిణంగానూ, ఇంకొకచోట హస్తవామంగానూ తిరగాలి’ అని దాని అర్థం. భాష్య కారవచనంవలన ఇది ఇలాగా వాడాలి అన్నాడు కయటడు.

శాస్త్రంకూడా లోకవ్యవహారాన్ని అనుసరించి నడుస్తుంది. ‘అకృతకారి శాస్త్రమ్’ - శాస్త్రంలో ఇది వరకు చేసిన పనికి మళ్ళీ చేస్తూఉండరు. ‘నాస్మి ర్దగ్ధం దహతి’-నిష్పత్తగలబడినదానిని తిరిగి తగలపెడుతుందా? భోజనం చేసినవాడు వెంటనే మళ్ళీ భోజనానికి సిద్ధమా తా? విసాసాలు కత్తిరించుకున్నవాడు మళ్ళీ వెంటనే

మంగలిదగ్గఱకు తయారౌతాడా? (కృతశక్యతః నపునః శ్మశ్రూణి కారయతి) పునఃప్రవృత్తి అవసరం లేనప్పుడు భాష్యకారుడు ఈ విధంగా వాదిస్తాడు.

పునఃప్రవృత్తి కావలసివస్తే 'కృతకారి శాస్త్రం' అని మొదలు పెడతాడు. 'పర్వవ్యవర్తి త్తదాప్రవృత్తిః'—శాస్త్రం మేఘంవలె ప్రవర్తిస్తుంది. మేఘం సముద్రంలో, నదిలో, మరుభూమిలోకూడా వర్షిస్తుంది. సముద్రంలో, నదిలో నీరుఉన్నదిగదా అని మాని వెళ్ళవు. భోజనం చేసినవాడుకూడా మంచి పిండివంట యెవరైనా తెచ్చిపెడితే తింటాడు. మంగలివని చేయించుకున్నవాడుకూడా ఇంకా బాగా పనిచేసేవాడు వస్తే మళ్ళీ వాడిదగ్గఱ మిసాలూ దిద్దించుకుంటాడు. 'శిల్పినిశేషాత్ కృతశక్యశుశ్చ పునః శ్మశ్రూణి కారయతి' పతంజలి అడిగేపుడు అవతారం 'కాబట్టి చెప్పినోటితో' చెప్పకుండా వేయరకాల వాదాలు వేయినోళ్ళతో చెప్పగలడు.

ఒక్కొక్కసారి ఒకనూత్రం ప్రవర్తించుకుంటే దానితోబాటు అవసరం అయిపని కొన్ని బయలుదేరుతే, కావలసినదానితో ఒక్కటేనవికూడా వస్తున్నది అని కావలసినపని చెయ్యటం మానేస్తామా? "నహి భిక్షు కా స్సంతీతి స్థాల్వా నాధిక్షయం తే, నహి మృగా స్సంతీతి యవా నోప్యంతే"—మధుకరం వాళ్ళతో బాధపడలేక వంట మానేస్తామా? మృగాలు ఉన్నవిగదా అని మైదవెయ్యకుండా ఊరుకుంటామా? బాధానివారణకు ఉపాయం ఆలోచించాలిగాని—

ఒకశబ్దం ఎక్కడో కొద్దిగా మాటిసంతమాత్రాన మఱియొక శబ్దమైపోయింది. "ఏకదేశవికృత మనన్యవత్." తోకతెగితేమటుకు కుక్క కుక్క కాకుండా పోతుందా? ఒకశబ్దం ఇంకొకశబ్దమందిరి ప్రవర్తించినంతమాత్రాన ఆశబ్దంగా మాటిపోదు. "నహి గోధా సర్వంతీ సర్వజా దహిః భవతి"—ఉడుము సర్వగతిని అవలంబించినమాత్రాన సర్వమైపోతుందా?

పరుపయ్యెదులు హర్షం చేత జీవికొఱకు, ఆశ్రయంకొఱకు మట్టివెదజల్లుతున్నవి అనే ఆర్థంలో 'అపస్మిరతే' అని ఆత్మనేపదం, 'నుటో' వస్తుంది.

"అపస్మిరతే వృషా వృష్టః—కుక్కుటో భక్ష్యాద్ధి, క్యా ఆశ్రయాధీ" —అంబోరు సంతోషంచేత మట్టి వెదజల్లుతుంది; కోడి తిండికోసం; కుక్క ఆశ్రయం కోసం. ఆవులు తల్లిని పోలుతై, గుడ్డాలూ తండ్రులని— "వైతృక మశ్వా అనుహరంతే, మాతృకం గావః"

పూజచేస్తున్నాడు అనే ఆర్థంలో 'ఉపతిష్ఠతే' అని ఆత్మనేపదం రావాలి. సమీపించుచున్నాడు అన్నప్పుడు పరస్పైపదమే. ఇవి ఉదాహరించేందుకు పతంజలి రెండుళ్ళోకాల్సి చదువుతాడు. "ఏవహా నా మప్యవిత్రానాం ఏశో భవతి చిత్తవాన్; కశ్య నానర నైస్యేఽస్మిన్ యదగ్గ ముపతిష్ఠతే. మైత్రం మంథాః సచిత్తోయఽమేషాపేహి యథా వయస్, ఏతదప్యస్య కాపేయం యదగ్గ ముపతిష్ఠతి."—చలచిత్తమైన ఈ కోతిగుంపులో ఆ కోతి ఒక్కటే సచిత్తమైనది— అది ఒక్కటే సూర్యుడిని ఉపాసించుచున్నది కాబట్టి అని ఒకరన్నాడు. మిగిలిన కోతులకు కోపంవచ్చి అంటున్నవి: "అలాగు అనకోవద్దు. మేము ఎటువంటి మనస్సుగలవాళ్ళ మో అదీ అటువంటిదీ. సూర్యుడికి అభిముఖమైకన్నది అని అంటే, అదిగూడా కోతి చేష్టల్లో రెక్కే."

మనం మాట్లాడుతున్నప్పుడు తప్పులు పట్టదలచుకుంటే చాలాకనపడుతై. సాలెవాడిదగ్గఱకు వెళ్లి "ఈనూలుతో బట్ట నేసిపెట్టె" అంటే వాడు తెల్లబోతాడు. నేస్తే తయారు అయ్యేది బట్ట. ఇదే బట్ట అని అనకుంటే, నెయ్యనక్కఱలేదు. బట్ట నేసిపెట్టమనటం విపరీతివ్ధం. అయితే భావిసంజ్ఞను ఇప్పుడే ప్రయోగించాడు కనక 'తప్పలేదు' అని తర్కించి అప్పుడు ఒప్పుకుంటాడు. "భావినీ ఖల్వేషు సంజ్ఞాఽభేదేతా. సమన్యేవాతవ్యో యస్మిన్నుతే కాటక ఇత్యేత ద్భవతి" శాస్త్రంలోకూడా ఇటువంటి ప్రయోగాలు తప్పకావు. లోకంలో ప్రయోగం ఉన్నదిగనుక, కాని అన్యోన్య్యాశ్రయం ఉంటే తప్పు జైతుంది. 'వృద్ధి రాదైచ్' అని మొదటిసూత్రంలో ఆకార, వికార, జైకారాలకు పాణిని వృద్ధి సంజ్ఞ విధిస్తాడు. వ్యాకరణశాస్త్రంలో అంతటా పూర్వోచ్చారితం సంజ్ఞ,

పరోచ్ఛారితం సంజ్ఞ. ఈ మాత్రంలో పాణిని ఆ నియమం పాటించలేదు. ఇటుది అటూ, అటుది ఇటూ మార్చాడు. ఏమయ్యా ఈ విపరీతం అంటే 'మంగళా దీపిహి కాస్తాగ్నిప్రథంకే, పిరపురుషకాణిచ భవంతి, ఆయుష్కృత్పురుషకాణిచ, అచ్ఛేతారశ్చ వృద్ధియుక్తాయథాన్యః'—వృద్ధిశబ్దం అదిటో మంగళంకోసం ప్రయోగించాడు. అచ్ఛేతల పిరులై, వృద్ధియుక్తులై, ఆయుష్కృతులై ఉండుటకు కాస్తాగ్నిలో ఈ విధంగా మంగళకరమైన శబ్దం మొదలు ప్రయోగిస్తారు అని సమాధానం పతంజలి చెప్తాడు. మళ్ళీ ఆశ్లేషం వస్తుంది. ఈ మాత్రంలో సంజ్ఞ తెలియాలంటే, సంజ్ఞ ఏమిటో అర్థం కావాలి; సంజ్ఞ అర్థంచేకకుండామంటే సంజ్ఞ తెలిస్తేనేకాని అది తెలియదు. ఇతరేతరాశ్చయదోషం పట్టింది. కట్టివేసిఉన్న పదానికి ఇంకొక పదవని కట్టి వేస్తే నీటిలో మునుగుతున్నవాడిని రక్షించుటకు అది ఉపయోగించదు. అలాగే ఈమాత్రంలోకూడాను.

ఈ విధంగా వాదోపవాదాలతో మహాభాష్యం నిండిఉంటుంది. కొన్నిచోట్ల ఈ వాదములవలన చక్ర కమా (Argument in a circle), అన్యవర్థ ఏర్పడితే ఆ ఆశ్లేషం అక్కడికి తుంచితేస్తాడు, మళ్ళీ చుట్టు పండా. వ్యాకరణశాస్త్రానికి పాణిని పోతాడు; కాత్యాయనుడు బలంకలుగజేతాడు; పతంజలి అందం తెచ్చిపెట్టాడు.

౨

వైదికవిజ్ఞానం వెదజల్లుతూ, అంతటితో తృప్తి పొందక లోకజ్ఞానం కలిగి కేవలమూ గ్రంథగ్రస్తుడై తనలో తను ముడుచుకొనిపోకుండా తన ప్రతిభచేత అందఱను ముగ్ధులను చేస్తూ, ధనమార్జించి, వైదికకర్మా నుష్ఠానానికి ముప్పలెకుండా విహితముఖం అనుభవించి, చమత్కారప్రియమైన స్వభావం నూచించుతూ కంటిలోనుంచి తొనకుతున్న తరలద్యుక్తులతో ఒక పక్కన శిష్యసంఘానికి చక్కరిగిలి పెడుతూ, ఇంకొకపక్కన ప్రతివాదముకొఱుకు వచ్చినవాళ్ళని సమోహితులను చేస్తూ, స్వరప్రాసంతో, పింగల కపిలకేళములతో, ఆచారవంతుడై శుచిగా, సుష్టుగా

భోజనంచేసి, సుఖోపవిష్టుడై శిష్యులకు సుగమంగా ఉండేలాగున పాఠంవెప్పకూడన్న మా రీతిభవించిన శబ్దబ్రహ్మముగా పతంజలిని మనము ఊహించుకో వచ్చును. మాత్రాలప ఉదాహరణ-ప్రత్యుదాహరణాలు ఇవ్వటంలో ఆయన ఒక విశిష్టతను కనబరుస్తాడు. అందరికీ అనుభవంలో ఉన్న సంగతులు తేవద్దామలో పలుకుతాడు. ఆయనమాటలు చెవికిపోకగానే కంటికి చిత్రం కట్టినట్టు అర్థమవుతుంది.

'అ బ్రాహ్మణుని తీసుకొనిరమ్మని చెప్పే, మట్టి ముద్ద ఒకటి తీసుకొనివచ్చి 'అ బ్రాహ్మణుడు వచ్చాడు' అంటే పొసగదు. బ్రాహ్మణసదృశుడు, బ్రాహ్మణ భిన్నుడు అయిన మిగిలిన వర్ణంవారికీ తీసికొనిరావాలి. బ్రాహ్మణుడైయండిగూడా బ్రాహ్మణగుణాలు లేక పోతే వాడినిగూడా 'అబ్రాహ్మణుడు' అనవచ్చు. బ్రహ్మత్వత్రియవైశ్యకూద్రశబ్దాలు గుణసమదాయమండే వర్తించుతే, "తపఃశ్రుతిచ యోనిశ్చ త్యేతద్భ్యాన్యైరై కారకమ్, తపఃశ్రుతాభ్యాం యో హీనో జాతి బ్రాహ్మణీవ సః"—తపస్సు, అధ్యయనం, జన్మ ఈ మూడూ ఉంటే బ్రాహ్మణుడు. ఒక్క జన్మచేతనే బ్రాహ్మణుడైనవాడు ఏమి బ్రాహ్మణుడు! "అబ్రాహ్మణోఽయం తిప్తన్ మాత్రయతి, తిప్తన్ భక్షయతి"— నుంచొని మాత్రవిసర్జనం చేసేవాడు, నుంచొని తినే వాడు, వాడు జన్మచేత బ్రాహ్మణుడైనప్పటికీ అబ్రాహ్మణుడే; గుణహీనుడుకాబట్టి. బ్రాహ్మణుని పిలుచు కొనిరమ్మని అంటే, వెళ్లి 'గౌరం, శుచ్యాచారం, పింగలం, కపిలకేళం'—తెల్లగా, శుచిగా, పింగలకపిల కేళములతో, బ్రాహ్మణగుణాలతో ఒప్పకున్న వాడిని చూసి పిలుచుకొనివచ్చి, తరువాత పీడు జాతి వలన బ్రాహ్మణుడు కాదు అని తెలుసుకోవచ్చును. అంతేగాని బ్రాహ్మణుని పిలవమన్నాడుగదా అని నల్లగా మిశ్రములరాశిలాగ కొట్టుమీద కూర్చున్న వాడిని చూసి పీడు బ్రాహ్మణుడు అని పిలుచుకొని వస్తాడా? "సన్యాసుం కాలం మామరాశివర్ణం ఆపణే అపీనం దృష్ట్యా అన్యవస్యతి బ్రాహ్మణోఽయ మితి,"

మామూలుగా ప్రకృతిని, ప్రత్యయాన్ని విడిచిసి ఎంతవఱకు ప్రకృతి, ఎంతవఱకు ప్రత్యయం ఉన్నదీ చెప్పవచ్చును. కొన్ని చోట్ల ఎంతవఱకూ ఏదీ ఉన్నదో తెలుసుకోలేము. ఏ అవకాశంలో (Proportion) నీరూ పాలూ కలిసిఉన్నవో తెలుసుకోలేనట్లు. “క్షీరో దశే సంప్రక్తే, కస్మిన్మవకాశే క్షీరం, కస్మిన్మవకాశే ఉదకమితి న జ్ఞాయతే.”

సూత్రంచేత ఒకరూపం తయార అయినప్పటికీ పతంజలికి ఇంకొకరూపం ఇవ్వం అయితే అదికూడా వాడవచ్చును. దానిని ‘ఇష్టి’ అంటారు. ఒకమాటుడికి (రథవోదకుడు), ఒక వైయాకరణుడికి తగాదావచ్చింది.

నై—ఈ రథానికి ‘ప్రవేత’ (సారథి) ఎవరు?

సూ—నేనూ ఈ రథానికి ‘ప్రాజిత’ (సారథి).

నై—ఆపక్షబ్ధం ప్రయోగించుచున్నావు.

సూ—దేవానాంప్రియులకు (మూర్ఖులకు) సూత్రప్రాప్తమైన రూపమే తెలుస్తుంది. ఇష్టివలన వచ్చిన రూపం తెలియదు. ‘ప్రాజిత’ అనే రూపం గూడా ఉన్నది.

నై—ఈ ‘దురుతుడు’ నన్ను తిట్టుచున్నాడే!

సూ—సూతకేబ్ధం ‘వే’ ధాతువునుంచి రాలేదు. ‘సూ’ ధాతువునుంచి వచ్చింది. నన్ను తిట్టదలచుకుంటే ‘దుఃస్వార’ అని అనాలి.”

‘అజ’ అనే ధాతువునుంచి ‘ప్రవేత’ అనే రూపం సూత్రంవలన ‘పి’ అనే ఆదేశం పొందివచ్చింది. ఇష్టివలన ఆదేశంలేకుండా ఆధాతువునుంచే ‘ప్రాజిత’ అనే రూపం వచ్చింది. ఈ ఇష్టి వైయాకరణుడికి తెలియలేదు. ఆదేశాకుండా, సూతకేబ్ధం ‘వే’ ధాతువు నుంచి వచ్చిన క్తప్రత్యయంతమ అనుకొని, సు + ఉత సూత అన్నప్పుడు మంచిసారథి అనే అర్థం వచ్చింది అని భ్రమపడి, వాడిని తిట్టదలచుచున్నాడు కాబట్టి దుర్ + ఉత = దురుత అని తన అజ్ఞత్యాన్ని వెల్లబెట్టాడు. ‘వే’ ధాతువునుంచే ‘ఉత’ కేబ్ధం వచ్చింది గాని సూతకేబ్ధానికి, దానికి సంబంధంలేదు. ‘ఇష్టి’ కున్నప్రాముఖ్యం ఈ సంఘావనలన తెలుస్తుంది.

ఆర్యావర్తం యెంతవఱకో పతంజలి చెప్తాడు, కూర్పు—అదర్భవర్తం, పశుమర—కాలకవనం. దక్షిణం—హిమవంతం, ఉత్తరం—పారియాత్రం. ఈ హద్దులమధ్య ఉన్నదంతా ఆర్యావర్తం. కం చుకం చంలా భోజనం చెయ్యడం పతంజలి చెప్తాడు. ‘ఆయు ర్భుతం’—నెయ్యి తాగితే ఆయుర్వృద్ధి. ‘దక్షి త్రపుసం ప్రత్యక్షో జ్యుర’—పెరుగు (ఏ తేగటి పెరుగో) తాగితే జ్యురం ప్రత్యక్షమవుతుంది. “మూత్రాయ కల్పతే యవాగూః, ఉచ్ఛారాయ యవాన్నం”—(బార్లీ) గంజి తాగితే మూత్రం, యవాన్నం తింటే మలం అధిగంగా అవుతై.

పబ్బు సంపాదించాలంటే నాలుగు ఉపాయాలు. “స్యం నామ చతుర్థి కేతత్పృతానై ర్భవతి: ౧. క్రయ జాత్—వ్యాపారం, ౨. అపహరణాత్—దొంగతనం, ౩. యాభయ—ముట్టి, ర. వివిమయాత్—మార్పిడి. ఇన్ని తిప్పలు పడి ప్రజలు నమ్మకం చెందుతారు. “శయానా వర్ధతే దుర్యా”—గడ్డి పడుననే వర్ధిల్లు తుంది; “ఆసీనం వర్ధతే బిసం”—నిలబరుగా కూచోని తామరకూడు ఎదుగుతుంది. ఎంత కష్టపడి ఎంత సంపా దించినా “య శ్చిరం జీవతి స వర్ధశతం జీవతి”— మహాబలికితే నూరేళ్లే. ఆ తర్వాత యముడు ‘అహ రహ ర్మయమానో గా మశ్యం పురుషం పశుమ్, నైవస్యతో నత్యవ్యతి సురాయా ఇన దుర్మదీ’—పశు వులనీ, మనుష్యులనీ దినదినం తీసుకొనివెళ్లుతూ గూడా తృప్తి అనేది పొందదు—మత్తినవాడు సురచేత తృప్తి పొందనట్లు.

సమానవర్గం అయినప్పటికీ అవు ఎఱ్ఱగా ఉంటే ‘లోహితం’ అంటారు. గుఱ్ఱం ఎఱ్ఱగా ఉంటే ‘లోణం’ అంటారు. అవు నల్లనిదైతే ‘శృణ్ణం’ అంటారు, అదే రంగు గుఱ్ఱానికి ఉంటే ‘హేమం’ అంటారు. అవు తెల్లనిదైతే ‘శ్వేతం’, గుఱ్ఱం తెల్లగా ఉంటే ‘కర్కం’ అంటారు.

ఒకటి అడిగితే ఇంకొకటి చెప్పటం ఎప్పుడూ ఉన్నదే. “ఆహ్రూష పుష్టః కోవిదారా నాచప్యే”— మామిడిసంగతి అడిగితే కోవిదారంసంగతి చెప్పటం అదే.

ఏనిమిత్తాన్ని అనుసరించి పని చేస్తున్నారో ఆనిమిత్తవాచి సప్తమివిభక్తిలో ఉండాలి అన్నారు. పతంజలి ఉదాహరించాడు—“చర్మణి ద్వీపినం హంతి, దంతయోర్హంతి కుంజరమ్, కేశేషు చమరీం హంతి సిమ్ని పుష్కలకో హతః”—చర్మణికోసం పులిని చంపుతారు; దంతాలకోసం ఏనుగుని; జుట్టుకోసం చమరీ మృగాన్ని; కస్తూరికోసం కస్తూరిమృగాన్ని.

ఉత్పాతం జ్ఞాప్యమాన మాతుం చే చతురీవిభక్తి వస్తుంది. “వాతాయ కపిలా విద్యు దాతపా యాతిలో హిసి, పీతా భవతి సస్యాయ దుర్భిక్షాయ నితా భవత్”—కపిలవర్ణంగా మెలుపు ఉంటే గాలి పీస్తుంది; ఎఱుగా ఉంటే ఎండ బాగా కాస్తుంది; పచ్చగా ఉంటే సస్యవస్తుంది; తెల్లగా ఉంటే దుర్భిక్షద్యోతకం.

పెద్దవాళ్లు వచ్చినప్పుడు చిన్నవాళ్లు ప్రాణాలు లేచిపోతే. చిన్నవాళ్లు లేచి అభివాదన చేస్తే ఆ ప్రాణాలు తిరిగినవై. “ఉద్ధర్వం ప్రాణా మ్యుత్క్ర” మంతి యూనాః స్థిర ఆగతే, ప్రత్యుత్థానాభివాదా భ్యాం పున స్థాన్ ప్రతిపద్యతే” ఈ స్లోకం మహా భాష్యంలోనే కాకుండా మహాభారతంలోనూ, మను స్మృతిలోగూడా ఉంది. ఎవరు ఎందులోనుంచి గ్రహించాలో! “ఏతి జీవంత మానందో” అనే వాక్యం భాష్యంలో ఉన్నది. “ఏతి జీవంత మానందో నరం వర్ష కృతాదపి” అనే స్లోకం రామాయణంలో ఉన్నది. పతంజలికి, మిగిలినవారికి గల పౌర్యాషర్యం ఎప్పటికైనా పరిశోధకులు నిర్ణయించకుండా విడిచి పెట్టరు. “వరతను సంప్రదంతి కుక్కుటాః” అని భాష్యంలో ఒక వాక్యం. కుమారదాసు వ్రాసిన జానకీహరణం అనే గ్రంథంలో ఒక స్లోకంలో ఒక పాదంగా ఈవాక్యం కనబడుతుంది. కుమార దాసుని గురించి లోకంలో ఒక స్లోకం ఉన్నది. “జానకీహరణం కర్తుం రఘుమంశే నిధి తే సతి, కవః కుమారదాసశ్చ రావణశ్చ యదితమః”—జానకీహరణం అనే తప్పుపని ఇద్దరుచేతారు. ఒకడు రావణుడు రఘురాముడు ఉండగానే ఈయన ఈపని చేశాడు. రెండు, కుమారదాసు. ఘువంశం ఉండగా మల్లి ఈయన జానకీహరణం అని

వ్రాశాడు. ఈ స్లోకాన్ని బట్టి కాళిదాసుకంటే, కుమారదాసుకంటే తరువాత వస్తున్నాడు పతంజలి అని చెప్పేవాళ్లు ఉన్నారు. స్లోకంలో ఇమిడిలాగున ఈ వాక్యం ఉన్నది అని కుమారదాసు తన స్లోకంలో ఇరికించుకున్నాడేగాని పతంజలి చాలా ప్రాచీనుడని శిష్యునిరోముఖులు అనుకుంటారు. ఈ విధమైన వాదమే భౌమకకవిని, పతంజలినిగురించి ఇంకొకటి ఉన్నది.

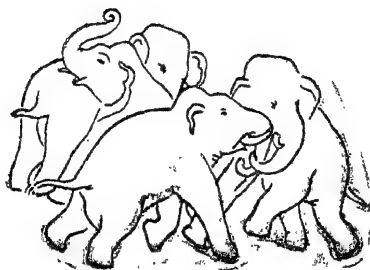
సుశబ్దజ్ఞానంవలన ధర్మం కలుగుతున్నది అన్నారు. అయితే ఒక్కొక్క శబ్దానికి అనేక అవశబ్దాలు శబ్దజ్ఞానం ఉన్నవాడికి అవశబ్దజ్ఞానంకూడా ఉంటుంది; కాబట్టి అధర్మం మరి ఎక్కడ కలుగుట లేదా అని ఆశ్చర్యించుతే జ్ఞానపూర్వక ప్రయోగమందే ధర్మమని వేదం చెప్పింది. “శబ్దప్రమాణకా వయమ్”—వైయాకరణులు శబ్దప్రమాణకులు. వ్యవహారకాలంలో సాధుశబ్దప్రయోగంవలన వాగ్యోగమిరుదైన వాడికి పరలోకంలో అనంతమైన జయం కలుగుతుంది అని వేదవాక్కు. అయితే, ఈ బ్రాహ్మణి ఒకమాట అనటానికి ఇంకొక మాట అన్నది అని చెప్పవలసివచ్చినపుడు ఆవిడ ఉపయోగించిన అవశబ్దం మనం ఉపయోగించితే అధర్మం వెంటనే చుట్టుకుంటుందా? లేదు, శిష్టులైనవాళ్లని అనుకరించితే అభ్యుదయం కలుగుతుంది. వారు ఈ విధంగా సత్రం నిర్వహించుతారు అని మనంగూడా ఆవిధంగా సత్రం నిర్వహించితే అభ్యుదయం కలుగుతుంది. వాళ్లు ఈ విధంగా కల్లు తాగారు అని మనంకూడా కల్లు తాగి చూపిస్తే తప్పే. కాని అప్రతిష్ఠింపమైంది, శాసించబడనిది చేస్తే తప్పు లేదు, బిచ్చం లేదు. వాడు ఇలాగ నవ్వుతున్నాడు, ఇలాగ గోతుతున్నాడు, ఇలాగ వాడికి ఎక్కిళ్లు వస్తున్నవి అని వాడిని అనుకరించితే దానివలన అభ్యుదయం లేదు, దోషం లేదు. అవశబ్దం అనుకరణలోనేతప్పు ఇంకొకచోట కనబడకూడదు. అర్థంలేని చదువు వ్యర్థమే. బూడిదలో ఎండుకట్టై ఎంత మండుతుందో అంటే అది. వాగ్విదుడైనవాడికి వాక్కు నిజస్వరూపాన్ని వ్యక్తపఱచుచు.

టుంది. సువాసన్ను ధరించిన భార్య నిజరూపాన్ని భర్తకు అర్పించినట్లు—“ఉత్తోత్త్వై తస్యం విస్రజే, జా యేవ పత్య ఉశతీ సువాసాః.”

వ్యాకరణంచేత సాధువైనది గదా అని ప్రతి శబ్దానికి ప్రయోగం లేదు. అప్రయుక్తమైన శబ్దాలు ఉన్నై. ‘వందాడు’ అనటానికి ‘వేచ’ అనవచ్చు. ‘చేకాడు’ అనటానికి ‘చక్ర’ అనవచ్చు. కాని ఇవి ప్రయోగంలో లేవు అని భాష్యం. మాటుమూలశబ్దాలు వ్యాకరణంచేత సాధువైనప్పటికీ ప్రయోగించకూడదు. ధాతువుకు ఇష్టం వచ్చినట్లు ముందు ఉపసర్గ చేర్చకూడదు. శిష్టప్రయోగం ఎలా ఉందో కనిపెట్టి వాడాలి. ‘అవాద్ధిః’ అని నూత్రం. ‘అవ’ పూర్వకమైన ‘గృ’ ధాతువుకు ఆత్మనేపదం విధించాడు. గృధాతువు రెండుచోట్ల ఉన్నది. ‘గిరతి’ అనే రూపం కలది ఒకటి; ‘గృణాతి’ అనే రూపం కలది ఒకటి. ఈరెంటిలో దేనికి వర్తించుతుంది ఈనూత్రం అంటే, ‘గిరతి’ అనేదానికే. ‘గృణాతి’ అవపూర్వకంగా ప్రయోగింపబడదుగనుక. “గృణాతి స్త్యవపూర్వకో నప్రయుజ్యత ఏవ” అని భాష్యం. కాబట్టి అవశేబ్యప్రయోగమూ చెయ్యకూడదు; అప్రయుక్తశబ్దప్రయోగమూ చెయ్యకూడదు.

సంస్కృతంలో ‘భ’ కారం లేదు. ఎ, ఓ-లు (హస్వాలు) లేవు. తెలుగువారు అవి తమ భాషలో ఉన్నవికాబట్టి తెలుగు ఇంకా సంపూర్ణమైన భాష అని ముచ్చటపడతారు. సంస్కృతంలో ‘భ’ కారానికి లోకంలో ప్రయోగం లేదు. వేదంలో ఉన్నది ‘అగ్ని

మిశ్రే’ అని. అలాగే ఎ, ఓ లకు కూడా ఛందోగంలో సాత్వీయగ్రిరాజాయనీయులవేదపరివత్తులో ‘సుజాతే, విశ్వనూనృతే’ అని ప్రాస్వప్రయోగం కనబడుతుందిట. మిగిలిన వేదంలోకాని, లోకంలోగాని ప్రాస్వప్రయోగం లేదు. లేవు అంటే వాటి సంఖ్య తెలియదని గాదు. ఏ, ఓ-లు సంస్కృతరాలు. అ + ఇ కలిసి ఏ; అ + ఉ కలిసి ఓ అయివవి. రెండుమాత్రలు ఉన్నవి కాబట్టి అవి దీర్ఘంగానే ప్రయోగించటం న్యాయ్యం. అరవంలో ‘ఘ్రి’, హిందూస్థానీలో ‘ఖ్రి’ వగైరాశబ్దాలు వికృతంగా చప్పుడొస్తే. అవి వ్రాతకు లోబడే అక్షరాలు కావు. ఈస్వని సంస్కృతంలో లేదు అని కొందరు అంటూఉంటారు. మొద్దునాలుకవాడు తేలిక నాలుకవాడిని ఆక్షేపించితే ఎంత బాగుంటుందో అంత అందంగా ఉంటుంది ఈ ఆక్షేపం. సంస్కృతంలో ప్రత్యక్షరం ఉత్పత్తిసానాన్ని, ప్రయత్న భేదాన్ని అనుసరించి నిర్ణయించబడింది. పాణినీయ శిక్షలో “వ్యాప్రీ యథా హరేత్ పుత్రాన్ దంష్ట్రా భ్యాం నచ పీడయేత్, భీతా పతనభేదాభ్యాం తద్వద్వర్ణాన్ ప్రయోజయేత్”—పులి తన పిల్లలని పళ్లతో కఱచి తీసుకొనివెళ్లుతుంది. పిల్ల కింద బడకుండా గట్టిగా పట్టుకుంటుంది; దానికి నొప్పి తగలకుండా ఉండేంత వదులుగానూ పట్టుకుంటుంది. ఆవిధంగా వర్ణాలు ఉచ్చరించాలి. సంస్కృతం సంస్కరింపబడిన భాష. అది ఎంత కృషిచేస్తే అంత ఉపోద్ఘాతకంగా ఇతరభాషలకు ఉంటుంది. ప్రాకృతుడు బాసపదాలి అంటే సంస్కృతుడి నహవాసం చెయ్యాలి.

జనక కృత శుక పరీక్ష

= శ్రీ నేరి నరసింహశాస్త్రి =

ఒక్క ముహూర్తావధి యట - నక్కరణి నిల్వ శుకుండు నాలో నతనికొ
ఒక్క నృపామాత్యుండు కని - మ్రొక్కి పడి ద్వితీయ కక్షలోనం జేర్చెన్.

అం దొక రమ్యహా నుపనావని యొప్పు మరందబిందుని
వ్యందము దిద్దిగంతరవిసారిపరాగము విభ్రమన్మదేం
దిందిర శారికాపికనమీరితరావము కేలిదీర్ఘి కా
సందితరాజహంసము మనఃప్రభవోజ్జ్వలమందిరంబునై.

ఆ వనభూమిమధ్యఁ జెలువారు నొకానొక కాంతకాంతి రా
జావనధంబు; వ్యాససుతు నందు పసింపఁగఁజేసి పూజ్యనే
వావిధు లెల్లఁ దీరిచి యవారణమైఁ బరిచర్యనేయ వే
శ్యావనితాశతంబు శుకు సన్నిధి నుంచె నమాత్యసింహమున్.

ఆ పడతుల్ నవోదయితయావనకోమలగాత్ర లంగజో
ద్దీపకదీపికానదృశ దివ్యదృగంతలు చక్రవృత్తై
లోపమపీవరోన్నతపయోధరనమ్రలు శ్రోణిభారసం
దాపితమత్తయాన లల దైవతభామల జోడు లందరున్.

వారలు కాకలీకలరప్రప్రియ కంఠలు, గీతరాగని
స్సారణ చారణీకళలు, సారచతుర్విధవాద్య వాదనన్
ధీరలు, నృత్యవిద్య నవధీరితరంభలు, కామదేవదీ
తూరుచిపానశౌండలు ప్రగల్భులు మంజువచోవిచాలనన్.

శుకునంగంబుల నిండుజవ్వనపు రోచుల్ చిందులాడన్, సుధాం
శుకశాస్త్రిగములై ముఖంబున స్మితజ్యోత్స్నల్ వెలుంగొండ, శా
రికలన్ గీరపికాళిఁ గేరెడు వచఃశ్రీ పొంగువారంగ ద
ర్పకరమ్యాద్భుతరూపుఁ గాంచి వనితల్ కామార్త లై రందరున్.

ఎన్నడు నోరులనె తమచే - బన్నిన మోహంపు టురులఁ బట్టుచుఁ బరపా
శోన్నతి యెఱుంగని నట్టువ - లన్నా, విజ్ఞానముగ్ధ లగు టది యరుదే !

వలయు నపర్యలన్ సలుపఁ బంచి యమాత్యుఁడు నిష్క్రమింప, నా
లలనలు పంచబాణభరలాలనలై శుకుఁ జేరి, తియ్యవ
ల్కుల చవి చూపుచున్ గుసుమకోమలపాణుల నూది, గారుడో
పలచితకుట్టిమం బల సువర్ణగృహంబునఁ ద్రిప్పి రెల్లెడన్.

దేశకాలోపపన్నేష్ట దివ్యవివిధ - మృష్టరుచిరాన్నకలన సంతృప్టుఁ జేసి
వారవనిత లర్చించిరి పరమభక్తి - శుకు యథాశాస్త్రనిర్దిష్ట శుద్ధవిధిని.

వారంతన్ శుకుఁ గేళికావనములో వాహ్యశికిం బోవఁగాఁ

ప్రేరేపించి ప్రియోక్తులన్ వనతరుశ్రీ చూపి వర్ణించుచున్
శారీకోకిలకేళికాకలరవస్వానంబు వినించుచున్

జేరందీసిరి దీర్ఘికాతటము కాంచీనాదముల్ పొంగఁగన్.

పాణి పాణిఁ దెమల్చు బద్ధపాణి యొకర్తు బిగియనూఁదఁడు విడిపించుకొనఁడు
కనుదూపులు నిగుడ్వుఁ గామాక్షి యొకతుక తూలఁడు లోలుఁడై తొలగి కనఁడు
గోటఁ జెక్కిట గీటఁ గోపన యొక్కతె పులకరింపఁడు చెంపఁ బులుముకొనఁడు
పెదవంటి ముద్దాడ బింబాధర యొకర్త మరుముద్దిడఁడు మోము మలచికొనఁడు,
కాము బారిఁ జిక్కి కామిను లాశుకుఁ - జుట్టుముట్టి చిక్కుపెట్టుచుండ
పట్టువడఁడు వారిఁ బదరఁడు తొలగఁడు - పాదుకొల్పి మాతృభావ మెడఁద.

మారుఁడు తోలఁగా నొక కుమారిక పోదిగనాడి సిగ్గు, మై
జారఁగఁ బైఁట నిక్కిన కుచదవ్యయితో శుకు రొమ్ము గ్రుమ్మి చే
యారఁ గవుంగిలింపఁ, జనులంట శుకుం డరచేత నల్ల, పొం
గారెను బాలు కన్నశిశు వంటిన జాలున దాని చన్నులన్.

ఆకలితీర్వజాలు రుచిరామ్రఫలం బటువోలె చూపుకుం
దాక దురాశ దీపిక నితాంతము చుట్టి నిరాశఁ దూలు న
ర్రాక పతంగమట్లు దగయార మరీచికనీటికిన్ మృగా
నీకమురీతి నంటి, శుకునిం బడయంగనరైరి కామినుల్.

సాయంకాలననాంతవాయువులు సంచారింప నాశ్వాళి వే

శ్యామోషల్ రచియించి రొక్క సుమశయ్యన్ నేరుపొప్పన్ పరా

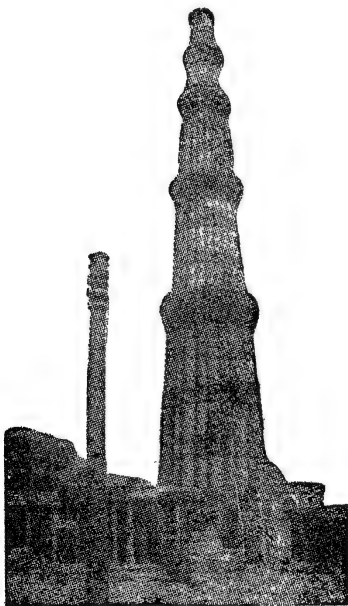
ధ్యాయతాస్తరణంబుగా సురభిదీపారాధికంబై శుకా
ప్రాయార్థంబుగ దివ్యరమ్యవివిధోపస్కారపూర్ణంబుగాన్.

శుకుః డాబాలల గోల యల్ల తొలగన్ జూపోపి యందున్న వా
పికనీటన్ గుశపాణియై కరవదాష్ట్రే పాత్రశౌచాత్ముడై
యకలంకస్థితి నేకచిత్తుడయి సంధ్యాకృత్యముల్ తీర్చి యం
దొక యామంబు నివాతదీపికలతో నొప్పారె ధ్యానించుచున్.

ధ్యానానంతరమందుఁ దద్రచితశయ్యాసీమ మై వాల్చి తా
రానాథోదయమీలితాబ్జముల మేరన్ నేత్రముల్ మూయఁగా
ఆ నాళీకనిభాస్య లాడి రట మంద్రాలాససాంద్రంబుగా
జో నా ముద్దులబాల, జో శుకశిశూ, జో యం చయత్నంబుగఁ.

శుకుఁడు యామద్వయము సుఖసుప్తి నొంది-అంత పాశ్చాత్యయామినీయామ మెల్ల
ధ్యాన సంస్థితుడై స్నాన మాచరించి - తీర్చి ప్రాతఃక్రియల్ పొల్చె స్థిరమతియయి.

(మదీయ 'శ్రీ దేవీభాగవతము' పుట ౭)

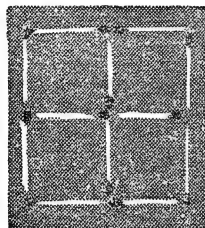

తక్కువ ట్యాగముతో డబ్బును, ఎట్లు ఎక్కువనిలువ చేసికొనవచ్చును?

AC 92 TG

స మ స్య:— నాలుగు అగ్గిపుల్లలతో రెండు చదరములను నాలుగు చదరములుగా మార్చుదు.

జ వా బు:— అదనముగానుండు నాలుగు పుల్లలను పటములో తెలిపినట్లు ఉంచుదు.

నేర్చుగా నాలుగు పుల్లలను ఉంచుట మూలముగా అవి ఎనిమిది అగ్గిపుల్లలు చేయుపనిని చేయునట్లు చేయుచున్నాము. అదే విధముగా మీ కుటుంబ ఆదాయ వ్యయముల పట్టిలో, మీరు దాచిన సామ్యును ఏ విధముగా ఉపయోగించవచ్చునో

తెలిసికొనిన పక్షమున అత్యధికలాభమును మీరు పొందవచ్చును. నేడునల్ సేవింగ్స్ డ్రస్టి ఫీకేట్లను కొనుడు. కొద్దికొద్ది మొత్తములను దాచుకొనగలవారికే ఇవి ముఖ్యముగా ఉద్దేశించబడినవి.

నేషనల్ సేవింగ్స్ సర్టిఫికేట్లు

వీటివలన కలుగు ముఖ్యమైన లాభములు ఏవనగా:—

1. మీరు నేడునల్ సేవింగ్స్ డ్రస్టి ఫీకేట్లను 5, 10, 50, 100, 500, 1000, లేక 5000 రూపాయలకు కొనవచ్చును.
2. ఒక కుటుంబములోని ప్రతిమనిషియు (భూదనమును మినహించి) 5,000 రూపాయలవరకు కొనవచ్చును. ఇద్దరుకలిసి 10,000 రూపాయలవరకు కొనవచ్చును.
3. 12 సంవత్సరములలో చిటి చిలుక 100 కి 50 వంతులు పెరుగును. పెట్టుబడిచేయు ఒక్కొక్కరూపాయ రూ. 1-8-0 లు అగును. ఇది గవర్నమెంటు పుర్రముల మీద ఇవ్వబడు అత్యధిక వడ్డీ.
4. వచ్చే వడ్డీమీద ఇతరంటాక్సుకట్టినవసరములేదు.
5. 2 సంవత్సరములు చాటివ తరువాత వీటిని కొక్కమునకు మార్చుకొనవచ్చును. (5 రూపాయల డ్రస్టి ఫీకేట్ల విషయములో 18 మాసములు చాటివ చాలును)
6. కొద్ది మొత్తములను దాచుకొనగలవారు 1 రూపాయను, 8 అణాలకు లేక 4 అణాలకు సేవింగ్స్ స్టాంపులను కొనవచ్చును. ఇట్లు కొనగా కొనగా, స్టాంపుల మొత్తము 5 రూపాయలైనపుడు, చాటికి బదులుగా ఒక డ్రస్టి ఫీకేట్టును పుచ్చుకొనవచ్చును.
7. డ్రస్టి ఫీకేట్లు, స్టాంపులకుడ పోస్టాఫీసులలో గాని, గవర్నమెంటువారిచే నియమింపబడిన అధికారముపొందిన ఏదైనా వర్తగాని, సేవింగ్స్ బ్యాంకులోగాని దొరకును.

మీ సేవింగ్స్ గ్రూపులో మీరు ఇప్పుడే చేరండి!

బిడ్డ ఆరోగ్యం

తల్లి ఆరోగ్యంపైన

ఆధారపడివుంటుంది..
తన బిడ్డను పోషించి పెంచవలసినది, బిడ్డకు బలము, చైతన్యము కలిగించవలసినది తల్లి గనుక, బిడ్డ ఆరోగ్యం తల్లి ఆరోగ్యంపైన ఆధారపడివుంటుంది. శాంతి అశోకను ఇచ్చి తల్లి ఆరోగ్యాన్ని కాపాడండి. శాంతి అశోక ఆరోగ్య పోషక వస్తువులు గల ఈ తమ రసాయనం. ఇందుకుతోడు, ధీనియా స్త్రీల ఆరోగ్యాన్ని సమూలంగా నాశనంచేసే స్త్రీ వ్యాధులకు ఈ తమదేవతగమని పూర్వంనుంచి ప్రసిద్ధి కెక్కిన ఓషధి 'అశోక' చేరవున్నది.

శాంతి అశోక

ఉత్తమ గర్భాశయ రోగనివారితో

శాంతి కుటీరం

తమకు—వర్షమ గోదావరిజిల్లా,

పోర్ట్ ఏజంట్లు:-శ్రీ కృష్ణా జనరల్ స్టోర్సు, తమిళనాడు.

ఈ జ్వల మైన సతీ త్వము

పండితేడిగోపాలాచార్యులవారి

అరుణ

గర్భాశయ రోగ నివారితో.

అరుణ ఐదు రోషములను పోగొట్టి, వరిపూర్ణ శ్రీ త్వమును ప్రసాదించ

గల స్వయం సంపూర్ణ మగు ఔషధము. అట్టి దానిని విడువక నేవించినట్లయితే, మిమ్ము ఆరోగ్యవంతులను జేయుటయేగాక, మీ జీవన పరమాపది యగు అమందానందమును తప్పక యొనగును.

ఆయుర్వేదాశ్రమం, లిమిటెడ్
టా-నగర్... మద్రాసు.

EASTERN 576.

సాహిత్యము - శృంగారము

వికార రెడ్డు

గత ఇరవై సంవత్సరాల ఈ ప్రాంతాలలో ఆమె కన్ నవలాసారస్వతమంబు మహావిపరీతమయిన విషయము మన కళ్ళముందే జరుగుతూవచ్చింది. పుల్ల విరువుగా చెప్పాలంటే, ప్రజాబాహుళ్యానికి విరివిగా అందుబాటుతూన్న సారస్వతంలో ఈనాడు ఉన్నంత స్వేచ్ఛా, వైరవిహారం ఏనాడూ లేదు. గ్రంథాలన్నీ నిర్మోగమాటంగా బటబటలు చెయ్యటంలో చీనాపురాణాలూ, అరెటినో (Aretino), పెట్రోనియస్ (Petronius) ల పూర్వగ్రంథాలూ మాత్రమే పట్టకో కాస్త తులతూగ గలుగుతాయేమో! కాని అరెటినో పచ్చిశృంగారం కోసమనే తన గ్రంథం వ్రాశాడు. పెట్రోనియస్ ఏకాద్వియంధినో ఉద్దేశించి వారికై వ్రాశాడు. చీనాపురు పండితబృందానికి కొద్దిమందికిమాత్రమే అర్థమయే గ్రాంథికభాషలో వ్రాశారు. నే చెప్పవచ్చిన దేమంటే ఇంతకుపూర్వం ఏదేశంలోనూ, సామాన్యపఠ్యంతో, ఈనాడు మనదేశంలో అయినంతగా జీవప్రధానికమైన ప్రాకృతకర్మచర్చ కింతగా గురికాలేదు. ఈ పరిస్థితులు క్రమక్రమంగా అతిశాంతంగా, అంటే విమర్శపాత్రాలు కావడామందుకు చొచ్చుకొనివచ్చి ఈనాడు విమర్శకు ఆనళ్ళ కతను కల్పించాయి.

“రెస్టోరేషన్ కామెడీ” (Restoration Comedy) యే చాలా అల్పరిగా ఉందన్న రోజులు, డ్రెయిజర్ (Theodore Dreiser) రచనల స్థూలసత్వాలే చాలా చొరవగా ఉన్నాయనుకొన్న రోజులు, కేబెల్ ద్వంద్వార్థాలూ, ‘నర్మస్ఫురణలూ, వక్రోక్తుల ప్రాగల్భ్యాన్ని పారచూచాయని అనుకొన్న రోజులూ, ఈ రోజులన్నీ జ్ఞాపకంచేసుకోవాలి, కల వృద్ధులను కానకర్మలేదు. మొన్న మొన్ననే గడిచాయి ఈ రోజు

లన్నీ. విజ్ఞోరియాశకాన్ని అంటిపెట్టుకొని వచ్చిన తరాలవారంతా ఫీల్డింగ్, స్మార్ట్లెట్లు అనుభవించిన స్వేచ్ఛావాతావరణాని కీర్త్యచెందారు. ఆరోజులో, ఎట్టబెండులలోఉండే బొక్కసి మో (Boccaccio), బాండెల్లో (Bandello), రాబిలాస్ (Rabelais), హెప్టామెరన్, (Heptameron) గ్రంథరాజులు గ్రంథనిశితేతల రహస్యపుబీరువాలలోనూ, గ్రంథాలయాలలో ప్రత్యేక స్థానాలలోనూ మాత్రమే ఉండేవి. ఆనాడు అపరూపముగా ఉండే ఆగ్రంథాలు చూడండి. ఈనాడు గ్రంథనిశితేతల బీరువాల నిండిపొర్లుతూ ప్రజలందరికోసం గ్రంథాలులు విరివిగా పంపకంచేస్తూన్న ఈ నవలను చూడండి. పట్ల పేర్లు చెప్పనక్కరలేదు. అక్షేపిణీహాసంలో, నిమిషాని కొక్కటిగా వెలవడుతున్నాయి.

పూర్వము నవలారచయిత తన నాయికాయకులను శయనగృహకవాటంవద్దకు తీసుకురావటంతో తన పని పూర్తిఅయిపోయిందనుకొనేవాడు. కాని ఆధునికనవలారచయితల ప్రబలయత్నాలన్నీ ఆ గదిలో అడుగుపెట్టడంతో ప్రారంభిస్తాయి. అనాయకపతయితల మోములు సిగ్గుతో చెమరించకుండా, ఆన్టోక్స్-చుక్కలు-వీరోచితంగా ప్రవర్తించేవి. ఇప్పుడాయుక్కులన్నీ ఒక్కొక్కటి అన్ని అన్ని పుటల విపులీకృత వచనవాక్యాలుగా మారిపోయాయి. ఎవరో Sumner వంటి మరి పూర్వాచారపరాయణుడుతప్ప వాటిని చదివి సిగ్గుపడటము లేదు.

ప్రఖ్యాతనవలారచయితలు-అందులోనూ ముఖ్యం రచయితలు - తమ నాయికలను ఎందరెందరి పక్కల్లోకి మార్చగలమా అన్న ఉత్సాహంలో పోటీలు పడుతున్నారు. వీరిలో కొందరు

లైనవాడు ప్రపంచకాంతిమహాసమావేశకలాపాలను బ్రాహ్మకాష్టచేయటానికై శ్రద్ధామోక్షంజనియరు తయా రయ్యే కాస్త్రపుపరిముట్టతోటి, తీసుకొనే అత్యంత శ్రద్ధతోటి సరిసమానమైన దీక్షాశ్రద్ధలతో మిథునక్రియా ప్రముఖనాత్రాలను సంధింపచేసారు. ఆపైన నాయక వీరచైరగులు నేల జారటంతోటే నవలూకాడని రచనా విధానము (Technique) ప్రతివ్యక్తిగణానుచీ అనేక కమిరాలతో ఫీల్డూక్రియాను దగ్గునని ఉత్సాహాన్ని తలదన్నునుంది. రచయిత తన రచన నతిమోజు పడి వ్రాస్తున్నాడన్న విషయం విదితమాటానేఉంది. కాని తరుచు ఆతను తన పొందినంత ఉత్సాహాన్ని చదువరిగో కలిగించలేకపోయాడు. ఈ అతివ్యక్తితో మొగసుమొత్తి రచయిత మనోరథం విఫలమై, విసుగు బుట్టునుంది. శస్త్రనైద్యసమికాంక్షాతో సమీపిస్తే క్లౌగారము వ్యక్తప్రాయమై ఉరుకుంటుంది. రతి కృత్యాన్ని విపులంగా కల్పించినకొద్దీ ప్రేమరసు కావ్యంలో మృగ్యమయ్యే ఆస్కారముంది.

ఒక్కటొక్కటిగా చిన్న చిన్న నింద్యగాన్య పదాలనే గోడలు కంచెలు దాటి, అతిగౌరవనీయమైన గ్రంథాలను ప్రచురణ అచ్చుకొరితలలోకి క్రమక్రమంగా ప్రవేశించాయి. భయంభయంగా, నయం నయనయంగా దూరటం ప్రారంభించి, తను నడ్డుపెట్టే వాళ్లు ఎక్కడా లేకపోయేటప్పటికి ధైర్య విమరుషింపజేసినాని, ఈ నాటికి అట్టి పదవాలయూహతూ, అతి గౌరవమైన అచ్చుపదాలమృగ్యకూడా ఆదరణ పొందింది. ఒకనాడీ మాటలు నిషిద్ధమయి, కేవలం నిషిద్ధాలయిన కారణంచేతనే ప్రబలి క్షింపకము ఉండి, ఈ నాడు తక్కిన మాటలతోపాటు పరిపాటిగా అచ్చులో కనబడసాగేటప్పటికి, తక్కినవాట్లలో పాటయిపోయి, తను ప్రత్యేకక్షిరాలిపోయి, సామాన్యస్థితికి కృంగిపోయినవి. మొదిటిమాట అచ్చులో కనబడవచ్చును ఎంత విద్వారంగా కనపడ్డా, అలవాటుగా కనబడటంతో ఆ విద్వారం సన్నగిందింది. పరిమితి దాటడంతో ప్రతిఫలం ఊజిస్తున్న న్యాయ మొకడుంది.

ఉదాహరణకు, మొన్న మొన్ననే, ఆంగ్లేయ శాటకరంగంమీద, ఒక నటిమణిచేత "బ్లడీ" (Bloody)

అన్న చిన్న మాటను వాడించిన లబ్ధితో, జార్జి టెర్నా ర్డ్ మ, ప్రేక్షకులలో సంచలనం కల్గింపజేశాడు. ఈ నాడమాట నాటకరంగంమీద విరివిగా వినపడుతూ తక్కిన చిల్లరగ్రామ్యంతోపాటుగానే క్షిప్రీమై పోయింది. ఈలాంటి మాటలన్నీ, మల్లీమల్లీ అచ్చులో, ఆపాలగోపాలమూ చదివే పుస్తకాలలో కనబడటం మొదలుపెడితే వాట్లకు మునుపున్న ప్రభావము పూర్తిగా నశిస్తుందంటే, నమృతం కలగటం కష్టమే కావచ్చును. కాని తప్పకుండా, ఆమాటలలో ఉండే ఆభాసప్రభావం నశిస్తుంది. అదీకూడా మంచిదే. ఎందుకంటే, నిషిద్ధాలుగా పతనమైపోయిన ఈమాటలు తక్కిన మాటలతోపాటు గౌరవం అందుకొని తమ వైచిత్ర్యం గోల్పోవటం ఒకమాదిరి విషయంగానే భావించవచ్చును. కాని వచ్చిన చిక్కిలిటంటే, మానవుడు మానవుడగా ఉన్నంతకాలం, మన ప్రకృతి ఈనగ్గానికి చెందవలసిన కొత్త ప్రాప్తపదజాలాన్ని సృష్టించుకొనేందుకు ప్రేరేపిస్తూనే ఉంటుంది. ఆమాటల పూర్వసానం కాలీగా ఉండకుండా, కొత్తమాటలతో నిండి పావలీనిండ్.

పదాలకు బాకమైన ఈ అతిపరిచయన్యాయమే, ఒకనాడు నిషిద్ధమైన రంగాల వర్ణనకు, నిషిద్ధ విషయవిపులీకరణకుకూడా అన్యుస్తుంది. ప్రబలమైనవిధానంలో సంచరించిన స్వేషించే నవలరచయిత అంతకంతకూ మెకముపెంచే మద్యగీతాల నాన్యా దించి అలపించవలసి ఉంది. తను అనుకొన్నరసాన్ని పుట్టించేందుకు అంతకంతకూ తన వాక్యాల మధువులో మత్తుపదార్థాలను బలీయం చేయవలసిఉంటుంది. సానభ్రంశి మందకండా తను నిలవగలకాలంటే, అంతకంతకూ వేగంగా పరువులు తీయాలిఉంటుంది.

కాని నవలరచయిత ఈ మత్తుపదార్థాలను పాచ్చించటానికికూడా ఒక అంత్యముంది. అతని పరుగునేగానికీ కూడా ఒక పరిమితి ఉంది. ఆ పరిమితి అందుకున్నాక (ఒకటి రెండు ఈమగ్యరచ్చిన ప్రముఖరచయితల నవలలలోనూ, ఘట్టాలలోనూ ఆ పరిమితి వచ్చేసిందనే నేననుకొంటాను) మనం మళ్ళీ కాస్త సింహాక

లోకనం చేసుకొని చూస్తే, ఈ ఫలితానికి ఇంత శ్రమ అవసరమేనా అనిపిస్తుంది. అసలు అన్నవిషయమేమిటంటే, ప్రపంచంలోని స్వేచ్ఛ అంతా యిచ్చినా కూడా, సృజనాదక్షమయిన ప్రతిభ లోపించినవాడు ఆస్వేచ్ఛ వృథామే అవుతుంది. మరి అట్టి ప్రతిభే, సాంప్రదాయద్వైతమైన పరిమితమాధ్యాలలోనే, సులూర్ణ శక్తితో విజయవంతంగా ఫలితపరిచగలుగుతుంది. వినిర్ణిత కామోద్దీపనరంగాలలో కూడా ఈ విషయమే నిజమని కనబడుతుంది. "వీనస్ అండు ఆడోనీస్" (Venus and Adonis) లో రచయిత ఘట్టాలను పోకించండి. ఆసునికనవలకారయి మైక్రోస్కోపులతోనూ, ప్లాన్టెటో, టెక్నికల్ ఇమిరాలతోనూ జాత్యముచేసే రంగంలో ఆ మహాకవి నూచీ మాత్రంగా స్థునిదైక మొనరించి, ముందుకు సాగిపోయాడు. పరిశ్రవ్యతారోహణ కృత్యంతో దినమంతా గడపటానికి ఆ మహాకవి నిరాకరించాడు.

రచయిత కెంత స్వేచ్ఛనైనా ఇయ్యండి, మేమెల్లామిస్ (Mademoiselle Maupin) లోని నిర్దుష్టచరణాలకారాలు కల్పించగలిగిన వాటికన్నా కామోద్దీపనరంగాలను సృష్టించలేడు. లేదా అడోల్ఫ్ (Adolphe) బెంజమిన్ కాన్స్టంటు (Benjamin constant) కన్నా ప్రేమరాగంలోని ఆవేదన, అనందాలను నూటిగా తరచలేడు.

కాన్స్టంటునవలవంటి మహా తరచవలనూ, తదితర ఉత్కృష్టకల్పనలూ చూస్తే, అంతకన్నా సంపూర్ణమైన స్వేచ్ఛతో రచనకు సాగినా, వీరికింత కన్నా బిరుగగలిగిన దేకుండా అని ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. మన 'వాస్తవికరచయితలు' తమ ప్రశ్నోత్తరగా చెప్పకొంటూన్న రంగంలో కూడా పూర్వరచయితలు ఆచ్ఛాదనలతో రచన సాగించినాకూడా జయప్రదంగానే కృషిచేసేస్తే కనబడుతుంది. నే చెప్పిన ప్రశ్నోత్తర కథ కృత్రిమారజీవరంగములోనిది. ఆసునికనవలారచయితలు సిద్ధాంతమని చెప్పకొగిరిలే, ఈ రంగంలోనే. ఈ విషయకంగా వారు చేసిన కృషి అనంతం ఉన్న నిజాన్ని - యావత్తునిజాన్ని బహిరంగపరిచే

దుకు ఆత్మకృత్యసంతోశ్రమకొల్పి, కృషిచేయరు. కాని పూర్వాసాహిత్యవిజయాలతో పోల్చిచూస్తే, వీరి గొప్పగొప్ప విజయాలన్నీ ఏ పాటివి? ధర్మశాస్త్రం కాని ప్రేమగాత్రైక ప్రసిద్ధనలలను తీసుకొని, ఈ నాడు నానామగా పరిగణించబడుతున్న గోపనరహితమైన పద్ధతి పట్లలో అవలంబించబడకపోయినందువల్ల, వీటికి గర్వ లాభవిస్తేలను ఒక్కసారి గాఢంగా పరికించిచూస్తే తెలుస్తుంది.

ఉదాహరణకు అడాల్ఫ్ (Adolphe), అన్నా కెరెనినా (Annakarenina), స్కార్లెట్ లెటర్ (Scarlet letter), వానిటీ ఫేయర్ (Vanity Fair), టెస్ ఆఫ్ ది డర్బర్వెల్స్ (Tess of the Durbervilles) నవలలు తీసుకొంటాం. అడాల్ఫ్, ఎల్లర్ మూర్ల హృదయబంధము, అభిగ్రహణము, విజయము, తదుపరి నైరాశ్యము, తుదిమోసంతో సంభవించిన విషయ సంఘటనయూ, బెంజమిన్ కాన్స్టంటు (రచయిత) తన ప్రేమిప్రేమకుల దైహికసంబంధాన్ని విపులీకరిస్తే, ఇంతకన్నా ఎక్కువగా రాణించేవా? కాంటిన్రాస్ స్వీకృతం అన్నాకున్న మోహబంధము, వారి విషయ సమావేశాన్ని, సంయోగవిపులీకరణలతో నింపి ఉంటే టాల్స్టాయ్ ఇంతకన్నా గొప్ప నవలను సృష్టించగలిగిఉండేవా? మన వాస్తవికరచయిత లెనరెనా పూనుకుంటే, హెస్టర్ ప్రిన్, ఆర్థర్ డిమ్మిడేల గాఢ నెలారచిసాగోసని నా కాశ్చర్యమేస్తుంది. అధమం పెర్గర్ల్యంగా పడటమైనా చిరువీరికి చూపించకుండా నదిలేవారు కారు. కాని, సాంప్రదాయమాధ్యాలలోనే నడిచి చోఛార్మ మన కెంత ఎక్కువగా ఉపయోగపడగలిగాడో?

భాకరి తను చెప్పకుండా వదిలేసిన విషయాలన్నీ చెప్పేఉన్నట్లయితే, బెక్-షార్ప్ (Becky-sharp) ఇంతకన్నా విశదంగా మన కరచయి, ఆమె ఇంకా ఉన్నతస్థితికి పోయి, సారస్వత నాయకలలో ఆమెకున్న స్థాన మింకా బలియయి, రాడక్ క్రాబ్ (Rawdon crawly), లార్డ్ స్టేన్ (Lord steyne), జోసఫ్ సెడ్లీ (Joseph Sedley) లలో ఆమెనబంధభాంస వ్యాంబ విషయంలో మనకు గల్గిన జ్ఞానమేమైనా పె

పాండేదా ? జవాబును తడుముకొనవసరంలేదు, అభవా నాగరిక సంఘంలో మాత్రమేనా అతివేగంతో టెన్స్ వేషము మాలోవిధ్దాం. మన అనామకవాస్తవిక రచయితలు చీకట్లూ నిశ్శబ్దమూ అలముకొన్న ఛేత్రంలో రంగాన్ని వర్ణించబూసుకొంటే, ఏం చేసిఉండులో వేలే చెప్పాలనా ? అథను ఆరుశేతలవర్తనా రచయిత, పతయితా కూడా అంగాంగవిశేషికరణంలో మునిగి పోయిఉండేవారు. కాని ఇంత బట్టబయలైన రచనా కూడా విశ్వాసపూరితమైన శుభప్రత్యవస్థలో ఉన్న టెన్స్ ఉచ్చస్వనిశ్వాసాలకు సన్నగా కదలుతూన్న సులిజిలుగువనసాంచలాలను వర్ణించటంతో హార్డి సిద్ధింప జేసిన అనుభూతికి సమము కాలేదు.

అసలు యథార్థ మేమిటంటే, మన నవలాకా రలు, ఈస్టేషన్ల తడుములాడుకొంటుంటే, కరచర జాడ్యంగ విశేషవర్ణనాపంకంలో కూరుకొనిపోయి, ఆ బురద కన్నుకప్పి, సార్వత్రికమైన విశిష్టతలను పరికించ లేకున్నారు. పైన పేర్కొన్న నవలాకారులందరూ కళాశిలకే. కళాశిలరుకావుననే, కథావిజ్ఞత, కథన సంయమనము, రూపాంతరీకరణము, కవి సమయసాంకేతికాలు లేకుండా కళ నిలువలేదని వారికి తెలుసును. కళాశిలరు గావుననే ఉత్తమ కళారూపంలో ప్రత్యేక నూత్రాలు సమిష్టిమూత్రానికి అనుయాయులుగా ఉండాలని కూడా వారికి తెలుసు. కేవలం 'కళ'కొసమనే మన రచయిత లీ సంపూర్ణస్వేచ్ఛ నభిలషించి, పొందగలిగినవారైతే, వారు తప్పకు దోవను పడ్డారనే అనుకోవచ్చును. ఎందుకంటే 'కళకు' 'సంపూర్ణస్వేచ్ఛకు' ఏనాడూ సామరస్యమైన పాత్రు కుదరలేదు. కేవలం, సమాజాన్ని విభ్రమంతోముంచెత్తి తమ గ్రంథాల నమ్మకొనేందుకే కొందరు రచయిత లీ స్వేచ్ఛ నుపయోగించి ఉన్నట్లుంటే, తాత్కాలి కంగా వారు విజయమందిఉండవచ్చునుగాని, వారు తొక్కిన మార్గ మంతంతమాత్రంలోనే తుదముట్టే మార్గం.

* * *

తక్కిన అన్ని సాంప్రదాయాలూగే భాషా సాంప్రదాయాలూకూడా కాల్పనికాతే! సర్వజనాంగీ కారకారణంగా సంభవించినవే. ఆచారనిషేధాలు,

అభవా నాగరిక సంఘంలో మాత్రమేనా అతివేగంతో వచ్చిపోతూ ఉంటువి. ఈ విషయం సమన్వయమొనర్చు కొనేందుకు దేశదేశాలలో యుగయుగాలలో స్త్రీ సౌజ న్యతాభావ ముందుకొన్న రూపాలను పరికించితే చాలు ను. ఒకచోట మేలిముసుగు, ఒకపరి అనాచ్ఛాదిత వత్తుము; ఒకనాడు చీలమండల దిగిన చీరకట్టు, ఇంకొక సారి పైకిపాకిన పరికిణీ-అన్నీ కూడా స్త్రీల నమ్రతకు చిహ్నం లయాయి. యుద్ధపూర్వకాలంలో పాశ్చాత్య స్త్రీ విడియూనికి నల్ల మేజోస్టు తొడుగుకొని నీచీకట్లేడి. నేడు బీచికి ఏయునతిలన్నా అల్లాంటి మేజోస్టు తొడిగి నెడితే, పురుషుల నాకర్నీంచుకొని నెంటు త్రిప్పకొనేం దుకు చేసే విలాసంగా ఎన్నబడుతుంది. కాని సౌజన్య విషయంలో మన కున్న సాంప్రదాయాల కాల్పనిక స్వభావము నుద్ధరించేందుకు ఇల్లా దేశకాలాలన్నీ రచన నక్కరలేదు. తన గృహంతరంలో దుస్తులుమార్చు కొంటూ ఏకవస్త్రంగా నున్నప్పటికీ సామ్రాజ్యం పరాయి మొగవాడు వస్తే, లోపలికి పరుగెత్తుతూ కేలుపెట్టే సామాన్యసవినయనతి, ఆత్మలృచ్చానన మాత్రం తో వపులావణ్యాన్నంతనూ వయ్యారంగా సర్వజనుల సౌంద ర్యపిపాసాద్విప్లీ, ఛాయాగ్రహణయంత్ర సిద్ధిరజాలకు అంకితం చెసుకొంటూ చీచిబిడ్డన నేడలేలేందుకు ఏ మాత్రమూ సంకోచించదు.

ఇతర గోళాలవారి కిది పరస్పర విరుద్ధంగా కని పించవచ్చునుగాని భూమిమీదినుండులమయైన మన కిందులో ఏమీ వైరుధ్యం కనిపించదు.

భాషావిషయంలోకూడా ఈ మాత్రమే అన్య యిస్తుంది. చీచినద నగ్నతకు ఇంకా ఇంటిదగ్గర నలుగురిపూర్వ తావులేకున్నట్లే, గ్రంథపుటలలో ఉన్న స్వేచ్ఛాపదాలకు పత్రికలపుటలలో తావు లేదు. ఆ కారణంచేతనే నే నిప్పుకు చర్చిస్తున్న సాహిత్య విషయం సోదాహరణంగా చెప్పలేకుండాఉన్నాను. సాంప్రదాయాలకు ఘాతం తగులుతుంది. చట్టతాత్త్వం కూడా పైనబడుతుంది. ఈ పత్రికాపతకంతే మళ్ళీ నవలాపతయితలుకూడా! సర్వం హస్తాస్పదంగానే ఉంది ! నవలూ, పత్రికలూ ఒకదానివ్రక్కనే ఒకటి ఉంటూంటే, వివిధసాంస్కృతికులకు చెందినవా అని

అనుకోవలసివస్తుంది! అంతా హాస్యాస్పదంగానే ఉంది, కాని జనమూ హాస్యనిలయులే.

ఎప్పుడో ఒకనాటికి, — ఆరో జంత దగ్గరగా కనబడుటలేదుగాని — నవలల కిచ్చినంత స్వేచ్ఛ పత్రికలకుకూడా ఇయ్యబడవచ్చును. కాని ఈ విషయం అరగటం, జరగకపోవటంకూడా అంత ముఖ్యం కాదు. సంపూర్ణమైన స్వేచ్ఛ కలిగినంతమాత్రాన పత్రికారచన ఇంతకన్నా బాగుపడదు; పాడు అవదు. మానభంగ విషయాన్ని విపులంగా నల్లించిన ప్రథమవిలేఖరి “స్కాప్” తెచ్చుకోవచ్చునేవా, కాని కొన్నాళ్లు పోయాక అదేవర్సన పత్రికాసాంప్రదాయభాగమై, నిస్సారమైన అనుకరణమాత్రంగానే మిగిలిపోతుంది.

మనచుట్టూ ఈనవలలనిండా ఈ చాతుర్వ్యవల్లి నిష్కర్థపదాలూ, కామినీదేవంగా వర్ణనలూ, ఈమన్యథ కృత్యవిశేషవిపులీకరణాలూ ఇంతింతగా ఉండటం చూసి, “నిషేధచట్టాలు” (Censor) తమ విస్మయకధర్మమైనవృటం లేదని కొంద రంటారు. కాని వారి తీ విషయ మేమాత్రమూ అవగతం కాలేదనే చెప్పాలి. నిషేధచట్టాలు ఈసాహిత్య సీమలో పని చేయగలగటం దాదాపు అసంభవం. అట్లాంటపుడు అవి ఉపయోగించలేదనే నిందకూడా అసమంజసమే. యుద్ధ వార్తలను, రాజకీయ మత విషయైకరచనలనూ నిషేధ చట్టాలకు బాహుటంగానూ ప్రచ్ఛన్నంగానూ గురి చేయవచ్చును. గాని, కామోద్దీపన కరాలను, అంటే “బూతుభావం” అని సామాన్యంగా పిలవబడేదానిని ప్రచ్ఛన్నంగానూ నిషేధించేయలేము.

“బూతువిషయంలో” ఎవరి రుచిని బట్టి వారు పదాలను తయారుచేసుకొంటారు. ఈపదాలకు కావలసిన ముడిపదార్థం అనంతంగా లభిస్తుంది. ఒక పదబాలాన్ని తీసేస్తే, అంత బలియంగానూ వాల్ల స్థానాన్ని ఇంకో పదసమూహ మాక్రమిస్తుంది. ఈ “బూతుభావం” మానవుని లోపలనుంచే పుట్టుకొనివచ్చేది. ఎంత స్వల్పవిషయమైనాకూడా ఆ భావన లుద్దీపింపజేయవచ్చును.

ఒకతరం యువకులకు ఆడవాళ్లదుస్తుల అడ్వర్టయిజ్ మెంట్లనల్లా, వైద్యగ్రంథచిత్రాలనల్లా కలిగిన ఉద్దీపనమే ఇంకోతరం యువకులకు చిత్రకాపత్రికలలో స్త్రీ నగ్న సౌందర్యచిత్రాలనల్లా కలుగుతుంది. స్త్రీల చీలమండలు కనబడితే మన తాతలు ఎంతగా అయ్యేవారో, మేజోళ్లు వై తొడలు కనబడితే మన తరంవారూ అంతే జాతారు.

చిన్నపిల్లలకు బూతులు పరిచయంకావండా భద్రతలు తీసుకొన్నా, వాళ్లు తమ ప్రశ్నోక్తలు “బూతులను” తయారుచేసుకొంటారు. అందుచేత బూతును నిర్మూలించేదామనుకొనేవారికి ఎంతెంతటి ప్రకృతి బలా లాధారంగా బూతు తమ నడ్డుకొంటుందో తెలియదు.

అందుచేత సాహిత్యంలో బూతులు లేవండా నిషేధాలనర్పాలా, అక్కరలేదా అనేది ప్రశ్నగాదు. సారస్వతం స్వేచ్ఛారహితంగా మడిగట్టుకొన్ననాదూ, కావలసినంతమాత్రంగానూ అవి పెరిగాయి. సంపూర్ణంగా స్వేచ్ఛనిచ్చినా వీలయినంతగానూ పెరుగుతాయి. అందుచేత మన కున్న లాభదాయకమైన తేలికప్రశ్న ఒక్కటే. ఈ“స్వేచ్ఛ”తో మన రచయితలు ఏం చేస్తూన్నారు? దీనికి జవాబూ తేలికే. తమ తమ ప్రజల కొద్దీ, బాగుగానో ఓగుగానో, తమ తాతముత్తాతల లాగే రచనలు చేస్తూన్నారు. ప్రపంచంలో ఉన్న స్వేచ్ఛ అంతాకూడా కలిపినా, రచయితకి రీచ్ఛాయ లొక్క మూరెడకూడా పెరగలేవు. వీరిపడితే అది చెప్పటానికి ఒక మనిషికి స్వాతంత్ర్యవిచ్చినంతమాత్రాన చెప్పదగ్గ విషయమేదో ఆ మనిషిదగ్గర ఉందని అర్థంకాదు. నిన్నమొన్నటి మహాకవులు ఈ స్వేచ్ఛ లేకుండా, ఎంతెంతగా రచించారో, అంతంతమాత్రం గాకా నాటి మహాకవులు ఈ స్వేచ్ఛ అంతటితోటి రచించగలిగితే చాలు. అంతకన్నా ఎక్కువ ఆకించటం సారస్వతస్వభావాన్నీ అపార్థంచేసుకోవటం మున్నూట.

(అమెరికన్ మెర్క్యూరీ)

శోకా శోక వనము

= శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి =

౧

అంతో ఇంతో అలాపించే
రోజులు పోయిన లోకములోనే
జీవితసాగరచేలాంచలమును
చేరదీయుమని చెప్పగ నేలా ?

పొగడలుమాత్రమే పూచిన వీనిశి ;
పూవులదాపున మల్లియ లన్నీ
స్త్రీరవదనముల మరచిన జేలా ?
చింతాపరివృత మీ వననంపద !

౨

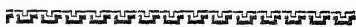
లోకాలోకనరుచులను వీడుచు
దేవయానముల తేలి వనింపగ,
దివిజనిభావము తీరగ నానై
చింతాజలవీచీగతి చనెగా !

శ్రీ
కాని అశోకము శోకాపిలమై
కళలీనే వనరాగిణిదికగా,
దారుణశోకము కనుకొలకులలో
తరలగ నణచుచు చూచిన జేలా ?

ఆవృతతేజము నాదా ? నీదా ?
ఆ లోకములో, ఆ సమితులలో,
ఆవరించినది ఆనందాశ్రువు !
ఆనతీయగలవా ? మిహిరహరా !

ఏల చలించదా ? ఏల ఫలించదా ?
ఎవరేమనిరో ? ఏమో ? ఏమో !
అలాపనతో నేభావముతో
అలోకించినదో ?

కళాపూర్వోదయ కథకు లింగపురాణము మూలముకాదు

శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి

మూలముని నామిద్రులు శ్రీ దువ్వూరి వెంకట
రమణశాస్త్రిగారు వెలుక నెపుడో భార
తిలో నొకవ్యాసము ప్రకటించియున్నారు. ఆ యభి
ప్రాయము సరి గా దని గుడివాడ పరిమల్వాస్తి కనభకు
వచ్చినపు డాయనతో చెప్పియున్నాను. కాని, పాఠ
కుల క్రాంతి తొలగించుట సముచితముని కొందఱు
మిత్రులు చెప్పుటచే నందలి యీ ముఖ్యవిషయమును
గూర్చి మాత్ర మిందు సంగ్రహముగా వ్రాయు
చున్నాను.

లింగపురాణములోనుండువారదగాన మాతస్వ్య
కథ యున్నమాట నిజము. అది కళాపూర్వోదయ
ములో నున్న కథవలె సహృదయరంజకము గాక
పోయినా, ఒక పురాణములో కనవచ్చుచున్నది
గావున ప్రాచీనమనియు, దానిని గ్రహించి సరసము
గావించి సూరనార్యుడు తన కృతిలో స్వీకరించి
యుండుననియు చూచినంతనే యెరిగి కై నా భ్రాంతి
కలుగకపోదు. ఆ విషయమున చెప్పకలసిన నేమో లేదు.
దాని ప్రాచీనత దెట్టిదో తరువాత చూతము. కాని
ఆ చిన్న గానమాతస్వ్యకథ కళాపూర్ణోదయమాలకథకే
మూల మనటమాత్ర ముచితము కాదు. ప్రాసంగిక మైన
యా చిన్నకథ (నేను పరిష్కరించి పద్యాభ్యాసముగా
ప్రకటించిన ప్రతినిఁటి) రెండవయాశ్వాసము ౬౬ వ
పద్యము మొదలుగా ౧౦౫ వ పద్యమువఱకు ౩౯ పద్య
ములలో నిమిడియున్నది. “ప్రధానకథ కావశ్యకము
గాని యాశ్లవ మొందు”కని శంకించుకొని నా వ్యా
ఖ్యానములో సమాధానము తెలిపి యున్నాను. అది
శాస్త్రిగారి వ్యాసమునకు పూర్వము జరిగినదే. ఈకథ

వారదఁడు నాలుగేళ్లు శ్రమపడి గానవిద్య నేర్చుకొన్న
ట్లతనిని ద్వారకకు చేర్చుటకును, ఆసమయమున కల
భాషిణీయణిగంధరులు శ్రమ శమంఁడగా సంగీతములో
సంపూర్ణజ్ఞాన మార్జించిరనుటకు నుపయోగపడుచున్నది.
ఇందు కలభాషిణి గానవిద్యారితరద యనునంశము
మూలకథతో సంబంధించియున్నను, (ఆ గానమునకై
యీకథ కల్పించిన వక్కరలేదు. అది తొలఁతనే యీ
విద్యలో ప్రణిఱుగా లని యొక్కడ చెప్పినా చెప్ప
వచ్చును) ఈ ౩౯ పద్యములును పుస్తకములోనుండి
తీసివేసి పూర్వోత్తరసంస్కృతున కొక్కవాక్యము
వ్రాసి విడిచినా కళాపూర్ణోదయమూలకథను లేత
మైనా లోపము రాదు; వీ మైనా హాని కలుగదు.
అట్టియెడ లింగపురాణములోని యీకథ కళాపూర్ణో
దయములోని గానమాతస్వ్యకథను మూలమునఁ జే
య్యుచుగాని, దీనిని పురస్కరించుకొని లింగపురాణము
కళాపూర్ణోదయకథను మూల మనుట యుక్తమా?
పాఠకుల కీమాట విదితమగుటయే ముఖ్యము.

నే నీక్రింద తెలుపబోవు విషయము సప్రమాణ
మని, క్లిష్టాంత మని చెప్పఁజాలను గాని నా కిట్లు
తోచినది—లింగపురాణములోనే కాదు, సర్వపురాణ
ములలోను ప్రక్షిప్తభాగము లెన్నో యున్నవని
గ్రంథపరిశోధకు లెందఱో భావించి యున్నారు.
కొన్నిటిని నిరూపించియున్నారు. ఈ గానమాతస్వ్య
కథయు నట్టికే యనియు, సూరనార్యుడు చిక్కని
సందేహము తెచ్చికెట్టి సరసముగా కల్పించి జల్లించిన
యీ పద్యములు చదివిన యానాఁటి విద్వాంసుఁ
డొకఁ డీకథాచమక్రమితి కొనసందించి దీనిని సంస్కృతీ

కరించి లింగపురాణములో సందర్భము కలిగించి యుండునది యందుననే నమకొనుచున్నాను. ఇందు కానాటి యాచార మొకటి తోడ్పడుచున్నది.

తిరుమల దేవరాయలు కృతిపతిగా వెలసిన రామరాజభూషణుని వసుచరిత్ర చదివి సంతోషించిన కామాక్షీదా సను కాలహస్తికవి వసుచరిత్రచంపు నొకటి సంస్కృతమున నిర్మించియున్నాడు. ఈ కవి తిరుమల రాయల తమ్ముడై చంద్రగిరి నేలిన వెంకటపతిరాయల యాస్థానములోని యప్పయదీక్షితుల శిష్యుడు. శ్రీ. ౧౫౬౦ ప్రాంతమునందు తెలుగువసుచరిత్ర పుట్టినది. ౧౬౦౦ ప్రాంతమునందు సంస్కృతవసుచరిత్ర పుట్టినది. కావున తెలుగుకృతినిబట్టియే సంస్కృతకృతి పుట్టిన దని వేటుగా చెప్పవచ్చును. ఈ క్రింది సంస్కృతారంభము కూడా యందును తగినట్లే యున్నది.

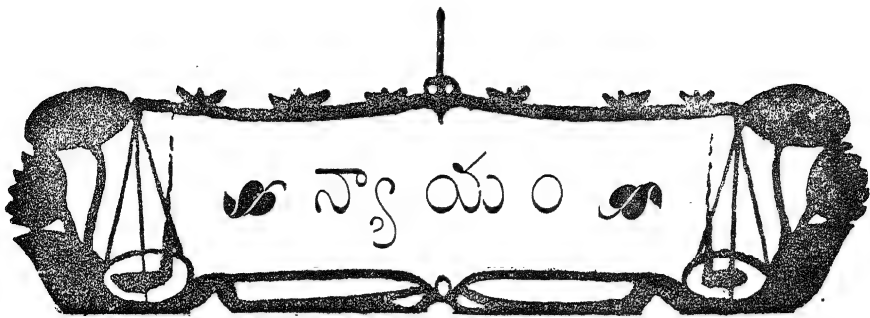
“వసుప్రభు ర్వాసవధాతరీత్యు
కాలహస్తికవిశ్రీమహాకాయాః,
గీతోజ్జ్వలాయా గిరిజాభిధాయాః
కల్యాణకా లీతి కథా స్తు పుణ్యా.”

నాటి యా యాచారమును పురస్కరించుకొని, ౧౬౨౦ ప్రాంతమున జన్మించిన యీ కళాపూర్ణోదయములో నప్పటి రాజాస్థానములలోని విద్యత్కవుల మూర్త్యర్చములకు జ్ఞాపక మగునట్లుగా కల్పింపబడిన

యీ కథలోని చతుర్మూర్తి కానందించి తాత్కాలిక విశ్వాసులతో కలసి దీనిని సంస్కృతీకరించి లింగపురాణములో దీనికి సందర్భము కల్పించి యతికియుండు నమకొనుట సామాన్యము కాదేమో! అయినా, “ఈకథ లింగపురాణములోనే ముందుగా పుట్టినది. దానినే సూర నార్యుడు తెలిగించె”నని యంగీకరింతము. అయితే మాత్రము కళాపూర్ణోదయమున కీ మాతృగర్వపుమాటలే మూలమా? అట్లు కాదనుట మహాత్మికి నిజమని పాశకులు భావించిన జాలను. సూరనార్యుడు లేని గొప్ప తనము చెప్పకొన్నవాడు కాదు. ఇతరుల మాటలు గైకొను గ్రంథవోరుడు కాదు. లోకవంచకుడు కాదు.

“అత్యపూర్వకథాసంవిధానవైచిత్ర్యమహానీయము” తన కళాపూర్ణోదయ మును, ప్రతిజ్ఞ చేసి యద్భుత మపూర్వము నైన ప్రధానకథతోను, ప్రాసంగికకథలతోను, ఉపాఖ్యానములతోను ఎనిమిదాశ్వాసముల మహావహాశ్రబంధము కల్పించిన యతడు కేవల పద్యముల యీ చిన్నకథను లింగపురాణమునుండి నొంగిలిచ్చియుండు నని మనము స్మరించుటకూడా యర్హము కాదు. కళాపూర్ణోదయములోని యెల్ల కథల తోడి మూలకథ యీ మహాకవి సూరనార్యుని నవనవోన్మేష ప్రతిభతో పుట్టినదే కాని, అం దొకయక్షుర మైనా యన్యుల దని యారోపించుట యంగీకార్యము కాదు. సత్యము వెల్లడించుట కింతమాత్రము చాలను,

[నాటకం]

శ్రీ సోమంచి యజ్ఞన్నశాస్త్రి

[గతశుచిక తరువాయి]

రెండో అంకం

[కోర్టు జడ్జి జడ్జిచేనకాల అయిదుగురు జూరీలు. కోర్టునుమాస్తా. ఫిర్యాదుతరపు స్టేడరుగారు, ముద్దాయి తరపుస్టేడరుగారు ఎదురెదురుగా కూచునివుంటారు. ఫిర్యాదు తరపుస్టేడరు తన వాదం అప్పడే ముగించేసి కూచో బోతున్నాడు.]

ఫి. స్టే—కోర్టువారు చిత్తగించాలి. ఇదీ ప్రాసిక్యూషన్ కేసు. (అని కూచుంటాడు.)

ము. స్టే—(తేచి, జడ్జిగారికి తలొంచి దండం పెట్టి) కోర్టువారూ, జూరీ మెంబర్లూ చిత్తగించాలి. నేను ముద్దాయి చెక్కు దిద్దనే లేదని వాదించను. కాని అతను ఆ పనిచేసేప్పటి మానసికస్థితిని తెలియజేయడానికి మీ యెదుట సాక్ష్యంపెట్టి, అతను నిజంగా తెలిసి ఈ పని చేశాడని నిర్ధారణకి రావడానికి మీరు అవకాశంలేదని, దుఃఖాతిశయంచేత, మతి చెడినప్పుడు, అంటే తాత్కాలికంగా మనశ్శాంతిచల్లం కలిగినప్పుడే ఈపని చేశాడని నిరూపిస్తాను. ముద్దాయి తన చేష్టలకి తాను కర్తవ్యాడని మీకే నిస్సందేహంగా బోధపడుతుంది. రామయ్యగారూ...

(‘రామయ్యగారూ’ అని కోర్టునుట్రోతు కేక. రామయ్య బోసులోకి ఎక్కి ‘నిజమే చెబుతా’నని ప్రమాణించేస్తాడు)

ము. స్టే.—పేరు ?

రామ—రామయ్య.

ము. స్టే.—మీరు రామయ్యగారి ఆఫీసులో పాడ్డుకున్నాస్తా.

రామ—అవును.

ము. స్టే.—ముద్దాయి ఎంతకాలనుంచీ మీ ఆఫీసులోవున్నాడు ?

రామ—రెండుసంవత్సరాలు. కాదుకాదు. (అని వేళ్లు లెక్కపెట్టుకుంటూ) రెండుసంవత్సరాలకీ పది పాదురోజులు తక్కువ !

ము. స్టే—అన్నిరోజులూ మీరు అతన్ని కనిపెట్టి చూస్తూవుండేవారు ?

రామ—అ. అదివారాలూ, శలవరోజుల్లోనూతప్ప.

ము. స్టే.—బాగాచెప్పారు. అతని ప్రవర్తనని గురించి మీ అభిప్రాయమేమిటో చెప్పండి, ముద్దాం.

రామ—మంచివాడు. పెద్దమనిషి... (వరము రహస్యం చెబుతున్నట్టు, కొంచెం ముందుకువొంగి) అల్లరిచిల్లరిపోకళ్లు ఏమికనిపించలేదు నాకెప్పుడూను. తప్పుపట్టడానికి ఎన్నడూ అవకాశం దొరకలేదు. ఇలాటిపని చేశాడంటే నాకూ చాలా ఆశ్చర్యంగానే వుంది !

ము. స్త్రీ—అతను విశ్వాసపాత్రుడుకాడని మీ కెప్పుడయినా తట్టిందా ?

రామ—ఊహా, మా ఆఫీసులో అనుమానా స్పదులా ? కుదరదే ?

ము. స్త్రీ—(జూరీపై పు తిరిగి) మీరు ఈ మాట లని బాగా చిత్తగించి జ్ఞాపకం ఉంచుకోవాలి.

రామ—విశ్వాసం లేనిదే ఎక్కడా పనిచెయ్య లేమని అందరికీ తెలిసినదే.

ము. స్త్రీ—అతను మంచివాడేనంటారా, అనరా ?

రామ—ఎందుకు అననూ ? మేం అందరమూ చాలా కులూసాగా వుండేవాళ్ళం, ఇది జరిగినదాకా. నాకు మాచెడ్డ చెబుతగిలించడంలే నమ్మండి !

ము. స్త్రీ—ఈసేరం జరిగిందే, ఏవోతారీకు, ఆరోజు ఉదయం, ముద్దాయి ప్రవర్తనలో ఏమైనా విశేషం కనిపించిందా మీకు !

రామ—అప్పుడు...అతని మనస్సు మన స్సులో లేదనుకున్నట్టు నాకు జ్ఞాపకం !

జడ్జి—ఆనా డతనికి పిచ్చి ఎక్కిందనా మీ నూచు !

రామ—కాదండి, అతని మనసు మనసులో లేదు.

జడ్జి—అంతే ? కొంచెం తెలిసేటట్టు చెప్పాలి.

రామ—నా ఉద్దేశం (జడ్జికి సీమాన్తూ)...చాలా పరధ్యానంగా కనిపించాడు. నే అన్నముకొక్కకి అర్థం జూరికి తెలుసుంది లెండి !

ము. స్త్రీ—మీ కెందు కా అభిప్రాయం కలిగిందో చెబుతారా ?

రామ—ఓ. నా టిఫీను హోటలునించి కోర్టుకే తెప్పించుకుంటా ! హోటలు కళ్లడమంటే గొడవ. పూరీ, బంగాళ దుంకూర నా మామూలు. ఆనాడు రాజారావు చెక్కు నాకిస్తూవుంటే, టిఫీనొచ్చింది. మరి నాకు టిఫీను వేడిగాఉండగా నేతిసెయ్యడంఇవ్వం ! అంచేత చెక్కు సుబ్బారావుచేతికిచ్చి, సొమ్ము తీసుకు రమ్మన్నా. మోహనరావు వూరికే అటూ యిటూ పచారుచేస్తూఉంటే చూసి “ఏమిటోయి, కాలుగాలివ పిల్లిలా ఇలా తిరుగుతున్నావు ?” అన్నాను.

ము. స్త్రీ—చెప్పిన జవాబు జ్ఞాపకముందీ ?

రామ—“పిల్లిజన్మ ఎత్తినా బాగుండి పోనండీ రామయ్యగారూ” అన్నాడు. చాలా గమ్మత్తుగా కని పించింది.

ము. స్త్రీ—మరే విషయమైనా గమ్మత్తుగా కని పించిందా ?

రామ—అ.

ము. స్త్రీ—అదేమిటి ?

రామ—నాక్కాకి గుండీలు తిన్నగా పెట్టకొ లేదు. మనుష్యులు నీటుగా వుండడం నా కీవ్వం. “గుండీలు పెట్టకొలేదోయి” అన్నాను.

ము. స్త్రీ—జవాబేం చెప్పాడూ మీకు ?

రామ—జవాబేమీ చెప్పడంలే ? గడ్డప్పగించేసి, నాకేసలా తేరిపారజాశాడు. పెద్దమనిషి తరహాగా లేదు.

జడ్జి—తేరిపారజాశాడూ ? అందరూ చేసే పనేగా అది ?

రామ—అవునవ్వోండి. కాని అతని చూపులో వుంది. విప్పిచెప్పలేను. గమ్మత్తుగా వుంది.

ము. స్త్రీ—ఇదివరకెప్పుడైనా అతనిలో అలాటి చూపు కని పెట్టారూ ?

రామ—ఊహా. అలాటిదేదైనా కనిపిస్తే మా యజమానితో మాట్లాడుదును. మా స్టేడరుగారి దగ్గర అవకతవకలు పనికిరావు !

జడ్జి—మరి ఆనాడు మాట్లాడావా స్టేడరు గారితో ?

రామ—లేదండి. పూర్తిగా దాఖలావుంటేగాని వాళ్ల నిబాధ పెట్టడమెందుకనుకున్నాను. ఇంకోమాటు అలా కనిపిస్తే, తప్పకుండా మాట్లాడుదును.

ము. స్త్రీ—ఆ చూపు మీ హృదయంలో గాఢం గా నాటుకుపోయింది, ఏం ?

రామ—అవును. మా రెండో గుమాస్తా సుబ్బారా వుంటే, అతనూ ఆ మాటే చెప్పను.

ము. స్త్రీ—అవునవును. అత నిప్పుడు ఇక్కడ లేకపోడం అందరికీ చిక్కగానే వుంది. ఫోర్జరీపట్టు బడిన రోజు ఉదయం సంగతులు చెప్పగలరా ?

రామ—(చెవిదగ్గర చెయ్యి పెట్టుకుని) నాకు...
కొంచెం చెవుడు!

ము. స్త్రీ—ఆ రోజు బొద్దున్న—భోజ్యం పట్టు
బడక పూర్వం, మీ కేదైనా కొత్తగా కనిపించిందా?

రామ—ఆ. ఒక స్త్రీ.

జడ్డి—నేరానికీ, దీనికి ఏమిటి సంబంధం?

ము. స్త్రీ—నేను ముద్దాయి ఏ మానసిక స్థితిలో
నేరం చేశాడో నిరూపించడానికి ప్రయత్నం చేస్తు
న్నాను.

జడ్డి—ఆ సంగతి మాకు అర్థమయింది. కాని
నేరం జరిగిన చాలా రోజుల తరువాత విషయం ఇది!

ము. స్త్రీ—కాని నా వాదాన్ని బలపరుస్తుంది.

జడ్డి—సరే. చూద్దాం.

ము. స్త్రీ—చూడండి, రామయ్యగారూ! ఒక
“స్త్రీ” అన్నారు. ఆవిడ ఆఫీసులో కొచ్చిందం
టారా ఏమిటి?

రామ—ఆ!

ము. స్త్రీ—ఎందుకు?

రామ—మోహనరావుకోసం, అప్పుడు అతను
లేవకట్టడం.

ము. స్త్రీ—మీరు చూశారా, ఆవిడని?

రామ—ఓ.

ము. స్త్రీ—ఒంటరిగానే వచ్చిందా?

రామ—నన్ను గొప్ప చిక్కులో పెట్టేశారు.
కొద్దవారితో నాకు ప్రత్యక్షంగా తెలిసిన విషయాలే
మనవి చేసుకోవాలిగాని, విన్నకబుర్లు చెప్పకూడదుగా!
మానాకరు నాతో చెప్పిన సంగతులు ఇక్కడ చెప్ప
కూడదు.

ము. స్త్రీ—అవునవును. సరే కాని, ఇంతకీ
మిమ్మల్ని అడగడంబంది ఏమిటంటే, మోహనరావుని
చూడానికి వచ్చిందన్నారే! ఆనాడు మీకు బాగా
జ్ఞాపకముండిపోయినమాట ఏమైనా అందా?

రామ—ఇంకా కొంచెం విప్పి...

ము. స్త్రీ—అనలేదా?

రామ—అంది. కాని నే చెప్పవలసిన సమా
ధానం మీరే సూచించడం నాకేం నచ్చలేదు.

ము. స్త్రీ—(కొంచెం విసుగుతో) జారీతో అదే
మిటా చెబుదురా?

రామ—మోహనరావుని చూడనిస్తే, తన ప్రాణం
రక్షిస్తారని అంది.

ము. స్త్రీ—ఆమనిపై అంతమాట అందంటారు!

రామ—(తలూపుతూ) ఊ. ఇంతమాత్రానికే
ప్రాణం రక్షించడమేమిటని నేనప్పుడే ఆశ్చర్యపడ్డాను!

ము. స్త్రీ—(విసుక్కుంటూ) సరేనండీ. మోహ
నరావు, ఈ విడవుండగా లోపలకొచ్చాడా? (రామ
య్య తల ఊపుతాడు) చూసింది, వెళ్లి పోయింది.

రామ—వెళ్ళడం నేచూడలేదు, కనక ఆ
విషయం నేను చెప్పలేను!

ము. స్త్రీ—అయితే, ఇంకా ఆక్కడే వుండా
మరి!

రామ—(చిరునవ్వుతో) అబ్బే, ఎందు కుందీ!
లేదు.

(ము. స్త్రీ. జూచుంటాడు. వాది తరపు స్త్రీ డరు
లేచి, జడ్డిగారికి వొంగి దండం పెడతాడు)

వా. స్త్రీ—చూడండి రామయ్యగారూ! నేరం
చేసిననాటి ఉదయం ముద్దాయిమనసు మనసులో
లేదన్నారు. అంటే ఏమిటని మీ ఉద్దేశం

రామ—బాగా అర్థం చేసుకోవాలి మీరు. యజ
మాని కనిపించకపోతే పెంపుడు కుక్కపిల్ల ఎలావుం
టుందో ఎప్పుడైనా కనిపెట్టారా మీరు? ఆరోజున
అతనుకూడా కళ్ళు అలా దొర్లించాడు.

వా. స్త్రీ—సమయానికి జ్ఞాపకంచేశారు.

కళ్ళ సంగతే అడుగుదామనుకుంటున్నా. గమ్యత్తుగా
ఉన్నాయన్నారు! అంటే మేము ఏమర్థం చేసుకో
వాలి? కొత్తగా వున్నాయనా?

రామ—అవును, గమ్యత్తు...

వా. స్త్రీ—బాగానే వుందండీ! మీకు గమ్య
త్తుగా తోచినది నాకుగాని, జారీకిగాని గమ్యత్తుగా

కనిపించకపోవచ్చును. మీకు ఆ కళ్ళలో కనిపించినది ఏమిటి ? భయమా ? కోపమా ? విచారమా ?

రామ—నన్ను మా కష్టంలో పెట్టుకున్నా నేను ఓ మాట చెప్పాను. అదికాదు, “ఇంకో మాట” చెప్పనుంటారు.

వా. స్త్రీ—(బల్ల గుద్దుకూ) గమ్మత్తు అనా మీ ఉద్దేశం ?

రామ—అబ్బే, వెళ్తుంటున్నాను! గమ్మత్తు...

వా. స్త్రీ—సరే. చొక్కాకి గుండీలు పెట్టుకోలేదన్నారు. ఆ లోజును ఉక్కగా వుందా ?

రామ—ఉక్కగానే వుందనుకుంటా !

వా. స్త్రీ—మీరు చెప్పిన తరవాత గుండీలు పెట్టుకున్నాడా ?

రామ—పెట్టుకున్నాడనుకుంటా !

వా. స్త్రీ—ఇదే కాబోలు మతి స్థిరం లేకపోవడం ! (అని భుజాలెగతేసి తీచిగా కూచుంటాడు)

(రామయ్య జవాబు చెప్పడానికి ప్రయత్నిస్తాడు కాని, తెల్లబోతాడు. మాటరారు)

ము. స్త్రీ—(లేచి) అదివరకెప్పుడైనా అత నలా చింపిరిగా వుండడం మీరు చూశారా ?

రామ—ఎప్పుడూలేదు. చాలా నిదానమైనవాడు. పరిశుభ్రంగావుండేవాడు.

ము. స్త్రీ—సరే, మీరు వెళ్ళవచ్చును.

(రామయ్య బోనుదిగిపోతాడు. తరవాత సాక్షి, సుందరమ్మ బోను ఎక్కుతుంది. ప్రమాణం అయిన తరవాత—)

ము. స్త్రీ—చేరు ?

సుంద—సుందరమ్మ.

ము. స్త్రీ—వయస్సు.

సుంద—ఇరవై ఆరు.

ము. స్త్రీ—నీకు పెళ్ళయింది. కాపరం చేస్తున్నావు. ఏం...కొంచెం గట్టిగా చెప్పాలి.

సుంద—చెండు మాడు నెలలనించి లేదు.

ము. స్త్రీ—ఏమన్నా సంతానమా !

ఇద్దరు.

ము. స్త్రీ—నీ దగ్గిరే వున్నారా

సుంద—ఆ.

ము. స్త్రీ—నుద్దాయిని ఎరుగుదువా ?

సుంద—ఆ.

ము. స్త్రీ—నీకూ, అతనికి ఏమిటిసంబంధం ?

సుంద—న్నే హితులం.

జడ్డి—న్నెవాణులా ? (అని గద్దిస్తాడు)

సుంద—నేనంటే అతనికి చాలాయిద్దం.

జడ్డి—అవును...కాని—

సుంద—(తలదాచుకూ) లేదండి ... ఇంకా

అలాటిదేమీలేదు.

జడ్డి—ఇంకా లేదా ?... (ఒక్కమాటు సుంద రమ్మకేసి తీక్షణంగాచూసి) సరే...

ము. స్త్రీ—భర్తవృత్తి ?

సుంద—వ్యాపారం.

ము. స్త్రీ—సుఖంగా కాపరంచేసేవారా ?

సుంద—దాన్నిగురించి మాట్లాడకుండావుంటే నే మంచిది.

ము. స్త్రీ—నిన్నేం బాధపెట్టేవాడా ?

సుంద—(తల దాచుకుంది)

ము. స్త్రీ—ఏమిసంగం...

సుంద—ఎన్నివిధాల బాధపెట్టాలో, అన్ని విధాలానూ...

జడ్డి—ఈ ప్రశ్నలు ఇంక ఆపెయ్యాలనుకుంటా !

సుంద—(హాహనరావు నుద్దేశించి) నన్ను ఈ నరకంలోంచి తప్పిస్తానన్నా రాయన. రంగూను వెళ్లిపోడానికి అంతా సిద్ధం చేసుకున్నాం.

ము. స్త్రీ—అవునవును. కాని ప్రయాణం ఎందుకాగిపోయింది ?

సుంద—అతన్ని పట్టుకున్నప్పుడు నేను ఆఫీసు దగ్గిరే వున్నా...నా గుండెపగిలిపోయింది.

ము. స్త్రీ—నీ కతను ఏ సేరంచేశాడో చెంటనే తెలుసునన్నమాట !

సుంద—తరవాత లోపలికి వెళ్లి రామయ్యగారిని కనక్కన్నా. సంగతంతా వారు చెప్పారు.

ము. స్త్రీ—జూలై ఏడోతారీకు, అంటే, శుక్ర వారంనాటి పొద్దుటి సంగతుకేమనా, జ్ఞాపక మున్నాయా?

సుంద—ఆ...

ము. స్త్రీ—ఎందుకు జ్ఞాపకముండవలసాల్సింది?

సుంద—అరేజాన సూత్రమున, నా గొంతుక పిసికి, నాప్రాణంతియ్యడానికి ప్రయత్నంచేశాడు.

జడ్డి—(నమ్రురట్టు) గొంతుక పిసికి చంపవో యాదూ?

సుంద—అవును.

ము. స్త్రీ—వాట్టి చేతులతోనేనా?

సుంద—అవును. బయటపడేసరికి సహంప్రాణం పోయింది. తిన్నగా నా స్నేహితుడి యింటికి వెళ్లాను. అప్పుడు ఎనిమిదిగంటలయింది.

—పొద్దున్నా ఇది జరుగుత! తాగి చేసిన పని కాదన్నమాట యిది!

సుంద—తాగవలసిన అవసరమేలేదండీ.

ము. స్త్రీ—నువ్వప్పుడు ఏస్థితిలో వున్నావో కొంచెం చెప్పు.

సుంద—స్థితి చాలా అసహ్యంగా వుంది. వీర సహం చిరిగిపోయింది. ఊపిరి తిన్నగా ఆడ్డంలేదు.

ము. స్త్రీ—నీ స్నేహితుడితో జరిగిన సంగతంతా చెప్పావా?

సుంద—ఆ. ఎందుకు చెప్పానా అనిపినోం దిప్పుడు.

డి. స్త్రీ—ఏం? అతన్ని కలతపెట్టేసిందేం, ఈ సంగతి.

సుంద—ఈపదంగా.

ము. స్త్రీ—నీతో ఎప్పుడైనా ఆ చెక్కని గురించి మాట్లాడాడా?

సుంద—ఊహ.

ము. స్త్రీ—నీ కెప్పుడైనా దబ్బిచ్చాడా?

సుంద—ఆ.

ము. స్త్రీ—ఎప్పుడు?

సుంద—శనివారంనాడు.

ము. స్త్రీ—ఎనిమిదో తారీకునా?

సుంద—నాకూ పిల్లలకీ కావలసిన సామానులు

కొని, ప్రయాణానికి తయారుకావడానికి.

ము. స్త్రీ—నీ కప్పుకు ఆశ్చర్యమెయ్యలేమా?

సుంద—ఎందుకు?

ము. స్త్రీ—నీ కిప్పుడాని కతనిదగ్గర దబ్బుండడం!

సుంద—కొంచెం. నా భర్త చంపడానికి ప్రయత్నించిన నాటి పొద్దున్న నన్ను రక్షించడానికి సామర్థ్య లేకపోయిందని ఏడిచాడు. తరవాత ఏబో శాపతు సామర్థ్య ముట్టించని చెప్పాడు.

ము. స్త్రీ—నువ్వు ముద్దాయిని ఆ ఖరు మాట ఎప్పుడు చూశావు?

సుంద—అతన్ని పట్టుకున్న రోజున. ఆ వేళే ఘేము బయలుదేరవలసిన రోజు.

ము. స్త్రీ—ఈ లోపుగా ఎప్పుడైనా కలుసు గంటూ వచ్చావా?

సుంద—(తల ఊపుకుంది.)

ము. స్త్రీ—ఎలా వున్నట్టు కనిపించాడు?

సుంద—మాట చాలా తగ్గించేశాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు అసలు మాట్లాడనే లేకపోయేవాడు.

ము. స్త్రీ—అలవాటు లేని పని ఏదో చేసినట్టు.

సుంద—అవును.

ము. స్త్రీ—అయినా, సంతోషంగా వున్నాడా, విచారంగా వున్నాడా?

సుంద—కొంచెం భయపడుతున్నట్టు, ఏదో భీతి అతన్ని ఆవరించినట్టు కనిపించింది.

ము. స్త్రీ—(సందేహిస్తూ) ముద్దాయి అంటే నీకు చాలా యిష్టమా?

సుంద—(దృఢంగా) ఆ.

ము. స్త్రీ—నువ్వంటే అతనికి కూడా చాలా యిష్టమేనా?

సుంద—ఆ.

ము, స్త్రీ—నీకస్త్రాలు అతని మనసుని చాలా కల
తపెట్టేటాయంటావా? ఒక్కొక్కప్పుడు అతను
చేస్తున్న పనిని తెలుసుకోలేనంత దుఃఖాన్ని కలిగిస్తా
యంటావా?

సుంద—తప్పకుండా!

ము, స్త్రీ—మరి చెడిపోడానికి కూడా అవకాశ
ముందంటావు.

సుంద—ఆ.

ము, స్త్రీ—శుక్రవారం ఉదయం నీ సంగతి
విన్నప్పుడు గాభరాపడి పోయాడా?

సుంద—చాలా ఆచేదన పడిపోయాడు. ఆ
స్థితిలో అతన్ని వొంటరిగా వదిలి వెళ్ళడానికి మనసు
బిప్పనేలేదు.

ము, స్త్రీ—అతనంటే ఇంకా యిష్టమేనా?

సుంద—నాకోసమే కాదు, తన జీవితమంతా
పాడుచేసుకున్నది!

(ము, స్త్రీ డరు కూచుంటాడు. ఫిర్యాది తరపు
స్త్రీ డరు లేచి అడ్డునవాళ్లు ప్రారంభిస్తాడు)

వా, స్త్రీ—శుభ్రస్థితిలో తారీఖున అతన్ని వొదిలి
వెళ్ళేసరికి, అతనికి సిద్ధి ఎక్కిందనవు కదా!

సుంద—ఊహా.

వా, స్త్రీ—సరే. నేనింక అడగవలసిన ప్రశ్న లేమీ
లేవు. (అని జడ్జిగారికి దండంపెట్టి కూచుంటాడు)

సుంద—(జూరీపైపుతిరిగి) అతనికోసం శేనై నా
ఇంతపని చేద్దను. తప్పకుండా చేద్దను.

జడ్జి—(బల్లగుద్దుతూ) టచ్. టచ్. మీదాం
వత్సం చాలా దుఃఖభాజనంగా వుండేదన్నావు. తప్ప
ఉభయత్రా కూడా వుండవలసిందంటావా!

సుంద—అన్న ప్రతిమాటకీ “చిత్తూ, మహా
ప్రభూ” అనకపోడమే నాతప్ప.

జడ్జి—అతన్ని ప్రతిమాటకీ ఎదిరించేదానివి
కాబోలు.

సుంద—దెబ్బలాట రాకుండా, మనసు కని

పెట్టి నడవడానికే ప్రయత్నం చేసేదాన్ని.

జడ్జి—ఈమద్దాయిని కలుసుకున్నదాకానా?

సుంద—కానేకాదు. ఆతరవాతకూడా!

జడ్జి—నువ్వు ఈ మద్దాయిని ప్రేమించడం
ఏదో మహాభువకార్యం చేసినట్టు భావిస్తున్నావని అని
సిందిదిలే. అంచేత అడిగాను.

సుంద—(సందేహిస్తూ) అవును. నాజీవితంలో
కొంచెమైనా అనందాన్ని యిచ్చింది అదే. ఇహ నాకు
మిగిలినదీ అదే...

జడ్జి—(గుడ్డెత్తిజేసిచూస్తూ) సరేలే, వెళ్లు.

(బోసుదీగుతుంది సుందరమ్మ. తరవాత మోహన
రావు బోసు ఎక్కడతాడు)

(ప్రమాణం అయినతరవాత)

ము, స్త్రీ—పేరు?

మోహ—మోహనరావు.

ము, స్త్రీ—నయను?

మోహ—ఇరవై ఆరు.

ము, స్త్రీ—పెళ్లికాలేదు.

మోహ—(లేదని తలఘాటుతాడు)

ము, స్త్రీ—సుందరమ్మని ఎంతకాలంనుంచి ఎరు
గుదువు?

మోహ—ఆరునెలలు.

ము, స్త్రీ—మీసంబంధాన్ని గురించి ఆవిడచెప్పి
నది నిజమేనా?

మోహ—ఆ.

ము, స్త్రీ—నువ్వావిడంటే ప్రాణమిస్తావు! ఏం?

మోహ—అవును.

కావరం చేస్తున్నా! అని తెలిసి
కూడా?

మోహ—నామనసు మల్లించుకోడానికి సాధ్యం
కాకపోయింది.

జడ్జి—సాధ్యం కాకపోయిందీ?

చందనము

శీతల పరిమళము

చందనమునకుగల అనేక చిత్తమగ్నములతో అనాదినుండి అభివ్రాముగా ప్రవహించుచున్నది కానితోటికన్న చలువ గలము. భారతానామను అనియుటకు యోగ్యమైనది. చివరయొగించబడుటయొక్క, చందన తైలము చివరయొక అవయవములకు నూతనోద్భవమును కలిగించును. పూర్వము నుండి చరిత్రబద్ధము పర్యాయపదముగానున్న చందనము పేరు ఈ అభివ్రాము స్వరూపముతో — “మైసూరు శాండల్ వుడ్డు” చేరుతో చలువదనమును నూతనోద్భవమును కలిగించుచున్నది.

మైసూరు

శాండల్ నమ్మ

పరిశుద్ధతకు (పరిష్కృతమైనది) చందనమే

మైసూరు గవర్నమెంటు ప్రాధక్తు

A PINCH OF
"TILAK" BRAND
MISKY ASAFOETIDA.
IN
EVERY DISH
APPRECIATED
FLAVOUR

GOPALJI CHAMPSHI & Co
30 Govindappa Naick St.,
Madras.

ప్రసిద్ధికెక్కిన

తిలక్ మార్కు

మిస్క్రి యింగువనే వాడండి.

వాసన న్నూ, రుచి కిన్ని

శ్రేష్ఠమయినది

అన్నిచోట్ల దొరకును.

గోపాల్జీ చాంపీ అండ్ కంపెని

ఇంగువ, మర్చంట్సు,

80, గోవిందప్ప నాయక్ వీధి, మదరాసు.

హెడ్డాఫీసు :

బ్రాంచి :

బొంబాయి.

మధుర.

లోకప్రసిద్ధిపొందిన
వి. వి. రాజన్
అండ్ కంపెనివారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు
R. S. సుగంధ ముక్కుపొడి.

అన్నిటిలో సాటిలేనిది.

ధర వివరములకు వ్రాయుడు.

తయారుచేయువారు :—

వి.వి.రాజన్ & కంపెని,

అర్కోణం, Arkonam, N. A. Dt.

రిజిస్టరు చేయబడి

పరిశీలన పొందిన

పాలసుగంధితేవ్యం

ఇది రక్తపిండిచేయు అనేకమాలికిలతో
తయారుచేయబడినది. సవామేహములు,
మేహపావలు, మచ్చలు, కురుపులు, చర్మ
వ్యాధులు, కుష్మ, ముంబదగు, కీళ్లవాపులు
మొదలగు అనేకవిధములను వ్యాధులను
ఖండించుటలో అద్భుతమైనది. 2 డబ్బీలు
చాలును.

20 తులముల డబ్బీ రు. 2-0-0.

పోస్టేజీ ప్రణేయము.

వి. సి. ఏ. కంపెని,

పేరి దేవీ, (నెల్లూరు జిల్లా).

మదరాసు బ్రాంచి :

7, సీమమొదలి వీధి. (మిడ్డేమీద)

నెలెత్తు బాకీస్ ఎదురుగా, తొర్ణిటప్పు.

మోహ—ఆవిడమీదికి మనసుపోకుండా కట్టి పెట్టడానికి నాకు శక్తిఉన్నట్టు తోచలేదు.

(జడ్డిగారు నోరు చప్పరిస్తారు)

ము. స్త్రీ—మీ యిద్దరికీ ప్రభువులూ పరిచయం ఎలాగయింది ?

మోహ—మా అక్కయ్యద్వారా ?

ము. స్త్రీ—ఈవిడ కటుంబం సంగతి తెలుసా ? భర్తతో సౌఖ్యంగా కాపరం చేస్తోందేమో ?

మోహ—అసలు ఎప్పుడూవున్న గొడవే. అది సరకం !

ము. స్త్రీ—భర్తని ఎరుగుదువా ?

మోహ—ఆవిడవ్వార నే. పసువు !

జడ్డి—కొద్దుచూరి యెదుట లేని ఒకవ్యక్తిని నోటి కొచ్చినట్టు తిట్టడానికొప్పుకోము.

ము. స్త్రీ—(జడ్డిగారినుద్దేశించి) తుమించాలి (మో. తో) నవ్వు ఈచెక్కుచూర్చినట్టు ఒప్పుకుంటావా ?

మోహ—(నిరుత్తరరైతలవొంచుకుంటాడు)

ము. స్త్రీ—జూలై ఏడోతారిన ఉదయం జరిగిన సంగతులు జ్ఞాపకం చేసుకు చెప్పు.

మోహ—ఆవిడ వాచ్చేసరికి భోజనందగ్గర కూచున్నా. ఊపిరి తిన్నగా తియ్యలేక ఆయాసపడు తోంది. చీర చిరిగిపోయింది. కంఠంమీద అతనిశేళ్ల ఆనమాళ్లుకూడా కనిపించాయి. చెయ్యి కొట్టుకు పోయింది. కళ్లు నిప్పుకణ్ణాల్లా ఎఱుబడ్డాయి. జరిగిన సంగతి చెప్పినప్పుడు కోపం ఆపుకోలేకపోయాను. నాకే చాలాభయమేసింది. (తీతో అకస్మాత్తుగా) రక్తంలో వెచ్చదనమన్నవా గెవరూ సహించలేదు. నాలాగే మీరూ ప్రేమిస్తే, ఆస్తిలో మీకూ నాకు కలిగిన భావాలే కలిసొందును. నాకు తెలుసు.

ము. స్త్రీ—(ధోరణి తప్పిద్దామన్నట్టు) సరే. సరే. తరవాత ?

మోహ—నేను ఆస్తినుకెవ్వడంకోసం ఆవిడ నన్ను విడిచివెళ్లినతరవాత, కోపోద్రేకం పట్టలేక ఏ ఘాతకకృత్యం చేస్తానోనన్న భయంచేత మనస్థిమితం

లేకపోయింది. నేనా యింటిదగ్గర మొగుడు మల్లీ ఏమిబాధలుపెడుతున్నాడో నన్ను ఆనోశనకూడా నన్ను పీకేసింది. నేను ఏం చెయ్యాలి, ఏమి చెయ్యగలను అన్న ఆలోచనలతో పనిమట్టుకోలేకపోయాను. అయిదునిమిషాలు ఒకచోట కూచోలేకపోయాను. సుబ్బారావు, మార్పుకురూపదానికి చెక్కు చేతిలో పెడుతూ “కొంతమారం నడిచాస్తే, నీ మనసు కుదుట పడేలా” వుంది. ఈరోజంతా కాలాగాలిన పిల్లలా వున్నావు” అన్నాడు. నాచేతిలో చెక్కుచూడగానే ఒక్కక్షణకాలం తరుక్కుమని తట్టింది, అతొమ్మిది తరవాత నున్నా చేర్చి, తొమ్మిదిని తొంభైకిందదిస్తేనే ఈనరకంలోనించి నా స్నేహితురాలిని తప్పించడానికి సరిపోయిన సాయుధ లభిస్తుందిగా అని. ఈభావన ఎలాకలిగిందో నాకు తెలియదు, ఈ ఆలోచన ఒక్క మాటరట్టి ఊరకుంది. తరవాత దీన్ని గురించి ఆలోచించనేలేదు. ప్రయత్నంకూడా ఏమీ చెయ్యలేదు. తరవాత ఏమిజరిగిందో నాకసలు గుర్తలేదు. గుమాస్తా “అన్నీ నోళ్ళకైవాలా?” అనడం మాత్రమే జ్ఞాపక ముంది. అప్పుడు నిద్రలోనించి మెళుకువొచ్చిపట్టయింది. చేసిన కార్యం అప్పుడుబోధపడింది. బయట కొచ్చిన తరవాత ఏబహుకేందయినా పడి చచ్చిపోదామా అనిపించింది. సామ్రాజా పాశేద్దామనుకున్నా ! కాని ఎలాగూ నేరం జరగనే జరిగింది కనక ఆవిడని రక్షించడమే మంచిదని తోచింది. టిక్కెట్ల కోసం ఖర్చుపెట్టినదీ, అవిడకి యిచ్చినదీ, అంతా వృథా అయిపోయింది. నే కర్చుపెట్టిన చిల్లరతప్ప అంతా తిరిగి ఇచ్చేశాను. ఇంతకార్యం ఎలాచేశానా అన్న ఆలోచనలకు నన్ను విడదడంలేదు. కాని చేసిన పని ఇప్పుడు తుడిచి వెయ్యలేను. ఇంకోవిధంగా జరిగితే ఎంత బాగుండి పోను !

(ఒక్కనిమిషం అంతా నిశ్శబ్దం)

ము. స్త్రీ—కొద్దుకీ బాంకుకి ఎంతదూరం ?

మోహ—యాభయి గజాలుండదు.

ము. స్త్రీ—నీకు సుబ్బారావు చెక్కు ఇచ్చినది మొదలు సాయుధ తీసుకున్నదాకా ఎంత మైము పుంటుంది ?

మోహ—నాలుగు నిమిషాలైనా వుండదు.
అంతదూరమూ పరిగెత్తా!

ము. స్త్రీ—అనాలుగు నిమిషాల్లోనూ జరిగిన
దేమి జ్ఞాపకం లేదా?

మోహ—ఊహు. ఒక్కపరుగే తడవ తప్ప.

ము. స్త్రీ—చెక్కుమార్పుడం నీకు జ్ఞాపకమే
లేదు?

మోహ—లేదు. నిజంగా లేదు.

(ము. స్త్రీ డరు కూచుంటాడు. ఫిర్యాది తరఫు
స్త్రీ డరు లేచి)

ఫి. స్త్రీ—పరుగెత్తడంనూ జ్ఞాపకముంది?

మోహ—అయాసం చేత ఊపిరి ఆడలేదు
బాంకుకి చేరేటప్పటికి!

ఫి. స్త్రీ—చెక్కుమార్పుడం జ్ఞాపకం లేదా?

మోహ—(వినిపించి వినిపించనట్లు, హీనస్వ
రంతో) లేదు.

ఫి. స్త్రీ—ఇదుగో. ఇలా చూడూ! మీస్ట్రీ డరు
గారు ప్రవేశపెట్టిన శృంగారమంతా మరిచిపో. నిజం
చెప్పు. ఈ కేసు సామాన్యమైన ఫోరెన్సిక్ లైట్ వీమైనా
భిన్నమయినదంటావా? నువ్వే చెప్పు!

మోహ—అపొద్దున్నంతా సహం పిచ్చెక్కి
తిరిగాను.

ఫి. స్త్రీ—టబ్. టబ్. చెక్కులో తొమ్మిది
తొమ్మిదేద దిద్దినప్పుడు, ఆ చెక్కుమార్చినట్టు ఎవ
రికీ గుర్తు తెలియనంత నేర్పుతో అక్షరాలు వ్రాశానా
లేదా?

మోహ—వీనో. అది అలాగుదిరింది!

ఫి. స్త్రీ—తనూషాగానే కుదిరింది కాదా (అని
చిరునవ్వు నవ్వుతాడు) పోనీ, అయితే కాంటర్
ఫాయిల్ మార్పిడి ఎప్పుడు?

మోహ—బుధవారం.

ఫి. స్త్రీ—అదికూడా తనూషాగానే కుదిరింది?

మోహ—(మట్టాడడు)

ఫి. స్త్రీ—కాంటర్ ఫాయిల్ మార్పుడానికి
తగిన సముయోగం వేచిఉండవలసాచ్చిందనుకుం
టాను. అవునా?

మోహ—(హీనస్వరంతో) అవును.

ఫి. స్త్రీ—అది చేసినప్పుడుకూడా చాలా ఉద్రే
కంలో వున్నాననవుకదా!

మోహ—మనస్సు చాలా పీకుతూనేవుంది.

ఫి. స్త్రీ—పట్టు బడిపోతావేమోనన్న భయంచేతా?

మోహ—(చిరికిపోయి) అవును!

జడ్జి—చేసిన నేరాన్ని ఒప్పుకుని యజమానికి
సామ్య ఇచ్చేయ్యడం ఒకటే ఘరానామార్గమన్న మాట
తట్టలేదా?

మోహ—ధైర్యం చాలిందికాదు.

ఫి. స్త్రీ—వైగా ఈ స్త్రీని లేవదీసుకుపోడం
అట్టే వుండిపోయిందిగా!

మోహ—ఇంత పనీ జరిగిన తరువాత ఊరు
కోడం చాలా అసందర్భంగా కనిపించింది. ప్రయోజనం
లేకుండా అలాటి పని చెయ్యడమా? ఆత్మరక్షత్య చేసు
కున్నా ఒకటే!

ఫి. స్త్రీ—సుబ్బారావు వెల్లిపోతున్నాడని తెలు
సు. ఈ అనుమానం అతనిపైన పడుతుందని తట్ట
లేదా?

మోహ—నాకు తెలియకుండా అంతా గడి
యలో జరిగిపోయింది. తరువాత తట్టింది.

ఫి. స్త్రీ—అప్పుడైనా నేరం ఒప్పుకుందామని
బుద్ధిపుట్టలేదా?

మోహ—అక్కడికి వెల్లిరాద్దామనుకున్నా!
సామ్య ఎలాగూ తీర్చివేద్దను.

ఫి. స్త్రీ—ఈ లోగా అతన్ని పట్టుకు కేసు
పెట్టినా?—

మోహ—ఆతను చాలా దూరాన్న వున్నాడని
తెలుసు. క్యూధి వుందనుకున్నా. ఇంత త్వరలో పట్టు
బడుతుందని కోలేదు!

ము. స్త్రీ—(లేచి) చెక్కుమార్కు రాజారావు
జేబులోనే ఉండిపోడంకల్ల, ఒక్కరోజు ఆలస్యంగా

పట్టుబడితే, మోహనరావు వెళ్లిపోయి ఉండును. ఈ సంగతి కోర్టునానికి జ్ఞాపకంచేస్తున్నా.

జడ్జీ—నువ్వారావుమీదకాక, తన మీదే అనుమానం కలుగుతుంది అన్న సంగతి మద్దాయికి దృష్టిలో వుందా అన్నదే ఇప్పుడు మనం ఆలోచించవలసిన విషయం. నువ్వారావు వెళ్లిపోయినదాకా, చెక్కుబుక్కు రాజారావు జేబులోవున్న సంగతి నీకు తెలుసా?

మోహ—నేను...అనుకున్నా...అతను.

జడ్జీ—(కోపంగా) నిజంచెప్ప, తెలుసా, తెలీదా?

మోహ—(చాలా సన్నని గొంతుకతో) తెలీదు. తెలీదానికి అవకాశంలేదు.

జడ్జీ—(డి. స్టేట్) మీ సందేహ నివృత్తి అయిందా?

ఫి.స్టే—ఇలాటిజాన్యం నీకు ఇదివరకెప్పుడైనా పట్టిందా?

మోహ—లేదు.

ఫి.స్టే—మధ్యాహ్నం మల్లీ పనిలోకి వెళ్లడానికి మన స్లిమితం కలిగిందీ?

మోహ—ఆ, సామ్మీ తీసుకువెళ్లవలసాల్సింది.

ఫి.స్టే—తోమ్మిదిరూపాయలూ కాదా? అది మాత్రం జ్ఞాపకముండేటంత తీక్షణంగా వుండేం బుద్ధి? చెక్కు మార్పడం నిజంగా తెలియదే అంటావు ఇంకా!

(అని దిగ్విజయంగా కూచుంటాడు)

మోహ—నాకు నిజంగా పిచ్చెక్కుకుండా వుంటే ఇలాటిపని చెయ్యడానికి దైత్యం చాలకపోను.

ము.స్టే—(లేచి) తిరిగి ఆఫీసుకి వెళ్లకపూర్వం టిఫిను తీసుకున్నావా?

మోహ—ఆరోజంతా ప నే, రాత్రి నిద్దర పట్టలేదు.

ము. —సరే. ఇప్పుడూ, ఆ నాలుగునిమిషాల్లోనూ జరిగిన సంగతులేమా జ్ఞాపకంలేదంటావా?

మోహ—(ఒక్కనిమిషం ఆలోచించి)రాయయ్య గారి మొహాన్ని గురించి ఆలోచించినట్టు జ్ఞాపకం!

ము.స్టే—రాయయ్యగారి మొహమా? దానికీ, నీ నేరానికీ సంబంధ మేమిటి?

మోహ—ఏమీ లేదు!

ము.స్టే—ఈ ఆలోచన ఎప్పుడు తట్టింది? పరుగు ప్రారంభించకపూర్వం ఆఫీసులో వుండగానేనా?

మోహ—అవును. పరుగెత్తుతూవుండగానూ దా అదే ఆలోచన!

ము.స్టే—“నోట్లు కావాలా?” అని అడిగేదాకా అలాగే వుండే?

మోహ—అవును. ఆమాటతో తిరిగి నునవ్వు లోకంలో పడ్డాను. కాని అప్పటి కంతా మించి పోయింది.

ము.స్టే—సరే. (జడ్జీవైపు తిరిగి) మద్దాయి తరపు సాక్ష్యం పూర్తయింది.

(జడ్జీ తల ఊపుతాడు. మోహనరావు బోను దిగి పోతాడు)

ము.స్టే—(తన రాసుకున్న నోట్సు చేత్తో పట్టుకుని) ప్రాసిక్యూటర్ స్టిడరుగారు నానాదాన్ని ఎగతాళి చెయ్యడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్టు క్రాస్ ఎజ్జామి నేషన్ లో నూచనలు చూపించారు. ఈ పాటికే, నేను కోర్టువారి యెదుటపెట్టిన సాక్ష్యంలల్ల “ఈ మద్దాయి నిజముగా తన చేష్టలకీ తాను బాధ్యుడుకాడు. ఉద్రేకాతిశయంవల్ల కలిగిన మానసిక ఆందోళన చిత్రభ్రమ కలగజేసి, అతనికి తాత్కాలికాన్యాయదానధనం కలిగింది” అన్నవిషయం నిస్సందేహంగా రుజువయినట్టు మీకు తోచకపోలే నేను ఇప్పుడు ఏం చెప్పినా లాభం లేదు. నా వాక్పాతరతో మీ హృదయాలని ద్రవీంప జేసి జూరీ కలిగించాలని నా ప్రయత్నమూకాదు; ఉద్దేశమూకాదు. శృంగారపుగాథతో ఈకేసు మూలవిషయాన్ని మరుగుపరుస్తున్నానని మా స్నేహితుడు నిందించాడు. అలాటికార్యం నేనేమీ చెయ్యలేదు. నేను చేసినపని, ఒక్కమారు తెర తొలగించి, నిండు

ప్రాణంతో కొట్టుకుంటున్న జీవితపుస్వరూపాన్ని మీ యెదుట పెట్టడం మాత్రమే, ప్రతిసేరానికి కారణ భూతంగా జీవితపు సంఘటన ఒకటి వుండితీగుతుంది మనం ఇప్పుడు ఒక మహానాగరిక సంఘంలో, కాలంలో జీవిస్తున్నాము. మోటుతనం, కరకుతనం, బాధ, హింస-ఏటికి సరియైన వ్యక్తితో మనకి ప్రశ్నోకబాంధ్యం లేకపోయినా, మనని పూర్తిగా కలతపెట్టేస్తాయి. అదే ఒక స్త్రీ, హింసించబడుతోంది అనండి. అందులో మనం గాఢంగా ప్రేమించిన స్త్రీ, మీకు అటువంటి పరిస్థితుల్లో కలిగే భావాలు ఊహించుకోండి ఒక్కమాట. ముద్దాయి వయస్సులో మన భావాలు ఎంత ఉండేకంటే వుంటాయో జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండి. జ్ఞాపకం తెచ్చుకుని ఒక్కమాట ముద్దాయిని చూడండి. తాను ప్రాణాధిక్యంగా ప్రేమిస్తున్న స్త్రీ హింసించబడుతూవుంటే గాఢరూపడకుండా చూసి ఊరుకోగలిగిన రాతిగుండెవాడు కాదు. కనక కర్తవ్యాకర్తవ్య నిర్ణయశక్తి ఒక్క తృప్తికాలం ఆతనిని త్యజించింది. ఒక్కనిమిషం అంధకారం ఆవరించింది. దుఃఖంలో, ఆశేదంలో ఆత్మకృత్య చేసుకుంటున్న వ్యక్తులని మనం ఎరుగుదుము. వారు నీచులని కాని, నేరులని కాని మన అభిప్రాయం కాదు. ఆ పరిస్థితుల్లో మనుష్యులు ఇతర సేరాలుకూడా చెయ్యడానికి అవకాశ ముందనీ, సాధారణంగా చేస్తారనికూడా మనం గుర్తించాలి. తప్పచేసినంతమాత్రాన్ని నేరస్థుడని యెంచి శిక్ష విధించడం కానివని. ఆతనికి "నేరం చెయ్యాలి" అనే దురుద్దేశం లేదు కనక, "తన అవయవాలు స్వాధీనం తప్పిన ఒక రోగి" అని చికిత్స చేయవలసిందే కాని, నేరస్థుడని పరిగణించి శిక్షించడం అనుచితం. దురుద్దేశంతో చెయ్యబడి నిజంగా నేరంకాదు. దురుద్దేశం లేకేమయినా ఈ ముద్దాయికి లేదని సాక్ష్యం ద్వారా నేను నిరూపించాను, కనక ఈ ముద్దాయి "నిర్దోషి" అని మీరు నిర్ధారణకి రావాలి. చేసినది ఒక్కతప్ప. అది ఒక్క తృప్తికాలంలో జరిగిపోయింది, జరిగిపోయిన కార్యాన్ని మార్చడానికి మనం అసమర్థులము! అక్కటాల!! ఒక్కమాట చెప్పండి, సొమ్ము కోసం అందిచ్చినతరవాత ఎంత పశ్చాత్తాపపడినా,

ఆతను చెయ్యగల కార్యం లేదు. "న్యాయ" మన్నబోనులో చిక్కుకున్న ప్రాణి బయటపడడానికి పిలువేదు. ఇతను ఆనాలుగు నిమిషాల్లోనూ కాలుజారి బోనులో పడ్డాడు. మన శాసనాల్లో జీవం లేకపోవడం చేత, న్యాయపరిపాలనలో మానవహృదయాన్ని అర్థం చేసుకోగల ప్రజ్ఞకి తావు లేదుకనక, మన ముద్దాయి వంటివారు అనేకమంది ప్రతిరోజూ నశించిపోతున్నారు. ఇతన్ని నేరస్థుడు అని వాతపెట్టెద్దు. నేరం చేసే రకపుమనిషి అని శిక్షించి ముద్రవేస్తే కొద్ది కాలంలో ఆవిధంగానే మరడానికి అవకాశ మొక్కవ. "న్యాయం" అనేది ఒక మహారథం. కదిలినతరవాత ఆవడానికి శక్తి ఎవరికీ లేదు. అడ్డుతగిలిన దురదృష్టవంతుల మీదినించి రథచక్రాలు పోవలసివచ్చే. ఇతను "కొంచెం తప్పు"నని పట్టిన వ్యక్తి" అని పరిగణించి, మంచిమార్గానికి తిరిగి రావడానికి తగిన పరిస్థితులు కల్పించి, ఆతనికి మరో అవకాశం ఇవ్వవలసి విధి మనది; సంఘానిది. నేరస్థుడని బైరుచెయ్యండి; జీవితం ధ్వంసంచేసినట్లే! ఆతను చేసిన సేరాన్నీ, పసిన పశ్చాత్తాప ఆవేదనలనీ పోల్చిచూడండి. ఈనాటికి రెండు సెలలనించీ విచారణకోసం జైలులో వున్నాడు. ఈ లోపల ఆతను పడిన ఆశేదం ఊహించుకోండి. శిక్షకి ప్రయోజనం కనీతీగ్గుకోడంకాదు. కనీతీర్చుకునేకాంతూ పశుత్వం. నేరం తిరిగి జరక్కండా చెయ్యడామే శిక్షకి పరమావధి. తాను జైలులో గడిపిన రెండు సెలలూ ఎన్నడైనా యితను మరిచిపోగలడాకీ తగిన శిక్ష అప్పుడే జరిగింది. న్యాయరథచక్రాలు కొంత ఇతనిమీదికి ఎక్కసేపక్కాయి. ఇంకా వెళ్లనిస్తే, (చిటికేసి) ఇందుకు పనికిరాదు.....

(అని కూచుంటాడు. ఒక్కనిమిషం నిశ్శబ్దం. ఫిర్యాదితరపు ప్రిడరు నెమ్మదిగాలేచి తాపీగా తన ఉపన్యాసం ప్రారంభిస్తాడు)

ఫి. ప్రి.—ఈకేసులో జరిగిన విషయాలని గురించి వివాదంలేదు. తప్పుడుకేసు పెట్టామని వారి వాదంకాదు. నేరం ఏకారణంచేత జరిగింది అన్న సంగతి అనవసరం. అప్రస్తుతం. కోర్టులో దాని ప్రశంస అనలు రావూడదు. అయినా ఈ ముద్దాయి

నేరంచెయ్యడానికి గల కారణాన్ని మీ అందరికీ విశదంచేసి, స్పీడరుగారు చర్చించారు. శృంగారపు తరుకు ప్ర. పెటారు...లేదని అంటేమటుకే...ఈ కిటుకు మీరు తెలుసుకున్నట్లుయితే కనీసం మీకు అర్థమయిందన్నమాటే! సావధానంగా చిత్తగించాలి. "తాత్కాలికాన్యాయదం కలిగింది" అన్న వాదం ఒక్కసారి పరిశీలిద్దాం. మీరు సుందరము చెప్పిన సాత్వ్యం విన్నాను. ఆరోజు ఉదయం అన్నీ వొడిచివెళ్లి నప్పటికి ఆతనికి మతి చలించలేదని ఆవివ సాత్వ్యం చెప్పింది. స్పీడరుగారు అన్నట్లు దుఃఖాతిశయంచేత మతి చలించాలే అనండి! అసమయంలోనే కదా, అది న్యాయంగా జరగలేదని!! సరే. హెడ్ గురుసా రామయ్యగారి సాత్వ్యం విన్నాను. "ముద్దాయనను మనసులో ఉన్నట్లు తోచదు" అన్నాడు. ఆ మాటకి నాకు అర్థం బోధపడలేదు. ఆయన మాత్రం ఇది మీకు బోధపడుతుందనుకుంటున్నాడు. ఈ మాటకి అర్థం ఏమియినా, "మతిచలించం" మాత్రం కాదన్నమాట స్పష్టమేగా! ఇక సుబ్బారావు చెక్క ఇతని చేతికిచ్చి పప్పుడు—సుబ్బారావు ఇప్పుడిక్కడ లేకపోవడం మనదౌర్భాగ్యమే—కాని చెక్క చేతులో పెడుతూ సుబ్బారావు అన్నమాటలు ముద్దాయన అందరికీ చెప్పాడు. అంటే అప్పటికి మతి చలించలేదన్నమాట. లేకపోతే ఆ మాటలు జ్ఞాపకమునకుపోవు. ఆతను సొమ్ము పుచ్చుకున్న పప్పుడు మతి స్థిరంగానే వుందని గుమస్తా చెప్పాడు. అంటే ఒంటిగంటా పదినిమిషాలకి బాగావుండి, ఒంటి గంటాపదిపాను నిమిషాలకి బాగావుండి, నేరంతప్పించుకోవడానికి మాత్రం. "ఆ బాలుగు నిమిషాలు మతి చలించింది" అనుకోవచ్చునన్న వాదమాత్రం ముక్కిమిగులుతుంది. నాకు ఈ వాదంవంటే నవ్వుస్తోంది. ఇంత అసందర్భపువానాన్ని పరిశీలించి, దానిలోని అవక తవకలు మీకు విశదపరుస్తూ మీకాలం పాడు చెయ్యనలసిన అవసరమే లేదని నా అభిప్రాయం. ఈ చొప్పుదంటువాదంలో ఎంతబలముందో ఈ పాటికే మీకు తెలిసిపోయివుంటుంది. ఇతను మన ధర్మశాస్త్రాల్లో పేర్కొన్న మహానేరంల్లో ఒక నేరంచేశాడు. వైగానేరాన్ని మరోవ్యక్తిమీదికి తోసెయ్యాలని ప్రయత్నించాడు. అదీగాక, సంసారం చేస్తున్న స్త్రీని లేపదీసుకు వోదామని ఈ నేరంచేశాడు. ఈ పరిస్థితుల్లో ముద్దాయనోషీ అని నిరారణకి రాకతప్పదు. అది మోక రక్కం. మీవిధి మీరు నెర వేర్చుకో వాల ని మాత్రమే నే చేప్పేది.....

(అని కూర్చుంటాడు. అంతా నిశ్శబ్దం ఒక్క అరక్షణం)

జడ్డి—(జూరీ వైపు కొంచెం ముందుకు వంగి) మీరు సాత్వ్యస్మీ, దానిపైన జరిగిన వ్యాఖ్యానాలనీ విన్నాను. మీరు ఏమియులమీద మీ అభిప్రాయం ఇవ్వాలి. చెప్పటంమటుకే ఇప్పుడు నాకర్హం. విషయాలు అన్నీ ముద్దాయనకుంచారు ఒప్పుకున్నారు. కొంటరుఫాయిలు మార్పువంతో సహా. డిఫెన్సువాదం ఇది : "ఈనేరం జరిగినప్పుడు ముద్దాయన తాత్కాలికాన్యాయదస్థితిలో ఉండవలసివచ్చింది. ఆతని చేష్టలకి ఆతను బాధ్యుడుకాడు" అని. మీకు సాత్వ్యంవల్ల ఉన్యాయదస్థితిలోనే ముద్దాయన ఈ నేరంచేశాడని తోచినట్లయితే "నేరం చేశాడు ; కాని మతి స్థిరంలేదు" అన్న నిరారణకి రావాలి. లేకపోతే "నేరముడు" అనాలి. ఉన్యాయానస్థిరమనించి మీరు ఆలోచిస్తున్నప్పుడు, నేరం జరగడానికి ముందు వెనకల ముద్దాయన ప్రవర్తనని ఉన్యాయంగా విచారించాలి, సాత్వ్యం మీరు పూర్తిగా జ్ఞాపకమునకుకొండి. కాని ముద్దాయన వయస్సు, ఆతనికి కలిగిన దుఃఖము, బాధ మీరు లెక్కలోకి తీసుకోవాలి. "నేరంచేశాడు. కాని మతి స్థిరంలేదు" అన్న నిరారణకి రావడానికి, ఆనిమిషాన, "పిచ్చి ఆసుపత్రిలో చేర్పించదగినంత ఉన్యాయం ఆతనికి కలిగిందని రుజువు"నట్లు మీకు తోచాలి. మీరవెళ్లి, విషయంచర్చించి, నిరారణకు రావచ్చును.

(జూరీ మెంబర్లు బయటికి లేచి వెళ్తారు. స్టేమిద ఏమీ వైతన్యముండదు. ఓ నిమిషంలో జూరీ మెంబర్లు తిరిగొచ్చేసే, తమ స్థానాలు ఆక్రమించుకుంటారు).

జడ్డి—మీరు ఏకగ్రీవంగా ఒకే నిర్ధారణ
కొచ్చారా?

జూ. నాయకుడు—అ.

జడ్డి—“నేరస్థుడు” అనా ; “నేరం చేశాడు.”
కాని మతి స్థిరం లేదు” అనా ?

జూ. నాయకుడు—“నేరస్థుడు” అని.

ము. స్త్రీ—(లేచి) కోర్టువారు కరుణించి శిక్ష వేస్తే
శిక్ష కొంచెం తగ్గించవలసిందిని రెండుముక్కల మనవి
చేసుకుంటాను. లోగడ చెప్పినదానికంటే ఇప్పుడు
ఎక్కువేమీ చెప్పగలనని కాదు కాని...

జడ్డి—అవును. ఎక్కువ చెప్పేందుకేమీ లేదు !

ము. స్త్రీ—కోర్టువారలా శిక్ష వేస్తే మరి చెప్పేందు
కేముంది? అంతా తమదరు !

జడ్డి—(ముద్దాయి నుద్దేశించి) నీకు న్యాయ
శాస్త్రప్రకారం విచారణ జరిగింది. నవ్వు నేరం
చేశావని నిర్ధారణ అయింది. నా వృద్ధకేంలా, జూరీ
సరియైన నిర్ధారణకే వచ్చారు. “నీచేష్టులకి నవ్వు
బాధ్యుడవుకావు” అని డిశెస్సువాదం. విచారణ జరుగు
తున్నంతసేపూ ఈ వాదాన్ని పురస్కరించుకుని,
నీ మీద దయదలచునీ మీ స్నేహితుల గారూ కోరితూనే
వున్నారే. నిన్ను ఒక కోరికగానే కాని ఒక నేరస్థు
నిగా పరిగణించకూడదని ఆయనవాదం. ఉత్తరంగా,
యంత్రాయుక్తుల మరచి, ఆయన న్యాయశాస్త్రాన్ని,
ఇప్పటి విధానాలనీ కూడా నిందించాడు. పైగా
ఇప్పటివిధానంవల్ల నేరాలు ఎక్కువవుతున్నట్టు కూడా
తేల్చారు ! నీకు నేరం చెయ్యాలన్న దురుద్దేశం
లేదనీ, భావోద్దేశంలా ఆసహాయమివ్వే కోట్లకు
పోతూ ఈ పనిచేశావని చెప్పారు. దీనికి ఆధారంగా

నీకూ నుందరమ్మకీ వున్న సంబంధం పైన బెట్టారు.
నీ వృద్ధతలో వుండవలసి, చేసినపని అంత
కోరికతోనే కాదని మీ స్నేహితుల గారూ నాదన ! కావరం
చేస్తున్న స్త్రీని లేవదీసుకుపోయే అభిప్రాయంతో
నేరంచేశావు. పైగా నేరం మరొకరిమీద తప్పించ
డానికి ప్రయత్నించావు. ఇది దురుద్దేశం కాక మరే
మిటి ? ఈ పరిస్థితుల్లో, ఎంత ప్రయత్నించినా, నీమీద
జాలిపుట్టడంలేదు. నీ నవతవల్ల ఒక నిర్దోషికి ప్రమాదం
వీర్పడింది. ఇది నవ్వు నీబుద్ధికులేత వినియోగించి,
కావాలని చేసినపని. ఇతరులు నీ మార్గం అనుసరిం
కుండా కాపాడవలసిన బాధ్యత, విధి నామీదవుంది.
నీకు శిక్షవిధించడమే అన్యాయమని వాదించారు
మీ స్నేహితుల గారు. అతని ఉపన్యాసంలోని నాకు అర్థం
కానే లేదు. న్యాయమన్నది ఒక పెద్దసౌఖ్యం. మన
అందరికీ తలదాచుకోడానికి ఆశ్రయమిచ్చిన మహా
సౌఖ్యం. సాధనిర్యాణంకాదు నావిధి దానిని వినియో
గించడమే. నవ్వు చాలా హీనమయిన నేరం చేశావు.
సంఘక్షేమంకోసం, నాకిచ్చిన అధికారాన్ని దుర్వి
నియోగించేసి, నీకు దయచూపించలేదు. కనక, నీకు
మూడేళ్లు కఠికోక్ష విధిస్తున్నాను...

(జడ్డిగారు తీర్పు చెబుతున్నంతసేపూ మోహ
నరావు నిస్వబ్ధుడై వింటాడు. పూర్తి అవగానే తల వాలి
పోతుంది. పోలీసులు అతన్ని తీసుకు పోతూంటే
నుందరమ్మ మూర్ఛపోతుంది; కోర్టులో గొడవ, అవివని
మెల్లగా పైకి, పట్టుకు తీసుకుపోతారు)

జడ్డి—(గుహస్తాతో) తరవాత కేసు పిలు.

గుహ—3౪ of ౧౯౩౪. వెంకయ్యగారు.

[“వెంకయ్యగారు, వెంకయ్యగారు” అని కేకులు.
తెర]

[సకేవము]

గాంధీ-రవీంద్రులు

= శ్రీ దేవగుప్తాపు నిశ్చేష్టరరావు =

[*"Tagore is the Plato of our own times;
Gandhi is the St. Paul"*

—C. F. Andrews]

భారతమాత అనాదినుంచీ మహాపురుషులను ప్రసవిస్తూనే వచ్చింది. ప్రపంచ నాగరికతకి మెరుగులు దిద్దిన ఎందరినో మత ప్రవక్తల్ని, మహాకవుల్ని, సార్వభౌముల్ని, యోధాగ్రుల్ని ఆమె ప్రపంచానికి సమర్పించింది. ప్రపంచ మహా వ్యక్తులలో ఒకడుగా కీర్తింపబడే గాంధీజీని ప్రసవించి ఈ రోజునకూడా భారతమాత తన ఖ్యాతిని కాపాడుకొన్నది. ఇటీవలివరకూ మనమధ్య మనలిన రవీంద్రుడు ప్రపంచ మహా కళా నిర్మాతలలో ఒకడుగా గుర్తించబడ్డాడు. దేశ దేశాలవారిని ఆయన గీతాలు ఉర్రూతలూగించినై.

ఆధునికయుగ భావజగత్తులో గొప్ప విప్లవం తెచ్చినవారు గాంధీ రవీంద్రులు. మన నాగరికతకి వారు క్రొత్తక్రొత్త పుంతలు తీశారు. భారతీయ జీవనపథంలో ముసురుకున్న విషాదాంధకారాన్ని పటాపంచలు చేసిన జ్యోతిర్మూర్తులు. మన జాతిని ఇతః పూర్వం అజ్ఞాతమైన ఒక మహాన్నత లక్ష్యం వైపుకి మరలించిన నాయకమణులు వారు. భారత దేశం సాంఘికంగా పతనం చెందిపోయి, దాస్యయుగం పరిపక్వ స్థితికి వచ్చిన రోజులలో వీరుభయలూ భారతదేశ

గాంధీజీ

రవీంద్రుడు

గారవాన్ని బాహ్యప్రపంచంలో ప్రతిష్ఠించటానికి ఎంతో కృషిచేశారు. భారత దేశపునరుద్ధరణ అనే మహత్తరమైన కార్యంలో వారు పుష్టికరమైన ఆధ్యాత్మిక సంజీవిలాగ పనిచేశారు.

తన దేశీయమైన కోటనుకోట్ల ప్రజల చేత 'మహాత్ముడు' (గొప్ప ఆత్మ కలవాడు) అని కీర్తించబడుతున్నాడు గాంధీజీ. వివాద గ్రస్తులైన వివిధమతాలవారి నందరినీ ఒక్క త్రాటిమీద నడిపించి, ఏకజాతిగా అనుసంధిస్తూన్న ఆసామాన్య ప్రతిభాశాలి ఆయన. అహింసా, సాత్త్వికనిరోధసిద్ధాంతాలు ప్రపంచవిజ్ఞానానికి ఆయన సమర్పించిన అమూల్యభరణాలు. 'షేక్స్పియర్ కవి బ్రూటస్ పాత్రని వర్ణిస్తూ ఇలా అంటాడు: "అతడు అచ్చమైన సాధువు. ప్రకృతి అతనిని చూసి 'ఇతడే నిజమైన మానవుడు' అని చెప్పదగినంతగా ప్రాకృతిక శక్తున్నాి అతనిలో సామరస్యమును పొందినై." ఇదే వర్ణన గాంధీజీకూడా వర్తిస్తుంది. రాజకీయ వేత్తలలో ఋషిత్వం పొందిన రాజకీయవేత్త గాంధీజీ. ఆయన ప్రేమ సిద్ధాంతం మన దేశానికి కాదు - ప్రపంచానికే చాలా అవసరం. దురాశతో, రుధిరత్స్నతో పంకిలమైన నేటి ప్రపంచానికి ఆయనసిద్ధాంతం ఎడారిలో నీటిబిగ్గలాంటిది. పునరుజ్జీవనం పొందు తూన్న భారతదేశపు కంఠస్వరమే ఆయన కంఠస్వరం. ఆ కంఠం ప్రపంచజాతులన్నిటిని "దేవునియెడలా, మానవునియెడలా మీమీ విధులు నెరవేర్చి, ఇంతకన్నా ఉత్తమమైన, సంపన్నమైన, పరిపూర్ణమైన జీవితంలోనికి రండి" అని ఆహ్వానిస్తోంది.

రవీంద్రుడు మన జాతీయ కవి. మన జాతీయ వాంఛలకీ, ఆశయాలకీ అద్దముల లాంటివి ఆయనగీతాలు. ఆయన భారత దేశానికీ, తద్వారా ప్రపంచానికీ, వైదిక యుగంనాడు మన మహర్షులు లక్షించిన పరిపూర్ణ జీవనదృశ్యాన్ని ప్రసాదించాడు. వ్యక్తిగత జీవితంలోనే కాక జాతీయ జీవితంలో కూడా ప్రేమ, సత్యము, సౌందర్యము-వీటి పారమ్యాన్ని చాటటమే ఆయన ఏకైక జీవిత లక్ష్యం. ప్రాచ్యనాగరికతా సంరక్షకుడు రవీంద్రుడు. కవి, వేదాంతి, ప్రవక్త, శిల్పి, ఆచార్యుడు-వీరం దరియొక్క చిత్రమైన సమ్మేళనమును మనం రవీంద్రునిలో చూడగలం.

రవీంద్రుడు 'ప్లాటో' ని గుర్తుకి తెస్తాడు. కళా విజ్ఞానాలకి ప్రసిద్ధికెక్కిన వంగరాష్ట్రపు మౌఖ్యణ్యులు రవీంద్రునిలో ప్రస్ఫుటంగా కనిపిస్తాయి. ఆయన ఆదర్శవాది. పరిశుద్ధమైన ఆశ్మతేజస్సుతో జీవించాలని తాత్రయ పడ్డాడు. 'ధూళులు సుల్లుతిరిగే ఒక పెద్ద గాలిదూమారంలో ఒక గోడచాటున తల దాచుకున్న బాటసారిలాంటివాడు రవీంద్రుడు.'

గాంధీ రవీంద్రులలో క్రైస్తవ, గ్రీకు జీవన దృక్పథాలకు ప్రాతినిధ్యం కనిపిస్తుంది. గాంధీజీ ప్రజాస్వామ్యవాది. జన్మతః ప్రజానాయకుడు. దివ్యమైన తనప్రేమ సిద్ధాంతంతో భారత జాతీయ జీవితాన్ని పూర్తిగా శాసింపగలిగాడు. తరిగిపోని ఓరిమి, సాటిలేని సౌజన్యం, అపూర్వమైన స్వార్థత్యాగం, న్యాయము కొరకు, సత్యముకొరకు ఆత్మార్పణ చేయగల అచంచల దీక్ష - ఇలాంటి ఆదర్శ మానవలక్షణాలను గాంధీజీలో చూస్తాం.

ఆయనలాంటి వ్యక్తిత్వం మానవ చరిత్రలో ఒక అపరూపమైనవిషయం. ఆయనఉహలో భారత జాతీయత అంటే 'నన్ను ముట్టుకోకు నామాల కాకీ!' అన్నట్టు దూరంగా ఉండటంగాని, ఇతర రాజ్యాలను దురాక్రమణ చేయటంగాని, విధ్వంసంచేయటంగాని కాదు. మానవజాతికోసం ఆత్మార్పణ చేయగలగటానికే భారతదేశం అభ్యన్నతి పొందాలి నిజానికి గాంధీ అచ్చమైన అంతర్జాతీయవాది. మానవకోటియొక్క గొప్ప నిర్మాణాత్మక శక్తులలో ఆయన ఒకడు. భారత జాతీయ చైతన్యానికి ఆయన చిహ్నం.

గాంధీ రవీంద్రులు ఆదర్శానుగుణంగా జీవితాలు గడిపారు. పాశ్చాత్యనాగరికతకి గాంధీజీ సంపూర్ణ ప్రతికూలుడు. భారత దేశాభ్యుదయం యంత్రశక్తిమీద ఆధారపడివున్న దనే విశ్వాసం గాంధీజీదృష్టిలో వంచనాత్మకమైన ఆశావాదం. యాంత్రికనాగరికత అనే ఘోరరాక్షసుని బారినించి మానవాత్మ విమోచనం పొందాలని ఆయన కోరుతాడు. సాంఘిక సంస్థలు ముఖ్యంగా సంస్కరింపబడాలనీ, మానవుని మనఃకేంద్రం ఆరోగ్యవంతంగా ఉంటే యాంత్రిక శక్తిని లక్ష్యం చేయనవసరములేదనీ రవీంద్రుని వాదం. బూజుపట్టిన సంప్రదాయమన్నా, అవధిలేని ఆత్మోత్కర్ష అన్నా ఆయన కమిత ద్వేషం. ఈమహావ్యక్తు లిద్దరూ భిన్న భిన్న కోణాలనుంచి జీవితసమస్యల్ని చూస్తారు. ఆనందమయ జీవితమూ, ఆత్మవిమోచనమూ వీటిని గురించి గానంచేస్తాడు రవీంద్రుడు. బాధాపరిణామమైన జీవితాన్ని క్రమశిక్షణ చేత తవించి వేయాలని ప్రబోధిస్తాడు గాంధీజీ. ప్రకృతినీధమైన స్వచ్ఛత రవీంద్రుని

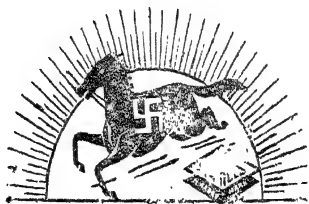
కిష్టం. ప్రపంచాన్ని వేమించి ఆనందించే కళాశీలికన్న ధన్యుడు లేడంటా డాయన. తాకికమైన మంచిచెడ్డలను తూచి విలువలు కట్టడం నేర్పుతాడు గాంధీజీ. దార్శిన్యాన్ని, సాశీల్యాన్ని ఆయన ఆరాధిస్తాడు. ఈ విధంగా పూర్తిగా విరుద్ధాశయాలు కలవారే అయినా గాంధీ రవీంద్రులు ప్రాచీన భారత విజ్ఞాన మనే ఏకసాధనాన్నే ఆధారంగా తీసుకొనితమతమవ్యక్తిత్వాలునిర్మించుకున్నారు.

జీవితంలోని ఉత్కృష్టానందాన్ని వ్యక్తపరుస్తుంది రవీంద్రుని కవితత్వం. ఆ ఆనందంలో సర్వసాధారణమైన పదార్థాలుకూడా గొప్ప గొప్ప విలువలతో మిలమిలలాడిపోతై. గాఢమైన తన ఆధ్యాత్మికదృక్పథంతో ఆయన పారతౌకిక సౌందర్యాలను సందర్శించి, నిశితమైన, నిర్దిష్టమైన శబ్దజాలంలో పొదివి మన కందిస్తాడు. ఇక వాస్తవికతా సిద్ధాంతి (Realist) గాంధీజీ మనం మన ఆధ్యాత్మిక గమ్యస్థలాన్ని చేరేలోపుగా వేదనతోను, నిరాశతోను కూడిన ఎన్నో ఎడారులను గడువవలసిఉందని హెచ్చరిస్తాడు. బాధాసహనంలోనే ముక్తి ఉన్నదంటాడు. రవీంద్రుడు ఈ బాధాసహనముయొక్క ఫలితము ముక్తి అంటాడు. ఇంద్రియ సంయమనం వలన ఆత్మ స్వతంత్ర మవుతుం దంటాడు గాంధీజీ. రవీంద్రుని ఊహలో నిజమైన స్వాతంత్ర్యమంటే 'త్వమేవ శరణం మమ' అని సర్వభారమూ భగవదర్పణం చేయటం. స్వయంగా కళాశీలి అయిన రవీంద్రుడు దైనికజీవితంలో సౌందర్యంయొక్క స్థానాన్ని గూర్చిన్నీ, మానవుని ఆత్మ పరిణతి చెందే ప్రక్రియలో సౌందర్యం నిర్వహించే ప్రముఖ పాత్రను గురించిన్నీ చెబుతాడు.

ఇటీవలి చరిత్రలో కోటానుకోట్ల జనం చేత ఒక ప్రక్క మహర్షిగా ఆరాధింప బడుతూ, మరొక ప్రక్క సమర్థుడైన రాజ కీయ వేత్తగా ప్రఖ్యాతుడైన వ్యక్తి గాంధీజీ ఒక్కడే. ప్రపంచ చరిత్రలోని మిక్కిలి సమర్థులైన కొద్దిమంది ప్రజా నాయకులలో గాంధీజీ ఒకడని ఈరోజున సర్వేసర్వత్ర అంగీకరించారు. ఆధునిక చరిత్రలో గాంధీజీ అంతగా సమకాలీనులమీద ప్రభావం కలిగి ఉన్న ప్రజానాయకుడు లేడు. అంత అనుచర వర్గంకూడా మరెవ్వరికీలేదు. పాశ్చాత్య లోకానికి గాంధీజీ బాధాసహిష్ణుతకు చిహ్నమైన సిలువను అర్పిస్తే రవీంద్రుడు విజ్ఞాన కమలాన్ని అంజలి పట్టాడు. “సౌందర్యా రాధనకి అంకితం చేసిన స్వీయజీవితంలో రవీంద్రుడు సౌందర్య సౌరభాలను వెదజల్లే ఒక మహాజ్యోతిస్సును కుదించుకుని ఇమిడించుకున్నాడు. పాటలలోను, పద్యాలలోను, కథలలోను, నాటకాలలోను అదే జ్యోతిస్సు యొక్క అనేక కిరణాలను ఆయన మనకు ప్రసాదించాడు. సత్యాన్వేషణానిరతి గాంధీజీజీవితాన్ని ఏ విధంగా ఆవరించుకుని

పోయిందో, అదేవిధంగా రవీంద్రుని జీవితాన్ని సౌందర్య పిపాస పరిపాలించింది. ఆ పిపాసయొక్క బాహిరస్వరూపమే శాంతినికే తనం. గాంధీ రవీంద్రులు సూర్య చంద్రుల వలె భారత జీవితాకాశాన్ని జ్యోతిర్మయం చేశారు.”

ఒకే హృదయంయొక్క రెండు స్పందనాలు గాంధీ రవీంద్రులు. ఆ హృదయం సనాతనమైన భారతమాత హృదయం. సృష్టి సంతటిని భగవన్మయంగా దర్శించిన మహత్తరమైన ఉపనిషద్విజ్ఞానానికి ఈ ఇరువురూ సమానంగా బేరసులు. జీవితాన్నే కళామయం చేసుకున్నాడు గాంధీజీ. కళామూర్తికి జీవం పోశాడు రవీంద్రుడు. గాథమైన మత విశ్వాసం, దృఢమైన దేశభక్తి, ప్రవక్తత్వం - ఈ విషయాలలో ఇద్దరూ సమానులే. ఆచరణలో ఒకరూ, గానంలో మరొకరూ ధర్మసాధన చేశారు. ఒకరు విశేష్యమైతే మరొకరు విశేషణం. ఋగ్వేదయగం నాటి నుంచీ భారతాత్మలోని బేత్తప్రస్థ మంతా కరుడు గట్టిన జ్యోతిస్వరూపులు గాంధీ రవీంద్రులు.

వ్యక్తావ్యక్తంలో యుద్ధం

[కథానిక]

= శ్రీ వై. వి. రమణమూర్తి

మూలతికి, భాస్కరానికి మొట్టమొదట ఎలా పరిచయమైందో ఎవరికీ జ్ఞాపకంలేదు. పరిచయమైన మొట్టమొదటి రోజుల్లో ఇద్దరూ ఆసక్తికరంగా భిన్నాభిప్రాయాలు కలిగివుండి తెగవదించుకునేవారు. ఆతనికీ పనేమీ లేదు. షబ్దు కావలసినంత వుండి తిని కూర్చోడానికి. మలతిభర్త ఆఫీసుకి పోగానే దానికి కావలసినంత తీరిక.

తనకు నిజంగా మనస్సు వుందనీ, దానికి స్వతంత్రంగా ఆలోచించే శక్తి వుందనీ ఇప్పటివరకూ తెలుసుకోలేని మనఃశూన్య భాస్కరం ఒకడు. ఆతని కష్టమూ తన అభిప్రాయాలమీద నమ్మకం లేదు. రాజకీయ విషయాలనుగురించి ఆలోచించడాని క్షూర్చుని చివరికి గాంధీగారి పటందగ్గరికెల్లి ఆయనమీద ఆ భారం వదిలేసి వచ్చి పడకుంటాడు సుఖంగా. మలతి అంచేతనే ఇతన్ని వేళాకోళం చేస్తుంది.

మలతి చదువుకున్న పదును. భర్త ఈశ్వరావు ఒక ఘరమేలో ఉద్యోగిగా వుంటున్నాడు. అక్షికుడా వుండి, భాస్కరం వీల్చింటికి వచ్చి పోతూవుండడంతో భాషాచర్యుక్తరాష్ట్ర సమస్యదగ్గర ప్రారంభమైన వీళ్ల యుద్ధంలో కొన్నాళ్ళకు సంధి కుదిరింది. భాస్కరం వాల్చింటికి కొచ్చేటప్పటికి తన నల్లని విశాల నయనాలతో ఆమె స్వాగతం ఇస్తుంది. ఆమెభర్త చిరునవ్వుతో ఆహ్వానిస్తాడు. అందరూ కలిసి కు

సాగా కాలాన్ని మరిచిపోయి గడుపుతారు. భాస్కరానికి వాళ్ళ యింట్లోనూ, వాళ్ళ పూర్వయాల్లోనూ కూడా కావలసినంత చోటు దొరికింది. వాళ్ళ దగ్గర వున్నంతసేపూ స్వర్గధామంలో వున్నట్టు భావిస్తాడు భాస్కరం. ఆతను మంచి చిత్రకారుడుకూడాను. అతను మలతిని చూడకుండా ఒక్కక్షణం వుండలేడు. తనకు పనేం లేదుకనక పగలంతా ఈశ్వరావు గారింట్లోనే గడుపుతాడు. ఈశ్వరావుకూడా భాస్కరాన్నెంతో వెజ్టిగా ప్రేమించాడు. భాస్కరం అంటే అతనికి ప్రాణం. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే— ఆ ముగ్గురి కీరాలు మాత్రమే వేరు. మనస్సు ఒకటే.

మలతంటే తన కెందుకో అంత ప్రేమ. భాస్కరానికి అర్థంకాలేదు. అసలప్రేమస్వరూపం ఎలాంటిదోకూడా అతను అవగతం చేసుకోనూలేదు. అందుకు ప్రయత్నించనూ లేదు. మలతి తనను విపరీతంగా ఆకర్షిస్తుందనిమాత్రమే ఆతనికి తెలుసు. అది ఎలాంటి ఆకర్షణో అతనికి తెలిదు.

బాగా బారెడు పొడైక్కింది. మలతికి ఇంటి పనుల అదావిడిలో ఇంతవరకూ తలడువ్వకోడం పడలేదు. ఇప్పుడు తలడువ్వకుని నీళ్ళుపోసుకుని, చీరకట్టుకుని బీరువాఅద్దంలో తన ప్రతిబింబం చూసుకుంది. మలతి నిజంగా జగదీక సుందరి. ఆమెప్రతిఅంగంలోనూ తరుణయౌవనం తొడిగిసలాడుతోంది. తన అందానికి తనే ముగ్గురాలై పోయింది. అద్దంలో ప్రతి బింబం చూసుకోగానే ఆమె కొకవిధమైన ఉత్సాహం,

మనోబలం వచ్చినట్లయింది. వదనం ఆనందంతో మెరిసి పోయింది. ఆనందరేఖ లింకా ఆమె చెదవులమీద నాట్యం ఆడుతూనేవున్నాయి. “మాలతీ” అన్న పిలుపు విని వెనక్కు తిరిగిచూసింది.

అప్పుడే లేచి కళ్ళు సలుముకుంటూ వచ్చినట్లున్నాడు భాస్కరం! కేరాలన్ (అజగ్రత్త) గా వదిలేసిన జాట్టూ, అతను! తిన్నగా వాళ్ళు పడుకునే పందిరిమంచమీద కూర్చున్నాడు వెళ్ళి. ఎవరి నోటి నించి మాటలేదు. ఆమె ఆశ్చర్యంతో మాట్లాడలేక పోతోంది. ఏమంటే ఇంతవరకూ అత నెప్పుడూ ఆ పందిరిమంచమీద కూర్చోలేదు. ఎన్నోమాట్లు ఈశ్వర్రావు కూర్చోనున్నా కూర్చోనన్నాడు. “వాళ్ళు పడుకునే మంచమీద నేను కూర్చోవాడను. తప్ప” అని అతని అభిప్రాయం. అలాంటివా డివేళ ఇలా ప్రవర్తించాడేమిటి అని ఆమెనుండేహం.

“నువ్వు చాలా అందంగా వున్నావు మాలతీ. ఈ గది అంతా బంగారపుగీరానినట్లు ఎలా వుందో చూడు! అలాగే నువ్వో ఒక్క క్షణం—” అని తన స్కెచ్చిత్తరకం తీసి పెన్సిలుతో బొమ్మ రాయడం మొదలెట్టాడు. మాలతీకి అతని ప్రవర్తన ఏమీ ఆర్థం కాలేదు. కాని అక్కణ్ణించి చక్కలేకపోయింది. అలాగే నిలబడింది. బొమ్మ గియ్యడం పూర్తయ్యాక భాస్కరం తలెత్తిచూశాడు. మాలతి దైర్యంచేసిఅడిగింది. “ఏమిటి పొద్దున్నే వచ్చావు?”

“ఏమో, నే వచ్చినపని మరిచిపోయాను.....” అంటూనే చెప్పడం ఆపేసి బొమ్మకేసి పరీక్షగా చూడడం ప్రారంభించాడు మళ్ళీ

చేతిలో వున్న రవిక కుర్చీచేతికి వేసికొట్టి చిత్రాకుగా వున్నట్లు “మీ, అబ్బ! ఎందు కొచ్చావ్ చెప్పమా చంపక” అంది మాలతి.

అతను తలెత్తి చూశాడు. “కొపం వచ్చిందా? ఏం చేసినా చెయ్యి. జ్ఞాపకంరావడం లేదు—కాని చూశావా. ఇంతవరకూ ఎప్పుడూ నీ బొమ్మలు గియ్యనే లేదు. చూడ, ఇది నీకు ప్రెజెంట్ చేసా.

“అయితే నీతో కూచోడానికి దొడ్లో పనుంది. జ్ఞాపకంవచ్చినప్పుడు అక్కడికి వచ్చి చెప్ప. నే వెడుతున్నా.”

“మాలతీ!”

వెనక్కు తిరిగిచూసింది. భాస్కరం దగ్గరగా వస్తో అంటున్నాడు. “ఏం లేదు. నిన్ను చూడాలనిపించింది. వచ్చేకాను—మంచిపనితం ఈ స్కెచ్ నేను పున్నాను.....”

మామూలుగానే అనేస్తున్నాడు. “కాని నువ్వు నన్నంతగా ఆకర్షిస్తా నేం మాలతీ? నువ్వంటే ఏమిటో—...”

తన మనస్సులో ఆందోళనంతా కళ్ళల్లో చూపిస్తూ మాలతి ఏమీ మాట్లాడలేక నుంచునిపోయింది. వచ్చిన పని మరిచిపోయానంటే ఆమె అంత ఆశ్చర్యపోలేదు. అది అతనికి మామూలే. కాని ఈ ప్రశ్న అత నేవుద్దేశంతో అడుగుతున్నాడు?

“మరి చిన్నపిల్లాడివైపోతున్నావ్, ఏమి టామాటలు భాస్కరం?” అని గదిమింది. భాస్కరం మాటిగా దాని కళ్ళల్లోకి చూశాడు. “నీ కలా తోచిందికదా. సరేతే” అన్నట్లున్నాయి ఆ మాటలు.

“క్షమించు భాస్కరం” అనాలనుకుంది. నోటి చివరికి వచ్చిందికూడాను. ఇంతట్లోకే భాస్కరం గబగబా గుమ్మం దాటిపోయాడు. అతని కళ్ళల్లో బాధ కనుపించింది.

“భాస్కరం!” అని కేక వేసింది.

కాని అప్పటికే అతను గుమ్మం దాటిపోయాడు.

ఆ వేళ అతను మళ్ళీ వాల్లింటికి రాలేదు. ఈశ్వర్రావు రెండుమూడుసార్లు ఆఫీసునించి కబురంపేడు “మాలతి కేం తోచదు. కాస్త మాయింటి కెళ్లి కబుర్లు చెప్పకోండి” అని. అయినా అతను రాలేదు.

మర్నాడు పొద్దున్న ఇంకా పెందరాళే భాస్కరం మాలతిగదిలోకి వచ్చాడు. మాలతి ఇంకా పక్కమీదే పడుకునివుంది,బద్ధంకంగా, తలుపు తీసేవుంచి. అతను రావడం చూసి లేచి బీరవా ఆద్దం లో చూసుకుని

బొట్టు దిద్దుకుంది. అతను ఆశ్చర్యంతో దానివంక చూస్తూ అడిగాడు.

“ఈశ్వరం ఊళ్లో లేడా? ఇంత ఇల్లూ నవ్వు కక్తైవే కాపలా కాకావా రాత్రంతా?”

“అవును. నిన్న సాయంత్రం వెళ్లారు” అంది వెనక్కి తిరక్కుంటూనే.

“అర! నాకు కలుగుతావా? సాయం పడుకుంటున్నప్పుడు!”

మాలతి వెనక్కి తిరిగింది. దాని చెదవులు వణికి పోతున్నాయి. అతను నిన్న అలా వెళ్లిపోయానికి అర్థం తెలియలేదు. ఇవేళిటి ఈ అకారణమయిన అర్థం తెలియలేదు. దానికి. భాస్కరం ముఖంలో మాత్రం ఏమార్పు లేదు. మాలతి చెదవులలో ఎన్నెన్నో ఆలోచనలు పరుగులు తీశాయి. ఒక వందసమాధానం లాలోచించింది. “నీ సహాయం అవసరంలేదు” అంటా మనుకుంది. కాని వెంటనే నిన్నటి అతని ముఖం జ్ఞాపకం వచ్చి ఇంత చిన్నవిషయానికే నొప్పించడం ఎందుకనుకుంది. అంచేత తేలిగ్గా, “నాకేం భయమా? ఊరికేనే—ఎందుకని కలుగుతావా?” అనేసింది.

“సరే కాని, ఇవేళుకూడా ఇంకోస్కెచ్ వేసుకోదాని కొచ్చాను. ఇంకోపోజులో కొంచెం నేపు నిలబడు.”

ఆ ఆధికారస్వరానికి దానికి కోపం వచ్చి ముఖం కందిపోయింది.

“భాస్కరం, నాకింకేమీ పనులే వున్నవా?”

“అది కొదమూ చెల్లాయి—కోపం వస్తే నేనేం చెప్పను? ఎప్పుడూ నీతో మాట్లాడాలనీ, నీదగ్గరే వుండాలనీ వుంటుంది. ఇలాంటి పనేవో చెప్తూ నీదగ్గరే చాలానేపు కూచోవాల్సివస్తుంది, నీ కీర్తనలేదుకదూ నే వెళ్ళిపోతాలే...” అంటూ లేచాడు. మాలతేమీ మాట్లాళ్ళేదు. వెళ్లిపోతున్నాడు. అయినా అదేమీ మాట్లాళ్ళేదు.

“చెల్లాయి!” అని అతను చేసిన సంబోధనమీదే వుంది దాని దృష్టంతా. అత నెప్పుడూ దాన్నలా పిలవలేదు—ఆశ్చర్యం కాదా?

ఇలా ఆలోచించుకుంటూ నూలిచగ్గరికి వెళ్లి పోయింది. కాని చేసే ఏ పనిమీదా దృష్టి నిలవడంలేదు. భాస్కరం రాకకూ మాటలకూ అర్థం ఏమిటి? అత నొక రకం పిచ్చిమనిషి. అని దానికి తెలుసు. కాని అతని మాటల్లో అర్థంలేకపోలేదని దాని నమ్మకం. తనను అత నెలా ప్రేమిస్తున్నాడు? చెల్లెలిగానా—లేక.

బహుశా తనమీద ఆసక్తి మరోభావమే వుండేమో. తనంత అందకత్తె ఎక్కడా వుండదని చూసిన వాళ్లంతా వప్పుకుతీరతారు—తన అందం చూసి అతను కామించడం లేదుగదా— చూసే దానికి జాలి పుట్టుకొస్తోంది.

“బ్బ! ఎంత గడిచింది చేశావు పదిరోజులు— నాలుగురోజులు ను వ్యసనం బతకవస్తున్నాం. ఎంతవని చేశావు! జరం వొచ్చినసంగతి నాదగ్గర దాచా లనుకున్నావా? కలుగుచెయ్యకూడదే?” అని కళ్లంట నీళ్లెటుకుంది మాలతి.

భాస్కరం ఇంకా నీరసంగానే వున్నాడు. తన మంచంమీదే కూచునివున్న మాలతి ముఖం చూసి అతనికి ఏడు పొగిందికాదు.

“మాలతీ, నేనంటే నీకు కోపం వచ్చింది కాదా?”

మాలతి బావురుసుని ఏడవకపోయినా ఆంతపనీ చేసింది. భాస్కరాని కెవరూ లేరని అది ఈమధ్యనే తెలుసుకుంది. భాస్కరం జ్వరంతో పడిపోయిన రెండురోజులకు ఆసంగతి తెలిసి ఈశ్వరం తీసుకొచ్చాడు. ఈ పదిరోజులూ మాలతీ అతనికి సేవచేసి, చెల్లెల్లాగ కాపాడింది. వాడి నిస్సహాయత్వం చూసి దానికి జాతేసింది. వాడి జుట్టు సరిగిస్తే “ఎందుకోల్పుడతాను? నువ్వంటే నాకు ఎంత ప్రేమ తెలుసా” అంది కన్నీరు తుడుచుకుంటూ.

వాల్చిదూ తన కంఠగా నేవచేసినందుకు కృతజ్ఞత తెల్పుడు భాస్కరం.

ఒకనాడు మాలతి ఒంటరిగా నూతిదగ్గర నీళ్లు తోడుతోంది. భాస్కరం వచ్చాడు. ఇద్దరూ ఏవేవో మాట్లాడుకున్నాడు.

“నీ కీబంటితనం దుర్భరమనిపించడం లేదూ భాస్కరం?” అంది.

“ఏం చెయ్యమంటావు మాలతీ.....” అతను మరీ మాట్లాడేడు.

ఈ ఎదురుప్రశ్నలో ఎంతో హృదయవేదన వుందనీ, ఎంతో బాధాయుతమైన అతని జీవితగాథ నిశ్చిప్తమైవుందనీ మాలతి గ్రహించింది. జాలిగా నిట్టార్చింది.

“నాగొడవ కేం గాని, మాలతీ, నా దుఃసహాయులు పూర్తిచేసి తెచ్చా. చూడు ఎంత అందిగా వున్నావో ఈపోట్లాల్లో—ఇవి నీకు ఇస్తున్నా. పుచ్చుకుంటావు కాదూ వద్దనండా. ?”

“ఎందుకు వద్దంటాను భాస్కరం ?”

*

చాలా రోజులయింది. శరత్కాలం చంద్రుడి కిరణాలు డాబా మెట్లపక్క ఆసకునివున్న రాధామణీ వారపుతీగల సందుల్లోంచి మెట్లమీద పడుతున్నాయి. భాస్కరం డాబా ఎక్కబోతూ ఆ వెన్నెల్లో పాల గచ్చులా మెరిసే ఆ మెట్లదగ్గర ఒక్క క్షణం సుంచుని బోయాడు. అతను కళారాధకుడు. అందమైన ప్రతీ విషయం ఆతణ్ణి ఆకర్షిస్తుంది. ఇంతలో “భాస్కరం!” అన్న కేక.

‘ఎదురుగా గుమ్మం దిగి మెట్లదగ్గరికి శరల్ల షీర్టలా వస్తున్న మాలతి! అతను ఆశ్చర్యపోయాడు. “మాలతి... ఇంతరాత్రివేళ... ఇక్కడికా!” అనుకున్నాడు.

ఆ సమయంలో మాలతి అతని కళ్ళకు ఎంతో అందంగా కనపించింది. ఆమె కట్టుకున్న చీర, తొడిగిన రవికా, అలంకరించుకున్న విధానం—ఆ రంగుల వివరాలు—అతని కంఠగా గుర్తులేవు. కాని

సముగ్రమైన సౌందర్యదేవత అతని ముందు సంచున్నట్టు భావించాడు. మాలతి ఉత్సాహంతో ఒక్కపరుగులో వచ్చేసింది మెట్లదగ్గరకి. భాస్కరంచేతులు పట్టుకుని “నీ కోసమే వచ్చా” అంది.

“మాలతీ... నువ్వు... ఇంతరాత్రివేళ...”

“ఆ! నేనే—రేపు నా పుట్టినరోజు. డిస్కం పార్టీకి రావాలి నువ్వు—రేపు స్వయంగా పిలవడానికి తీరిక కాదని ఇప్పుడే వచ్చాను. రేపు నా స్నేహితు రాళ్ళ కొందరు వస్తారు. వాళ్లతో మాట్లాడి పీజీహావడానికి సిద్ధంగా వుండాలి నువ్వు...”

“ఇప్పుడు ఈవ్వరం నిన్నెలా రానిచ్చావు?.. రానిచ్చాడా?”

“వెళ్ళొద్దనే అన్నారు. కాని నేనే వచ్చేశాను”

ఒక్కసారిగా ఆలోచనలో పడిపోయి—

“వెళ్ళొద్దన్నాడా—అలాగా—అయితే ను న్వండు కొచ్చావు?”

“అబ్బ! దాని కేం గాని, ను వ్యస్తావుకదూ.” విలాసంగా అతని చేతులు పట్టుకు లాక్కెడుతోంది. మెట్లదగ్గర్నుంచి అయిదారుగజాలు నడిచాడు పరధ్యాన్యంగానే. హఠాత్తుగా ఆగిపోయి మాలతి దెండు చేతులూ పట్టుకున్నాడు ఉద్వేగంతో వణికిపోతూ...

“మాలతీ—నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను.” అన్నాడు. భాస్కరానికూడా ప్రేమంటే తెలుసా? మాలతి తన చేతులు విడిపించుకోబోయింది. అతను దీనంగా అడిగాడు.

“మాలతీ, నన్ను ప్రేమించడం లేదా?”

“ఛీ! నన్ను వాడు...” విడిపించుకుని మాలతి గబగబా వీధిలోకి వచ్చేసింది. ఆ మెప్పుదయం సంతోషితమైపోయివుంది. భయంతో వణికిపోతో ఇంటివైపు పరుగెత్తింది. ఆ సమయంలో భాస్కరం అన్న మాటల్ని అది మరిచిపోలేదు.

“ఎందు కలా భయపడతావ్? నేనేం రాత్తు నుణ్ణా—అయితే వెళ్ళవచ్చు. వెళ్ళు.”

తిన్నగా తన పడకగదిలో మంచమిడి కల్లి బోర్లా పడుకుని ఏడవడం మొదలెట్టింది. అనతలగదిలో

బ్రిటన్‌లోని ఆంగ్లేయులు తేనీటిని మొదటిసారి ద్రువి చూచినది 17-వ శతాబ్దములో. అప్పటినుండి ప్రపంచమంతటా చోట్లా నుండు ఆంగ్లేయులు తేనీటిని తమకు ప్రియమైన పానీయముగా భావించుచున్నారు. బ్రాక్ బాండ్ టీ తాజాగా కమ్మని వాసనగలిగి యుండుటచే భారతదేశములో చాలా మట్లకు అందరి ఇంట్లలో ఉపయోగింపబడుచున్నది.

బ్రాక్ బాండ్

రెండాకులు ఒక మొగ్గ.

ఉట్టసముతో
బాధపడువారికి
నొసలహా
బిడే

“తాత్కాలికంగా ఉపశమనము కలిగించే
మందులను వాడడం చాలా వెజ్జితనం.”

అప్పటికప్పుడు వెంటనే గుణ మిచ్చుటయే గాక,
ఉబ్బస వ్యాధియొక్క మూలకారణములను రూపుమాపి
శాశ్వతంగా నయము చేయునది ఫ్యూజియోవారి శ్వాస
హరి చూత్రమే. శ్వాసహరిని వాడుట ప్రారంభించిన
వెంటనే, దగ్గుపోయి, శ్వాస ధారాళమగుటయే గాక,
జీర్ణశోణము, ఊపిరితిత్తులు క్రమేణ బలపడి, ఉబ్బ
సము పూర్తిగా తగ్గిపోవును.

ఉబ్బసము, ఊపిరి పలుకువండుట, నడుమనోప్పి,
గొంతుకలో ననకలిగించు దగ్గు, మొదలగు గుండెజబ్బు
లకు శ్వాసహరి (నీలిరంగుపూకెట్టు)ను వాడుదు. మల
బద్ధము, పులిజేపులు, పీటితో బాధపడు ఉబ్బస
వ్యాధిగ్రస్తులగువారు శ్వాసహరి కొంపొందు (ఎరుపు
రంగు పూకెట్టు)ను వాడుదు.

అందరు కెమిస్టులవద్ద, 8, 6, 12 బౌన్సులు సైజులలో
8-6-0, 5-12-0, 10-0-0లు ధరలుగలిగినవి లభించును
మద్రాసు స్టాకెట్టులు:

మెన్సన్స్: ఆప్పాడికో, వై నా బజార్ కోడ్,
శ్రీ క్రైస్టన్ బ్రదర్స్, తంబుచెట్టిపేడి,
,, అమృత రత్నాకర ఫార్మసీ, గోవిందప్ప
నాయక్ పేడి.
,, పండాల్ కోడ్కో, హైదరాబాదు, సికిందరాబాదు.

తయారచేయువారు
ఫ్యూజియో ఫార్మసీ
కోల్కత్తా పూరు.

7/1947

SHWAS-HARI

స్వర్లోత్సవ -
ఆగమనసందర్భం

పండిత డి.గోపాలాచార్యులవారి
జీవమృతము

ఏదియేండ్లుగా ప్రజాలోక
మునకు అమూల్య సేవకేయ చు,
ప్రజల ఆరోగ్యమును పెంపొం
దించుచు, ఆనంద సంతృప్తులను
కల్పించి, ప్రజామరణజకమైన
దని నెల్లడించుటకు గర్విం
చున్నాము.

ఆయుర్వేదశ్రమం, ఎమెడెడ్

ట.నగర్... మద్రాసు.

ఈశ్వరం ఇంకా ఏదో రాసుకుంటానే వున్నాడు. దాని కన్నీళ్లతో దిండు అంతా తడిసిపోయింది. ఓదా ర్చేనా రెవరూ లేకపోవడంచేత కొంత ఉద్యోగం తగ్గి కాస్సేటికి మాలతీ తలెత్తిచూసింది. లేగిపోయిన జుట్టు చెమటకి చెరిగిపోయినబొట్టు! తనదేనా అద్దంలో ప్రతి బింబం? భాస్కరం తనకు అవమానం చేశాడనుకుంది కొంతసేపు. కాని ఎంత చెప్తివాడైనా అతనికిమాత్రం హృదయం లేదా? ఇతరమానవుల ప్రేమని కోరడా? మానవహృదయాలను మణించివేసే మహత్తరకార్యాల నిలాంటివాళ్లే ఒక్కొక్కచారి చేస్తాడు—అనుకుంది. గ్రం వచ్చి పలకరించాడు.

“ఏడుస్తా వేం మాలతీ...”

ఏం చెప్తుంది? కన్నీళ్లు తుడుచుకుంది...తడ బడుతూ...ఈశ్వరంకూడా నచ్చి అడుగనాలేదు. ఇది కొంత విచిత్రంగానే వుంది.

మర్నాడు తెల్లారకట్ల లేచి మేడకిటికీతలుపు తెరిచేసరికి ఆ మనకచీకట్లో భాస్కరం ఇంటిముందు బండి, అందులో సామాన మేస్తాన్న నాకరూ కనిపించారు. మాలతీప్రాణం తల్లడిల్లిపోయింది. భాస్కరం ఎక్కడికో వెళ్లిపోతున్నాడు. నిన్నరాత్రి తనలా వచ్చేసింది—భాస్కరాన్ని విడిచి ఒకరో జూడలేదు అది ఈ ఏడాదినించీ.

“సంగళేమిటో కనుక్కునివస్తారా?” అని ఈశ్వరా న్నడిగింది. “ఏమంది, ఎక్కడికో వెళ్తున్నట్టున్నాడు. వాడే తిరిగొస్తాడు” అన్నాడు తనపని చూసుకుంటానే ముభావంగా.

“అయితే నేనే వెడతాలెండి”

“మాలతీ, ఆన, పీల్చేదు. ను వెళ్లడానికి వల్ల కాదు.”

ఈశ్వరం రుద్రరూపం దాల్చి ఇలా ఆడేశం చాడు. మాలతీ కొంచెం భయపడింది. అప్రయత్నంగా దానికి ఏడుపొచ్చేసింది. భాస్కరాన్ని ఇంక చూడననీ, భర్తకోపం చూసే తలించుకు నిలబడింది. రెండు నిమిషాలెవరూ చూట్టాళ్లేదు.

“నీ కన్నీళ్లు ఆందరి కన్నీళ్లలాంటివి కావు— వెళ్లు మాలతీ—వెళ్లు—నేనడ్డగించను...నీ పుట్టినరోజు నాడు నీకు కష్టం కల్గించను. వెళ్ళు మాలతీ...” అన్నాడు మల్లీ ఈశ్వరం.

బెరుగతోన్న కళ్ళతో, సందేహంతో అతని కళ్ళల్లోకి చూస్తూ కదలకుండా నుంచుంది మాలతీ. అది చూసి అత నన్నాడు :

“వెళ్ళు మాలతీ. ఆలస్యంచేస్తే వాడు వెళ్లిపోతాడు—ఒకమాట—వాడు నీకిచ్చిన పటాలు తిరిగి ఇచ్చేయ్యి. పట్టుకెళ్లు—ఊరే. నిన్నరాత్రి జరిగిందంతా నేను చూశాను. అయినా ఆ పటాలు అట్టేపెట్టకోడం మంచిదికాదు.”

అంటూ అక్కణ్ణించి వెళ్లిపోయాడు ఈశ్వరం.

మాలతీ భాస్కరంగదిలో కాలుపెట్టేసరికి— అతను ఈశ్వరంపోయే సరికిందపాచేసి బద్దలుకొట్టి కాళ్ళతో తొక్కుతూండడం చూసేసరికి దానికి ఎదురుకొమ్మయిద పంపటిపెట్టినట్టుంది. ఏడవడం మొదలెట్టింది. ప్రాణమేమీతుట్టి కాళ్ళతో గౌర విస్తున్నాడు!!!

“భాస్కరం, ఆపాటోకాదు. ఇలా రా. ఇదిగో నా మంగళనాత్రం నీకాళ్ళకింద నలిపిపారేయ్యి. నీకనీ తీరుకుండేమో.”

ఏడుపు దిగమింగి, కాంతంగా-గద్గదస్వరంతో ఈమాటలంది. కేజస్వంతం, గంభీరం అయిన ఆముఖం కేసి అతను చూడలేకపోయాడు.

“క్షమించు మాలతీ.....

“మాలతీ, మల్లీ వచ్చావేం? ఎలా వచ్చావు?”

మాలతీ తన రెండుచేతుల్లోనూ ముఖం దాచుకుని ఏడవడం మొదలెట్టింది. “నిన్ను చూడకుండా ఒక్కరో జూడలేను భాస్కరం. నువ్వెళ్లిపోలే ఎలా-నిన్నరాత్రి నాప్రవర్తనకల్లేనా ను వీక్షించు విడిచి పోతుంటే—కళ్ళకు, ఇక్కడికి వస్తోంటే ఆయన వెలా కేకలేశారనుకున్నావు! నిన్నరాత్రి నువు చేసినపని ఆయన చూశారు. నావెనకాలే వచ్చి, అమ్మో!”

అని ఏడ్వడం మొదలెట్టింది. మాలతి ఏడిస్తే కూడా అందుగానే వుంటుంది. “నన్ను వెళ్ళోద్దనా నీకోరిక? నీ నెక్కడవున్నా నీ చేయడం తెలుసుకుంటూనే వుంటాను మాలతీ— నిన్ను ప్రేమిస్తానేవుంటాను—”

“అక్కర్లేదు. నా కేం చెప్పక్కర్లేదు. నన్ను గురించి మళ్ళీ తలచకుండానే వుండు. అదే మంచిది. ఏమంటే, నీసన్నిధిసుఖం కోల్పోయిన నేను— ఆ సుఖాన్ని గురించిన జ్ఞాపకాలతో తృప్తిపడమంటే పడలేను.” అంది నిరాశగా.

గడ్డం పట్టుకుని బుజ్జిస్తో అన్నాడు. “ఈశ్వరం ఈర్ష్యపడుతున్నాడు కాదూ—కోపం చెచ్చుకున్నాడే? అయితే నే నెందు కీ ప్రూరు విడిచిపోవాలి? నే పోనీ పోను— నువ్వుంటి కెప్పు మాలతీ....”

ఈ మాట లనేటప్పు డతని ముఖంలా ఈర్ష్య, కుట్రిత్యం ప్రస్ఫుటం అవుతున్నాయి. మాలతి వాటిని గ్రహించింది. శత్రుత్వంలా అని ఆసుఖంలా లేక పోవడంకూడా చూసింది. కాని భాస్కరంమన స్వేలాగ పనిచేస్తోందో ఏమీ తెలుసుకోలేకపోయింది. భాస్కరంలా ఈ మార్పుకు కారణం తను ఈశ్వరంసంగతి చెప్పడమే. “ఎంత తెలివితక్కువగా ఏడుస్తూ అదంతా చెప్పేశాను!” అనుకుంది.

“నిన్నటి నాప్రవర్తనకు తుమించు భాస్కరం. నాహృదయం కలిగిపోయివుంది— చేసుకోనీ. అయితే నువ్వు వెళ్ళవుకదూ—

“వెళ్ళో. కాని మాలతీ, ఒక్కటి మాత్రం జ్ఞాపకంపెట్టకో. నేను నీపాదాలదగ్గర ప్రేమభిక్షార్థి నై వుండనూ, నిజానికీ నిన్ను నేను ప్రేమించడం లేదు. కాని ఏదో నే నెరగని నాలుగిని కోరిక నవ్వంటే అభిమానించేటట్టు చేస్తుంది. నిన్నావా మాలతీ” రోపంతో అన్నాడి మాటలు.

మాలతి జాలిగా, స్నేహంగా అడిగింది; “అయితే పాపం నన్ను ప్రేమించడం లేదన్నమాట?”

“అవును. కాని ను న్యెందుకు వచ్చా విప్రుడు?”

అన్నాడు ప్రకారతమాఖండో.

“ఏం లేదు. వెళ్లిపోతున్నావంటేను—”

“వద్దని చెప్పడానికే వచ్చావా?”

ఎంత అహంభావం? మాలతి ఆశ్చర్యపోయింది.

“కాదు— సాగనంపడానికే వచ్చాను. నిన్ను చూస్తే జాలేస్తుంది భాస్కరం. వెట్టివెట్టివేసా లెయ్యక ఉండు— రా మా యింటికీ—”

ఈమాటలు అని మాలతి తిరిగి వెళ్లిపోయింది. దాని కాళ్లు తడబడుతూండడం భాస్కరం గ్రహించాడు, అది వెళ్ళేటప్పు డత నిలా అన్నాడు:

“నన్ను గురించి జాలిపడ్డో మాలతీ. కాని ఎన్నడూ నేనంటే నీకు కోపం రాకుండావుండాలని ప్రార్థిస్తాను. చాలా తప్పును చేసివుంటాను. వాటిని తుమించే వికారహృదయం నీది....”

ఇవన్నీ మాలతికి బహుశా వినపడిఉండవు.

నాకరు బండిలో సామాను తెచ్చి ఇంట్లో పెట్టాడు.

మాలతిమాత్రం భాస్కరంప్రవర్తనకు అర్థం ఆలోచిస్తూనే కాళ్లుతడబడుతూ వెళ్ళింది.

ఈశ్వరావే వెళ్లి భాస్కరాన్ని భోజనానికి తీసుకొచ్చాడు బలవంతం చేసి. మాలతి ఇవేళ ఇగవై ఒకటోఏట పాదంపెట్టింది. మధ్యాహ్నం తాను ఊరికి వెడుతూ భాస్కరాన్ని రాత్రికి అక్కడే పడుకోమని చెప్పిపోయాడు ఈశ్వరం. ఆవేళ పగలల్లా మాలతిని పలకరించడానిక్కూడా ప్రయత్నించలేదు భాస్కరం. రాత్రి భోజనందగ్గర మాలతి అంది:

“అన్నంకూడా సరిగ్గా తినవేం? నిన్ను చూస్తే జాలేస్తుంది.”

“అలాంటిది అనవసరం” అన్నాడు కరుగ్గా.

మాలతి నవ్వింది కిరికిలా.

“నువ్వు నన్ను ప్రేమిస్తున్నా ననుకుంటున్నా వేమో—నీ అభిప్రాయా. లెప్పడూ సరైన పాపాన పోలేదు...”,

“నానీతి నీకు వేళాకోళంగా కనిపిస్తుందికదూ మాలతీ.”

మాలికి కళ్లనీళ్ల పవ్వంతం అయింది. ఒక్కొక్కసారి ఒక చిన్నమంట చాలు మనస్సుకు నూటిగా తగిలి ఏడ్చు తెప్పించడానికి.

“కుమించు భాస్కరం, నాకు మాత్రం హృదయం లేదా?”

* * *

మాలి ఆరాత్రి నిద్రలంగా ఆలోచించడం మొదలెట్టింది. తను ఈ పరిస్థితుల్లో ఏం చెయ్యాలి—దానికి భాస్కరంమీద వున్న ప్రేమ స్వచ్ఛమైన సోదరీప్రేమ. తనను ప్రేమించే హృదయం, తనను గురించి బాగ్తత్వముకునే మనిషీ లేకుండా భాస్కరం ఎలా జీవితం గడుపుతాడు? తను కోవగిస్తే—అతను పాపం అమాయకుడు—ఇంతకూ తన్నెలాగ ప్రేమిస్తున్నాడు? తనను చెల్లాయిలా చూడడం లేదా? తనను కామిస్తున్నాడా?

ఈ ఆలోచన కలిగేసరికిల్లా—అసహ్యంనో, భయంతో, ఇంకా ఎన్నిటితోనో దాని వొట్టె బలదరించింది. “ఏ—భాస్కరం నాఅన్నయ్య” అనుకుంది.

“తమని అందరూ ప్రేమించాలి అని స్త్రీలు ఉబలాట పడతారు. తీరా ఇలాంటి సమస్యల్లోనో—లేక విసుగులోనో—పడతారు. నా కీర్తి తప్పించనా భగవాన్—”

బోర్లా పడుకుని వీడవడం ప్రారంభించింది.

“మాలి, ఏడుస్తున్నావా?”

మాలి వెంటనే మంచంమీద లేచి కూర్చుంది. ఆ కూర్చోడంలోకూడా కళారాధకుడైన అతను విలాసాన్నే చూడగలిగాడు.

గదిగోడలకు నీలిరంగు. గదిలో బుచ్చి నీలిరంగు—ఆరంగునూ ఆ మెట్లెనికేరంగు, తెల్లనిదుస్తులు, అందం, నవతారగణ్యం—ఎవరినైనా మోహపరవశులను చేసి మరైక్కించితీరతాయి.

“నవ్వు చాలా అందంగా వున్నావు మాలి. నీ నవ్వుజెలుగులో నే నీప్రపంచాన్నే మరిచిపోతాను. నీఅందాన్ని నాకళ్లతో తాగేస్తాను. నిత్యం ఈ నీ

రూపం నాకళ్లముందు నాట్యం చేస్తూంటే ఎంత హాయి!” అంటున్నాడు భాస్కరం.

మాలిముఖంలో నిశ్చలత్వం అధిష్టించింది. నిశ్చలంగా, నెమ్మదిగా నిశ్చలమవుతుని, ఆ నిశ్చలవాతావరణాన్ని భంగపరుస్తూ ఇలా అంది:

“భాస్కరం! నేనూ నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను.”

• ఆమెకంతలో గర్భక ఇంకా పోలేదు.

మరొకరైతే—ఆ అర్ధరాత్రివేళలో ఒంటరిగా వున్న మాలితంతటిసాంద్ర్యాన్ని “నిన్ను ప్రేమిస్తున్నా”నంటే దిగ్గికి ఒక్కరూకు దూకి దాని గులాబీ పెదవులమీద సుద్దుగర్జనం కురిపించేవారే—

కానీ భాస్కరం మాట్లాడకుండా తన గదిలోకి తిరిగి వెళ్లిపోయాడు...మాలి అశ్చర్యంతో అలాగే కూచుంది.

||

ఆ అర్ధరాత్రివేళ నాగొంతుక అలా వినిపిస్తుంది అది అది అట్లాకూడా వూహించివుండదు—ఈపు తీసి దుఃఖం పట్టలేక నన్ను గట్టిగా కాగిలింతుమని వీడవడం మొదలెట్టింది. ఎంత సునీతహృదయం దానిది! జీవితంలో దానికింకా ప్రేమించితగ్గవాణ్లేవరేనా వుంటే అది నేనే. తన కష్టాలు, సమస్యలు, జీవితంలో ఒడుదుడుకులు నాతోకొక ఎవరితో చెప్పమంటుంది? పురుషు లెవ్వరికీ దా న్నర్థంచేసుకునే శక్తి లేదు. ఉండదు. ఈసంగతంతా పూసగుచ్చిపట్టు చెప్పింది.

“నీ సలహా ఏమిటి చెల్లి? నాకంటే నువ్వంతో జ్ఞానం కలదానవు. బోలెడు చదివావు. ఈవిషయంలో మీఅక్కయ్యకు కొంచెం సహాయం చెయ్యవూ?”

“నిజంగా చదువుకున్నవాళ్లంత హృదయవిహీనులూ, ఆకారహీనులూ లేరు జీవితంలో. మానవ విజ్ఞానంలో ఉన్నతపథాల నందుకుందామని ఎవరికీ ఉండదు కుట్రచెద్దామనేకాని. వాళ్లనిండా కుళ్లు, ఈర్ష్య ఉంటాయి. మానవత్వం ఉండదు వాళ్లల్లో. అక్కయ్యకు వున్న విశాలహృదయం నాకు లేక పోయింది. వెంటనే “భాస్కరాన్ని మన గడత

తోక్కనిక్కను" అని నా అమాల్మ మైన సలహా యిచ్చాడు.

"నిజంగా అలా చేసి నీ అక్కయ్య ఇంకా బతికుంటుందిలే విచ్చిపిల్లా?"

అమాల్మో, అని అనేటప్పుడు దాని కనుల పంపులో ఎంత దృఢనిశ్చితాభిప్రాయం వుందీ!!!

"తనని ప్రేమించే ప్రాణి లేక నిత్యం అతని హృదయం పడే బాధను నేను మాత్రమే వూహించగలను. నీ కల తెలుస్తుందే చెల్లాయి?"

నిజమే. నా కల తెలుస్తుంది? చెప్పినా ఆర్థం చేసుకోలేనేమోకూడా.

మర్నాడు పొద్దున్నే మాబా వచ్చాడు. భాస్కరం అలా వీధులో కెల్లి పదిగంటకల్లా తిరిగి వచ్చేవరికి—వాళ్లు కలిసి తీయిం మకున్న ఫోటోలని ప్రేమిల్లోంచి తీసేస్తూ కూర్చున్నాడు మాబావ. అక్కయ్య చూసిందది.

"అంత బాధగా వుంటే పగలగొట్టరాదూ" అంది.

"పగలగొట్టడంకూడా ఎందుకూ, అద్దంకూడా పాడు." గంభీరంగా, వెనక్కి తిరగకుండానే జవాబిచ్చాడు మాబావ.

"విచ్చార్లు చేస్తూ రావని—కోపం తీర్చుకోదాని కది మార్గం కానేకాదు" అనికూడా అన్నాడు. అప్పుడే వచ్చి గుమ్మందగ్గరి నిలబడ్డ భాస్కరాన్ని బావ చూడకుండానే ఈమాట అన్నాడు. భాస్కరం బుర్ర తిరిగిపోయింది. తల రెండుచేతుల్లోనూ పట్టుకుని వెల్లిమంచంమీద తెలివితప్పి పడిపోయాడు.

నేనూ, అక్కయ్య ఎన్నో ఉపచారాలు చేశాకా అతనికి తెలివొచ్చింది. సాయంత్రం భాస్కరం ఎక్కడికో వెల్లిపోతానని ధ్రువాణం కట్టేడు. వెంటనే మాబావ— "మాలతీ, ఆ నీవటాం అతని కిచ్చెయ్యి" అన్నాడు. మాలతి దీనంగా చూసింది. బావకూడా ఆటే బలవంతం చెయ్యలేదు. భాస్కరం వెల్లిపోయాడు.

నాలుగురోజులు పోయాక అక్కయ్యకు వచ్చిన కవరొకటి బావ విప్పి చదివాడు. చదివేకొద్దీ అతని

ముఖం వికృతాకారం చెందడం ప్రక్కనే వున్న నేను గ్రహించాను. అది నాచేతి కిచ్చి చెప్పాడు.

"పద్మా, మీ అక్కయ్య కియ్యి ఈ వుత్తరం. చింపి చదివినందుకు తునాపణ అడిగాననికూడా అడుకోం." ఇలా అని, బిక్కితుణం నుంచోపుండా డ్రాయింగరూముకు వెల్లిపోయాడు.

చదివీచదవడంతోనే మాలతి నిలువునా కూలబడి పోయింది.

"ప్రియమైన మాలతీ, ఈ కుత్సరానికి తెలియకుండా మనం కలకత్తా వెల్లిపోదాం. అక్కడ ఏర్పాట్లన్నీ చేస్తున్నా—నస్తాను—నాతో వస్తావుకదూ—నన్ను ప్రేమిస్తావుకదూ! నీ భాస్కరం."

అప్పటినుంచీ బావ దానితో ముభావంగా ఉంటూవచ్చాడు. మానసికవ్యథతో అని మంచం ఎక్కింది, అంచేత నాడ్రమాణం వాయిదాపడింది.

సాయంత్రం తలంటి నీళ్ళుపోసుకుని జుట్టు ఆకట్టుకుంటున్నాను, డాబామీద ఇటూఅటూ తిరుగుతూ, పొట్లమించుగ్రుడు మెల్లిమెల్లిగా పైకి లేస్తున్నాడు. నా మెదడునిండా ఎన్నో ఆలోచన లున్నాయేమో, రెండుమాట్లు పీలిచినా పలకపోవడంవల్ల బావ మెల్లిగా దగ్గరకు వచ్చి బంజుమీద చెయ్యేశాడు.

"మట్లాడవేం పద్మా, అక్కయ్యకు మళ్ళీ జ్వరం వచ్చేసింది. చూశావా?"

"అగ! ఇవేళేగా పత్యం పెట్టాం—అంగుకనే తీరిక దొరికి కాస్త తలంటి నీళ్ళుపోసుకున్నానాయె—

"ఏం బావా. అక్కయ్యకు తుంచుచున్నా. ఆ దేమా ఎరగదు బావా. అనవసరంగా వ్యర్థపడుతోంది. అలా దాని మనస్సు కష్టపెట్టడం నీకు మాత్రం మంచిదా బావా?"—దీనంగా బతినులినట్లు అడిగాను.

"దానిమీద నాకోపం లేదు పద్మా. దాన్ని నే ప్రేమించినంతగా ఎవరూ ప్రేమించరు. కాని భాస్కరాన్ని గురించే....దాని ముఖంకోసం ఏదైనా త్యాగం చేస్తా పద్మా."

“పద్యా” అన్న అక్కయ్యపిల్లలు వినపడే దాకా ఇద్దరం అలాగే నిలబడివున్నాం. గబగబా మేడ దిగి వెళ్ళాను.....

మర్నాడు అక్కయ్యకు జబ్బు మరి ఎక్కువైంది. బతకడేమో అన్నంతవరకూ వచ్చింది.

ఆ సమయంలో భాస్కరం ఊకిపడ్డా డాక్టర్లుం చో. సంగతి విని కళ్ళనీళ్లు పెట్టుకున్నాడు. వెంటనే వెళ్లి వుంచుమీద కూర్చుని కన్నీళ్ళతో “మాలతీ—నే వచ్చాను—ఇలా చూడు...”

భాస్కరాన్ని డాబామీడికి తీసుకెళ్లాను, నాకు ఏడుపు, కోపం ఆగడంలేదు.

“ఛీ! నీయింజా చూడకూడదు. నీవల్లే ఇదంతా జరిగింది. మా అక్కయ్య చచ్చిపోతే నీకు సంకోచం కాబోలేం?” అన్నాను.

భాస్కరం ఏమీ సమాధానం చెప్పలేకకాని ఏడుస్తున్నాడు—అదే సమాధానం నాప్రశ్నకు అన్నట్టు.

“పండుంటి కాపరంలో నిప్పులుపోకావేం— మాబావ అలా అనుమానంపడ్డా డంలే, ఇది ఇలా మంచం ఎక్కింది! నీకు దయలేదు— సువ్రస మళ్ళీ మాయింటికి రాకుండా వెళ్లిపో—” ఇంకా ఏమేమో అనేస్తున్నాను కోపంలో ఏడుస్తూ.

భాస్కరంకళ్ళలో నీళ్లు ఇగిరిపోయాయి. మార్పు ముఖంలో స్పష్టంగా కనపించింది. మర్నాడు అక్కయ్య బతుకుతుందని మా క్యాపికి నమ్మకంలేదు. అంత్యసంహార లివ్వడం మొదలైట్టింది. చావుతెలివన్నాగు అందరూ. నన్ను ‘చెల్లీ’ అని కాగిలింతుకుని ఏడిచింది.

“నే నెలాగా చెప్పిపోతాను. చెప్పిపోయే ముందు ఒక్క సందేహం తీర్చుకు మరీ పోతాను” అని.

“భాస్కరం! నీమాలతి ఇక వుండదు—ఆఖరు సారిగా నన్నొకసారి—నా నుదురు ముద్దుపెట్టుకుంటావా? మనశ్శాంతికో చెప్పిపోతాను.” అంది.

ఈ వింతకోర్కెకు అందరం ఆశ్చర్యపోయాం. భాస్కరం మాఅందరి ముఖాలకీ పరీక్షగా చూశాడు. తల దించేసుకుని ఏడుస్తూ అక్కణ్ణించి లేచి వెడుతున్నాడు.

“ఆరు, భాస్కరం — మాలతి ఆఖరు కోర్కె తీర్చుకుంటానే వెళ్తున్నావా?” మాబావే అన్నా డిలాగ—అవును బావే—

భాస్కరం ఆగలేదు. బాకూడా ఆ గది లోంచి లేచి అవతలికి వెళ్లిపోయాడు. బావ చాలా కలవరపడేట్టు కన్పించాడు—చాలా కలవరపడ్డాడు.

ఒకవంక చావుబతుకులమీద వున్న అక్కయ్య-మరొకవైపు బావ కోపం. నేను దుఃఖం ఆవుకోలేక పోయాను. అరగంట అలాగే కూచున్నాను. గట్టిగా ఏడ్చేయ్యాలని వుండే. కాని ఇంట్లో అన్నింటికీ పెద్దని నేనే అయిపోయాను. భాస్కరంకూడా వచ్చి మంచం దగ్గరే కూర్చున్నాడు. అక్కయ్యకు కొద్దిగా తునుకు పట్టింది. ఇంజక్షనుచేసే డాక్టరు మళ్ళీ కొంచెం ఆళి కల్పించాడు.

తిన్నగా డాబామీడికి నడిచివెళ్లాను. వెనకాతే భాస్కరం వచ్చాడు. “మీరు అక్కయ్యకు చాలా మనస్తాపం కలిగిస్తున్నారు. మాబావ మీలాంటి నీరుడు కాడు. ఆతనిలాంటి వికాలహృదయు లీశ్రవంచంలో లేరు. మీపనులు చూసి ఆత నేమీ కుర్వ్యపడ్డంలేదు మాలతీప్రేమకు మీ రెక్కువగా పాశులద్యోరే అని. కాని మీ నీచత్వం చూసిమాత్రం అనహింసచుకుంటున్నాడు. మాఅక్కయ్యకు మీమీద ఉన్న ప్రేమలో సగమేనా మీకు దానిమీద ఉందా? ఉంటే తక్షణం ఇలిపోతారుమీరు.”

“ఈశ్వరం ఈర్వ్యపడ్డం లేదు—అవును పడడం లేదు”తనలో తే నిలా అనుకున్నాడు వెట్టిగా. అయిదు నిమిషాలు మాట్లాడకుండా నుంచుని తరవాత నారెండుచేతులూ పట్టుకుని చాలా సీరియస్గా అన్నాడు: “నన్ను ముందు సువ్రస తమించాలి పద్యా. నే వెళ్లిపోతాను. మళ్ళీ మీఎక్కరికంటా పడకుకూడాను. కాని నే చనిపోయేవేళకుమాత్రం

మాలతిదగ్గరం నే కోరుకుంటున్నాను. భగవంతుడి దయవల్ల మాలతి సుఖంగా వుంటుంది—జరం తగ్గి పోతుంది. తప్పలేదన్నా చేస్తే తుమించును అడిగా నని ఈశ్వరాన్ని నామాటగా అడుగు—మాలతినీ నన్ను మరచిపోమన్నాను.”

ఈమాట లంటూంటే అతని కళ్లవెంట నీళ్లు వచ్చాయి. ఎంత కొద్దికోజాల పరిచయం అయినా నాకూ బాధ అనిపించింది. అలా మానసికంగా చూస్తూ నిలబడిపోయాను. ప్రకృతిలో పడేసరికి భాస్కరం నాపక్కని లేడు. అక్కయ్యదగ్గరికి వెళుతూంటే— నిద్రపోతోన్న అక్కయ్యకాళ్లకు దణ్ణం పెడుతోన్న భాస్కరం కనిపించాడు.

“ఏం చేస్తున్నావ్ భాస్కరం ?”

“చెల్లాయిదగ్గర సెలవు తీసుకుంటున్నాను పదా”

‘మాలతి’ అనడం మాని ‘చెల్లాయి’ అనడం ఇది అతని జీవితంలో రెండోసారి. “విన్నవార్లు దణ్ణం పెట్ట వచ్చా” అన్నాను.

“చెల్లాయివిషయంలో తప్పలేదు పదా” అన్నాడు.

తర్వాత భాస్కరం వెళ్లిపోయాడు.

బావ ఒంటరిగా మేడమీద పచార్లు చేస్తున్నాడు. అతనిదగ్గరికి శ్లావ. చాలా కోపంగా వున్నట్టూ, వ్యగ్రుడైపోయినట్టూ వున్నాడు.

“బావా, అక్కయ్య చేసిన పనికి కోపం వచ్చిందికదూ. తప్పగా అర్థంచేసుకోకు బావా— స్త్రీస్వాధ్యయం ను వ్యర్థం చేసుకోలేవు—మీయేగాళ్లు విమ్మల్నే మీ రర్థంచేసుకోలేరసలు. స్త్రీలో ఎన్నో మాక్కున వాళ్లకే తెలికుండా వస్తాయి బావా. వాటిని మీరు—మొగాళ్లు—మి అభిప్రాయాల కనుగుణంగా అర్థంచేసుకుని గుణదోషనిచారణ చేస్తారు. అక్కయ్య విషయంలో ను వ్యలాగే ప్రవర్తిస్తున్నావు బావా. ఆదే నీకు తగదు. స్త్రీలో ఊహించుకోలేని మాన్యుల్ని తెచ్చి పెడుతుంది ప్రేమ. వాటి పరిమాణాన్ని అసలు ఊహించలేరు. భాస్కరం అంటే మాలతికి అలాంటి

ప్రేమే. అది అతన్ని అన్నయ్యలాగే ప్రేమించింది. చిన్నదాన్ని, నీకు చెప్పలేదన్నా కాను— అయినా అలాగే చింతిస్తా ?”

“నా కెవరిమీదా కోపం లేదు పదా.....”

అన్నాడు బావ.

అక్కయ్యకు వ్యాధి తిరుగుముఖం పట్టింది. తగ్గిపోగాక ఒకనాడు భాస్కరం తనకిచ్చిన పటాలను చింపిపారేసింది. బావ అదిచూశాడు. ఎంత బాధతో అవి చింపగలిగిందో గమనించాడు. అతని స్వాధ్యయం నీర పోయింది. అతనిచేత ఎన్ని లిట్లు తిన్నా ఆ పటాన్ని ఇంతవరకూ పదిలంగా దాచుకుంటూవచ్చింది. కాని ఇవేళ్ల ఆఖరుకు చింపిపారేసింది.

“మాలతీ” అన్నాడు.

“పడున్నా” అని దగ్గ వచ్చింది. దాన్ని తన కాగితంలోకి తీసుకుని—

“నవ్వంటే నాకేం కోపం లేదు మాలతీ—మీ అన్నయ్యచ్చిన పటాల చింపేశా వేం ? నిన్ను నే నరం చేసుకున్నా మాలతీ—

అతని కళ్లలోకి చూసి మళ్ళీ తల దించేసింది మాలతి.

౫

రెండేళ్లు గడిచిపోయాయి. అక్కయ్యకు కొడుకు. నాకస్తననం వాళ్లే ఎత్తకో బుద్ధి అవుతుంది. ముగ్గురం యావనంలో వున్నాం. ఏ విచారాలూ లేక కాలం గడిచేస్తున్న దినాలవి. హఠాత్తుగా ఓనాడు “చెల్లాయిని చూడాలి” అని భాస్కరందగ్గర్నుంచి తెలిగ్రాం వచ్చింది. అందరం వెళ్లాం. భాస్కరం టి. బి.తో బాధపడుతున్నాడు. అతన్ని చూడగానే అక్కయ్య ఒకటే ఏడుపు—“ఇలా అశ్రద్ధ చేశావేం” అంటో.

“నాకు బతకాలని లేదు. నాకెవరూలేరు. దానికేం గాని నా వెనకటితప్పులు తుమించువా చెల్లాయి! ఆవేళ్ల నిద్రపోతోంటే నే నీ దగ్గర సెలవుతీసుకున్నా.

ఇవేళ్ళ మళ్ళీ చూశాను నిన్ను. శాశ్వతంగా సెలవు తీసుకుంటా చెల్లాయి. నన్ను మరిచిపోవమ్మా.....”

తరవాత నాకేసి తిరిగి “నువ్వు దేశతప్పు పడ్డావు. చూఅందరి జీవితాలు దుఃఖమయ్యాయి కాకుండా రక్షించావు. ఆవేళ నన్ను వెల్లిపొమ్మన్నావు. ఇవేళ్ళ లోకం ఎదుటనుంచే వెల్లిపోతున్నాను. తప్పులుంటే తుమించు చెల్లాయి. మీరిద్దరే నాకు చెల్లాయి.”

భాస్కరంహృదయంపొడ తలపెట్టి ఏడుస్తూ అన్నాను: “నిన్నెంతో అగౌరవపరిచాను. నీను డన్నాను. ఇంకా ఎన్నో అన్నాను. తుమించుని పగడానికి కూడా నా కన్నతల్లే దన్నయ్యా” ఆ పైన ఇక చెప్పలేకపోయాను.

చనిపోయేముందు మాపాపని దీరించాడు. అందరి కేసీ చూశాడు.

చెల్లాయి !

పడ్డా !

ఈళ్ళనం !

సెలవు !

అక్కయ్య తెలిరితప్పి పడిపోయింది. బావ కళ్ళ నీళ్లు గుక్కుకున్నాడు.

మరొక రెండేళ్ళు గడిచాయి. అక్కయ్యకూడా భాస్కరం అన్నయ్యను కలుసుకుంది. చనిపోయేసరికి అక్కయ్యకు ఇరవై ఆయిదేళ్లుమాత్రం. లోకంలో సౌందర్యవతుణ్ణి ఒక్కరై లోపించింది. చనిపోయే ముందు అది నాకు వప్పగించి వెల్లినవి మూడే వస్తువులు— దాని డైరీ, పాపడు, బావ !

కన్నీళ్ళతో స్వీకరించాను. ‘అమ్మా’ అని ఏడేసి బాబీని గుండెకు అదుముకున్నాను.

“మీ అమ్మను నేనే బాబీ” అని వాడి కల నచ్చజెప్పను

బావ పాపం వెట్టివాడు. “పడ్డా, ఇక్కడే వుండి యిబ్బు దిద్దుకోంటావా ?”

ఎంకుకు వొప్పకొను ? అక్కయ్యస్వస్థి చిన్నం బాబీయేగా ? ఆమాత్రానికే ఎంతో కృతజ్ఞత చూపాడతను.

“నీ అందం చూస్తే మీ అక్కయ్య జ్ఞాపకం వస్తుంది. పడ్డా” అంటాడు.

అక్కయ్య అందంలో నా అందం ఎన్నో కొంతు ?

ఒకనాడు అక్కయ్యడైతే చదువుకున్నాను. భాస్కరాన్ని గురించిన చర్చ కన్పించింది. అక్కయ్య ఇలా రాసింది:

“భాస్కరానిది చాలా వింతైన మనస్తత్వం. అతనిలో నన్ను చూస్తే subconscious (కర్తావ్యక్తం) గా కామంప్రస్థానై దుకుంటాను. ఈక్రమం ఈర్ష్య పడుకున్నా డనేసరికి అది మరి ప్రజ్వలిల్లేది. కాని ఎక్కడూ అతనికి నేనంటే సోదరికేమే ఉండేది. కాకపోతే ఆనాటిగాత్ర అలా వెల్లి పోతాడా? అతని మనస్తత్వం గ్రహించడానికే ప్రయత్నించా. “నిన్ను ప్రేమించా” నన్నాను. “నానుదుటిపొడ ముద్దెక్కి” మన్నాను. పర్యవసానం అతను నన్ను సోదరిలాగానే ప్రేమిస్తున్నాడని తేలింది.

రం ఈర్ష్యపడ్డం లేదని తెలిసేసరికి— అతనికి తెలియకుండానే ఆ subconsciousness లోని కోరికకు దెబ్బతగిలింది. అతని మనస్సులో అతనికి తెలియకుండానే ఎంత ఘోరయుద్ధం జరిగిందీ? ఇలా రాసింది.

అక్కయ్య ముఖంలో ఎంతగా అందాలు ఒలికేవో దాని ప్రేమలోకూడా అంత అందం ఉంది; పవిత్రత వుంది.

అక్కయ్యది స్త్రీహృదయం— చాలామంది స్త్రీలకు మగహృదయాలంటాయి.

‘పిన్నీ’ అంటూ బాబీ వచ్చాడు. ఎత్తుకుని ముద్దెక్కుకున్నాను.

తెనాలిలో గతమాసాదిని జరిగిన సాహితీసమితి సమావేశం

ఎడమనుంచి కుడికి-కూర్చున్నవారిలో మొదటివారు పిలకా గణపతిశాస్త్రిగారు. ఐర్వి
లలో కూర్చున్నవారిలో రెండవవారినంచి వరుసగా: త్రిపుర రిభట్ల పీఠర ఘోషాస్వామి,
కురుగంటి సీతారామయ్య, తల్లావజ్జల శివశంకరశాస్త్రి, మారేమండరామారావు, మొక్క
పాటి నరసింహశాస్త్రి, నోరి నరసింహశాస్త్రిగారు. నిశ్చినవారిలో ఆచార్యరాజుగారు ఉన్నా
వారు వావిలాల సోమయాజులు, పెనుమర్తి కామేశ్వరరావుగారు. ముగ్ధానంద ముగ్ధానంద
పిల్లలమర్రి హనుమంతరావు, మునిమాణిక్యం నరసింహరావు, బాబూరావుగారు.

నారెండవభార్య

= శ్రీ న్యాయాంబు =

ప్రతిమనుష్యుని బీరువారోను ఒక అస్థివంజరము దాగియే యుండును అని ఇంగ్లీషులో సామెత ఒకటి కలదు. అట్లే యెంత ప్రవాదాఖ్య డని పేరందిన వ్యక్తివీతము నందును పరామర్శించి చూచినట్లయితే ఏదో దాగియుండిన గుట్టొక్కటి బయలుపడగలదు. కాబట్టి నారెండవభార్యను గూర్చి నేను మీతో చెప్పుకొనుటకు సంకోచపడవలసిన అవసరము లేదు.

ఆమెసందర్భము నాకు మొట్టమొదట ౧౯౪౪ నవంబరులో బన్సులో సమకూడినది. ఆ రోజు కొంచెము వర్షము కురిసినది. ఇంకను నన్నుచూర వడుచునేకొందినది. సాయంత్రము అయిదుకొట్టినకడవాత ఆఫీసునుంచి బయలుదేరినాము - నేనున్ను. నాతోడికద్యోగస్థులు కొందరున్ను. ఇంటికీ పోవుటకు, రోడ్లన్నియు వర్షమువలన బురదమయమై నడవడమునకు మోగయుకాకపోయినవి. ఆగర్మశ్రీమంతుడనై పుట్టియుండిననో, లేక విస్తారము జీతము గల పనిలేని పెద్దయువ్యోగము నేయుచుండిననో ఆఫీసుపైటె నెత్తుకొని ముందర జవాను నడచుచుండగా బూర్గుల టక్టర్కోట మాఫీసువరాండాలో మారుమోగుచుండ మెల్లమెల్లగ నడచినచిచ్చి పాపరు తలుపు తీయ నిలిచియుండు బండినెక్కి ఇంటికీపోయియుండువాడను. అట్టి నోము నోచియుండక పోవుటచేత నా ద్విసాదశకటమును స్వయముగ నడపుకొని పోవలసినవచ్చెను. విక్టోరియాహాస్టలురోడ్డు కునితిరిగేవఱకు వీటి తాత సొత్తంతయు కంపులువెదచల్లే కిక్కింపూంకాలువ లోని దుర్గదశపు నీటిలో మునిగిపోవుచున్నదని యేమూల నుంచియో అకస్మాత్తుగ మీదబడినవి ఉసిరికకాయలంత వానచినుకులు. కట్టకొనియుండిన గుడ్డలన్నియు తడిసి ఖరలైనవి. ఈ యవస్థయందు మేము నిమగ్నులమైయుండగా వినబడినది వెనుక ప్రక్కనుండి 'బొఇంయ్, బొఇంయ్' అను మోటారుకారుగర్జన. అబ్బ! ఈ మోటారుకారుల కేమి పొగరండి! ఈ చెన్నపట్టములోని రోడ్లన్ని తమ పితృతికము

లనియు. వానిమీద రాకపోకలు సాగించుటకు తమకుదక్క అన్యులకు హక్కు లేదనియు వీని అభిప్రాయము. కాలినడక వారిని చూచిన వీనికి అలత్యమును, చెల్లాటమును! కారుగారు వచ్చుచున్నారని తెలుసుకొని భయభక్తులతో ఒకమూలకు ఒదిగితిమా సరేసరి; అట్లుగాక మరొకరుకు భంగముగా రోడ్డువెంబడే నడచుచుంటిమా, కోపోన్మత్తుడైన రెడ్డి ఒక్క చిక్కిన రైతుపై బడినట్లు, మీదబడి యొడిరెల్ల నజ్జనజ్జి గావించి రోడ్డునందు రక్తప్రవాహమును బఱపి ప్రాణము నెడదాపును. ఖులాసా హెచ్చినవచ్చు. ఒకయోర కొదిగి నడచుచుండినను రస్తాపైని చలవలయండలి బురుడనిటిని వైజిల్లి, సరిహాసముజేసి నవ్వునట్లు కూతులవేయుచు బోవును. ఆ రోజు ఆ మెనుక వచ్చుచుండిన మోటార్కారు రోడ్డు కట్టబాట్ల ననుసరించియే మేము నడచుచుండినను చూయెడ నక్రమముగ ప్రవర్తించిన కారణమున దాని దౌర్జన్యవిషయమై మీతో మొరపెట్టుకొనవలసినవచ్చినది.

ఈ స్థితిలో బన్సుదగ్గరకు వచ్చిచేరము. నాతోగూడ వచ్చిన ఆఫీసుస్నేహితులు ఎవ్వరిదారిని వారు పోయిరి. నాయిలు పాతమాంబళంలో ఉన్నది. బన్సు అప్పటికే నిండి పోయియుండినది; కూర్చొనుటకు తావు లేనేలేదుసరికదా. నిలుచుకొనుటకుగూడ వీలుపడనట్లు తోచినది. ఎద్దో నందు చేసుకొని, "ఎడమిల్లేసార్ ఏరాడుంగో సార్" అని కండక్టరు ఆక్రందించుచుండినను జొరబడి హంగరును పట్టుకొని నిలబడినాను; బన్సు కదలినది. ఎడమచేతియందు ఆఫీసుపైకొకటి యుండుటచేత ఒకకుడిచేతితోనే హంగరును పట్టుకొని నిలువలసినవచ్చినది. అది సామాన్యమైన విషయమని తలచు రేమో. అది అరువదిమైల వ వినయ; చెన్నపట్టణముబన్సులో తరచుగ ప్రయాణముచేసి సాదనచేసినవారికే యది సిద్ధించును. బయటివారి కది యలవడద. బన్సుచ్రొవరుకు పోకు పుట్టి ప్రయాణీకులకు దన నేర్పు చూపుటకై యకస్మాత్తుగ బ్రేకువేసినప్పుడుగాని, మూలకరుగుడులయందుగాని హాం

గరుల నూతగొని నిలుచుకొనియుండు ప్రయాణీకులు భరత నాట్యమున దను ప్రావీణ్యమును జూపవలసియుండును; రాయపేట పోలీసుస్టేషనుకు వచ్చి చేరగనే యొక ముసలాయన దిగిపోగా ఆయనకాపుతో కూర్చుండినాను. మరల బిస్సు బయలుదేరినది, ఇంతలో బిస్సులో నొక కలకలము పుట్టినది. దాని కారణ మిది: ఒక యౌవని యవట బిస్సు క్రిందది. కూర్చొనుటకు స్థలమెచ్చటను లేదు. హంగరలను బట్టికొని నిశ్చితసంఖ్యకంటె నెక్కుడుమంది నిలుచుకొని యుంకిరి. బిస్సు నాణ్యమాలకును ఆమె దృష్టులు బిజినెస్. కూర్చునియుండిన మగవాడెవ్వరైనను లేచి తన్ను మర్యాద జేసి కూర్చుండజెట్టుదురని కలచినదేమో. ఎవ్వరును ఇంకను కదలలేదు. ఇంతలోనే యొక యరవద్రాహ్మణేశ్వరయవకుడు తనకో గూడ వచ్చునుండిన మిత్రునితో "ఇంక పాపారో పోదావయ్యోగ్. లేదీను వండు నిన్ను ఇరుందాఁడు గూడా యెడం కుడుకమాటాంగ్. నా యెందు నిన్ను ఇందమ్మాకు ఎడం విడలాం" (ఈభావనవాండ్లు సోదాకుట్టువాండ్లు లేదీను వచ్చి నిలుచుకొనియున్నను లేచి చోటి వ్యక్త. మనం లేచి నిలచుకొని ఈ యవకుడు చోటువిడుతాము) అని చెప్పి మిత్రునితోగూడ లేచి నిలచుకొనెను. ఆయవతియు గూర్చొనెను. కాని విషయ మంతటితో ముగియలేదు. నావ్రక్క కూర్చుండియుండిన పెద్ద నామాల అయ్యోగారు ఆ బ్రాహ్మణేశ్వరయవకుడు దానిన నిందావాక్యములు తన్నుద్దేశించి పరికినవే యని నిశ్చయించి యతనితో తర్కమునేయ నారంభించెను. దానికి బదు లతడు బ్రాహ్మణ జాతిహైస్యమునుగూర్చియు, బ్రాహ్మణుల దౌష్ట్యమును గూర్చియు, పెరియార్ మొదలు చిన్నావరకు గల బ్రాహ్మణేశ్వరనాయకుల సూక్తిరత్నముల నుదాహరించుచు నొక చక్కని యుపన్యాసమును దొరలించెను. అతని వాగ్ధాటిని బట్టి చూడగా నది యతనికి గంతవృష్టెస్లు తోచెను. అతనిది మందలించుటకు వలువురు ప్రయత్నపడిరి. బిస్సులో కళవళ మతిశయించెనుగాని లాభము గలుగదాయెను, ఇంక వజ్రు అవాగ్యుద్దమున పాలుగొనక మిన్నకుండిన యొక ముసలామె-జాతిచే నాదిద్రావిడకులమునకు జెందినది. కదన రంగమును బ్రవేశించి, బిస్సులోని ప్రయాణీకులకందతిని జవాబుజెప్పుచుండిన బ్రాహ్మణేశ్వర యవకునిని అటంబాంబుకంటె తీవ్రతరమైన యొక వ్రశ్నచే విరుక్తమని గావించి నోరుమూయించినది. ఆ వ్రశ్న ఇది: "ఎన్నాతంబి: నీకు త్రం కొలదు? పొరబళ్ వండు బిస్సుయేరినిన్నా పాపారో అవంగళకు తాంగళ్ వుక్కొందు ఇరుప్త ఎడం గలీనెయిదు కుడుకల్లే అన్ను దానే నీ కొల పేతు పరితా, అన

పొంగకుం పెరివాకుం యెల్లారం పొంబల్లానే. నా జాంబి జారుకిట్ట బిస్సు ఏరినా. అదుమొదలు ఇదివరకుం తల్లాదుకళవి నా ఇంద తొల్పట్టయే పుడిచ్చి కొండు వొంమున్నయే తొంగి కొండు ఇరిక్కే. పొంబళకు మర్యాద కాట్టుం యెన్ను శంద్రెపుడిక్కిర నీయే యెన్నె కంద పుడనే నిన్ను ఎనక్కే ఉక్కొట్టకుక్క ఎడం విడలే? అళగా చీర కట్టికొండు కాదులే నల్లెడైక తొంగవుట్టు కొండు పాదిచిన్నె రై నాలె మురిక్కికొండు అనావస్యమా పల్లెకాట్ర చిఱువయనుపొంబళుమాత్రం పొంబళన్ను ఒన్నొడి నేనెవా?" (ఏమి తమయ్. నీవు తన్నుపట్టినది? ప్రియ వచ్చి బిస్సుయెక్కినిలుచుకొనినను బావలు వారికి తాము కూర్చునియుండిన కాపును ఖరీచేసి వారికి యవ్వలేదనికదా, నీవు చెప్పమారు సరియైనదే. అయితే యౌవనంతులును ముసలివాండ్లును అంబు ప్రితేకదా. నేను జాంబిజారు దగ్గర బిస్సు యెక్కినాను; అప్పటినుండి ఇప్పటి దాక లేవ లేని ముసలిదానను నేను ఈ తోలుపట్టను పట్టుకొని నీమందు గనే వేలాడుచున్నాను. ప్రియకు మర్యాద చేయలేదని జగడము వేయచుండు నీవు, నన్ను చూచినంతటనే లేచి నిలచి నాకు కూర్చొనుట కేల కావయ్యలేదు; పొంపుగా చీర కట్టుకొని, జల్లెడలను రెండిని చెవుల కంటించుకొని, సగము జడను చేతితో మెలివేయుచు, అనావశ్యముగ పండ్లిగిరించు చిన్నవయస్సు వడుచులుమాత్రమే ప్రియ నితలంపా) యని యడిగినది. ఆ బ్రాహ్మణేశ్వరయవకుడు జవాబే మి యు తోచక గుడుకలు మ్రొంగ నారంభించెను. ఒన్నులోనివారందఱును నేకిభవింపి యతని పరిభవమున కానందించి గొల్లన నవ్వరి. అటుతరువాత బిస్సులో నుండుట కతనికి కష్టమా యెను. ఇంతటనే బిస్సు నకాథియేటరుదగ్గర నాగినది. అతడు మిత్రునితోగూడ దిగిపోయెను; అతని ననుకరించి యా యాదిద్రావిడవద్దనడియ లేచిపోయినది.

ఇంత యదాపుడికి కారణభూతురాలైన నయా యౌవన వతి యెవ్వరిని కలచుచున్నార? ఆమెయే నా రెండవభార్య. ఇదియే మా ప్రథమసందర్శనమని ఇంతకుముందే చెప్పి యున్నాము. ఆమెను చూడగనే నామనస్సున వైరస్యము పొడమినది. దీనికి గారణ మామె సౌందర్యవతి కాక పోవుట చేత గాదు. అన్ని యంతములను పరిశీలించి చక్కగా పరామర్శించి చూచిన ఆమె అందకత్తె యనియే చెప్పవలసి ఉన్నను, ఇదుబదున్నర అడుగుల పొడవైన శరీరము నండిన విమృశించుచు సృరణకుదెచ్చు దేహద్వాయ-బక్క పలచని మనిషి. నృప్తిచేయునపుడు తనయొద్ద నున్న సామగ్రియంతయు ఖర్చయి యే కొంచెమో మిగిలియు

దగా దినసరి కార్యమును ఎట్లో నెరవేర్చినానని చెప్పుటకు బ్రహ్మదేవు డామెయ్యిసంజరముమీద చర్చమును పలచగ పూసినట్లు తోచినది. కాని యామెవైశ్యవృత్త కన్నులయందు గానవచ్చును. విశాలములైన ఆమెతెలివోగకన్నులనుండి నైజముగ వెలువడు శోభ చంద్రిక నభస్థలమునవలె వెలు గొందజేయుచున్నది. ఆమె సుందరియైనను నా కామె యెడ వైగవ్యము గలుగుటకు కారణము లేకపోలేదు. జన్మప్రయాణము చేసే శ్రీలయందు సామాన్యముగా కనబడు దుర్గుణ మొకటి, బస్సులు ఉదయం ౬ గంటలమొదలు రాత్రి ౯ గంటలవరకు పోవుచునే యుండునుగదా. ఈ మధ్యకాలములో వీరెవ్వరు సాగించుకోగూడదు? త్యాజ్యము, వారకాల, రాహుకాలము అంతా చూచుకొని ము స్త్రీబుచ్చేసుకొని బయలుదేరదానికి. 'కాలే కడు పుకు మండే గంజి'యన్నట్లు ఉడికెడిమెతుకు నోట అవసర అవసరముగా క్రుక్కుకొని మొగవాం ద్రాపినులకు పెళ్లే నచయమునకో, లేకపోయిన దినమంతయు నాపీసులలో నరకవాతరీ చేసి ఇంటికి తిరిగిపోవునచయమునకో కాని వీరికి పయణమునేయెటుకు చక్కని సుముహూ ద్రము కుదు రదు. పయణమైనప్పుడారు ఊరక రారు. ఇంట్లో వుండే పాక నూనెదబ్బాలు, చింపిగోనెనంచులు, ఓటిచెంబులు, తపేలాలు, వేణ్ణళ్ల హండాలు మొదలైనవని నన్నిటిని కూడ వేసుకొని, యీ సరంజామంతయు చాలనట్లు, చెవులు తూట్లు పడునట్లు గింగురునుచి యేడ్చెరు ముక్కుచీమిడి పిల్లకాయల నొకరిద్దరిని జాగ్రత్తపెట్టుకొని బస్సారోహణకై వచ్చి చేరుదురు. వీరికి బస్సులో చోటియ్యకపోయినట్లాయెనా. కండ క్టరుయొక్క గుణవిశేషములను, వాని పెద్దల నడవడిక తీరును మార్గమున పోవువారి కందఱకు వికరమగునట్లు ప్రకటించురు. బస్సులోని కెక్కిరా, అంతకుపూర్వ మండుండు మగవారి యవస్థ చెప్పవలసినది లేదు. ఎంత యలసి కూర్చునియుండు మగవాడుకూడ వీరికి అర్హ్యపాద్యముల నిచ్చి 'అననం నమర్చయామి' అని లేచి చెప్పి మ్రొక్కుకొనవలయునట! అట్లు చేయక ప్రాంతమాలిమేని ఏ ద్రాహ్మణేకరకుజ్జవాడో 'పాపారైవైర్ సోదావయ్యంగో' అని నిందించును. ఈ వింతపరిస్థితికే మగవాని యెడలు రగులుకొనిపోవును. మఱియొక కారణ మామెకృతవ్యుత. ఆ ద్రాహ్మణేకరకుజ్జవాడు ఈమెకు గూర్చొనుటకు దన తాచిచ్చి, వాని వాక్పాదవ్యమువల్లనే యనుకొందము— నలుగురి నోట నానెనుకదా! వాని పక్ష మవలంబించి వానికి బ్రతాని ఒకమాటయైన చెప్పలేదు, అది యట్లుండనిండు. ఆ యాదీద్రావిదవృద్ధాంగనవల్ల నాకుడు మరూతుడు కాగా

నాకుని జూచి యందరిని గూడి ఈమెయి నవ్వివది, ఇంతకు మించిన కృతవ్యుత వేరేమి కలదు? నా మనస్సున నిట్లామె యెడ వైరవ్యము గలిగినను అంతర్బుద్ధియందుమాత్ర మానందము బుగ్గటిల్లునునేయుండినది. కారణము సువ్య క్తము గాకపోయినను, ఆమెయెడ నాయెడయం దే మారు మూలనో యనురాగలేకము పొడమినట్లు తలచవలసి యున్నది.

* * *

తరువాత నా రెండవభార్య సమైక్యనమస్కదప్పుడు జన్మ నుండే తటస్థమడుచువచ్చినది. ఆమె యెవ్వరో నాకు తెలియక పోయినను 'రాణిగారికో' నా వివాహము నిశ్చయమైన దను న్యాయము ననుసరించి మాకు సఖ్యము కుడిరినది. ఇతర స్త్రీలు బస్సెక్కినప్పుడు వారిని కపించు నా మనసు రాయ పేట పోలీసుస్టేషనును బస్సు నమీపించునప్పటి కామెరాక కనుదినము నిరీక్షింపసాగినది. ఇది నా మనస్సునకు తగని పని. నేను శ్రీమొహ మెలుగని యువకుడను గాను; గృహస్థుడను, కుటుంబవాతుడను. ఇంగ్లీషు చదువు కొనినవారందఱితలె స్నానసంధ్యాదులను వినర్థించి మన కులదర్బాదులను 'మావర్తివై' అని నేనును ఒకప్పుడు నిర పించుచుంటిని, కాని యీ నవీనాభిప్రాయము అన్నియు నెట్లో ఇటీవల మాయమైపోయినవి. ప్రాతమార్గముననే మరల పడి నిశ్చయము స్నానము, సంధ్య, జవము, ఏదో కొంచెము రామాయణము, గీత మొదలగు మతగ్రంథపారా యణము కుదిరినవి, అపీసులోనేమి, నా యిరుగుపొరుగున నేమి 'వెద్దమనిషి' యని నలుగురిచేతను అనిపించుకొన్నా ను, నాకు పరువుమీద ఆదరము బలిష్ఠము, ఇటువంటి వాడనగు నా మనస్సు ఎవ్వతెయోయొకతె—అనుదినము నాతోగూడ జన్మపయణము సాగించునదియే యనుకొనుడు— ఎట్లుగా పుల్లగా, కన్నులవంతువైనదే యనుకొనుడు— దానియెడ నా యంతస్తునకు తగినట్లుగాక విరుద్ధపుపోకడలు టోవడ మొకయు శోచనీయము, ఈ విషయమై నా మనస్సు వకును, నాకును ఎన్నియో వాగ్యుద్ధములు నడచినవి. ఎంత సహేతుకముగ దాని చర్య నిందార్పమని నిరూపించి ఖండించినను, అది కొంద జాధునిక యువశ్రీయువజనం లు పద్ధతి ననుసరించి, శ్రీలవ్ ను ప్రతిపాదించుచు యధేష్టముగ ప్రవ ర్తించుకొడగుటచే బలుమారు నాకే యపజయము గలుగుచు వచ్చినది. మా యరువురి మధ్య గలిగిన ఈ వివాద మింకను తీర్మానముగలేదు. ఇంతలోనే గోడుబట్టుపై రోకటిబోలు వలె నొక పెనువివత్తు వచ్చి పైబడినది.

దక్షిణభారతహిందీ ప్రచారసంఘమువారు గంధీతిరు నాళ్లను చాచిరి. సత్యనారాయణగారు ధ్వజారోహణము గావించి బ్రిహ్మాత్మవస్తువును కొట్టికొలాహలముగ చేయుటకు చరానుదీగ వనులు సాగించారనిందిరి. కాలానుగుణ్యముగ నొక్కొక్క స్థలమునకు శుక్రదళ వట్టుచుండును. మాంబళంనంతు ౧౯౪౫ డిసంబరులో వచ్చినది. సంతక నిద్రాపారవశ్యతయొక్క మదరాసుకొర్పొరేషన్ వారికి అశుభపూర్వమైన ప్రతీచము గలిగినది; ఎవ్వరును కంకర మొహ మెఱుగని రోడ్లు, వీధులు, గొండులు అన్నియు కంకరచే చేసెను, తాను బూయించుకొని నడచుంతపునీచే మిట్టవడు నాగరాంకవలె నిక్కసాగినవి. ఎన్నడు దర్శనమీయని కొర్పొరేషన్ ఆరోగ్యకాధికారులు లేనిపోని శ్రద్ధ వహించి, మహాపరిశుద్ధిగ పెంబయూర్పు క్రొత్తచీపురు కట్టవలె, పెంబయన్నచీట్లకంటె లేనితాళియందు కడు పట్టువలె చిమ్మసాగిరి. దోమపాకెములను ద్వంసము చేయుటకు దోమప్రపంచకాలరద్రుడు మానీరోమటిమొదలియారను దళవాలు దంతును గూర్చి దుగ్గంధతైల బక్కెట్లతోడను, వంసందికజ్జులతోడను ఎత్తించి వీధుల పెంబడి నుండు నూతులతోను, వడియలతోను తండ్రితాత ముత్రాతలకాలమునుండియు తరతరములుగ గృహరామాదులను నిర్బంధించియుండిన మతప్రజలై హతాత్తుగ నురవణించి రూపుమాపెను. ఏరిక్లాస్టాండుచెంతనో సవారిత్తే వేదియుండు రిక్లావాలలో లేనిపోని నేరములు గల్పించి యనావశ్యకమైన తర్కములను పెంచి లంచములు గొట్టుచుండు పోలీసుజవానులు సతేతనములై నడయాడు నేష్టినిపు పుల్లలవలె సర్వత్ర సంచరింపదొడిగిరి. ఎవ్వరి యొడలిపై జూచినను బిడ్డలుజాబ్బలే! ఎవ్వరి నెత్తిపై జూచినను గంధీతోపిలే! ఎటు వైపు చెవియొగ్గి వినినను వచ్చిరాని హిందీ పలుకులే! గాంధీగారి మాహాత్మ్యముట్టిబోకాని మాతాగారాయనగరు నూక్షీకృతభారతవనియై పరిణామము నందినది. గుజరాతీలు, మార్వాడీలు, హిందూస్థానీలు, బంగాళీలు, దక్షిణీలు, తెలుగులు, ఆరవలు, కన్నడిగులు, కొంకణీలు, మళయాళీలు మొదలైన సకలజాతులవారును ఎవ్వరెవ్వటి నుండియో కొట్టుకొనినవచ్చి మాంబళంనంధీవీధులలో కేలిరి, తెల్ల, పుల్ల, నల్ల నీసాయాలకని సర్కారవారు కేటాయింది ముద్రవేసి మీదెత్తియుంచియుండిన బిడ్డు పోను తక్కిన బిడ్ల పొట్టులు ఏక్కటిట్లుకట్టు జనము నెక్కించుకొని పొగ బిడ్డు వెనువరుగుమీద మద్రాసుకు వచ్చి, భరించజాలక చాంతిజేసుకొనుచుండినవి.

గాంధీమహాత్ముని బ్రిహ్మాత్మవస్తువందర్శనమున నడచిన వేడుకలలో ప్రధానమైనది నిత్యస్థాననమావేశము. అది నా జన్మమున మరచరానిది. ఏలనగా నాకును, నారెండవ భార్యకును దాంపత్యము కుదిరిన దీప్తార్థననమావేశముల యందే మొదటి మూడునాల్గరోజులయందు స్థానన హిందీ ప్రచార, బోగరోడ్తుల మధ్యనుండు నొక మైదానమున జరిగినది. ఈ మైదానమునకు ఉత్తరపు అంచున కట్టబడిన ఒక యున్నతవేదికపై గాంధీగారు వారి పరివారముతోగూడ ప్రతిసాయంత్రము వచ్చి కూర్చొని స్థానన సాగించేదారు. మహాత్ముని దర్శనమును గోరి వేలకొలది పాపరజను లను దినమును చుట్టువట్టుగ్రామాదులనుండి వచ్చి మూగువారు. పండ్రెండుగంటలకే మైదాన మంతయు నిండిపోయెడిది. ఆలస్యముగ వచ్చిన మహాత్ముని దర్శనము పరంగువర్ణాంగు స్వరదూరమునుండి చేసుకొనవలసినదే. దనవంతులు, విద్యావంతులు తమతమ వ్యాపారములను వదలుకొని రాజాలని వారు దూరమునుండియేయు దర్శనభాగ్యము లభించిన చాలునని బై నాకులనులలో తయారై వచ్చెడివారు.

నాకు కాంగ్రెసుప్రచారములో ఎక్కువ నమ్మకము లేదు; గాంధీగారి సందేశములో ముఖ్యతమైన అహింస దేశభివృద్ధికి తోడ్పడదని నాయత్రిప్రాయము. హిందూ మహమ్మదీయసభ్యులు అసంగతమని నా తలపు. మధ్య పాననీషేధము మనదేశమునం దావశ్యకమైన సంస్కారము గాదు. కాని భరతఖండమునం దెల్లయెడలను సహార్యజాతి యోద్ధాధర్మమును గలిగింది యాత్మబలముచే నర్జమానపుల హృదయమును నూజుగొనవ మహనీయుడు భగవత్పరమపురుగుని మానవమాత్రుడు గాదు. ఆయనసందర్శన మాత్రమున కల్మషములను బాని యాత్మ పరిశుద్ధ మగునని విశ్వయింది రెండుమూడు వర్యాయములు ప్రాప్తనమైదానము నకు బోతినీ; కాని బహుదూరమున నాయన యాసీనుడై యుండిన కారణమున మనసునకు తృప్తికలుగలేదు.

* * * *

ఆచార్య మహాదేవనుగారు నా చిరమిత్రులు. మేమిద్దరము మద్రాసుకై ప్రవేశకాలంతో సహాభ్యయలము. తరువాత కొన్నియేండ్ల పర్యంతము మేమిద్దరము నచట ఉద్యోగమున నుండిమి. కాని ఇటీవల నాకు వారితోడి సంసర్గము వన్నగల్గినది. నేను మదరాసులో, వారు మదురలో. హిందీప్రచారోద్ధారో వారి స్వగృహము గలదు. దానికి వెనుకనే గాంగిగా రనుదినమును స్థాననసమయమున గొలుపుండు వేదిక నిర్మింపబడిన దనియు, మహా

దేవనుగారి మేడపై నెక్కిన గాంధీగారిని సమీపమున నుండి దర్శనముచేసుకొనవచ్చుననియు గద్దాకర్తగ విని యొక సాయంత్ర మటపైపు నడచితిని. వారి వాకిటి మొగళమున నొక పెద్దగుంపు. స్త్రీలు పురుషులు కలగావులగముగ గేటుతలుపులను నెట్టుకొని లోపలికి బ్రవేశించ బ్రయత్న పడుచుండిరి. వాకిటి కడ్డముగ తోటవాడు, వానితోగూడ ఒక పెద్దకుక్క ఎవ్వరిని లోనికి బోసేయక అడ్డపెట్టుచుండిరి. ఎట్లు దారిచేసికొని గేటువాకిటితోటవానిని, కుక్కను సమీపించి వారితో చెప్పుకొనడమా యని యోచనచేస్తూ కొన్నినిమిషము లపట నిలిచితిని. ఇంతలోపల నొక పెద్దమోటారుకారు ఒక అయ్యరువారి కుటుంబముతోసహా వచ్చి గేటును సమీపించినది. దానికి దారి విడుచుటకై యచ్చట మూగియుండిన ప్రజలు రెండుపాయలై వీడి వెనుకకు ఒదిగిరి. ఈ గడబిడలో నే దెడ్డో ముందుదడితిని. అయ్యరుగారిని ప్రవేశపెట్టుటకు తోటవాడు ప్రయత్నపడుచుండగానే ఇంటిలోపలనుండి వారికి స్వాగతమిచ్చుటకు ఆచార్యమహాదేవనుగారో స్వయముగా వచ్చిరి. వారికి మధురయందే యుండిరిని తలచితిని. అది పొరపాటు. గాంధీగారిని దర్శించుటకు వారుగూడ మదరాసుకు వచ్చిరట. అయ్యరుగారిని లోపలి కంపిసవెంటనే నే నాతని కంటి జడితిని. "హల్లో ప్రాఫెసర్, ఇటీవల ఎజిప్ట్ వీన్స్ వుయి మెట్, యు ఆర్ క్రైస్ట్ వెల్కమ్, కం అలాంగ్" అనుచు ముందునకువచ్చి నాచేయి బట్టుకొని లోనికి నడువనారంభించిరి. తోటవాడు మరల గేటుమూయుటకు ప్రయత్నించగా, ఆచార్యగారు కోపించుకొని "ఏండా, స్టూపిడ్, ఒనెక్కు మూర్ఖులై యిర్లియా? అయ్యవుం అమ్మవులకూడ వందిర్కిరామకా? అమ్మా పుళ్లవరత్తుక్కు మున్నెయే ఏకా గేడ్ శాత్తురాయి" అని గర్జించినాడు. తోటవాడు 'ఇల్లేసామి' అని ఇంకయేమో చెప్పకొయి సమాళించుకొని యొగ్రప్రక్క నిలిచెను. నేను ఒంటరిగనే వచ్చితిని గదా, మఱి నాతో వచ్చిన అమ్మ యెవ్వరు అని పందేహ పడి వెనుదిరిగి చూచితిని. ఆశ్చర్యముతో నిశ్చలుడనైతిని. నావెన్నంటి మునిముసినగపులు నగుచు వచ్చుచుండినది నా రెండవభార్య? ఏమని చెప్పుదును. నాకు మహాత్తరమైన కోపము వచ్చినది. ఎంత బిడియము లేని స్త్రీ యామె! తాత్కాలికముగ నభిలీకార్థమును బొందుటకై ఎవరో పరాయిమగవని నొక్కని దన భర్తయని ప్రకటించుచుండగా, కాదని చెప్పకపోవుట యటుండనిచ్చి, యంగీకారసూచకమైన చిరునవ్వుతో వెనువెంట దగలు

చున్నది. ఆమె ఇట్లా? ఈమె నాభార్య కాదని చెప్పదలచితిని; కాని మాట నాలుకయడనే అగిపోయినది. నామనస్సులో ఆమెప్రవర్తననుగూర్చి నడచుచుండిన తర్కమును ఆమె ప్రహించినదేమో ఆమెచూర తక్షణమే మారిపోయినది. చిరునవ్వు మాసిపోయినది; కన్నులలో దొలకాడు తేజస్సు ముఖమున కొక మాతనవీకాసమును గలిగించినది. అరుజోచయమప్పటి పూర్వదికవలె మొగము జేవురించినది. నామనస్థితిని ఆమె ప్రహించి నా యాందోళనను గని నన్ను హేళనచేసి విహసించుచున్నట్లు తోచినది. నాకోపము చలారివని.

గాంధీగారి దర్శన మైనది. ప్రార్థన, రామభక్తాక్షపన్యాసము ముగిసినవి. ఇక మహాదేవనుగారి కృతజ్ఞతా పూర్వకపందనములను సమర్పించి వీడ్కొని బయలు వెదల బ్రయత్న మొనర్చితిని. కాని వారు నా కిట్లు ఈయక అగమని చెప్పి ఇంటిలోగిలివైపు తిరిగి, వారి భర్తవత్తి నుద్దేశించి "ఏండి! ప్రాఫెసర్ పోర్ట్. ఆందమ్మాకు తాంబూలకుడుత్తు తుక్కా ముడియి," అని గొంతెత్తి చెప్పి, నావైపు ముఖమై, "బనే, ఓర్ట్ పెల్లో, యు మన్ కం హియర్ అపక" అని యాహ్వానించినాడు. నేను ఆయనకు జవాబుచెప్పటకు నోరుతెరిచితిని. ఇంతటనే నా రెండవభార్య సకాంబూలనారి కేళకరవ్యయ్యై బయల్పడినది. ఆచార్యగారి సత్తిమణి "అందమ్మావయంగూడ కూపుటవాంగొ" అన్నది, అనాలోచితముగ "సరివాకా" అని పలికితిని. నాగుండెలలో రాయివడినట్లుయినది. నాకేమి ఇట్టి దుర్బుద్ధి పుట్టినది? ఆమె యెవ్వరో? మగనారో కాదో నాకు తెలియదు. పేరు, ఊరు ఎఱుగను, కులము, గోత్రము మాట చెప్పవలయునా? ఆనంగతి నటుండనిండు, నేను షహాసత్పురుషుడను అనుకొనే నా ఇంటాపె, చాల పెద్దదనిపి నని తలచు నాబిడ్డలు ఈ విషయమును విన్నచో నేమనుకొనెదరు? ఇరుగుపొరుగువా రెరిగిన తలపంపగునుగదా? అని వ్యాకులపడుచు గేటు దాటితిని. ఏమనుకొనిననేమి? నా రెండవభార్యకును, నాకును వివాహము నకు గాంధీగారి పుణ్యమున నిట్లు క్షిప్రాక్షమైనది "సానటా" వ్రాసిన వ్రాలు దుడ్డవళమా నూతేండ్లు చించించినకా," అన్నాడు ఒక అధునాకనలక్షాంతాద్రాభ్యుదయకవిసామ్రాజ్ఞాకడు-ఎంత సత్యము!

నిద్ర వట్టలేదు. గాలిపీచుట మానివేసినది - ఉక్క-
దేహమంతయు చెమరించిపోయినది. సరిగమవనిసలతోటి
దోమల సంగీతము చెవుల గింగురుమని మ్రోగుచున్నది.
ఈశ్రమ నెట్లో యోధుకొనినను మనోవ్యాధులమోర్చరాక
పోయినది. ఆ నా రెండవభార్యప్రవర్తన కంటినిలుసువలె
బాధింపబడినది. ఎంతసాహసురాలు : నే నెవ్వరు,
తానెవ్వరు : బిచ్చులో నెండలు త్రీలు ప్రయాణమునేయుట
లేదు : అందలు నీమెవలె ప్రవర్తించిన మగవారి గతి యేమి
కావలయును : ఆమెపేరుగూడ నే నెఱుగమగదా. ఆచార్య
మహాదేవ నీమెను నా భార్య యని భ్రమపడి ప్రకటించు
చుండ, ఇదవధ్యమనక మునిముసిన పులకతో కాంటాలము
బిచ్చుకొన్నది. ఎంతటి సాహసురాలు : కాని తప్పంతయు
నామెపై మోపుట న్యాయమా : నే నెంతటి పెద్దమనుష్యు
డను : పరత్తని ఆచార్యులవారు ప్రమాదవశమున నాకు
భార్యయని యంటగట్టుచుండ నే నేల వారికి వాస్తవస్థితిని
దెలియజేసియుండకూడదు : మాన మేల నహించితిని,
మాన మంగీకారహాసనయేకదా : నిజ మాచార్యులవారి
తెలుకవడిన నాచారిక్రమనుగూర్చి వా రేమని తలచురు :
నే నొక కుంతననియేగదా వారభిప్రాయపడుదురు : ఇంటిలో
మాయావిడచెది సోకిన-భార్యలు గల మహనీయులారా; ఆ
యావద యెంతటి ప్రాణోపద్రవకరమో, మీ కందఱికి
స్వానుభవమువలన చక్కగ తెలిసియేయుదునుగావున వివ
రించివాయ నవశ్యములేదు. ఇంకొక రహస్యము వినండి,
ఎప్పుడో జరిగిన సంగతిని మీతో చెప్పుకొనవలయునని కాగి
తము, కలము చేతబట్టుకొనగా కాగితము తెల్లతోయినది ;
కలము ముఖముమాడ్చుకొని దుడుడుచులాడుచు నల్లగ
వ్రాయబడిగనది. దోమకాల్లవంటి ఈ భావములచే నా యంత
రాత్మ బాధపడి బాధపడి యెప్పుడో సొమ్మసిల్లిపోయినది.

* * *

సాయంత్రము మూడుంటలు కొట్టినవి. కాఫీనమ
యము. మామూలుప్రకారము మాయంటి పెద్దహాలులో
కుంపటి. కుంపటి కొకప్రక్క నేను, నాయెదుట మాయం
టాపె, మా కిరుప్రక్కల మా పిల్లకాయలు. పాలు నలసల
క్రాగినవి. దీకాక్షను, చక్కెర కలిపి యొక టంబ్లరుకాఫీ
మాయంటాపె అందిచ్చినది. ఒకగ్రుక్క క్రాగితిని. అప్ర
యత్నముగ నా మొగము చిట్టించుకొనిపోయినది. అన్నది
మాయంటాపె—

“ఏం, ఎట్లావున్నది ?”

“బాగానేవున్నది.”

“మొహంచిట్లందారే.”

“చిట్లందా ?”

“ఏమి యెఱుగరు, పాపము-విజంగా చెప్పండి, కాఫీ
యెట్లా వున్నదో ?”

“కాఫీ కాఫీవలెనే వున్నది.”

“పెద్దభారవుతున్నప్పటికి చాల్చింతు తక్కువలేదు.”

“వినలేదా, చెట్టు ముదిరే కొద్దీ చాపముదురుతుం
టుందని”

“అబ్బా ! చెప్పుదురా, యెట్లా వున్నదో కాఫీ ?”

“ఏమీ లేదు. చక్కెర తక్కువ.”

“ఈరేష-కాలంలోగూడ చక్కెరవేసుకోవడం తగ్గిం
చరాదూ ?”

ఈ సరసనల్లావములలో నిమగ్నుడనైయుండగా
వాకిటిలపు తెరచిన శబ్దము వినిపించినది. త్రాగుచుండిన
కాఫీని అట్లే క్రిందబెట్టి ఎవ్వరో కనుగొనవలెనని ముందటి
హాలు లోకి నడచినాను. ఎవ్వరో కాదు. సుబ్బులుకాస్త్రులు;
ఆయనతో గూడ మఱియొక వైదికద్రాహ్మణుడుకూడ
ప్రవేశించినాడు. ఎవ్వరైన మాయంటి నేమైన విశేషము జరి
గితే కాస్త్రులువారి యధ్వర్యముక్రిందనే జుగిగిడి. కాబట్టి
ఆయననుచూడగానే అడిగితిని—“ఏమంటికాస్త్రులవారూ తాము
విజయంవేయుటకు కారణము?” అని.

“ఏమీ లేదు” అని నవ్వి నాడు.

“నవ్వుకున్నారేమి ?”

“కుభకార్యంగాదా !”

“కుభకార్యమా ?”

“పెండ్లికి మీరు సిద్ధంకాండి, అమ్మగారుకూడా
వస్తూవున్నారు.”

“అమ్మగారు వస్తున్నారా ?”

“అవును, వారుగో” అని వాకిటివైపు చూసినాడు.

అటు చూచునుగా. వచ్చుచున్నది బిరబిరమని నా
రెండవభార్య. ఆమెను చూడగానే పోయిన ప్రాణము లేచి
వచ్చిన ట్లయినది, మనుష్యుని మనస్సు కడువింతయైనది ;
క్షణక్షణము మారుతూవుంటుంది, గాలితాకునకు తునకలై
యనునిమిషమును మాయమందు ముప్పుతునకల రూపునకేని
నిలకడగలదుగాని, మనస్సున కుండదు. ఇన్నిదినముల
నుండియు శ్రీరంగసేతులు దిడుతూ వచ్చిన నామనస్సు
ఆమె నన్ను పెండ్లాడుటకై వచ్చినదని వినినంతనే తన
పూర్వప్రచారమును విస్మరించినది. ఇంతేకాదు. ఎదుట
ఇంకను కాఫీకుంపటిపట్టు తీవ్రపడియుండు నా భార్యబిడ్డ

వేటూరి—

సుందరశాస్త్రీగారి

సుందరరసము

సర్వసవామేహములకుసంజీవి.

గుణము ప్రత్యక్షము

అనుభవసిద్ధము. ఇన్ టెక్స్టు అవసరం లేదు. ఎటువంటి సవామేహాలవైనా

కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

అర్ధరసాయనశాల, ముక్త్యాల.

గాలియాత గ్రంథకర్తగారి

దివ్య చూర్ణాలు

మొండి వ్యాధులను ఖండించును.

శ్రీ జవహర్ లాల్ నెహ్రూ, మాలానా అబుల్ కలాం అజాద్, ప్రభువుల యెదుట రాంఘర్ కౌంగ్రెసులో నీటిలో యాది నట్టు గాలిలో కూడా యీదవచ్చునని రుజువు చేసినట్టియు, సర్. రాధాకృష్ణ మొదలగు వారిచే కొనియాడబడిన “గాలి యాత” గ్రంథమును రచించిన యోగిగారిచే యోగ శాస్త్ర రీత్యా తయారుచేయబడినవి.

ప్రాచీన యోగీశ్వరులు వ్యాధి నివారణ మునకు, నిత్య యశోవనమునకు, పూర్ణ యుర్దాయమునకు వాడుచూ వచ్చినట్టివియు, మానవదేహమునకు అత్యవసరమైనట్టివియు, సులభముగా జీర్ణమగునట్టివియునైన, అత్యధిక పోషక పదార్థములతో నిండియున్న ఔషధ రాజములు.

యోగి, యన్. వి. ఆచార్య,

కొంగరాయకొండ (నెల్లూరు జిల్లా).

M. S. M. Ry.

**SUNDARI
ELIXIR**

గరాశయరోగాలకు
ప్రసిద్ధ బలవర్ధకౌషధము
వ్యవధాతైః ఘోచిక్కులకు
అనుపమ నివారిణి
సుప్రసిద్ధ భిక్షగురులచే
ప్రశంసించబడినది.

K.S.MEHTA & CO., 250, CHINA BAZAAR, MADRAS.

దోంగైగారి

బాలామృతము

బలహీనమైన విద్ధులకు
పుష్టియున్ను, బలమున్ను
ఆరోగ్యము నిచ్చును

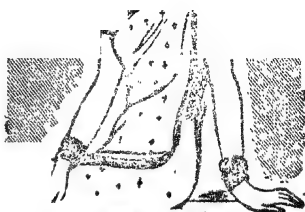
కాఫీర్

అన్నివిధములగు దుర్గుణములు, ఇబ్బనములు, ఆయాసము
మొదలగు శ్రేష్టవైద్యులకు ఆ మోఘమైనది. సీసా
రు.1-12-0. అన్నిమందుల పాపులలో అమృతము.

గిరిజా అండ్ కో,

దానవాయిపేట, రాజమహేంద్రవరం.

మద్రాసుస్టాండ్ టైపులు: జె. బాలాభాయి & కో,
చెనాబజార్ రోడ్.

హాథు***

ప్రతి వనితకు, గర్భకోశ సంబంధ
మైన వ్యాధులనుండి షముక్తి నొసగి
ఆనందం చేకూర్చుతుంది.

నేరికుటరం సివిల్ డి. రాయపేట,
మద్రాస్.

జై బాప్ రాష్ట్రానికి, ఆంధ్రప్రదేశ్ లకు,
తెలుగునాడుకు ఏకైకము:

సీతారామ జనరల్ స్టోర్స్,
సికిందరాబాదు-బెజవాడ - మధుర.

అనుచుచియైన జంకక ముందంజ వేసినది, “జణజణ ముల్ ముదివారి చిత్తముల్” అని వాక్యచ్చిన యాంధ్ర కవిరావితామహుని వాక్యము నశ్యము, నశ్యము, ముమ్మా టికిని నశ్యము. ఈ శాఖాచంక్రమణాన్ని జేమించండి. జరిగిన వంగతిని జరిగినట్లు దావరికములేక చెప్పెదను. ఆమెకు నేను ఎదురునడిచితిని. నేను నమీవమునకు వచ్చినంతటనే ఆమె యాగినది. ఒకరిపైపు ఒకరు చూచుకొంటిమి. మా కన్నుల దృష్టులు మధ్య కలిసి మా హృదయసమీకనమును సూచించినవి. సుబ్బులుకొచ్చులును, వైదికప్రాహ్మణ్యమును చేరవచ్చి చెరిమొక్కప్రక్క నిలిచిరి. నోరు తెరువలేదు. ఆమె అంతవఱకు ఎక్కడ దాచియుంచినదో ఒక్క రోజు పూలదండ ఎత్తి నా మెడలో వేసినది. ఆమె కన్నులనుండి వెలువడు నుజ్వలదీప్తికరణములు, కొందరిలువకంటిచూపులు మృగమునువలె నన్ను ప్రజ్ఞాపానుని గావించినవి. చేతు లప్రయత్నముగ నామెపైపునకు చాగి యామెమృదుళరీరము నావరించుకొనిపోయినవి. నోరు ఆమెయెఱ్ఱనిపెడవులను, గండ్లస్థలములను, వీలకవములను ముద్దుగొసినది. ఆమెయంగసంస్పర్శనమువలన కన్యాయమందినది. ‘అనందో బ్రహ్మ’యను సూక్తియందలి నత్య మపుడు గ్రహించినది. ఆమె మాట్లాడగడగినది—“రాంది, పోదాము” అని. ఆ మాటలు నన్ను స్వర్గమునుండి భూజగమునకు దింపినవి. నిట్టూర్పువిడుచుచు, “ఎవటికి ?” అని యడిగితిని. “మన యింటి” కనినది. ఆమెనోటనుండి యామాట వెలువడినదో లేదో వెనుకకు దిరిగియైర దూడక బయలుదేరితిని. చాల దూరము నకువలసినవచ్చినది. కొత్తఇల్లు నుంగంటాకంలో కట్టించుకొన్నదట. అచ్చటనట మా హానిమాను. వర్షము నన్నతూరవడ నారంభించినది. మేమిద్దరము కడువలసిన వచ్చినది. అమెముఖముమీద వర్షబిందువులు ముత్యములై మారనారంభించినవి. తడిసిపోవునని వ్యధ. నేను తొడిగు

కొనియుండిన చెక్కకొలును తీసి యామెభుజములపై కప్పి చేతిరుమాలుతో ముఖమున తడి యొత్తకొచ్చితిని. ఎచ్చటి నుండి వచ్చిన వచ్చి ఈ నునుప్రేమదొంతరలు :

* * *

ఏదోయొక యానందప్రపంచమున నిర్వాణము నంది యున్నాడు. ఇంద్రయాతీతమైనది ఆయవస్థ. సర్వసృష్టియు లయమై నాయార్థ యొక్కజయే వచ్చిదానందపరబ్రహ్మ మనం దైవ్యమునందినట్లు తోచినది. కాని దూరము నుండి శ్రావ్యమైన నాద యొక్కటి చెవిపోకినది. మొదట నన్నుబ్రమై పూలనక్షమ గుఱినియాకు నళిమధురగానమును స్మరింపజేసినది. క్రమక్రమముగ స్థాయి మోగి యువఃకాలమున, దలి వజ్జిల కాశీరీర్ష్యనిగ మారినది. కాల తడవునకు నవ యొక పాటగ పరిణామమునందనది. ఎవ్వరో, ఎక్కడనో—

“నన్నుజూచి నవ్వబోకురో, ఓప్రాణనాథా.

నన్నుజూచి నవ్వబోకురో

నల్లనల్లరిదాన నని నన్ను జూచి నవ్వబోకు

నల్లరేగడు దున్ని చల్లితె తెల్లతొన్నలు వండలేదా.”

ఇట్లుండగా, నన్ను ఎవ్వరో. తట్టిలేచినట్లయినది. కన్నులు విచ్చి చూచితిని. ఏమి అశ్చర్యము! రాత్రి నాంగ్గర నుండిన నా రెండవభార్య యేదీ ? ఎట్లో అంతర్ధానము నంది నది. మా పెద్దబ్బాయి “ఏమండీ నాన్నగారూ, ఈవేళ ఇంకా నిద్రబోతున్నార ? కాఫీ చల్లారపోతున్నదని అమ్మ కేకలేస్తున్న”దన్నారు. “ఆ పాడే దెవ్వరా ?” అన్నాను. “తాయ నాయనా, కనుపూడుస్తున్నది.” ఈమాటలు విన్నంతటనే నామనస్సు చివుక్కన్నది. జగత్తు మిథ్య యని పెరిచిచ్చిన యాచార్యదేవుల మహావాక్యము పొల్లగనా :

మన చరిత్రసామగ్రి, చరిత్రాను

శాసనాలలోని వింతవిశేషాలు

= శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ =

మన దేశచరిత్ర మనం కొత్తగా ఇప్పుడు రచించు కొంటున్నాం. కొత్తగా రచించుంటున్నాం అనగానే మనకు ఇవవరకు చరిత్ర శబ్దా అనే ప్రశ్న కలుగుతుంది. ఒకనిదం గా మాస్తే మనకు చరిత్ర ఉంటున్నామని, లేనా లేదు. మన కున్న చరిత్ర ఆరుని-కాస్త్రీయధగుమిద, ఆరుని కన్యస్థిలో రచించిన నేటి దేశచరిత్రలమంటిని కాదు. మనకున్న మేవేదాంగఇతిహాసాలనే నిర్మలం ఇతిహాసం అంటే చరిత్రే. మనకు ప్రాచీనఇతిహాసం అనేకము లున్నా; కాని అని యింటి చరిత్రలవలె సాధన సాధించి సేకరించి పరిశోధించి కాస్త్రీయధగుమి ఒక్కొక్క చరిత్రక మనని గల ప్రామాణికము నొక చిహ్నమి కాదు. అవన్నీ మనకు పంపరగా ము అగ్రవాటిని చూపుచు గాథలు; కంటా, మో పంపిగానంది మన కంటా ప్రవాహం వంటివి కథలు. చిహ్నగతకథ ఇతిహాసే. ముక్త్యులు, మో శివరంగా ఇతిహాసాలు చరిత్రలే. ఇన్నీ నిజమేనా అంటే నిజం కాదు. కాదు, కాకపోవచ్చు. ఆరునికచరిత్ర వలె కాస్త్రీయధగుమి సమకాలముగా రచించినవి కాకపోవుటవల్ల ఇదిగతచరిత్రకారులు విడిచి అంత ప్రామాణిక ప్రస్తావన చేయరు. మైగా ఈ గాగాకాల దృష్టికి, నేటి సామ్రాజ్య చాగధేదం ఉంది. వారు మతాన్ని ప్రధానంగా ప్రహించి తమ కాలవాటి ధర్మలక్షణానికే ఆయితోసాగు రచించారు. మన ఇప్పుడే దృష్టి. లక్ష్యంగా చేసు. మనది జాతీయ పయింపిసి; జాతీయ అభ్యుదయం మన లక్ష్యం. మనజాతి సేవకాలాలలో ఉన్నపతనాలు పొందినది, నాన జాతిలో నుంచి దుష్టోత్పన్నాని గర్వింపగలగ వీరు లేవరు, మహాపురుషు లేవరు, వారు చేసిన ఘన కార్యా లేమిటి, వారు మనజాతి-భ్యుదయనికి ఎట్లా పాటుపడ్డారు, మన జాతికి చెక్కుచేసిన ఘనత

ఏమిటి, ఎప్పుటివరకు మనజాతి స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్యం అభ్యుదయించి, మన కాస్యాతంత్ర్యం ఎప్పుడు పోయింది, ఎట్లా పోయింది, పరపరిపాలనకిందకి ఎప్పుడు వచ్చాము, స్వపరిపాలన కాలంబోనా, పరపరిపాలన కాలంబోనా మన సంఘము, కళిలూ ఏని మన పరిణామాలు పొందినది, ఆరిక సాంఘికరాజకీయభావాలు ఎట్లా వుంటువచ్చినవి—ఈమెదలైన విషయాలు తెలిపే జాతీయచరిత్రలు కానాటి; జాతీయ దృష్టితో మన జాతిచరిత్రను వివరించే జాతీయ భువనముకనులైన చరిత్రలు కానాటి, ఇట్టి చరిత్ర లివరకు లేవు కాబట్టి కేటిని మనం కొత్తగా రచించు కొంటున్నాము. ఒకా ఇతివరకు మనకు సమగ్రమైన దేశచరిత్ర—అంత్రీకచరిత్ర—రాశి; కాని ఆసమగ్రమైన ఇప్పటికి ఏదేమేలేనంది జగముతావుంది. ఈ సమగ్రమైనవిగా మన దేశచరిత్ర కలుగమంగా సబోధక మవుతుంది; ప్రాచీనచరిత్ర ఒక్కొక్క యేడు గలచినకొద్దీ సుస్పష్టంగా తెలియవస్తామవుతుంది.

మన చరిత్రసామగ్రి

ఈ విధమైన దేశచరిత్రరచనకు చరిత్రసోధకులు సాధనసామగ్రిని సేకరించి, ఆ చరిత్ర రచనా సామగ్రి ప్రామాణికత అప్రామాణికతలూ, ఆ సాధనాలవల్ల తెలియవచ్చే చరిత్రక విశేషాలూ, వాటివల్ల కలిగిన మవుతున్న ప్రాచీన సమస్యలూ, కొత్తగా పుడుతున్న సాతీయ సమస్యలూ చర్చించి చివరకాగా, గ్రంథరూపంగా మార్చుకున్నారు. హిందూ దేశంలో ఏరాష్ట్రాని కాంక్ష్యంగానే అనేకులు చరిత్ర పరిశోధకులు తమతమ రాష్ట్రాల నుంచి, వారు లను నుంచి, కులములను నుంచి పరిశోధనలు జరుపు తున్నారు. మన జాతీయ జీవనము బహుముఖమైనది. ఈ విధమైన జాతీయ జీవనమునకు సంబంధించిన

వివిధ అంశములను గురించిన చరిత్రలు రచించబడుటకు ప్రయత్నము లెక్కడుండు జరుగుచున్నవి. ప్రాచీన కాలమున మన ఆచార పాటలు, నాలు నాణెములు, వేషములు భూమణములు, వేషములు వినోదములు, పంక గలు పక్షములు, ఆచారములు అవశ్యములు, వాతములు శ్రావణము, వడింటలు పక్షములు, కూలి నాటి, చిట్టితన, వర్తక న్యాయము, పుత్రి, రాక పోక, గుత్తిలు, నీటిపోత్యము, పక్షనాథులు ఆచారములు, భూమి అమ్మకాలు, జన్మదారిలు, గుత్తి, చిట్టి, సంకర, పుల్లరి, పోలికసన, కాపలా, గర్భములు, గజర్భములు, రాజ్యంగపద్ధతి, లెక్కదొడ్డి, చిగువు సంక్రమములు మొదలైన అన్ని పనులును గురించి మనకు చరిత్రను కావాలి; పూర్వం నుంచి ఇప్పటివరకు ఈ యాచారములలో మన దేశమున స్వపరిపాలనకింద, పరపరిపాలనకింద ఎట్లెట్టి సుఖము లుండునో ది, ఈ యాచారములలో మనం ఎన్నడెప్పుడు ఏయే కారణముల వల్ల తిరుగుమనూ పురోగమనూ పొందుతున్నామో ఈ మొదలయిన యాచారముల పేరితే చరిత్రను కావాలి. ఇట్టి వేదముల వలన మన జాతీయ జీవన పరిణామము వివిధమైన చరిత్రను, చరిత్ర ఎవరికో ఇతిగతుల సంబంధించినది కాదు, ఒకరిపైకి సంబంధించినది కాదు. ఒక్కొక్క జాతికి సంబంధించినది కాదు, ఒక్కొక్క న్యాయానికి సంబంధించినది కాదు. అది మన ప్రాచీన చరిత్ర. అది నీటి, నాదీ, అదరి ది; మన సంగ్రహము జాతీయచరిత్ర.

ఇటువంటి చరిత్ర రచించడానికి మనకున్న సాధనసామగ్రి ఇది: ౧ శాసనములు. ౨. నాణెములు, ౩. వాఙ్మయము, ౪. పురాతత్వ శాస్త్రము. ఈ నాలుగు గింటిలోనూ అత్యంత ప్రధానమైన చరిత్రసామగ్రి శాసనములు.

శాసనములు

ముఖ్యంగా శాసనాలు గెండు రకాలు: (౧) లోహశాసనాలు, (౨) శిలశాసనాలు. శాసనాలను అసలు మన చరిత్రరచకుడు ఉపయోగించుటకు ఉద్దేశించబడి ప్రాసించి కావు. ఈ శాసనాలు వన నీటి శాసన నిర్మాణ, భలలో చేసే శాసనములంటివి కావు. చరిత్ర సామగ్రిలోని వని నెక్కు ఈ శాసనాలకూ, శాసననిర్మాణ, భలలో చేసే శాసనాలకూ ఏమీ వాటికీ లేదు. ఇవి వేరు, అవి వేరు. మన శాసనములు దానపత్రములు. మన పూర్వులు బ్రాహ్మణులకు కాని, దేవాలయము

లకుగాని, మతములకు గాని, సన్యాసులకుగాని, యశులకుగాని భూమినినా, ఒక గ్రామమునా పన్ను పన్నుగాలు తీరిగించి దానం ఇచ్చినప్పుడు దాన పత్రము ప్రాసించారు. ఈ దానపత్రం చెట్టి, బంగారం, రాగి మొదలైన లోహపు రేపలమీద కాని, గుత్తి మీదకాని నెక్కువారు, ఇటువంటి దానపత్రాలు లోహపు రేపలమీద నెక్కువారు, రాగిమీద చెట్టిపేపి కూడా నెక్కువారున్నారు. వివిధ శాసనములని వేరు, లోహపు శాసనాలలో బంగారపుపేపి, వెండిపేపి, రాగిపేపి కూడా వున్నప్పటికీ మనకు ఎక్కువ విశేషంగా కలిపించేవి గాని శాసనాతే. బంగారపు శాసనాలు చాలా అరుదు. నూటికి కొంత ఒకటైనా దొరుకుతుందో లేదో! వెండిశాసనాలకూ అరుదుగానే వున్నా బంగారపు రేపలమీద చెక్కిన శాసనాలు పె ఎక్కువగానే నెక్కువని విజయనగర రాజయన శ్రీరంగ రాజులు ఇచ్చిన వెండిశాసనాన్ని శ్రీ కొంగరాజు వెంటల లక్ష్మణపురాధిపతి ఆద్రానాత్యం సమస్త ప్రజలకు ప్రసాదించారు. వామ చాలా సర్వసాధారణంగా కనిపించేవి తామ్రశాసనాలు.

భూమిగాని, ఒక గ్రామముగాని పన్ను పన్నుగాలు శేకుండా ఒకరికి దానమిచ్చే హక్కు వేయించుటకు క్రితంవరకు ప్రధానంగా రాజుకు మాత్రమే ఉండేది. భూమి అంతా జేష్ఠు పరిపాలించే గానది. ఒక వేళ ఎవరైనా కొంతభూమిని తమ ఆధీనమైన బ్రాహ్మణులకు గాని, మరెవ్వరికి గాని దానం చేయవలసినట్లుంటే రాజును వేడుకొని అట్లా చేయవలసినట్లైతే తాను స్వయంగా ఇవ్వడానికి వీలు లేదు. భూమివారి ప్రార్థనమీద రాజు తాను భూమి వారికి భూమిని, గ్రామముని దానమిచ్చినట్లు దాన పత్రం రాగిరేపలమీద వ్రాయించి ఈ తామ్రశాసనాన్ని, ఆ భూమిని ప్రతిగ్రహీతకు ఇచ్చేవాడు. బ్రాహ్మణులకు రాజులు భూదాన, అగ్రహారదానాలు ఏయే స్వయంయాలలో ఎప్పుడెప్పుడు చేయాలి, చేసిన తరువాత దానపత్రం ఏవిధంగా వ్రాయించాలి ఈ విషయములూ మన ప్రాచీనపురాతనపురాణాలయిన గర్భాగ్రాహణలో వ్రాసే ఉంది. దానపత్రం వెండి, బంగారం, రాగి మొదలైన లోహపు రేపలమీద వ్రాయించాలనీ, అగ్నిలోను ముగోదము, ఉత్తరాముని, దక్షిణమున, సూర్యగ్రహణ, చంద్రగ్రహణ పుణ్యకాలాలలోనూ, ఇంకా యితరపర్వసమయాలలోనూ భూదాన, అగ్రహారదానాలు వేదవేదాంగతి

హాసాలు చదివిన బ్రాహ్మణులకు దానంచేయవలెననీ, దాన శాసనములో దానిమిచ్చిన ప్రభువు కేరూ, అని తండ్రి తాళలకెన్నినూ, దానముపట్టిన ప్రతిప్రీత కేరూ, ఇతని తండ్రి తాతలకేరూ వ్రాయగాలనీ, దాన కాలము ఏ మాసములో ఏ పక్షములో ఏ తిథి నాడు ఏ పర్వసమయంలో దానిమిచ్చినదీ వెలుపవలెననీ, దానిమిచ్చిన భూమికి కాని, అవశరమునకుగాని సీమాధులు (సరిగడ్లు) పేర్కొనవలెననీ, దానఫల మును వివరించే న్యాయశాస్త్రమున శ్లోకములు దాన పత్రముచివర వుదాహరించవలెననీ మంత్రగ్రంథాలలో చెప్పవున్నది. అతి ప్రాచీనమైన గౌతమి, బౌద్ధాయన, ఆనందబాది ధర్మశాస్త్రాలలో ఈ దానశాసన రచనావిధానం వివరింపబోవుంది. ఈ క్రమములు తరువాత చాలాకాలానికి పుట్టిన ధర్మశాస్త్రాలలో కూడా వున్నవి. ఈవిధంగా అసలు తామ్రశాసనం పుట్టింది బ్రాహ్మణులకు పూర్వపురాణము చేసిన భూదాన అప్రహేదానములు తెలుపడానికే. సంపన్నులైన మహారాజులు ఒక్కొక్కప్పుడు ఈ శాసనాలు బంగారురేకులమీదా, వెండిరేకులమీదా కూడా చెక్కించి యిచ్చేవారు.

అసలు శాసనం ప్రధానంగా బ్రాహ్మణులకు చేసిన దానం తెలుపడానికే పుట్టినా ఇతర క్షత్రియులకు సంబంధించిన శాసనాలు కూడా వున్నవి; కాని ఇవి చాలా అరుదు. బౌద్ధమతాభివాసి కనిష్ఠుడనై మహారాజు బౌద్ధధర్మశాస్త్రాలు వెంకేరేకుల మీద చెక్కించి తాను కట్టించిన ఒక బౌద్ధమూలంకృత పూర్వపేట్టి పదిలపరచాడు. ఇటువంటివే మరికొన్ని వెండిరేకులు బర్మాలోని కొన్ని పెగోడాలలో దొరికినవి. బౌద్ధుల ఆలయాన్ని మన దేశంలో చైత్యమనీ, స్థూపమనీ, సింహళీయలో దాగబా అనీ, బర్మాలో పెగోడా అనీ కన్యవహిస్తారు. ఇంకంటే ధర్మశాస్త్రాలే కాకుండా వర్తక వ్యాపారాలకు సంబంధించిన శాసనాలు కూడా వున్నవి. తంజావూరు ఆంధ్రనాయక రాజులలో ఒకడైన విజయరాఘవ నాయకుడు తాను ఉచ్చి వర్తకులు నాగపట్నం రేవులో వర్తకవ్యాపారం నడుపుకోడానికి అనుమతయిస్తూ వారి కేయేషకుల మీద ఆరేవులో వర్తకం చేసుకోడానికి అనుమతించింది ఒక వెండిరేకుమీద వ్రాయించియిచ్చాడు. విజయ రాఘవ నాయకుడు ఉచ్చివారి కిచ్చిన కాలపత్రపు వెండిశాసనం బటేమియా మ్యూజియములో ఇప్పటికీ పదిలంగా వున్నది. ఇటువంటి శాసనాలు ఏకొద్దిగానో

అరుదుగా వున్నప్పటికీ అసలు రాగిశాసనం దొరికిందన గానే అది ఏ బ్రాహ్మణులకో పూర్వం ఈ దేశాన్ని పాలించిన రాజు చేసిన భూదానాన్నో, అగ్రహారదానాన్నో తెలుపుతుందని నిశ్చయంగా చెప్పవచ్చును.

తామ్రశాసనాలు మనకు క్రీ.శ. ౧౦ నాలుగవ శతాబ్ది నాటివి యిచ్చినవి దొరుకుతవి; మన దేశంలో దొరికిన అతిప్రాచీనమైన తామ్రశాసనాలు ఇప్పటికీ రమారమి పదిహేను, పదిహేరువందల సంవత్సరాలనాటివి. మన కిప్పటికి దొరికిన తామ్రశాసనాలన్నీ బ్రాహ్మణులకు పూర్వపురాణము చేసిన భూదాన, అప్రహేదానములు తెలిపేవి కావడంవల్ల ఇవి అన్నీ సంస్కృతభాషలోనే వ్రాసిఉంటవి. యజ్ఞశాస్త్రం గలకూ, బ్రాహ్మణులకి ప్రాధాన్యము గల కాలము ఈ తామ్రశాసన కాలం. ఈ యుగంలో వేదవిద్యలకూ, వేదమతానికి ఆదరం ఎక్కువగా ఉండేది; రాజసమణిలైన ఈవిద్యులు, మతమూ, కళలూ అభివృద్ధిపొందినవి.

ఈ తామ్రశాసనాలు ఏకాలపువేల చూచి చూడడంతోనే వెచ్చడానికి కొన్నికొన్ని కొండగుర్తులున్నవి. మొట్టమొదట పుట్టిన శాసనాలలో ఒక్కొక్క శాసనంలో మూడురేకులమాత్రమే ఉండేవి. ఈరేకులు ఒక్కొక్కటి పలుచగానూ, పొడుగుతక్కువగానూ ఉండేవి. ఒక్కొక్క రేకు వెడల్పు అంగుళము, అంగుళంన్నర. రేకు మీద ఒక్కొక్క పెడను రెండేసి పంక్తుల వ్రాత ఉండేది. మన యిప్పటి అచ్చయిన పుస్తకాల పుటలమీదలాగే ఈ తామ్రశాసనగ్రంథపుటల మీదకూడా అంకెలుంటవి. ఈవిధమైన లక్షణాలుగల తామ్రశాసన అత్యంత ప్రాచీనమైనదని నిశ్చయించవచ్చు.

కాలం గడిచినకొద్దీ రేకుల పొడుగువెడల్పులు పెరిగినవి. రేకులకు అంచులతీర్పు వచ్చింది. రేకు ఒక్కొక్క పెడను అయి, ఆరు, ఏడు, ఎనిమిది, తొమ్మిదేసి పంక్తులు వ్రాస్తూ వచ్చారు. రేకుల మందమూ, రేకుల సంఖ్యకూడా కాలక్రమాన ఎక్కువయింది. రమారమి ఏండుగళాల పొడవూ, రెండంగుళాలూ, అంతకించుక తిక్కునా వెడల్పు గల రేకులలో పదిహేరువందల సంవత్సరాలకితం ఆరంభమైన తామ్రశాసనం విజయనగరరాజ్యసంస్థాపన కాలం, అనగా క్రీ.శ. ౧౩౩౬ నాటికి మహాఘనత గడిచింది. రేకుల మందం పెరిగింది; రేకులు పొడుగుగడిగి

ఈ కాలంనాటికి చిన్నపిల్లల పలకలంతటివయసువి. రేకుల కంచులు ముట్టంగాను, దశసరిగాను వృద్ధులు. ఇట్టి శాసనాలు తూకంపేస్తే, వీటిలో కొన్ని వీసలు కాను, మిగులుకుడా తూగేవి ఉన్నవి. ఈ కారణం చేతనే ఈ శాసనాలు దొరికినవారు అతేమలు వీటి చారిత్రకమైన విలువ తెలియక ఇవి బంగారుపురేమలు కావని తెలియగానే నీళ్ళ కొనులు, జేగిసాలు, ఇతర పాత్రలూ చేయుచుకొని దొరికి వీటిని కరిగించేస్తున్నారు. మన దేశచరిత్రనుండి అభిమానం కలవారందరూ తామ్రశాసనాలకు ఈగతి పట్టకుండా కాపాడాలి.

విజయనగరసామ్రాజ్యాధిపతులు తమ దానశాసనాలను పలకలవంటి రాగిరేకులమీద వ్రాయించేవారు. అంతవరకు రాగిరేకులు అడవుగా పెరుగుతూనే ఉన్నాయి. ఇప్పుడేమింది అవి నిలువుగా పెళ్ళిపూసవచ్చినవి. ఇటువంటి రాగిపలకల శాసనం ఎక్కడయినా దొరికితే అది విజయనగరసామ్రాజ్యకాలంనాటిదనీ, ౧౩౩౫ తరువాతదనీ స్థూలంగా చెప్పవచ్చు. విజయనగరసామ్రాజ్యాన్ని వీలించిన రాజవంశాలు నాలుగు; అవి ఏవంటే, (౧) సంగమసంకేం, (౨) సామనసంకేం, (౩) శుకున సంకేం, (౪) ఆరవీటిసంకేం. మొదటి రెండువంశాల వారు ఇచ్చిన దానశాసనాలలో శాసనం ఒక్కంటికి చూడేవి రేకులమాత్రమే ఉంటుంది. అంతటివంటి రేకుల సంఖ్య పెరుగుతుంది; రేకుల పరిమాణమూ క్రమంగా పెరుగుతుంది. తంజావూరుకుదుర్నాయకరాజుల కాలానికి, అంటే క్రీస్తుశకం పదిహేడు వందలమిద శతాబ్దం నాటికి శాసనపురేమలు ఒకమాత్రపు నిలుచిన కడప రాతిపలకల పరిమాణానికి వచ్చినవి.

ఈ శాసనపు రేకులను ఒక కడియములో గుచ్చి, ఆ కడియపుకొనలు రాజముడికదిగువభాగంలో తాపటం చేస్తారు. ఆ ముడికమీద దానమిచ్చిన రాజు చిరుదము కాని, ఇతరరాజులొంపునములు కాని, లేక రెండూకాని ఉంటుంది. ఉత్పేక్షగ తీర్చి మార్గం, చంద్రుల ప్రతిమలుంటుంది; దాత శ్రేయవతిం అవ్వాలి. చివనాడయితే నందీ, వైష్ణవమతం అవలంబించినవాడైతే గరుడలొంపు నమూ ఉంటుంది; లేదా ఇతరసంకేతాలుంటుంది. రాజముడిక, కడియము, రేకులు—ఇన్నిటిలో కూడిన తామ్రశాసనము. రాజముడిక లేని శాసనము చాల్లదు, రిస్ట్యూరుఅఫీసులోని స్టాంపుకుంటిది రాజముడిక, రిస్ట్యూరు అఫీసుముద్ర లేని పత్రానికి ఎట్లా చెలమనే లేదో అవిధంగానే రాజముడిక లేని దానశాసనము చాల్లదు. కాతమతరాజులు ఎక్కడాకాని, వానిని

జయించి దేశాన్ని ఆక్రమించుకొన్న రాజులు ఎక్కడా కాని ఈ భూమి. లేదా ఈ యుగహారము మీదికదని అభిమానం తెస్తే ప్రతిగ్రహీతలసంతతివారు ఈ తామ్ర శాసనం చూసి తమ కౌభూమిమీద, లేదా ఆగ్రహారం మీద ఉండే హక్కు సిగవరుచుకొనేవారు. అందువల్ల ఈ తామ్రశాసనాలు పొందినవారు ఈ రేకులను ఒక కుంపలో వుంచి భూమిలో పాతిపెట్టి జ్వాలితవరుచు కనేవారు. మన పూర్వులు సామర్థ్యంగా భవంకాని, విలువైన వస్తువులుకాని దామకొనే పద్ధతి యిదే. ఈ కారణంచేతనే నేడు మనకు ఈ తామ్రశాసనాలు పొదుపడిన గ్రామాల పాటిదిబ్బలలోను, పాలములలోను సాధారణంగా కుంపలలో పెట్టి దొరుకుతూ వుంటుంది.

ఈ తామ్రశాసనాలు దొరికిన స్థలాలు ఆ శాసన ప్రతిగ్రహీతలవే అనికాని, ఈ శాసనాలు దొరికినవారు కాని, కలిగినవారుకాని ఆ శాసనప్రతిగ్రహీతల మరళం వారే అనికాని చెప్పడానికి ఇప్పుడెంతమాత్రమూ విలులేదు. క్రీస్తుశకం నాలుగవశతాబ్దమిచ్చి క్రీస్తుశకం పదేనిమిదో శతాబ్దంకూ మన దేశంలో ఎక్కడా పరిపరనాలూ, పిష్టవాలూ వచ్చినవి. ప్రాచీన రాజవంశాల వారిలో ఒండొరులకు భయంకరయధాలు జరుగుతూవచ్చినవి; దేశాధిపత్యం ఒక వంశాన్నించి ఇంకొక వంశానికి మారుతూనిచ్చింది. ఇంతేకాదు, దేశీయప్రభువుల పరిపాలనం బొయి విదేశీయుల పరిపాలనం వచ్చింది. శత్రురాజుల దండయాత్రలు; విమతముల దండయాత్రలు—ఈదేశానర్ధకరాలైన సంక్షోభాలు ఒకటా రెండూ, ఒకమాదిరివా ఒక విధమైనవా?— ఈ సంక్షోభాలలో, ఈ విద్యరాలలో పూర్వపు రాజులిచ్చిన భూములూ, అగ్రహారాలూ ప్రతిగ్రహీతల వంశాలవారు అనేకకారణాలవల్ల కోల్పోతువచ్చారు. అందువల్ల నేడు మనకు దొరికే తామ్రశాసనాలు పొందిన ప్రతిగ్రహీతల వంశాలవారినీ గురించడం కష్టమే; శాసనోక్తములైన అగ్రహారాలూ, భూములూ ఆ వంశంవారిని సాగించడమూ అసాధ్యమే. అయితే ఒకటి. మనకు దొరికే శాసనాలు క్రీ. శ. ౧౩౨౫ నాటి తరువాతకాలంలో ఇచ్చినవస్తే, అంటే పీరుగంటి కాకతీయసామ్రాజ్యం ముగిసినదయ్యాత్రల ధాటి కాగలేక ౧౩౨౩ లో కూలిపోయినపిదప మల్లి ఆంధ్రులు ముస్లిములను పెళ్ళిపట్టి స్వాతంత్ర్యం సాపించిన తరువాతకాలంలో వుట్టినవైతే ఆ దానం పొందిన ప్రతిగ్రహీతల వంశాలవారు ఆ యుగహార

లను అవధగనూపుంటే పుంశవచ్చు; ఇటువంటిగా రె నా చాలా తక్కువ. ౧౩౨౫తరువాత మన తెలుగు దేశాన్ని ప్రధానంగా పాలించిన రాజుల కాలము మాడఁ (౧) కొండవీడు, రాజుల పేర్లచరణం, కందుకూరులు రాజులులు చేసుకొని యేలబడి నెరవిన గడ్డిమన్నీల వంశం; (౨) ఝడ్డిమన్నీలను జయించి ప్రాగాంధ్రదేశం పరిపాలించిన ఓడరాజులు కలకం గజపతులవంశం; (౩) పుంభద్రాతీరస్థమైన విజయనగరం రాజధానిగా ఏలిన విజయనగరరాజవంశాలవారు. ఈ వంశాలలోని రాజు లిచ్చిన ఆగ్రహారాలను పూర్తిగా కాకపోయినా అంగులలో కొన్ని వృక్షలవైతా అవధిస్తన్నవారు నేటికీ ఒక్కొక్కడ లేకపోలేదు. కాని పూర్వానికి పోయినోడ్డి ఇట్టివారి సంఖ్య తక్కువ; ఇటీవలికాలానికి వచ్చినోడ్డి తక్కువ. అందువల్ల మనకు దొరికే శాసనాలలోని ఆగ్రహారాల సవ్యసాధారణంగా చాలా మంది చేసులు నారిన; ఆ ప్రసిద్ధిహీనల వంశాల వారికి, ఆ శాసనోక్త ఆగ్రహారాలకు నూటికి తొమ్మిదై యెనుపాళ్లు ఏమీ సంబంధంలేదు.

క్రీస్తుశకం నాలుగవ శతాబ్దమిచ్చి క్రీస్తుశకం పదకొండో శతాబ్దవరకు గల కాలం ప్రధానంగా తామ్రశాసనయుగం అనవచ్చు; అటుతరువాతిది శిలా శాసనయుగం. తామ్రశాసనయుగం అనగానే ఆ కాలంలో బొతుగా శిలాశాసనములే చేపనికొని, శిలాశాసనయుగం అంటే ఆయుగంలో తామ్రశాసనాలే లేవని కాని యెంచునవచ్చు. తామ్రశాసనయుగంలో నూటికి తొమ్మిదై వంశాలు తామ్రశాసనాలే; మిగిలినవి శిలా-శాసనాలు. ఈవిధంగానే శిలాశాసన యుగం లోనూను. ఈ కాలంలో శిలాశాసనాలే ఎక్కువ; తామ్రశాసనాలు తక్కువ. తామ్రశాసనం మహాగాజులైన క్షత్రియులూ, బ్రాహ్మణులూ ఆధిపత్యానికి నూచన; శిలా శాసనం ప్రజలలో కలిగిన ప్రవేదానికి, వారి స్వావ్యతి ఆధికారప్రాబల్యానికి నిదర్శనం. శిలాశాసనయుగం అంటే మన దేశంలో మన జాతీయజీవనంలో వివిధ విధాలైన పరివర్తన కలిగిన కాలం. ఈయుగంలో దేశం ఒక శతాబ్దాలకంటే ఒక శతాబ్దాలు తెలుగు మిరింగి; ప్రజాభివృద్ధికి బలం చేకూరింది. జన సామూహ్యంలో ఒక కొత్త వైభవం కలిగింది. ప్రజా పాటలు కలిగిన సామూహ్యసంసారీల్లా పారుపట్టిం లభించింది. వర్తకవ్యాపారం విస్తరించింది. శిలా శాసనయుగం అదృశ్యమైన మార్పుకాలం.

క్రీస్తుశకం పదకొండో శతాబ్దంనుంచే మనకు శిలాశాసనాలు అధికంగా కనిపిస్తాయి. యజ్ఞగుగా యుగం వెంకటదేవ నేనాలకునికి ప్రాముఖ్యం రావడం నోనే, సమాహా మిది జనసామ్యం కేవలం అప్పించే పద్ధతికి (Congregational Worship) ప్రాముఖ్యం కలిగడంతోనే శిలాశాసనం వచ్చింది. శిలాశాసన యుగం ప్రారంభకాలంలో కచ్చిన శిలాశాసనాన్నీ దేవునికి సంవాదిపానికి చేసిన కేలివానాన్ని తెలికేవే. భీష్మచార్యులనాగు సంకల్పించిన పరుండి ఉత్తర యుగపురాకాలంలోని నిరీక్షిస్తూవున్న చివరిలోను లలో భగ్నంగాను వివిధరూపాలు వచ్చే చారట. ఆ ప్రవేశించినవాటిని దీపనానాహత్య్యం ఒకటి. అనేకతోకాని, వేకనేతితోకాని, ఒకనేతితోకాని, కొంతనేతితోకాని సవ్యసమయాలలో ఎవరైనా చేతుని సంవాదిపం పెట్టే వారు మృతిపొందిన తరువాత చిగకాలం జ్యోతిర్మండలం నుంటారనీ, ఈ దీపనాన చేసినవారి కిబందమైన పుణ్యం కలుగు తుందనీ భీష్మలవారు భర్తగాను మవదేశించారట. ఈ దీపనానాహత్య్య ముఖభారతం శాంతిపర్యంతం వుంది. జనసామ్యంలో సంచలనం కలిగి కాలం అది. ఏనాకైనా శక్తివున్న దీపనాన చేశారన్న మాటే ఆశంకలో. యజ్ఞగుగానులకు ప్రాధాన్యత గి దానధర్మానూ, ప్రతాలకు ప్రయంగా ప్రస్తావన, ప్రాబల్యంగా వచ్చింది.

శిలాశాసన యుగంలో కలిగిన గెంపవ ముఖ్యమైన మార్పు ఇది: భూపతి పున్నవారు రాజు అను మతి తీసుకొంటానే తన యిచ్చినవచ్చినవారికి తన భూమి దానంచేసే హక్కు సంక్రమించింది. అది ముఖ్యంగా దానధర్మాల కాలం అవడంల చాలా మంది భూమిపున్నవారు గొప్పగొప్ప క్షేత్రాలలో పున్న దేవాలయాలలో వృక్షలు ఏర్పాటుచేసే వృత్తి మంశులకు ఆ వృత్తిచేసినంతకాలం నడి టెట్టు భూము లిచ్చేవారు. నట్టనకాడికి, మార్గంగికుడికి, గాయకుడికి, స్వామికి గొడగుపట్టేవాడికి ఈవిధంగా దేవాలయపు నాకీచేసేవాడికి ఈ నాము భూములు పట్టించి. ఈ భూములలో చాగా భాగం సామూహ్యంగానూ, వైశ్యులూ, దొరలూ ఇచ్చినవే. దొక గొప్ప మార్పు.

అయితే ఒక్కొక్కడు జ్ఞాపకం వుంచుకో వాలి. ఈ శిలాశాసనయుగం గెంపవ; మొదటిది క్రీస్తుపురార్యసంవి క్రీస్తుశకం నాలుగవ శతాబ్దంవరకు గల కాలం. అంటే, తామ్రశాసనయుగానికి పూర్వపు

కాలం మొదటి శిలాశాసనముగలది. ఈ యుగంలో మన దేశంలో బౌద్ధమతం బాగా ప్రబలింది. మన చరిత్ర ఈ మొదటి శిలాశాసనయుగంలోనే ప్రారంభమవుతుంది. అప్పటి దానశాసనాలన్నీ శిలలమీద చెక్కినవే. బౌద్ధభిక్షువులు (పన్యాసులు) కొండలచుట్టలలో నిర్మాకాలం నాలుగునెలలూ ఓడిపి మిగతా ఎనిమిది నెలల కాలమూ ఉదూరా దేశం అంతటా తిరిగి ప్రజలకు బౌద్ధమతబోధ చేసి బౌద్ధులను వ్యాపింపజేసేవారు. గృహస్థాశ్రమం, అవలంబించివుండే బౌద్ధసన్యాసులవారంగా జీవించి గడపడానికి ప్రయత్నించే వచ్చే గృహస్థులై ఉపాసకులు (బుద్ధభక్తులు) బౌద్ధసన్యాసులు నిర్మాకాలం నాలుగునెలలూ నివసించడానికి కొండలను గుట్టల దొరికించి యిచ్చేవారు. బౌద్ధ సన్యాసులకు సంపత్తిగానికి కావలసిన బట్టలన్నీ వారు ఈరిగిమైన దానాలు చేసి కొండలమీద మీద త మీదానాలు చేసేట్లు శాసనాలు వ్రాయుచేవారు. ఇటువంటి దానశాసనాలు రాజులపేరి ఉన్నవి; రాజులు కానివారిపేరి ఉన్నవి. ఇవికాక మహావిభమైన దానశాసనాలు ఉండేవి. బౌద్ధమతానికి బౌద్ధ గాథలు పాలరాతి మీద చెక్కించినవంటివి దానంచేయడమూ, బౌద్ధసన్యాసులకు సంతకాలు ఎత్తివేయడమూ, బౌద్ధభిక్షువుల విహారాలు కట్టించడమూ, బ్రాహ్మణులను కట్టించడమూ—ఈమొదలైనవి బౌద్ధుల వ్యాపించిన కాలంలో పుణ్యకార్యాలగా పరిగణింపబడుతున్నవి. ఈరిగిమైన గృహకార్యాల చేసి ధర్మశ్శ్రుతి దానశాసనం వ్రాయుచేవారు. ఈరిగిమైన దానశాసనాలు బౌద్ధమతపు రక్షణమీదా, బౌద్ధులకు మండపపు రక్షణమీదా చెక్కిఉంటాయి. మన దేశంలో బౌద్ధ ప్రబలినవాడు కృష్ణ, గోదావరీతీరాన స్థూపములా చలసినది; బౌద్ధులకు సుమాలా నిర్మితమైనది. మన తెలుగుదేశంలోని గుంటూరు (పశ్చిమగోదావరీలో), ఉండవల్లి (గుంటూరులో), ఎర్రపాలెం (తూర్పుగోదావరీలో) గుమాల బౌద్ధులవే; బౌద్ధయుగంనాటివే. అమరావతి (గుంటూరు), నాగార్జునకొండ (గుంటూరు), బెల్లకొండ (కృష్ణాలోని బౌద్ధమతాన్ని తెలుగుదేశంలోని స్థూపాన్ని బోధించే ప్రధానమూ. భట్టిప్రోలు, అమరావతి, నాగార్జునకొండపర్వతాలలోని రాళ్లమీద చెక్కిన దానశాసనాలు అనేకమున్నవి. ఇవన్నీ మొదటి శిలాశాసనయుగంనాటివి. ఇలాంటి, క్రీస్తుకం నాలుగు శతాబ్దికి పూర్వపువి. భట్టిప్రోలు దానశాసనాలు క్రీస్తుకు రెండువందల సంవత్సరాల

కిందా పూర్వపువనీ, కొంచెం మించుమించుగా మూర్త్యవంశముడైన అశోకచక్రవర్తి నాటివనీ ప్రాచీనవిశిష్టాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయం. మన తెలుగుదేశంలో కనబడే మొదటి శిలాశాసనాలు ఇవే. ఇటీవల కర్నూలులోని ఎగ్గనుడిలో అశోకచక్రవర్తి అచ్చటి కొండరాళ్లమీద వ్రాయించిన ధర్మశాసనాలు కనబడ్డాయి. అంగవల అశోకచక్రవర్తి ధర్మశాసనాలూ, భట్టిప్రోలు, అమరావతి, నాగార్జున కొండపర్వతపురాసనాలూ—ఇవే మన దేశంలో ఇంతవరకు కానవచ్చిన మొదటి శిలాశాసనాలు—మొదటి శిలాశాసనయుగంనాటివి. మొదటి శిలాశాసనయుగంలో చూతామంటే ఇంతవరకు ఒక్క తామ్రశాసనమేనా కానరావడం. అచ్చం శిలాశాసనయుగమిది. బౌద్ధమతం ప్రభుత్వం, జనులందరి బౌద్ధమీద ఆదరం తగ్గినప్పటినుంచి మళ్ళీ దేశంలో యజ్ఞయగాదులతో కూడిన వేదమతం—పారాజీవమతం—విజృంభించింది. ఈ మతాన్ని ఆనుకొని పోషించినవారు తుత్తరియుం. ఈ పారాజీవమతం విజృంభించిన కాలమే తామ్రశాసనయుగం. కావనాల నమసరించి మానే అత్యంత ప్రాచీనకాలం మొదటి శిలాశాసనయుగం; క్రీస్తుకం నాలుగు శతాబ్దిలనుంచి పదకొండవ శతాబ్దిలకు తామ్రశాసనయుగం. పదికొండవ శతాబ్దిలనుంచి ద్వితీయశిలాశాసనయుగం.

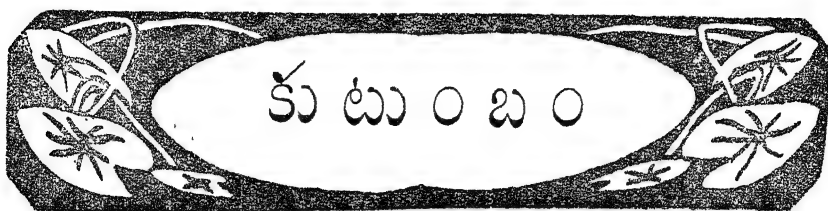
ఇక కాంతుకుక్కల చెత్తతాప లిపినిగురించి, భాషనుగురించి. మన హిందూదేశం అంతటిలోను కనబడే—చారిత్రకంగా ముఖ్యమైన అత్యంత ప్రాచీనశాసనాలు మూగ్యంశముడైన అశోకచక్రవర్తి ధర్మశాసనాలు. ఇవి పవనము చెమరుర్రులాంటి మొదలుకొని తూర్పున లకతాప్రాంతంవరకూ, ఉత్తరాన సేభాళం మొదలుకొని దక్షిణాన మైసూరువరకూ గల హిందూదేశం అంతటిలోనూ వేరువేరు ప్రాంతాల కనిపించినవి. ఈ శాసనాలు రెండువిధాలగా వ్రాసినవి. అవి ఏవంటే, (౧) ఖరొష్ఠీలిపి, (౨) బ్రాహ్మీలిపి. ఖరొష్ఠీలిపిలో వ్రాసిన శాసనాలు హిందూదేశం పశ్చిమాత్రం దేశంలోనే కనిపిస్తాయి. ఈ లిపి తురకంలాగా కుడివైపునుంచి ఎడమవైపును వ్రాస్తారు; ఇక విగతాశ్రయంగా కనబడే అశోకని శాసనాలన్నీ బ్రాహ్మీలిపిలో వున్నవి. క్రైస్తూర్యం రెండు, మూడు శతాబ్దులలో మన హిందూదేశం అంతటిలోనూ వాడుకలో వున్నవి. ఇవి ఈ రెండే—ఖరొష్ఠీ, బ్రాహ్మీలిపిలు. బ్రాహ్మీలిపి ఇప్పుడు మనం తెలుసుకోవలసినది ఎడమవైపునుంచి కుడివైపుకు వ్రాస్తారు. క్రీస్తుకం మూడవ

శతాబ్ది నాటికి ఈ బ్రాహ్మీలిపి రెండు పాయలుగా వీరింది—ఒకటి ఉత్తరాదిపాయ, మరొకటి దక్షిణాది పాయ. ఉత్తరాదిపాయ నాగరిసిగా మారితే దక్షిణాదిపాయ దక్షిణదేశపులకు నూలు ప్రకృతి అయింది. నాగరిసిగానుంచి నేటి ఉత్తర-హిందూస్తాన్ లు లిపులన్నీ వుండినవి. దక్షిణాదిగానుంచి నేటి దక్షిణ హిందూ దేశపులన్నీ పట్టివి. అంటే నేడు హిందూ దేశంగా వాడుకలో వున్న లిపుల కన్నీటికి ఒక విధంగా మాతృక బ్రాహ్మీలిపి. ఈ లిపిలోనుంచే నేటి మన లిపులన్నీ వుండినవి.

ఇక భాషను గురించి కూడా రెండు మాటలు. ఆశోక చక్రవర్తి కాలంలోనే జాదం ప్రపంచమతం అయింది. ఆ చక్రవర్తి కాలం నకు జాదం మగధదేశం లోనూ, తత్పరిష్కారాంతంగా నూనాత్రిమే వ్యాప్తిలో ఉండేది. ఆశోక చక్రవర్తి తన సామ్రాజ్యస్థానాలకు వెలపల దూరాన వుండే దేశాలకు మతభేదాలకు పంపి జాదాన్ని దూరప్రదేశాలలో కూడా వ్యాపింపజేశాడు. నాటినుంచీ జాదానికి ప్రపంచమతగౌరవపదం లభించింది; జాదం మన హిందూదేశంలో ముఖ్యంగా వ్యాపించిన కాలమది. ఈ కాలం నాటి (ప్రథమశతాబ్దం) శాసనాలన్నీ ప్రాకృత భాషలో వున్నవి. జాదల మతగ్రంథాలన్నీ గ్రాంథిక ప్రాకృతమైన పాలీ భాషలో ఉన్నవి. హిందువులకు వెదభాష సంస్కృతం ఎట్టిదో జాదాలకు తమ వేదభాష పాలీ-ప్రాకృతం అటువంటిది. అంగుళు జాదమతం వ్యాపించిన కాలంలో ప్రాకృతమే రాజులూ, మతాచార్యులూ ఆదరించినా, అభియోగించినా భాష. ఈ కాలంలో వచ్చిన గ్రంథాలు కూడా ప్రాకృతంలోనే ఉన్నవి. ఈ ప్రాకృతంలో కవిత్వం చెప్పేవారు. అందుల్లో హిందూదేశం అంతటి లోనూ కూడా కానవచ్చే మొదటి శిలాశాసనాన్ని ప్రాకృత భాషలోనే ఉన్నది. ఆశోక చక్రవర్తి గృహ శాసనాల భాష ప్రాకృతం. మన తెలుగుదేశంలో కనబడే ఆశోకుని శాసనాల భాష ప్రాకృతం; ఆమరావతి, నాగార్జున కొండ, భట్టిగూడ, ఘంటశాల, రామిగెడ్డి పల్లి, గర్ల గుట్ట మొదలైన ప్రాచీన జాద ప్రాంతాలలోని

స్తూపముల రాళ్ల మీది శాసనాలన్నీ ప్రాకృత భాషలో ఉన్నవి. జాదమతానికి అదగం తగ్గి వేదమతానికి—పాగాణీమతానికి—క్రీస్తుశకం నాలుగో శతాబ్దం నుంచి ప్రజాదరణూ, రాజాదరణూ పెచ్చిన నాటినుంచీ, అంటే దేశంలో మతవిషయకమైన పరివర్తన కలిగిన నాటినుంచీ శిలాశాసనాలు బోయి తామ్రశాసనాలూ వచ్చినవి; ప్రాకృతం బోయి సంస్కృతమూ వచ్చింది. ద్వితీయ శతాబ్దం నాటినుంచీ ఆరభమైన నాటినుంచీ జన సామాన్యంగా ప్రబోధం కలిగింది; సంఘంలో, ఆచార వ్యవహారంలో మార్పు వచ్చింది; దేశభాషలకు గౌరవం పెచ్చింది; దేశభాషే శాసనభాష అయింది. ద్వితీయ శతాబ్దం నాటినుంచీ శిలాశాసనాల లోని భాష దేశభాష; తామ్రశాసనములలో భాష సంస్కృతం. శాసనం శిలాశాసనమైనా, తామ్రశాసనమైనా లిపిగూత్రం దేశీయలిపి—తెలుగునకన్న దేశాలలో వాడుకలో ఉండే సామాన్యలిపి. విజయనగర సామ్రాజ్యం స్థాపితమైన నాటినుంచీ లిపిలోనూ, కొంతవరకు భాష లోనూ కూడా మార్పు వచ్చింది. ఇస్లాము మతవిప్లవాన్ని ఎదుర్కొని వేదమతాన్నీ, వేదసంస్కృతిని వాస్తవీకరించేయడానికి విజయనగర సామ్రాజ్యం నిర్మాణమైంది. విజయ నగర రాజ్యసంస్థాపకులు ఇస్లాము మత విప్లవ భాష అరికట్టి హిందూస్థానం త్రావన్నీ సుస్థిరంగా ప్రతిష్ఠించి వేద-పారాణీ సంస్కృతికి ఆశ్రయమిచ్చి వాషించారు. అప్పటినుంచి శాసనాలలో దేశలిపి అంత రిందింది; నాగరిలిపి దాని స్థానం ఏక్రమించింది; శాసన భాష సంస్కృతం. ఈ విధంగా దేశంలో కలుగుతూ వచ్చిన నాగులకు అనుగుణంగానే, ఉద్యమాల ఫలితంగానే శాసన వ్యభావంలోనూ, శాసనలిపిలోనూ, శాసన భాషలోనూ కూడా మార్పు కలుగుతూవచ్చింది. శాసనాలు ప్రజలు పొందుతూవచ్చిన మత, సాంఘిక, రాజకీయాది విషయాలకు మాచకములు. మన దేశచరిత్ర నిర్మాణానికి ఈ శాసనములే ప్రధాన సాధనములుగి. ఇవి చరిత్రకాండ పుట్టినవి కాబోయినా నీటిని ఉపాసించి చిగిత్రపరిశోధకులు మన దేశపు ప్రాచీనచరిత్ర నామన్నారు.

[కథానిక]

శ్రీ పంతుల గ్రామశాస్త్రీ

రాత్రి సుమారు తొమ్మిదిగంటల వేళ...చేతితో తలుపు నెట్టేందుకు కూడా ఓసికలేక, ఎల్లగోబుజంతో తొలిగించి, పాతబొంతల చూటలు చిందరవందరగా ఉన్న కుక్కిమంచంమీద కూలబడ్డది వసుంధర.

ఆమెరాకొసం గడియ యుగంగా ఎదురు చూసిన తల్లి సీతమ్మ ఆమె ఇంత నీరసంగా, దిగులుగా రావడంతో హతాశురాలయింది. ఆటణంలో ఆవిడలో రేగిన ఆగ్రహము ఇతరుల నెవ్వరినీ ఉద్దేశించి కాదు; ఈతకపు దైనందిన, ఆకానిరాళ్లకు అతీతమయిన ప్రకాంతసిద్ధిని ఇంకా తాను పొందలేదేమో అని ఆశ్రోధం.

“వసు రాలేదే? తలుపు చప్పడయినట్టుంది!” అని పెరటిచీడిలోనుండి ప్రశ్న. అంతలోనే సీతమ్మ గారు తనను తాను ధర్మశాని “బాగుందండీ, ఇంత వేగిం ఎలా వస్తుంది? ఇవాళ వాళ్ల స్కూల్లో ఏదో పెద్ద మీటింగుట-అందులో నవ్వు మాట్లాడితేనే కాని వల్ల కాదన్నారట వాళ్ళ ఇనస్సెక్టరుగారు” అంది.

“అవునవును, మరిచిపోయేను, అదే అన్యాయ పాద్యను చెప్పింది”

“మీ కన్నీ మరుకే! అది వచ్చేసరికి పది గంటలు చాటుకుంది. మీరు రొట్టెలుతిన పడుకోండి”

“ఎలాగ తినడం, అది వస్తే మందు తెస్తుందేమో నని చూస్తున్నాను.”

“అవతల మీటింగాయను; పెద్ద పెద్ద వాళ్లతో మాట్లాడాలాయను : అటువంటప్పుడు ఎంత భక్తిశ్రద్ధలుంటేమాత్రం, జ్ఞాపకం ఉండొద్దా? ఇంతకీ, అది తిరిగివచ్చే వేళకి ఏ దుకాణాలూ ఉండవు.”

“నిజమేస్తే, కాని, అయితే ఏమీ లేదంటావా? ఆ డెప్టీలో కొంచెం నీళ్లు వేసి కే.”

“అలా పూటపూటకీ నీళ్లు వేస్తే ఊరడానికి అదేం గనా, సముద్రమా? ఇంకాకా పాలనారాయణ మొగుల్లాడిగేను; ననీగననీగి ఇచ్చేడు ఈ పీసరు.”

“అయితే ఇంతసేపూ ఇచ్చేవు కావేం?”

“అప్పుడే ఇచ్చేస్తే ఈపాటికి మర్నీ కావాలవరూ?”

“ఏదో, ఈపూటకీ ప్రాణం నిలబెట్టేవు!”

నల్లమందు దొరికిందన్న ఉత్సాహంతో, అప్పారావు పంతులు మంచంమీద లేచి కూర్చున్నాడు. సీతమ్మగారు, చాలావోట్ల పింగాణి ఊడి పోయిన పల్లెలో, పొట్టు బాగాతీయని గోధుమ పిండితో చేసిన రెండు రొట్టెలూ, ఒక పాతనిమ్మ కాయ ముక్కా వేసి పట్టుకొనివచ్చింది.

రెండవరొట్టె చివరిముక్క తింటూ, ఆయన, సారకంగా “ఎందు కిన్నికొంచెం చేసేవు రొట్టెలు?” అన్నాడు. ఆవిడ “కొంచెంలేదు, లావుగానే చేసేను. అయితే, ఇంకాకా, పాపం, అప్పలమ్మకూతురు పాద్యననిచీ ఏమీలేదని ఏడిస్తే రెండవరొట్టె లిచ్చేసేను.”

అయినా ఇంకా ఉన్నాయి. నా కాదివారం; వసు
'అక్కడ మీటింగులో టిప్పర్స్ లో తినివస్తాను, నా
కేమీ అక్కరలేదండి; మీక్కారతీస్తే మరిరెండు
రొట్టెలు తీసుకొనివస్తా"నంది.

అప్పురావుపంతులులో నిగ్రహమనేది చాలా
తక్కువ. కాని, పాపం ఎల్లాగో అన్నాడు: "వద్దు,
నాకు కడుపు నిండిపోయింది; అయినా టిప్పర్స్ లలో
వాట్లో ఏమిటి తింటుంది! అమ్మాయి! ఎంతో మొగ
మాటం. అవి రెండూ దానికి ఉండనీ"అంటూ నడుము
నాల్చేడు.

ఆవిడ 'ఇండరీ' అంది ఆయనచేతికి చుట్ట
నందిస్తూ. ఆయన లేచి, అతి ఉత్సాహంగా చివర
కొరికి, బల్లమీది బుడ్డిదీపానికి మట్టించి పొగలో
తన్మయపడేడు.

తల్లిదండ్రులమధ్య జరుగుతున్న సంభాషణ
వసుంధరచెవులలో పడుతున్నదిగాని, ఆమెమనస్సుకి
మార్గం అందడం లేదు.

ఆ రోజు ఉదయం ఎనిమిదిగంటలకు తాగిన
కాఫీనీళ్లువిని ఆమె పచ్చిమంచినీళ్లుకూడా పుచ్చుకోక
పోయినా ఆమె కేమీ అక్కరయినట్లు లేదు. అలా ఆ
జొంతులమాటలమీద బెరిగిఉండగానే ఆమెకు చిన్న
కుసకు పట్టింది.....

"అమ్మా, వనూ! లే అమ్మా, పొద్దుటా ఏమీ
తినలేదు. ఈ రెండురొట్టెలు తిని, ఇన్ని నీళ్లు తాగ
మ్యా"అని సీతమ్మగారు లేపింది వసుంధరని.

ఆ కొద్దినిమిషాల నిద్రతో ఆమె తన మనో
వ్యభలను చాలావరకు మరిచిపోగలిగింది. అదివరకల్లా
స్వల్పంగా తెలియని ఆకలి అప్పుడు తెలిసింది. ఒక
రొట్టె తినేవాకా తా నేమిటి తింటున్నదో కూడా
తెలియనేలేదు. రెండవరొట్టె తినేవేళకు ఆమెకు స్ఫుర
ణకొచ్చింది.

"అమ్మా, నువ్వేమేనా తిన్నావా, లేదా" అని
అతి ఆత్మతగా అడిగింది వసుంధర.

"ఇవాళ నాకు ఆదివారంకదమ్మా" అంది రాని
నవ్వును బలవంతంగా తెచ్చుకుంటూ సీతమ్మగారు.

"బాగుండమ్మా, ఇవాళ ఆదివారం, నిన్ను శని
వారం, కేపు సోమవారం!—నీకు ప్రతిరోజూ ఏదో
ఒక వారమే; నవ్వు తినకపోతే నేనూ తినను" అంది
నిమ్మర్లుగా వసుంధర.

"లేదమ్మా, నాక్కావాలంటే తిననా? ఇంతకీ
మునపటిలాగ ఆరగటం లేదు; ఏది తిన్నా, ఎంత
కొంచెం తిన్నా కడుపులో భారంగానే ఉంటు
న్నది—"

ఈ మాటలను వసుంధర ఎక్కువగా నమ్మలేదు;
కాని అప్పుట్లో ఆమెలో వాదించే శక్తి ఏమీ లేక
పోయింది. ఆమె మళ్ళీ రొట్టె కొరకుతూఉండగా
తమ్ముడు రామం పలవరించేడు—కలతనీద్రలో: "అమ్మా,
అక్కయ్య తెచ్చే మిఠాయింతా నాదేనుకుమా" అని.

తల్లికూతుల్లిద్దరి కళ్లలోనూ ఆపుకోబడకుండా
నీళ్లు గిగ్గిన తిరిగేయి. "అమ్మా, నేను మరి తినలే
నమ్మా" అంది వసుంధర డగ్గుతికపడిన గొంతుతో.
ఆమెపక్కలో కూర్చొని, "నా తల్లిది కాదమ్మా,
ఉదయంనుంచీ ఏమీ తినలేదు. అలా మారాంచేస్తే
ఎలాగమ్మా" అంటూ ఆమెనోటికి రొట్టెముక్కును
అందించింది సీతమ్మగారు. ఆక్షణంలో సర్వమూ
సమృద్ధిగా ఉండికూడా ఎందుకో తనకే తెలియ
కుండా మారాంచేసే చంటిపిల్లవలె తనను తాను
భ్రామించుకోగలిగింది వసుంధర, తనను నిత్యమూ కలవర
పరిచే అంతులేని వ్యభలనన్నిటిని మరిచిపోయి.

* * * *

గుమారు రాత్రి ఒంటిగంటప్పుడు తమ్ముడు
రామంఏడుపుతో వసుంధరకి తెలివవచ్చింది. సీతమ్మ
గారు తన జీవితంలోని ప్రముఖభాగమయిన అబద్ధా
లతో మరిపించి ఊరుకోబెట్టాలని చూస్తున్నది. కాని,
వాడు ఊరుకోవడం లేదు. పాపం, వచ్చీరాని జ్ఞానం!

"అయ్యో! అక్కయ్య తెచ్చిన మిఠాయి మీ
రంతా తినేసిఉంటారు"—ఇదీ వాడి ఏడుపు.

“లేదమ్మా, అది నూనెమిఠాయిలు; తింటే జబ్బు చేస్తుందని అక్కయ్య లేలేదు.”

“అయితేమరి, నవ్వు రొట్టెలూ అవీ నూనెతో చేస్తే అవిస్తూత్రం జబ్బుచెయ్యవేమిటి? నీవన్నీ అబద్ధాలే.”

“లేదమ్మా, అక్కయ్యగారి తేస్తే, నిన్ను లేపకుండా, నీకివ్వకుండా ఉంటుందా? అసలు, శేపు వాళ్ళున్నాల్లో పెద్ద నాటకం వేస్తారట. అందులో నవ్వు కృష్ణుడి వేషం వేస్తానా, రామం!”

“వేస్తానుగాని, ఉత్తినాటకమేనా?”

“బాగుంది, ఉత్తినాటకమేనా, మధ్యాహ్నం పెద్ద విందు చేస్తారు. అందులో నీడే రాజ్యం; కావలసి నన్ను జలేలీలు, లడ్డూలు, బరీసీలు, కోవాబిళ్ళీలును.”

“నిజమేనా అమ్మా.”

“నిజమేనమ్మా, మరి నిద్రపో, ఉదయమే లేద్దువు గాని: అక్కయ్య లేచేవేళి.”

“అలాగేకాని, నిద్ర రావడం లేదమ్మా. మరొక్క రొట్టె లేయా?”

అంతవరకు ఎల్లానో అణచుకోబడిన దుఃఖం మరి ఆగింది కాదు వసుంధరికి. మెల్లిగా లేచి వీధి గుమ్మంలోకి వెళ్లిపోయింది తన ఏడుపు వినబడకుండా ఉండేందుకు.

కాని సీతమ్మగారి కిడీమీ కొత్తకాదు. అనుక్షణమూ ఎన్నెన్నో అబద్ధాలాడి మరిపించడంలోనూ, సద్దుబాటుచెయ్యడంలోనూ ఆవిడ ఆసక్తిలేపోయింది.

“అబ్బే, ఇంతకాత్రప్పడు ఎవళ్ళయినా రొట్టెలు తింటారా? తెల్లవారి లేచేక నీకు కావలసినన్ని” — ఎప్పుడూ తనకు కావలసినన్ని రొట్టెలు అమ్మ ఇయ్యకపోయినా, ఆమెనాటలను నమ్మకుండా ఉండలేక పోయేడు రామం.

“మరి నిద్రరావడం లేదమ్మా” అన్నాడు రామం.

“అయితే, కథ చెప్పదూనా? ఏకథ చెప్పేది, క్రీరాములవారి కథా? పాండవుల కథా? ప్రహ్లాదుడి కథా? ద్రువుడి కథా? ఏకథ చెప్పేది?”

“ఏకథా, చిన్నికృష్ణమ్మకథ చెప్పమ్మా.”

“అలాగే. అయితే మరి కళ్ళు మూసుకో.”

చిన్నికృష్ణమ్మ ఎన్ని పెంకితనాలు చేసినా మంచివాడుగానే పరిగణించబడడమూ, చిన్నికృష్ణమ్మ చిన్నవాడైనా ఎన్నెన్నో అద్భుతకృతులను కలిగిఉండడమూ, అన్నిటికంటే ముఖ్యంగా చిన్నికృష్ణమ్మ తన కడుపుపై దానేకాకుండా, నేస్తులందరి కడుపులూ నిండేటట్లుగా పాలూ వెన్నా మిగడా దొంగిలించి పంచిపెట్టి ఆనందించి ఆనందింపజేయడమూ మొదలయిన వన్నీ వినటంలోని తన్మయనందము ఆపిల్లవాడి ఆకలిని కొంతసేపు మరిపించగలిగింది. తనకు వాస్తవికజగత్తులో ఎన్నడూ లభ్యంకాని పదార్థాలనుగూర్చిన భావన కోసే ఆ పసిమనస్సు తృప్తిపడగలిగింది. కథ వింటూ వింటూ తానే చిన్నికృష్ణమ్మయ్యేమో అనికూడా అనుకోగలిగింది ఆ లేతమనసు.

రామం నిద్రపోయేవేళకి సీతమ్మగారి కళ్ళు కూడా బరువెక్కియి. ఆ నిద్రమత్తులో రామనికి నిద్ర పట్టిందని తెలియకుండానే, మరికొంతసేపు ఆమె ఏమేమిటో అస్పష్టంగా అసంబద్ధంగా చెప్పుకు పోసాగింది.

“.....అప్పుడుట, ఆ గోపికలుట,..... చిన్నికృష్ణమ్మా, నీకు కావలసినన్ని రొట్టెలూ అవీ ఇస్తాను.....నిన్ను మీ అమ్మ రోలుకి కట్టేస్తే...” అంటూ ఆమె నిద్రలో మరిగిపోయింది.

అప్పటికి వసుంధర మళ్ళీ లేరుకుంది. ఇంట్లోకి వచ్చి ఆ చొరగి జీర్ణమయిన బొంతమీద, మూడువంతులు శిథిలమయిన బట్టతో పడుకొనిఉన్న తల్లిని, సగంసగం మండే ఆకలిమంటను కళ్ళతో, లేపటికలు ద్రతో, ఆధారంలేని ఆశలతో తీర్చుకునే చిట్టితమ్మల్లాడే చూడలేక, బుడ్డిదీపాన్ని మరిచివది చేసి పక్కమీద నడుమువార్చి గట్టిగా కళ్ళుమూసుకొంది నిద్రవస్తుండే మోసన్న ఆశతో. కాని, అంత సులభమయినదా నిద్ర? అందులోనూ మనఃప్రభవానలం నాలుగువంకలా దహిస్తూఉండగా నిద్రాఛాయలనేవి తాటాకులకంటే కూడా తేలికగా దహ్యమనను లభ్యతాయి.

* * * * *

అప్పురావుపంతులు తన చిన్నతనంలో ఎన్నడూ ఉద్యోగం చెయ్యవలసినదను దనుకోలేదు. కాని, తండ్రి పోయిన రెండేళ్లలో ఆస్తి యావత్తూ హారతికర్పారంకంటే విచిత్రంగా హరించిపోయింది. నాఖరీ చెయ్యడం తప్పనిసరి అయింది.

అంతటి అమాయకుడు తాలూకాబోర్డుమెంట్ల క్లార్కుగా పనిపానేళ్లు పనిచేసేడంటే ఎవ్వరికైనా ఆశ్చర్యం కలగకపోదు.

అట్టిసుబబ్బోతులు మొదలు పెద్ద కలెక్టరుగారి వరకూ అందరికీ తెలుసు అప్పురావు పంతులుకు అగ్రమం లంచాలువుచ్చుకోవడమయినా చేతకాదని. అయితే ఏమిటిలాభం? కేసంతా అతనికి విధిగానే నడిచింది. అలవాటువూపున అలా పనిచేసుకుపోవడాన్నే అతడి మనస్సు సేర్పరుచుకుందిగాని ఇటువంటి విపరీతసంఘటనను ఎదుర్కొనే కత్తి దానికి లేక పోయింది. విచారణలో ఒక్కవిషయంకూడ ససందర్భంగా చెప్పలేకపోయాడు. అయితే అధికారుల అనుగ్రహంవల్ల శిక్ష (జైలులు) పడకుండా ఉద్యోగం పోవడంతో ఒడ్డెక్కగలిగేడు.

ఆ ఊళ్లో మరి ఉండలేకపోయాడు. ఎక్కడికయినాసరే, ఈఊరు తప్పిపోతే చాలుననుకున్నాడు. అప్పటికి వసుంధర చదువువూని రెండేళ్లయింది; రామం నాలుగేళ్లవాడు. ఒకనాటి రాత్రి చీకటిలో, సుమారు రెండుగంటలవేళేప్పుడు భార్యాభర్తలూ, ఇద్దరు పిల్లలూ ఎవ్వరూ గుర్తించలేని కొత్తపట్టణంలో చైలు దిగేరు.

ఆతరువాత కొన్నాళ్లు అప్పురావుపంతులు మళ్లీ పదైనా నాఖరీకోసం నిమగ్నమౌతానంటూ యత్నించేడు. చిట్ట చివరకు, ఒక వర్తకుడు, మూడు నెలలు పడ్లులు రాయించుకొని, “అన్నీ తప్పలే, ఇలాగయితే మేము మాడురోజులలో దివాలాపెట్టిపోమా?” అని పాతికరూపాయలు చేతిలో పెట్టేడు. ఏమేమో ఇవ్వనంతకాలం ఎంతెంతో ఇస్తాడన్న ఆశయినా ఉండేది. ఈ పాతికరూపాయలనూ చించి, అతడిమొగం దిబా చల్లి వేయాలనిపించింది. కాని, కోపం తెచ్చు

కునే అధికారానికికూడా కొంత ఉండాలి కదా! పాతిక రూపాయలు తీర్చగల అవసరాలుకూడా ఎన్నెన్నో ఉండగా ఎంతకోపం వస్తేనేమి, లోలోపల అణిగిపోవసినదే.

క్రమక్రమంగా ఆయనకు దగ్గర అవయింది. అందులోనూ చిరకాలంగా అభ్యాసమయిన నల్లమండు లేకపోయేసరికల్లా మరి ఎక్కువయేది. ఏమయినా, ఎంతభాధయినా పడడానికి ఆయన అలవాటు పడి పోయాడుగాని, వీధిలోకి వెళ్లడమంటేమాత్రం ఆయనకు ప్రాణాగ్రాహకంకూడేది.

ఇ.టిలో మిగిలిఉన్న కర్రసామానూ, ఇతడి వస్తువులూ మొట్టమొదట తాకట్టుపెట్టవస్తూ, తరవాత అమ్మివేయడమూతో కొంతకాలం గడిచింది. ఈ లోపున తక్కిన కుటుంబంకూడా కొంతవరకు కొత్త పరిస్థితులకు అనుగుణంగా జీవించటానికి అలవాటుపడి పోయింది.

* * * * *

ఏనో ఒక నిశ్చయం చేసుకున్నట్టుగా ఆమె ఒకనాడంది తల్లి సీతమ్మతో. “అమ్మా, నేనే కొడుకు నయిఉంటే మిమ్మల్ని పోషించవలసిమా? ఇవాళ దగ్గరనుండీ నువ్వో ఎవళ్ల ఇంటికి వెళ్లిండు, ఎవళ్లూ మనకు ఇచ్చేదీ లేదు, చచ్చేదీ లేదు; కాని, నానా ఇదీని.”

“వార్లినారా, ఏనో అలా ఊసుపోక...”

ఈ ఊసుపోకపోవడానికి అరం ‘ఇల్లుగడవక’ అని.

“లేదమ్మా, ఈ సమస్యనుండీ ఇక్కడి గర్లమ్మల్లో సంగీతంమేపురుగా పని దొరికింది. నెలకి పాతికరూపాయల జీతం ఇస్తారు.”

కూతురు అంత సంతోషంగా చెప్పిన వార్తతో తల్లిమనస్సు చివుక్కుమంది. పద్దెనిమిదేళ్ల నిండువయస్సులో, పెల్లి-చీరలు-నగలు-సంసారం, ఏముచ్చటలూ లేకుండా తన అల్లురూపు కుమారు పాతిక రూపాయలకు నాఖరీచెయ్యడమా?

—అన్నాళ్లు ఆవిడమనస్సులో, పరిస్థితుల దౌర్భాగ్యాన్ని ఎదుర్కొని, ఎక్కడెక్కడో ఆశా లేకము కొనసాగేది; ఏ విధంగానో ఆమెకు అద్భుత మయిన సంబంధము వస్తుందనీ, ఇంకా తన మనస్సులో సుఖజీవనము అంటే ఉన్న భావనకు అనురూపము లయిన సౌఖ్యాన్ని లభిస్తాయనీ ఆమె భావించగలి గేది. ఈ ఉద్యోగలబ్ధితో ఆమె ఆశ నిరాశ అయింది.

* * * *

బడిలో పనిచేయుచున్నందుకు ప్రతిఫలంగా ప్రధానోపాధ్యాయురాలి కొడుకీ, మాతరుకీ రెండు స్మరగంటలు ప్రయిచేటు చెప్పాలిట. ఏమయితేనేం, అన్నిటికీ సంతోషంగానే సిద్ధపడింది వసుంధర.

మొదట్లో ఆమెతెచ్చే పాఠికరూపాయలూ సరి పడినట్టే ఉండేది కుటుంబానికి.

కాని క్రమక్రమంగా, సంగ్రామప్రభంజనోద్ధతి వల్ల ధరలు అల్లా ఉవ్వెత్తుగా పెరిగిపోవడంతో పయిగా ప్రయిచేటు చెప్పే తెచ్చే డబ్బుకూడా చాల టంలేదు.

వస్తువుల ధరలకూ, వాటిని సంపాదించుకొనే కష్టానికీ అంటే ఒక మితి లేదుగాని, మనఃస్థుల క్లి క్లి పరిమితంకాదు!

ఉదయం లేచిందిమొదలు రాత్రి పదిగంటల వర్యంతేమూ కష్టపడికూడా వసుంధర కుటుంబపోషణకు తగినపాటి సంపాదించలేకపోతున్నది. ఈ శ్రమ తో, నిత్యమూ ఉండే ఆందోళనతో, ఆమె పడనిమి దేళ్లకే పాఠికేర్లు మైబడిన మనిషిలా తయారయింది.

నీతమ్మగారు ఇంటికదైద పడే తాపత్రయము ఏమీ తక్కువకాదు—ఆమెకూడా ముప్పయిఅయిదేళ్లకే తల నెరిసిపోయి, శరీరపటవ్యం తగ్గిపోయి, యాభైఏళ్ళ మనిషిలా అయిపోయింది. పూర్వంలాగ ఎవరి ఇంటి కయినా వెళ్ళి సాయం చెయ్యలేకపోతున్నది; ఏ మాత్రం ఎక్కువగా కదలినా ఆలిక, గుండెలో భారంగా ఉండటం!

ఇక ఇంట్లో చిన్నపిల్లవాడు రామం—ఏమీ తెలియదు; అన్నిటికీ మారాము చేసేవాడు. కేవలం

అవన్నీ తనకు అందనివని చెప్పలేకపోయేది ఆ తల్లి గుండె. ఏవేనో కారణాల, సమాధానాలు కల్పించి చెప్పేది.

రామంకంటే పసిపిల్లవాడు అప్పారావుపంతులు. ఆయనకు చుట్టలూ, నల్లమందూ, కాఫీకూడా కావాలి విధిగా. అందులోనూ పనిపాటలు లేకపోవడంచేత అల వాట్లు. మరీమరీ ఎక్కువయ్యే. ఇన్నిటికీ డబ్బు ఎల్లా వస్తుంది అన్న విచక్షణజ్ఞానం మనలి అప్పారావు పంతులులో నశించిపోయింది. ఎల్లాగో అదే (భాల్స) తనకు కావలసినవన్నీ సమకూర్చుతుందనీ, అమ్మాయి ఏదో పెద్దఉద్యోగం చేసి కొల్లలుకొల్లలుగా అర్జించు తున్నదనీ ఆయనవిశ్వాసం.

వృద్ధాప్యం వచ్చేసరికి బాపిరదృష్టి ఎల్లా అప్పు టంగా అయిపోతుందో అల్లాగే ఆంతరదృష్టికూడా మండిపూతనవుతుంది కాబోలు. అప్పారావుపంతులు ఆప్పుడే కొత్తగా ప్రపంచంలోకి వచ్చిన వ్యక్తిలా ప్రశ్నించేవాడు లోకపు భగవల్తులన్నీని. వసుంధర కూడా విసుగుకొకుండా, లేని ఉత్సాహం తెచ్చుకొని సమాధానా లిచ్చేది. నీతమ్మగారే “దానికి బడికి వేళ అయిపోతున్నది. ఆలా కబుర్లు చెప్పవలసిన టూ కూర్చుంటే తండ్రీమాతల్ళకీ ప్రపంచమే తెలిదు” అని అనడమే వారి సంభాషణకు ఒక వార్డు ఏర్పరిచేది.

* * * *

ధరలు ఎక్కువకావడంవల్ల ఎంత బాధో, కంట్రోలువల్లకూడా అంత బాధగానే ఉండేది. ఎలాగో నీతమ్మగారు ఇరుగుపొరుగువాళ్ళ పిల్లలను తియ్యని మాటలతో మంచిచెసుకొని, బియ్యమూ, గోధు మలూ అట తెప్పించేది. అవిడమంచివనానీకీ, తియ్యని మాటలకీ సాయంచెయ్యాలనే ఉండేది పిల్లలకు. కాని వాళ్ళ పెద్దవాళ్ళకుమాత్రం చాలా పరువుతక్కువగా తోచి ఆగ్రహం వచ్చేది. ఒక్కొక్కనాడు అవిడే స్వయంగా వెళ్ళవలసినవచ్చేది బియ్యానికీ, పంచదారకీని.

ఉద్యోగంలో ప్రవేశించినతరువాత మరిరెండు మీరలుమాత్రమే కొనుక్కుంది వసుంధర; అంతే. ఆతరువాత రెండేళ్ళలోనూ మరి అట్టే సావకాశం లేకపోయింది.

* *

తగిలినకాలికే(దెబ్బ)తగులుతుందన్న సామెతలో ఎంతో నిజం ఉంది, అధమం, దెబ్బ తగిలినకాలికే తగిలినప్పుడే బాగా తెలిసివస్తుంది.

తన అందరిలాగే మూర్ఖులో పనిచేసి పొందే పాతికరూపాయలకు ప్రతిఫలంగా, ప్రధానోపాధ్యాయురాలి ఇంట్లో రెండున్నరగంటలు ప్రయత్నము చెప్పవలసిరావడం అప్పట్లో ఎంతో కష్టమనిపించినా తరవాత అదే మేలనిపించింది వసుంధరకి. ఏమంటే తరవాత వచ్చిన ప్రధానోపాధ్యాయురాలు వచ్చీరావడంలోనే క్యాంపి కేవలం లేదని. ఇంకా ఎన్నో అభ్యంతరాలను చూపి ఉద్యోగంనుండి తొలగించింది కేవలం ఉద్యోగం లేకపోయినంతమాత్రంలో అంత చిక్కు లేకపోవును. ఏమంటే, అప్పటికే ఆమెకు తీరిక ఉంటే ఆమెదగ్గర చదువుకోవాలనేవాళ్లు, సంగీతం నేర్చుకోవాలనేవాళ్లు చాలామంది తయారయ్యారు. కానీ, తనను ఉద్యోగంనుండి తొలగించటంతో తృప్తి కలగలేదు మాతృప్రధానోపాధ్యాయురాలికి. ఉరల్లా జోరెడ్డప్రచారం—“గొంతు బాగానే ఉంటుంది గానీ, కౌన్సిల్మన్లను ఏమీ లేదని. ఈ దెబ్బకు తాను కోవడం వసుంధరకే క్షితి మింగిపోయింది.—అందులో, తన శక్తిమీద ఇదివరకల్లా ఉండే ఆనందముంతా అంతరించగా, ఏవేవో సానుభూతికబుర్లు చెప్పేవారంటే ఆమెకు మరి కష్టంగా ఉండేది. ఇంతలా తనను బాడవడానికి ఏమిటోకదా తాను చేసిన నేరం? పోనీ, తనవెనుక భృత్యప్రాయుడుగా తిరిగే రామ్మూర్తికి ఉద్యోగం ఇప్పించుగాక, ఈ దరిద్రప్రచారం అంతా దేనికో? ఆవిషయంలో అంతకంటే మరి ఆలోచించ లేకపోయేది వసుంధర.

ఆమెకు ఇంకొక విచారం. ఒక్కఅమ్మకే తెలుసు— నాన్న కింకా తానెవరూ పెద్దఉద్యోగం చేస్తున్నారనే. ఆమెకు అబద్ధాలంటే అదొకవిధ మైన అవస్థ. కానీ, తమశ్రేణి, నాన్న మాతాత్కారి కంగా తృప్తిపరచటానికి అమ్మ అడే అబద్ధాలకి ఆమె క్రమంగా అలవాటుపడిపోయింది. అవునుమరి, నిజం చెప్పి తృప్తిపరచలేకపోవడమేకాకుండా, అబద్ధాల వల్ల కలిగే అప్రాంతినికూడా ఎందుకు పాడుచెయ్యాలి?

ఈ కొత్తప్రచారంచలన బూత్లను చాలా భాగం కొత్తసంగీతమాష్టరుగారికి సంక్రమించేయి. అయితే ఎవరోగొందరు, తమ పిల్లలకు మగవాళ్ళచేత సంగీతం చెప్పించటం ఇష్టంలేనివాళ్లు ఆమెచేత చెప్పించేవారు. అయితే ఆ మనపటి మోజు లేదు. పైగా డబ్బిచ్చేవేళకు చేరంచెయ్యవలసినా, బాకీలు పెట్టడమూ కూడా అలవాటయింది.

* * * *
ఆతేళ ఉదయం ఆమె ఎంతయినా ఆశతో బయలుదేరింది. కానీ, ఎండవేడి ఎక్కువవుతున్న కొద్దీ ఆమెఆశ పలచబారిపోసింది.

మోసాల్లు మోద్యాస్టరుగారింట్లో తప్పక ఇస్తారనుకొంది—మూడునెలలతీతం. మొదట్లో కొన్ని రోజులు ఇవాళ, లేవు అనడం, ఆతరవాత క్రమంగా మళ్ళీ నాజీతంతో కలిపి ఇస్తామనడం—ఇల్లాగ మూడు నెలలయింది. తమ జీతా లిలాగే పుచ్చుకుంటున్నారా?

స్నేహదగ్గరి భార్య జానకమ్మ ఎంతో నుంచి, కానీ ఆవిడచేతిలో దమ్మడికూడా ఉండదు. ఆమె ఎంతో అభిమానంగా పెట్టిన ఆ రెండు ఇడ్డెనలూ, కప్పడుకాఫీయే ఉదయంనుండి ఆమెకు ఆధారం.

ప్రతివోటా డబ్బుదొరుకుతుండేమా నన్న ఆశతో మామూలకంటే అరగంట ఎక్కువగాకూడా కూర్చుంది. అధమం ఒక్కఅయిదురూపాయలు దొరికినా ఆమె కొంత ఉల్లాసపడగలిగిఉండును. పన్నెండుగంట లవుతూంసగా ఆమె ఇంటిమొగం పట్టింది.

సందుదగ్గరికి వచ్చేవేళకు ఆమెలో చిన్న బుద్ధి పుట్టింది. వట్టి చేతులతో ఇంటికి వెళ్లి ఏమి ప్రయోజనం? సాయంత్రం వెళ్లే బదులు ఇప్పుడే మేజిస్ట్రేటు గారింటికి వెళితే?—ఏమో అదృష్టం, ఎవరు చెప్పగలరు?

ఆమెమనస్సులో ఎంతయినా ఓపిక ఉందిగానీ, అందుకు తగిన శక్తి శరీరంలో ఉండవద్దా? డబ్బునూ, ఇంటిసీగుర్చిన తన్మయధ్యానంలో ఆమెకు తెలియడం

లేదుగాని, నీరసంవల్ల అడుగుతీసి అడుగువెయ్యడానికి కూడా అసాధ్యంగా ఉంది శరీరానికి.

ఊరుచివరనున్న మేజిస్ట్రేటుగారింటికి వెళ్ళడానికి రెండుదారులున్నాయి. ఒకటి దగ్గరి, రెండవది చుట్టుదారిని. కాని ఆమె తరుచుగా చుట్టుదారినే వెళ్ళవలసివచ్చేది. అందుకు రెండు కారణాలు. మొదటిది ఆవీధి అట్టే గౌరవప్రదమయినది కాదు. అంతే మర్యాదపూలు వెళ్ళడానికి మొగమాటపడేది. ఇక రెండవ అభ్యంతర మేమిటంటే, ఆవీధిలో తన చదువుకొనే రోజుల్లోని స్నేహురాలు నాగమణి ఉంది. ఆమె ఇప్పుడు వృత్తిలో ఉంటున్నదట. దారుంటు వెళ్ళుకూడండాగా ఆమెగాని పిలిచిందంటే తానే వెళ్ళకుండాఉండలేదు. ...చిన్నప్పటి స్నేహమంటే బాధలేకపోయిందిగాని, ఈవయస్సులో ఆమెలాటి మనిషితో స్నేహం ఉండంటే తనను ప్రతివాళ్ళూ ఒక పురుషుకంటేకూడా హీనంగా చూస్తారే!.....సముద్రంలో ఈతవచ్చి కూడా, ఎక్కువసేపు శక్తికిమింది ఈదటంవల్ల శక్తి ఉండిగి దుర్బలంగా బారలువేసేటట్టు ఎలాగో నడిచి చేరుకుంది గమ్యస్థానాన్ని.

సరస్వతి ఎంతో ఆప్యాయంగా పలకరించింది... "ఇంత ఎండలో వచ్చా రేమండీ!" అని.

ఆ ఆమ్రయిలో ఎంతయినా ఆశ్చర్యత ఉంది. మొగం కడుక్కుండికి సబ్బూ, తువ్వాలూ అన్నీ అందింది, చిక్కని మజ్జిగ తెచ్చి పుచ్చుకొనుంది.

సరస్వతికి బాగా తెలుసు, ఉపాధ్యాయురాలు పాఠంచెప్పే స్థితిలో లేదనీ, ఆ ఉద్దేశంతో రాలేదనీని.

వాళ్ళ నాన్నగారు ఊళ్ళోలేరు. ఉన్నా, డబ్బుయావత్తూ సవతితల్లి శ్వాసులూంబచేతిలోనే ఉంటుంది. అక్కడనుంచి డబ్బు ఊడిపడడం ఏమీ సామాన్యమయిన పని కాదు...

ఊరుకోలేక, వసుంధరే, "హోమ్మనియమ్ తెస్తావా?" అంది.

సరస్వతి వయస్సులో చిన్నదేకాని ఊహకలది.

"వద్దండీ, ఇవాళ ఏమీ చెప్పకొవాలని లేదు" అని, వంటింట్లోకి వెళ్ళి వంటలక్క నరసమ్మగారి నడి

గింది...ఇంట్లో సరస్వతి, నరసమ్మగారూ ఒకపార్టీ; తక్కిన పనిమనుష్యులూ, శ్వాసులూంబ ఒకపార్టీ... ఏమయినా, అందరూ నరసమ్మగారికోటికీ, ఆమె యెడల మేజిస్ట్రేటుగారినుండే అభిమానగౌరవాలకీ జడిసి ఊరుకొనేవారు.

సరస్వతి తిరిగివచ్చి, "అమ్మగారూ, రండి, నరసమ్మగారు పిలుస్తున్నారండి. ఎందుకు, ఏమిటి అని అడగకుండా దుర్బలంగా ఆనుసరించింది వసుంధర....చివరినిండుగా ఉన్న పదార్థాలను చూసి విస్తుబోయింది ఆమె, ఎక్కువ పదార్థాలను ఎట్టు ఎదురుగా చూడటంతోనే ఆమెఆకలి సగం తీరి పోయింది. నాలుగుమెతుకులు ఎట్లాగో నోట్లో పెట్టుకొనేసరికట్లా ఆమె మరి తిన లేక పోయింది. ఎలాగో బలవంతమీద పెరుగుఅన్నం తిని లేచింది. చెయ్యి కడుక్కుంటూ ఉండగా, తొలినాటి రాత్రి "అమ్మా, మరొక్క రొట్టి లేదూ" అని అడిగిన చిట్టితమ్ముడు ఆమెకళ్ళలో మెరిసినట్లయింది. వెంటనే కళ్ళల్లో నీళ్లు కమ్మాయి. సరస్వతి అందించిన తువ్వాలతో చేతులూ మొగం తుడుచుకొవడంలో కళ్ళనీళ్లు తుడుచుకొని, అతిప్రయత్నమీద మళ్ళీ రాకుండా నిరోధించుకొంది.

తాను డబ్బు లేకుండా ఇంటికి పోవడానికి ఎంత ఆవేదన పడుతున్నదో, తనకు డబ్బు సరిగా ఇవ్వలేకపోతున్నందుకు సరస్వతికీ అంత బాధగా ఉందని ఆమెకు తెలుసు. అదే ఆమెత్వస్తి.

ఆ చిట్టిశిష్యురాలి సానుభూతి అంతటితో ఆగి పోలేదు. మళ్ళీ నరసమ్మగారి దగ్గరకి వెళ్లింది. ఆవిడ సంతోషంగానే పెట్టె తీసి తక్కిన పెట్టి ఇచ్చింది. సరస్వతి తన నిల్వచేతిరుమాలులో మూటకట్టి 'మావ్వురుగారి'చేతిలో ఉంచింది. 'ఏమిటిది' అనడానికి గాని, 'వద్దు' అనడానికిగాని ఉపాధ్యాయురాలికి ఓకిక లేకపోయింది.

శిష్యురాలు హృదయపూర్వకంగా చేతిలో ఉంచిన డబ్బుమూలను పట్టుకొని, ఆమె ఇంటిమొగం పట్టింది. ఈ రెండేళ్ళలోనూ ఆమె ఎన్నడూ అంత తొందరగా నడిచివరకు.

“వనూ ! వనూ!” అన్న పిలుపు ఆమెను నిల వేసింది. ఆ పిలుపున్న క్యూకిని గూర్చి ఆమెనును ఆలోచించేలోపునే—

“నువ్వేనా? అవునా కాదా అని పేరుపెట్టి పిలిచేను. అవులే వెనక్కి తిరుగుతావనీ, లేకపోతే లేదనీ” అంటూ నాగమణి ఆమెచెయ్యి పట్టుకుంది.

“అప్పటికి ఇప్పటికీ ఒక్కటానన్నావే” అంది వసుంధర, రాని నవ్వును తెచ్చుకుంటూ.

ఎన్ని కారణాలు చెప్పినా వెంటనే వెళ్లిపో నివ్వలేదు మణి.

ఒక రెండుగంటలసేపు బాధలకూ, బాధ్యతలకూ అతీతమయిన, ఆ చదువుకొనేరోజులలోని అమాయక బాల్యాచందస్మరణలో వాళ్లిద్దరూ తన్మయులయ్యారు.

చివరికి “తేవు మల్లీ వస్తానని ఒట్టుపెట్టుకుంటే నీ న్నివాల విడిచి పెడతా”నంది నాగమణి.

“అయితే, నన్ను నమ్మవులే” అంది వసుంధర.

* * *

ఆవేళ ఆమె తమ్ముడికి పొరుగువాళ్ళ సుందరం చేత మిఠాయి తెప్పించింది. ఆమృతో “తక్కిన ఖచ్చలు ఎలా ఉంటేనేం, ముందు బియ్యమా, నాన్నకు నల్లమందూ వచ్చేలా చూసిపెట్టవూ” అంది.

ఆరాత్రల్లా ఆమెకి నిద్రపట్టలేదు, తమ్ముడు చూయగా నిద్రపోయేడు. ఆమృతాడా ఇవాల నిశ్చింతగా ప

తాత్కాలికంగా చేతిలో డబ్బు ఉన్న మా హత్యల్లో.

మల్లీ రెండురోజుల్లో మామూలే.

తిరిగే చేతిలోకి వచ్చేదాకా నమ్మకం లేదు.

స్థిరంగా డబ్బువచ్చే సాధనమే !

పాపం, సరస్వతి ఎంత మంచి పిల్ల ! సరస్వతి గారే తనకంటే నయం. అయితే అవివేచనక ఆధార పడిన మనుష్యులెవరూ లేరు—తానూ ఒంటరిదయితే అంత కష్టం ఉండవలసివును. టుంటుంటు-ఏమిటి సాధనాంతరం?

మర్నాడుదయం ఆమె బాగా ప్రాద్దేశికి లేచింది. రాత్రంతా నిద్రలేకపోవడంవల్ల కళ్ళలోకి

అదొకవిధమయిన ఎరుపుదనం వచ్చింది...అది తలనొప్పి అనుకోదానీకి పీలులేకుండా తల ఏమేమో బాధపెడు తూంది. అయినా, అన్నిటిని ఆణవిఠించే ఏవో ఉత్సాహకీరణము—

అమ్మ చేసిన రొట్టెలు తమ్ముడూ, తానూ, నాన్నా కలిసి తింటున్న సందర్భంలో ఆమె ఏదో చెప్పలేని హాయిని పొందింది. రోజూ ఏదో గొణుగుతూఉండే నాన్న ఆవేళ ఎంతో ఆనందంగా ఉన్నారు.

రోజూ మరి రొట్టెలు లేవని మారాంచేసే రామాన్ని ఆవేళ తినమని ఎంతో బలవంతం చేయవలసి వచ్చింది.

ఆవేళ ఉదయం ఆమె ఎక్స్‌మింబిటికి వెళ్ళలేదు మధ్యాహ్నంభోజనం అయినతరువాత, ఎనిమిదేళ్ళ క్రిందటి ఏనానిఒక్కచీర తీసి, చిరుగులు కనబడకుండా కట్టుకొని, తనలో తానే నవ్వుకొని బయలుదేరింది. మల్లీ ఏదో ఉద్యోగశ్రయత్నంమీద వెస్తున్నదికాబోలనుకుంది సీతమ్మగారు.

నాగమణి ఎదురుమాన్తూనేఉంది.

“నాకు తెలుసు, నువ్వు వస్తానంటే తప్పక వస్తావని” అంది.

“రాకపోవడం నాతరమా” అంది వసుంధర.

సఖులిద్దరూ మల్లీ సంభాషణకి ఉపక్రమించేరు. ఆవేళ సంభాషణ అంతా వ్యాపారపరంగానే నడిచింది.

మాడుగంటలవేళప్పుడు తన చెల్లెలు రత్న తెచ్చిన కాఫీ అందుకొంటూ, మణి “నువ్వేమంటే అదనుగానీ, ఏవృత్తి అంత లేలికయినది కాదు. దేని కష్టనష్టాలు దానిలో ఉన్నాయి.”

“నిజమే, నేను కొదవలేదుగానీ, అసలు వృత్తి అని ఒకటి తిన్నగా ఉంటే కష్టంనుఖంమాట తరవాత; ఇప్పుడు నాపని మాదూ, ఉదయంనుండి రాత్రి ఎనిమిదిగంటలదాకా గొంతువించుకొని అరుస్తాను. లెక్కలేమో ఎనభైరూపాయలు రావాలి. కానీ, ఒక్క నెలలో నల్లమైమువైపుకూడా దొరకడం దుర్లభంగా ఉంటుంది”

“ముప్పై, నలభయ్యానా! నేను ఎంత కష్టపడినా చేసినా నెలకి ఖర్చు రెండుపందలవుతున్నది. మేమూ ఉన్నవాళ్ళం ముగ్గురమే! నాఉద్దేశం, ఏదోరకంగా కాస్త సంపాదించుకొని, అంటే ఒక అయిదారేళ్ళు కష్టపడి ఆర్జించి తరవాత ఏ పట్టణాలకో పోయి నిశ్చింతగా బ్రతకాలని...”

“మంచికోరికే.”

“కోరికలు మంచివైతే ఏమి లాభం? సాయాబు సంపాదన బూటమ్మపోసుకే సరి! అన్నట్లు, నేను తెచ్చేది కాస్తా ఇంటిఖర్చులకే అయిపోతున్నది. నీలాగే ముప్పైనలభైతో గడపగలిగితే—”

“నీకు నవ్వుతాలిగా ఉన్నట్టుంది. గడుపుకో వడం అంటే, నేను నీలాగా పిల్కచీరలూ, పట్టు పరుపులూ ఉండాలనడం లేదుకదా!”

“వెధవచీరలూ, వెధవపరుపులూ! నాకోసం ఏమిటి? అంతా ఎవళ్ళకోసమో!..... మీనాన్నగారి నల్లమందంటావా? ఈ ముసలాళ్ళందరిలోనూ ఉన్న పాడుగునామే ఇది. మా అమ్మకి మూడురోజులకి తులం సర నల్లమందు కావాలి. దాని మిఠాయికీ, తాంటూ లాసికీ నెలకి అరవైరూపాయలపయిని తగలేస్తుంది.”

కాఫీ ఏమీ తాగనిపించలేదు వసుంధరకి. బలవంతంగా తాగబోయింది. గంఠా వాంతి వచ్చింది. మణి ఆమెను ఆనుకొనిచూసి, “అబ్బ! యేమిటి ఒళ్ళ! ఇలాకాగిపోతున్నది!” అంది...వాంతి అయినతోచాత మొగం కడుక్కుందుకు నీళ్ళిచ్చి, మొగం తుడిచి, మెల్లిగా నడిపించుకొనివచ్చి మంచం మీద ప

ఒకపావుగంట సర్దుకున్నాక వసుంధర కొంచెం సర్దుకొని, “నేను పోతానమ్మా మణి!” అంది. నాగమణి వెంటనే ఏమీ అనలేదు.

ఆమె మంచంమించి లేవబోతువుండగా, “నీవంట్లో ఇలా ఉండగా, నిన్ను పంపాలని నాకు లేదుగాని మరి నువ్వు వెళ్ళకతప్పదంటే నేనేమీ అనలేను” అంది మణి.

“మరేం భయం లేదు. నేను మెల్లిగా వెళ్లిపోగలను,” అంది వసుంధర.

ఆమెమంటు వినిపించుకోలేదు మణి. జట్కా తెప్పించి తన మెత్తని శాలువ ఒంటిపట్టా కప్పి, మెల్లిగా జట్కాలోకి ఎక్కించి, తాను కూడా వస్తానంది. కానీ, వసుంధర ఒప్పుకోలేదు. పోనీ, మాచెల్లెలు రత్నమేనా నీకూడా రానీ” అంది మణి. “ఎందుకులే, జట్కాలో కూర్చుని వెళ్లిపోవడానికి ఏమిటి కష్టం?” అంది వసుంధర.

ఎలా తాను జట్కా దిగిందో, ఎలా వెళ్ళి మంచంమీద కూలబడ్డదో ఆమె కేమీ తెలియదు.

తరవాత రెండురోజులవరకూ ఆమెకి ఒంటి మీద స్పృశలేదు.

నీతిమ్మగారికి ఒకమాదిరి వైద్యునిట్లుపోయింది.

రామం దిన్నబోయి ఏమీ అడగడం చూసి వేసేడు.

అప్పారావుగంటలు అలా నిరీవప్రతిమలా మంచంపక్కను కూర్చున్నాడు.

వసుంధర వెళ్ళిందగ్గరనండీ నాగమణికి ఒక్కటే ఆందోళన—ఆమెకి ఎల్లా ఉందో అని. ఇంతఉళ్ళో ఎలా వెతకటం? జట్కావాణ్ణయినా తాను సరిగా చూడలేదు. రెండురోజుల మాటల్లోనూ వీధి పేరయినా కనుక్కులేదు. ఎంత తెలివితక్కువ! పాపం, ఇంట్లో ఎలా ఉందో!

* * *

ఎంతగా తూలిపోయినా, నీతిమ్మగారు మనస్సును కూడదీసుకొని కర్తవ్యాన్ని నెరవేర్చింది.

ఆమె చెప్పీచెప్పడంలో డాక్టరు దివాకరం వచ్చిచూసేడు. “టైఫాయిడ్. కానీ, మరేమీ భయం లేదమ్మా. తడిగుడ్డ మొగంమీద తరుచుగా వేస్తూ ఉండండి. నేను మందులూ అవీ పంపిస్తాను. మళ్ళీ రాత్రి ఎనిమిదిగంటలప్పుడు వస్తాను” అని పోయేడు.

డాక్టరు దివాకరానికి కీర్తి, అపకీర్తి రెండూ ఉన్నాయి. మంచి సాధకడూ, తెలివయినవాడూ, ఎంత ఇచ్చినా అభిమానంగా పుచ్చుకుంటాడు అని రి: రాడీల్లో రాడీ అనీ, తాగుతాడనీ, సానిఫి

అంతా అతడే గుర్తొన్నాడనీ అపకీర్తి! కాని, దివాకరంశ్చభావ మేమిటంటే, ఈకీర్తిని ఎంతగా కాంక్షించుటగునున్నాడో ఆ అపకీర్తిని అంతకంటే ఎక్కువగా ప్రేమించగలగటం.

వసుంధరకి అవ్యవస్థకు తెలివినచ్చేది; కాని ఆ ఆడుచున్న మాటలకి ఆమెకి అర్థం తెలిసినట్లు లేదు.

డాక్టరు దివాకరానికి ఇంట్లో ముసలితల్లితప్ప మరెవరూ లేరు. ఆవిడకి సీతమ్మగారంటే ఎంతో ఆభిమానం. రోజూ కొడుకు ఇంటికి రాగానే ఆవిడ అడిగేది—“బాబూ, వాళ్ళిల్ల కొలుగుందిరా” అని. దివాకరంశ్చదకు తల్లి అభిమానం తోడువడింది.

మందుఖర్చులూ, పథ్యపానాలను గూర్చిన ఖర్చులూ తానే స్వయంగా భరించేవాడు దివాకరం. ఇంటికి కావలసినవాటిలోకూడా ఒక కంట చూడమని తల్లితో చెప్పేడు.

సీతమ్మగారిలోనూ, అప్పారావుపంతులులోనూ కృతజ్ఞతాభిక్తి వారి నోటివెంట ఒక్కమాటనుకూడా రానీయలేదు.

దివాకరానికి తన శక్తిమీదే అపవస్థకం కలిగేటట్టుంది. అవ్యవస్థకు అసందర్భంగా కలవరించే కలవరింపుతప్ప తెలివింవడమే లేదు వసుంధరకి.

ఆశో ఉదయంనండి కదలకుండా కూర్చున్నాడు డాక్టరు దివాకరం. ఎల్లాగో బలవంతపెట్టి అప్పారావుపంతులును భోజనానికి పంపేడు.

మళ్ళికలవరింత. “మణీ, మణీ, కుటుంబమో..... అసలు వృత్తికింటేకదూ,.....కొనుక్కుంటే, అమ్మకుంటే, పాపమా.....”...దివాకరానికి ఏమీ అర్థంకాలేదు. ఈ మణి ఎవరో తల్లిదండ్రులకికూడా తెలిదు.

“మరేం భయంలేదు. నేనంతా ఆలోచించాను” అంటూ లేవబోయి వెనక్కు పడిపోయింది వసుంధర.

మరొక గంట పోయేక మళ్ళీ—“అమ్మో, తమ్ముడికి మరాయా తెప్పించు” అంది బాగా తెలివితో అన్నట్లుగానే. కొంచెంసేపట్లోకే కలవరింత మరీ ఎక్కువయింది—రోదనస్వరంతో.

“మణీ, మణీ, నా కేడబ్బూ వద్దు—నన్నీ రాకు. నుడు మింగేస్తున్నాడు, మింగేస్తున్నాడు—”

దివాకరం అప్పటి కేవల మందు ఇచ్చి మళ్ళీ సాయంకాలం వస్తానని చెల్లిపోయేడు.

* * *
“మీరుగాని వస్తే, కాఫీ, ఫలహారమూ ఇచ్చి, వచ్చినదారికే సాగనంప మన్నాను మాచెల్లితో—తెలుసునండీ”అంది నాగమణి అప్పడే చెమటతుడుచుకుంటూ లోనికివచ్చిన దివాకరంతో.

“నాకు కావలసినదే అది. ఇక్కడ అట్టేసేపు కూర్చుండి నాకు తీరుబాటులేదు.” అంటూ పడక పర్చీలో కూలబడ్డాడు దివాకరం.

అతని చేతిలోని రుమాలు అందుకొని, తానే తుడిచి, విసనకర్రతో విసరుతూ అడిగింది “ఏమి ఆ తొందరకదా?”అని.

“ఏమిటా? ఏమీలేదు. ఒక ప్రమాదమయిన కేసుంది. అందులో నీ సహాయం ఏమయినా ఉపయోగిస్తుందేమోనని.”

“నాసహాయమా? ఏమి, ఎవరయినా కవిమూరుడు విరహాభ్యసంతో బాధపడుతున్నాడేమిటి?”

“ఊహు. ఇది చాలా కరుణజనకమయినదే. పాశం, ఒక ఇరవైవేళ్ళ అమ్మాయి...”

“మరేం, మీ రొట్టె విరిగి నేతిలో పడిందన్న మాట. అందుకేమరి ఇన్నాళ్ళూ దర్శనాల లేవు” అంది ఉల్లాసంగా మణి.

తీవ్రంగా మొగంపెట్టి, “చెప్పేది చివరంటా వినకుండానే నవ్వుతావు. అందికే నాకు అసహ్యం” అన్నాడు డాక్టరునాపేబు.

అమాయకంగా ‘అయ్యో’ అంది నాగమణి.

“పాపం, ఆ అమ్మాయి ఆయంటికి ఆధారం. ఒక ముసలితల్లికి ఉన్నాడు, ఎందుకూ పనికిరాడు.”

“అలా, ఏమిటి, ఆ అమ్మాయి పేరేమిటనూ?”

“ఆ అమ్మాయి పేరేమిటో నాకు తెలిదు; కాని వాళ్ళమ్మగారి కేదరు సీతమ్మగారట. ఆ అమ్మాయి గర్లసేనూల్లో సంగీతం చెప్పేదిట—”

మరి అనుమానం లేకపోయింది నాగమణికి.

“అయితే మా వసుంధరే, ఎలా ఉండేమిటి ? మరేం ప్రమాదం లేదుకదా ?”

“ఏమిటో చెప్పలేము. ఇదివరకు కొంత దైర్యంగా ఉండేదాని, నిన్నటినుండి మరీపాడుగా ఉంది; ఇవారో ఉదయం ‘మణి, మణి’ అని కలవరించింది, నీ గురించే కాబోలు”

“నిజమే. పసండి వేగం. ఆవేశ పాపం ఇక్కడినించి వెళ్లేవేళేకీ వివరీతమయిన జ్వరం. నన్ను కూడా దిగబెట్టింది కాదు. ఏ వీధిలో ఉన్నారో కూడా తెలీదు. ఆచెధనజట్టావాణ్ణి వెతికించేను. వాడూ కనబడలేదు. పదండి వేగం.”

“ఉండు, ఒక్కనిమిషం— కళ్లు ముడుకున్నాయి. రాత్రల్లా నిద్రపరిగాలేదు.”

‘పాపం’ అంది ఎంతో అభిమానంగా మణి తల పట్టుతూ.

* * *

దివాకరం ఇచ్చిన ఇంజక్షన్తో అంతచక్కగా తెలివారడం అందరికీ ఎంతో ఆనందం కలిగింది. కానీ ఆతడికిమాత్రం లోలోపల అనుమానంగానే ఉంది.

“మణి, వచ్చావా, వచ్చావా? నేనేమీ చెడిపోలేదుకదూ” అంది వసుంధర.

మణి మాట్లాడలేక, కన్నీళ్లను ఆపుకోలేక మొగం పక్కకు తిప్పుకుంది.

తరవాత మరొక్కతూ కళ్లు మూసుకొని, తెరిచి, “అమ్మా, తమ్ముడేడీ” అంది వసుంధర.

వెలవెలబోతూ దగ్గరకు వచ్చి నిలబడ్డాడు రామం.

“రామం, ఇరుగోనమ్మా, మరోఆక్కయ్య. నేను లేకపోయినా, ఈ ఆక్కయ్య నీకు రోజూ అన్నీ కొనిపెడుతుంది” అని మరీ మాట్లాడలేకపోయింది.

అందరూ ఏడిస్తే, ఎందుకో తెలియకుండానే తాను కళ్లలో నీళ్లునించుకున్నాడు రామం.

* * *

కుటుంబంలో ఒక మనషి తగ్గిపోయేసరికి అంత కంటే తక్కువ బంధమూ, ఎక్కువ ఆర్థికసాధన సంపత్తి గల ఇంకొక మనషి వచ్చింది.

రామానికి తగని ముద్దు జరగటంవల్ల చదువు సరిగా అంటలేదు; కానీ, ఇరవై యేళ్లు వచ్చేలోపునే తెలుగుదేశంలో ఆతని పేరు బాగా వ్యాపించింది మంచి ప్లాటు (వేబువు) వాద్యంకుగా. కానీ, అతడికి ఎన్నడూ కుటుంబాన్ని పోషించవలసిన అగత్యం కలగలేదు. అతడు చేయవలసిన తప్పనిసరిపని ఏమిటంటే? నెలరోజుల కొకమారు వెళ్లి ఆక్కయ్య మణి పెట్టిన మిఠాయి కడుపునిండా తినడమే.

వసుంధర పోయినతరువాత మణి అనుకుంది— “నావృత్తి మంచిదో చెడ్డదో, నా కిప్పుడే సంతోషమూ లేదు. ఏమంటే, మనపటిలా నానుభవోన్మేనేను పాటుపడలేక; నన్ను అంటిపట్టుకొనిఉన్న అమాయకమయిన కుటుంబాన్ని పోషించడంకూడా ఇప్పుడు నాకర్హతలో ఒకటి. ఎవరి కుటుంబాన్ని వాళ్లు పోషించుకోవడంలో ఏమి తప్పుంది?” అని.

నాగమణిలో ఏదయినా విచారం ఉంటే అది, తన చెల్లెలు రత్నాన్ని తన వృత్తిలో దిగకుండా కాపాడలేకపోవడమే.

అప్పారావుపంతులూ, సీతమ్మ ఎప్పుడెప్పుడని రోజులు లేక్కపెట్టుకుంటూనే కొన్ని సంవత్సరాలు, విచారంలేకుండా కాకపోయినా, డబ్బుకు సంబంధించిన వడిమిదుకులూ, వేదనా లేకుండా బ్రతికేను.

కొన్నాళ్లపాటు అప్పారావుపంతులకి అభిమానంగా ఉండేది. ఆర్థికంగా ఏమీ సంబంధం లేని, ఎవరో అమ్మాయిమీద ఆధారపడటం. కానీ, క్రమంగా, ఆతడొకప్పుడు ఎవరో అన్నట్లు కాకుండా, అత్యంత ఆత్మీయురాలుగా భావించేసరికి వచ్చేడు.

కానీ సీతమ్మగారి సండ్డలో తగిలిన గాయం ఇంకా బలమైనది. ఆమెమనస్సులో మణి అంటే ఏదో చెప్పలేని అభిమానమూ, ఆమె నిర్వ్యాజ్యంగా చెప్పున్న సహాయానికి కృతజ్ఞతాభావమూ లేకలేదే అతిశయోక్తి అనిపిస్తోంది. కానీ, ఆమెలోపల్లోపల వసుంధర నీడలు చెరిగిపోలేదు. జీవితంలోని అత్యంతమధురమయిన భాగమంతా తలకుమించిన భారంతో క్రుంగిపోతూకూడా తమకోసం, లేని ఉత్సాహంతో ఆజీవితాంతరమూ ఆవేదనపడిన అమ్మయిన తలమణిని తులమే ఆమె కేవలజీవితంలో లేదనడం అతితమోక్షికాదు.

ఆర్థర్యసంగ్రహం

శ్రీ నిర్వికల్పానందస్వామి

హిం మామతం అనే పేరతో లోకప్రసిద్ధి చెందిన ఆర్థర్యునికీ, ప్రపంచంలో ఉన్న మిగిలిన మతాలకీ ప్రభేదం ఏమిటి? ప్రకృతి కృత్తుల్ని తమ క్రీడాపుత్తలకుగా చేసుకొన్న అమెరికా ఐరోపాఖండాలకూడా ఈ ఆర్థర్యవాణియొక్క అమృతధారల్ని పానం చెయ్యటానికి కుతూహలపడుతూ ఉండటానికి కారణ మేమి?

అనే విషయాలు ఈమతంతోడుగులో పుట్టి చెరిగినవాళ్ళందరికీ అనుసంధానమౌతాయి.

వాట్సు విట్ మన్, ఎమర్సన్, కార్లయిల్, పార్డయిన్, మక్స్ ముల్లర్, స్కాపెన్ హూర్ ప్రభృతలైనవాళ్ళందరూ మన దర్శనశాస్త్రాల్ని భట్టాజుల్లాగా పొగడిన సంగతి లోకవిదితమేకదా! వాళ్ళ ప్రశంసాపత్రాల్ని ఇక్కడ అనువదించటం అనావశ్యకం.

సృష్టికర్తటికీ మనుష్యుడే మకుటాయమానమనిస్తే, అతని ఆత్మ ఆమరణభర్మ అనిస్తే మన దర్శనశాస్త్రసిద్ధాంతం. ఇక తదితరమతాలు ఏకరువుపెట్టే ధర్మపన్నాల నూక్తి—మనుష్యుడు పాపంలో పుట్టి సదా చైతాన్యయొక్క కుటిలదృష్టికి గురిఅవుతూ ఉన్నాడని, మన దర్శనశాస్త్రసిద్ధాంతం మనస్సుకి ఎంత ఆహ్లాదాన్ని కల్పిస్తున్నదీ, చెండవ సిద్ధాంతం ఎంత గ్లానిని చేకూరుస్తున్నదీ వేరే చెప్పనక్కర్లేదు.

ఈశ్వరుడియొక్క లీలపరిణామమే ఈ విచిత్ర జగద్రచన అని మన శాస్త్రాల్ని ఘోషిస్తున్నాయి. ఇక పరాయిమతాల దృష్టిలో ఇది పాపాల బుంగ.

ఇతరదేశాల్లో ప్రబోధంపడే మతాలకిన్నీ, మన దేశంలో వ్యాప్తమైన మతానికిన్నీ ఉన్న తేడా

ఏమిటంటే: మన మతానికీ, సాంఘికజీవితానికీ లంక ఉంది. ఇతరదేశాల్లో ఉన్న సంఘాలు మతాన్ని ఒక ప్రక్కకు నెట్టి పెరిగాయి. ఫలితంగా ఆర్యసంఘం, ఆర్యసంస్కృతీ అనేవి యుగాలతరబడి చెక్కుచెదరకుండా నిలిచిఉన్నాయి. ఇక పాశ్చాత్యదేశాల్ని చూస్తే, ఎన్నో జాతులూ, ఎన్నో సంఘాలూ, ఎన్నో సంస్కృతులూ ఉద్భవించి, మూఢ్ఘాళ్ళనుచుటగా అంతరించిపోయాయి. ఆయా దేశచరిత్రల్ని కొంచెం తిరగవేస్తే ఈ సత్యం మనకు ఉపలభ్యమవుతుంది.

కర్మ, భక్తి, జ్ఞానము అనే త్రికృత్తుల్ని మన మతం ఉద్వేధించినంతగా మరేమతమూ ప్రచారం చెయ్యలేదు. ఈ మాడూ ఏకత్ర సమన్వయమవుతేగాని మనుష్యజీవితం ఆనందోద్ధానీతం కాదు. జ్ఞానపరిపూర్ణుడైనవాడే భక్తివ్రతుడవుతాడు. అల్లాంటివాడే జగదీతరమైన కర్మని ఆచరింపగలుగుతాడు. ఇల్లాంటి క్రమవికాసం లేనివాడు పశుజీవితానికీ, మనుష్యజీవితానికీ అంతగా ప్రభేదం ఉండదు.

తక్కిన మతాలు ఈ మాడింటిలో ఒక్క దాన్నే గట్టిగా నొక్కిచెప్పాయిగాని, మాడింటిని కలిపిచెప్పలేదు. యథా:—బాధమతం లోకహితకార్యచరణాన్నే ముఖ్యంగా చెప్పింది. మహమ్మదీయక్రైస్తవ మతాలు భక్తిని బహుళంగా ప్రచారంచేశాయి. పాశ్చాత్యధర్మవాదులు జ్ఞానాన్వేషణతోనే పరిసమాప్తిని పొందాయి. కనక లోకంలో ఇవి విరళప్రచారాన్నే పొంది, ఏదోఒకవిధంగా నామరూపాల్ని నిలబెట్టుకుంటున్నాయికాని, ఆయా ధర్మాశలంబకులకుగాని, లేక ఆయాధర్మాల్ని అనుసరిస్తున్నామని చెప్పకొంటున్న దేశాలకుగాని చైతన్యాన్ని ప్రసాదించలేకుండా ఉన్నాయి. కనకనే లోకంలో మారణహోమానికి సమితులు లభిస్తున్నాయి.

ఈ ఆర్షభర్తృని సంగ్రహంగా పరిశీలన చెయ్యాలంటే వేదాలు, పురాణాలు, తంత్రాలు అనే త్రివిధశాస్త్రగ్రంథాలు గమనికలోకి వస్తాయి. సంహితలు, బ్రాహ్మణాలు, ఆరణ్యకాలు, ఉపనిషత్తులూ అనేవి వేదవిభాగాలు. సంహితాబ్రాహ్మణాలు కర్మశాస్త్రీ, మిగిలిన రెండూ క్రమంగా ఉపాసనా (భక్తి)జ్ఞానాలకిన్నీ సోపానాలు. మహాపురాణాలకు కొనసరగా ఉపపురాణాలున్నూ, స్థలపురాణాలున్నూ లభిస్తున్నాయి. తంత్రాల్లో ఆగమనిగమభేదం ఉంది. మల్లీ తంత్రం శైవకావరంగానూ, ఆగమం శివవిష్ణువరంగానూ లోకంలో ప్రత్యక్షమవుతున్నది.

పురాణాల్లో వర్ణించబడిన దేవమూర్తులకు ఆయతనాలు ఏ విధంగా కట్టి, అర్చావిధాన్ని ఏ మార్గంగా కల్పించాలి అనే విషయాన్నీ; మరియు ఆ దేవమూర్తుల్నే గృహదేవతలుగా చేసుకొని ఏ విధంగా ఉపాసించవలసింది తంత్రాగమాల బహుళంగా వర్ణిస్తున్నాయి.

వేదాల్లో స్తుతించబడిన దేవతలందరూ పురాణాల్లో త్రిమూర్తులుగానో, లేక ముగ్గురమ్మలు (లక్ష్మీ సరస్వతీ పార్వతులు)గానో మారిపోయారు. నిగమాగమాల వికరంగా వీరి ఆరాధనే వర్ణిస్తున్నాయి.

వేదోక్తకర్మకాండతో విసుగుచెందిన ఋషి అశ్వేషణాఫలంగా ఉపనిషదవస్థి కమైన ఆత్మజ్ఞానాన్ని పొందాడు. కాని సామాన్యులు తేలిగ్గా కర్మనుండి జ్ఞానానికి లంఘించలేరు. వాళ్లకు మధ్యగా ఉపాసన అనే నేతువు అవసరమవుతుంది.

ఈ ప్రయోజనాన్నే పురాణాలు దృష్టిలో ఉంచుకొని, ఈశ్వరుడు భావగమ్యుడు అని చెబుతున్నాయి. 'కాంత, దాస్య, సఖ్య, వాత్సల్య, మధురములు' అనే భావపంచకాన్ని సాధకుడు ఆశ్రయించి, ఆ ఈశ్వరసత్త్వ సృష్టిశీలయకారకంగానో, ప్రభువు

గానో, స్నేహితుడుగానో, సంతానరూపంలోనో, భర్తగానో ఆరాధింపవచ్చు.

ఈ భావాలకు ఆశ్రయమైనది మనస్సు. ఇవి మనస్సులో సాప్రతిష్ఠిమలు కావాలంటే తదనుగుణమైన కర్మాచరణం అవశ్యంభావి. తంత్రాలు ఈ కర్మోపదేశంతోనే నిండిఉన్నాయి. ఈశ్వరసత్త్వ గాణపత్య, సార్వజ్ఞ, శైవ, వైష్ణవ, శాక్తరూపాల్లో భావించవచ్చునని తంత్రం ఆదేశిస్తోంది. అంతేకాకుండా ఇష్టదేవతారాధనకుముందు ఈ పంచదేవతల్ని ఆరాధించాలనే నియమం ఉంది. తంత్రోక్తమైన మంత్రాల్లో యంత్రస్వరూపియైన దేవతయొక్క అచ్చన. ఒక దేవతను ఆరాధిస్తున్నవాడు తదితరదేవతారాధకుల్ని విష్టేషింపకుండాఉండేనిమిత్రమే ఈ పంచదేవతాపూజ ఆనే అంశాన్ని మనం సుస్పష్టంగా గ్రహింపవచ్చు.

ఈ దేవతల్ని ఆరాధించే క్రమంలో విశేషం ఏమిటంటే, దైవతభావంతో ఆరంభించిన సాధన ఆదైవతంతో పరిసమాప్తిని చెందుతుంది. "దేవో భూత్వా దేవం యతేత్" — దేవత్వాన్ని పొందినవాడే దేవతను అర్చింపగలడు అనేది ఈ తంత్రశాస్త్రసిద్ధాంతం. పశు(దైవత)భావంతో ఆరంభించిన సాధన పీఠమార్గంనుండా నడచి, దివ్యత్వాన్ని అధిరోహిస్తుంది.

ఈ పంచదేవతల్లో గణపతికి సంబంధించిన హరిద్రణపత్వాది రూపభేదాలున్నూ, నూర్యడికి సంబంధించిన ద్వాదశాదిత్యాదివర్ణనలున్నూ, మహావిష్ణువుకు సంబంధించిన దశావతారాలూ, శివుడికి సంబంధించిన అష్టమూర్తికల్పనా, కేక్తికి సంబంధించిన దశమహావిద్యాది వర్ణనలూ భక్తుల హృదయాల్ని ఆనంద సాగరోద్యోతలూ చేస్తాయి.

కాగా, భక్తిపరిపూర్ణమైన ఆర్షశైత్రాలకు పాలప్రయిసాలలో అవతరించిన క్రీస్తూ, అచేడియాలో అధిసించిన మహమ్మదాకూడా ఈశ్వరావతారాలుగానే గోచరిస్తారు. ఆనందోద్ధానితమైన ఈ ప్రపంచ సరోవరంలో స్నానకేరి జరుపుతున్న ఈశ్వరశక్తే ఒక తడవ శిరోన్నయన మొనర్చేటప్పటికి భక్తుడికి రాముడుగానూ, ఇంకోతడవ కృష్ణుడుగానూ, మరొక తడవ బుద్ధుడుగానూ, వేరొకతడవ కైరీసుగానూ,

ఇంకొకమారు మహమ్మదుగానూ గోచరించారు. విగ్రహ యంత్రమైన ఈ సగుణశక్తే కొందరకు 'నిర్గుణనిరాకార-రూపం'లో సాక్షాత్కరించటమూ అశ్చర్యం కాదు.

౪

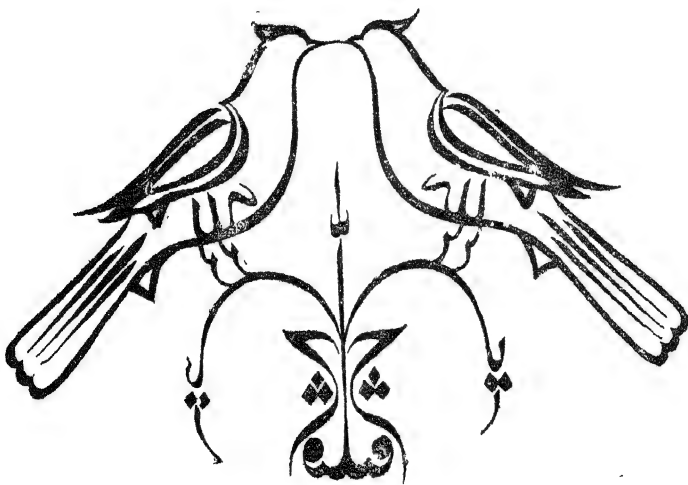
స్థూలంగా పరిశీలిస్తే వర్తమానకాలంలో భారత దేశంలో ఉన్న మైందపులందరున్నూ శివారాధకులుగానో, లేక విష్ణుపూజాపరులుగానో, లేక దేవీఉపాసకులుగానో కనిపిస్తారు.

అంగ్రదేశంలో ఉన్న పట్టణాలన్నిటిలోనూ ఒక శివాలయమున్నూ, ఒక విష్ణ్వాలయమున్నూ ఉండటం పరిపాటి. చక్షీజాదిన శైవసిద్ధాంతాన్ని అనుసరిస్తున్నాళ్లున్నూ, శ్రీ వైష్ణవాన్ని పుచ్చుకున్న వాళ్లున్నూ కనపడతారు. ఓడ్రదేశీయులందరూ ఇంచుమించుగా శ్రీ చైతన్యస్వామి ప్రబోధించిన వైష్ణవ మతాన్ని అవలంబిస్తున్నారు. చంగదేశంలో ఇదిన్నీ,

దీనితో సరిపూసంగా శక్త్యారాధనా గోచరిస్తాయి. హిందీభాష మాట్లాడేవారందరూ ప్రాయశఃగా రామ భక్తులు. గుజరాతీవాళ్లు వల్లభస్వామి ప్రబోధించిన వైష్ణవాన్ని అనుగమిస్తున్నారు. మహారాష్ట్రలో శివ పూజాధురంధరులున్నా, మహావిష్ణువు పొందుతున్నాడే వారి మన్ననలను పొందుతున్నాడు. కన్నడలలో వీర శైవులూ కనబడుతారు, వీర వైష్ణవులూ ప్రత్యేక మవుతారు.

భగవంతుని వీరూపంలో అర్పించినా సరే కాని, తుద కామంతో వికారాన్ని అనుసంధానించుకొని మళ్ళీ జన్మ లేకుండా చేసుకోటమే పరమావధి— అనే అంశం భారతీయుడై జన్మించిన ప్రతి—ఒక తెల్స, ఎన్ని చదువులు చదివినా, ఎన్ని పోకడలు పోయినా, చివరకు సృష్టింపబడిన జీవుడు ప్రప్రమ చేరుకోవాలి. నదికి గమ్యస్థానం సాగర మేకదా!

“నృణా మేవో గమ్య త్త్యుపి పయసా సుర్గవ ఇవ”

పల్ల - వాటి నిజస్వరూపాలు

కడలియందు గల పువ్వులతోటకు గల సౌందర్యము నకు సాటియైనది ప్రకృతిలో ఇంకొకటి లేదు. ఈ తోటలోని పువ్వులు నిజముగా జంతువులు! మాంసాహారులు గూడా! ఈ తోటలు ఊర్జ్వముగా ఉష్ణమండలపు సాగరాలములలో వైద్యుర్య, మరకత, పద్మరాగ వర్ణములతో భాసిల్లుచు, కన్నులపండువుగా కనిపించుచుండును. కవులు వీటిని చూచియే సాగరములో నాగ కన్యకలు జలకమాడుచుండురనియు, వారికి వివిధవర్ణములచే విరాజిల్లు క్రీడోద్యావనములు గలవనియు భ్రాంతి జెందిరి.

భూమిపై మనము ఆందమైన పువ్వులను, పలు విధములయిన జంతువులను చూచెదము. ఇక్కడ మొక్కలు ఒక్కచోటికి ఆంకిపెట్టుకొనియుండును. అందువలననే వృక్షములకు స్థావరము అని పేరు. ఇక్కడ జంతువులు ఒక చోటినుండి మరొకచోటికి కదలుచునేయుండును. కాన జంతుకొటి జంగములు లనబడును. కడలియందలి వింత ప్రపంచములో ఈ శ్రమము తల్లకిందులయినది. కడలి మొక్కలు (Sea-Plants) జంగములు. పువ్వులవలె కానవచ్చు కడలి జంతువులు స్థావరములయి, ఏ బండకో, లేక ఏ జంతువు చిప్పకో కరచుకొని కదలికయే లేక జీవితమంతయు గడుపును. అట్టి కడలిపువ్వు (Sea-Flowers) లనబడు కడలిజంతువులనుగూర్చి తెలిసికొందము.

స్పంజి, లేక సముద్రపుపాచి (Sponge)ని చూడనివారరుదు. ఇది యొక సముద్రప్రాణి అస్థిపంజర

మని మనము నమ్ములేము. ఈ జంతువులు సముద్రమున సమిష్టిగా జీవించును. చాలకాలమువరకు వీటిని మొక్కలనే భావించెడివారు. ఎందుకనగా ఇవి స్థావరములు. కాని ఇవి గ్రుడ్లు పెట్టి సంతానాభివృద్ధి గావించుకొనును. సమగ్రములోని ఏకకణజంతువులు (Uni-cellular animals) వీటి ఆహారము. ఇవి పాలు, అన్నపు ముక్కలు పెట్టినను, తిని జీర్ణించుకొగలవట!

తెలుపు, పసుపు, ఆకుపచ్చ, లేక రక్తపురంగులను కలిగి ఆందముగా తురాయిపువ్వునాదిరి కనిపించే ఇంకొకజంతువున్నది. ఇది సముద్రజనిమైన (Sea-anemone) అని పిలువబడును. ఈ జంతువులు సన్యాసి ఎండ్రకాయచిప్పకో, లేక ఏ గుట్టకో కరచుకొని జీవి తాంతువవరకు స్థావరముగానే యుండిపోవును.

ఈ అనిమెన్లకు నిరోధకశక్తి చాలా ఎక్కువ. బొబ్బలులేననంతటి వేడినీటిలో వీటిని ముంచినను, మంచుగడ్డలో ఉంచినను, గాలియే సోకకుండ జేసినను, ఒక్క సంవత్సరమువరకు తిండియే లేక పట్టుచినను— ఇవి చావనేచావవు. ఇవి చాల ముండ్లిప్రాణులు. కాని మంచినీటిలో ముంచి తేమశ్రమ వీటి ప్రాణములు నిలువవు. అందుకల్లనే ఇవి కడలిఉప్పనీటిలోనే కష్టాలకొర్చి జీవించును.

అనిమెను ఒక గొట్టమువంటి జంతువు. దీనికి కంఠరయుతమైన కడుపు గొట్టమువద్ద నుండును. దీని నుండి రబ్బరువంటి నాళములు చేతులవలె అనిమెను నోటినుట్టు లెక్కలేనన్ని యుండును. వీటికి తంతులు

(Tentacles) అని పేరు. ప్రతి తంతునందు కాటు చేయగల గోళకములు (Stinging cells) ఎన్నో ఉండును. నూత్నదర్శినితో చూచినచో ఈగోళకములు బుడబుడ (Vesicles) వలె కన్పడును. ప్రతి గోళకములోను ఒక కారమయిన ద్రవము, దానిలో చుట్టగానన్న దారపుపోగు (Filament) ఉండును. ప్రతిపోగు నూచినంటి మొన గలిగియుండును. అనిమోను నోటివద్దకు ఒక చిన్న చేప రాగానే అనిమోనుతంతులలోని పేటకొలదిగోళకములు పగిలి వాటి నూరులవంటి పోగులన్నీ ఒక్కమారుగా ఆ చేపపైకి విసరబడును. ఇవన్నియు ముళ్ల జెయ్యదుపై చేయి పెట్టినపు డేవిధముగా ముళ్లుగుచ్చుకొనునో ఆవిధముగా ఆ చేపదేహమును పొడుచును. అంతేకాదు. పాము కాటువేసినప్పుడు విష మేవిధముగా ఎక్కింపబడునో ఆవిధముగానే గోళకపుపోగులు చేపను పొడిచి దాని గాయములోనికి ఒక విషద్రవమును చిమ్మును. ఈ అనిమోనువిషపు కాటుకున చేప చచ్చిపోవును; లేక కొయ్యబారిపోవును. చేప పూర్తిగా చంపబడిన తర్వాత దానిని అనిమోను మ్రొంగి, నమలి, పీల్చి పిప్పిచేసి, తర్వాత పిప్పిని నోటిద్వారానే ఉమ్మివేయును. అనిమోను తక్కిన జంతువులవలె మలవిసర్జన చేయును. హంస పాలనుండి నీటిని వేరుజేయునట్లు, అనిమోనుగూడ తన ఆహారమున పనికివచ్చునది పీల్చుకొని, పనికిరాని పదార్థమును విసర్జించును.

ఈవిధముగా అనిమోనునకు ఆహారసముపార్జనకు తంతులు తోడ్పడును. చేపలు, రొయ్యచేపలు, కడలిపురుగులు, ఎండ్రకాయలు, నల్లలు మొదలగు నవి అనిమోనుయొక్క ఆహారము. ఆహారముకొరకు అనిమోను ఎక్కడా వెదకుకొని పోనవసరమేలేదు. అదేమి ఆశ్చర్యమోకాని సాధారణముగా అనిమోను నోటిలోనే ఆహారము వచ్చిపడును. అనిమోను చాల తిండిపోతు. తిండిపై పేరాళచేత పలుమారు ఇది తన కంటె పెద్దజంతువును మ్రొంగివేయును. అనిమోను పెద్ద శంఖుచిప్ప పురుగుతోపాటు మ్రొంగివేయును. శంఖుచిప్ప అనిమోనుయొక్క కడపుకు, నోటికి మధ్య దారిని పూర్తిగా మూసివేయును. శంఖుపురుగును తిన్న మొన

చిప్పను నోటిగుండా విసర్జింప అనిమోనుకు వీలుపడుదు. దీని అనన్ధ కొమ్ములుగల పెద్ద మేకను మ్రొంగిన కొండ చిలువవలె, విషముతినిన గుట్టయువలె చావుగా నుండును. కాని అనిమోను ఇట్టి అవస్థనుండి అతిలేలకగా తప్పించుకొనును. అదేమి ప్రకృతివైవిధ్యమోగాని వెంటనే అనిమోను పృథ్వభాగమున క్రొత్తనోరు, కాటువేయు తంతుల (Tentacles)తో సహా తయారగును. అపుడు అనిమోను కడుపులో చేరికొనియున్న శంఖుచిప్ప కడపుక్రింద ఏర్పడిన నోటిగుండ విసర్జింపబడును.

అనిమోను కూడ అన్నిజంతువులవలె గ్రుడ్లు పెట్టును. ఇవి నీటిలో తేలి తర్వాత వీలైన బండ్లతో, లేక ఏదోఒక ఎండ్రకాయచిప్పతో కరచుకొనును. ఇవి కొంతకాలమునకు పగిలి క్రొత్త అనిమోనులు బయటికి వచ్చును. అనిమోనుకూడ ఎత్తుడైన స్థలముమార్చును. అపుడు దానికి దేహావస్థయు సంభవించును. దాని మొదలు (Stump) ఉన్నచోటనే ఉండి పోయి, తక్కిన అనిమోను మొదలునుండి చిరిగి, బారుచు, దొర్లుచు వేళ్లలయు చేరుకొనును. అయితే ఈ మొదలుయొక్క ప్రతిభునకనుండి క్రొత్త అనిమోను మొలచును. ఇట్టి గణము వానపామున కున్నది. వానపాము నెన్ని భునుకలుగా చేసినను అన్ని భునుకలు అన్ని పాములుగా ఏర్పడును. అట్లే అనిమోనుకీరపు ప్రతి భునుక ఒక అనిమోనుజంతువుగా మారును.

ప్రకృతిలో అనిమోనుకు, సన్యాసి ఎండ్రకాయ (Hermit-crab)కు గల స్నేహబాంధవ్యములు అత్యద్భుతమైనవి. సన్యాసి ఎండ్రకాయ ఎల్లప్పుడు అనిమోనును పిచ్చుపై మోయుచుండును. దానికి అనిమోను దొరకకపోలే పిచ్చెత్తినట్లు అనిమోనుకొరకు తిరుగాడుచు, అనిమోను దొరకనవెంటనే దానిని మూపుపై వహించును. అనిమోనును సన్యాసిఎండ్రకాయ మంచి ఆహారమువద్దకు కొంటావుచుండును. తిండిపోతైన అనిమోను ఆహారము కంటబడినపుడెల్ల ఎండ్రకాయకు లేకనే అంతయు తానే కబళించుచుండును. అనిమోను తినగా మిగిలినది, విసర్జించినది ఎండ్రకాయ తినివేయును. కాటువేయు గుణము గల అనిమోను ఎండ్రకాయను ఇతర జంతువులబారినుండి రక్షించును. అంతే

గాక అనిమోను అతిథిండిపోతుతనమువల్ల ఎండకా యుత కొంత తిండి లభించుచుండును.

సముద్రములో చాలిష్ఠపములు పగడపుగుట్టల నుండి నిర్మింపబడినవే. ఇవి సున్నపురాతిచే నిర్మింప బడినవి. ఇవి అనిమోనువంటి చిన్న జంతువులచే నిర్మింప బడును. ఈ జంతువులు సమిష్టిగా సముద్రజలములలో నివసించును. ఈ జంతువుల గుంపు చూచుటకు సస్య సమూహమువలె కనిపించుచుండును. స్రుతిజంతువు నూదితలయంత చిన్నదిగా నుండును. దాని నోరుచుట్టు కాటు పేయగల తంతు లనేకము లుండును. ఈ జీవులు తమ దేహసంగతు జార్డు తమచుట్టూ సున్నపురాయి కోటకొకటి నిర్మించికొని దానిలో నివసించును. ఈ సున్నపురాతికోట వృక్షమువలె కాఖోపకాఖలు గలిగి తెలుపు, ఎఱుపు, పసుపు, నీలము, ఊదా మొదలగు ఉజ్జ్వలవర్ణములు గలిగియుండును. ఈ పగడపుగుట్టలు జీవులచే నిరంతరము నిర్మింపబడుచునే యుండును. కొంతకాలమున కివే పెద్దపర్వతములై సముద్రదీప్తములుగా నేర్పడును. సముద్రములలో అనేకసార్లు

నీటిలో అగుపించకఉండు పగడపుగుట్టలకు క్షిణి వ్రక్కలుగా అయిపోవుచుండును.

మంచినగడములు చాల విలువగలవి. వీటి విలువ వీటి ఆకర్షణీయమైన రంగులవై ఆధారపడియుండును. పగడములలో ఎఱుపురంగు గలవి చాల శ్రేష్ఠమయినవి. ఇవి నక్షత్రములవంటి—ఎఱిమిది తంతువులు గల చిన్న జంతువులచే నిర్మింపబడినవి. పగడములపొడిని వైద్యములో 'ప్రవాళభస్మ'మను పేర అన్నిదేశములలోను రక్తసంబంధవ్యాధులకు మందుగా వాడెదరు.

మంచినగడములేగాక నల్ల పగడములు అనునవి గూడ బహుళంలో అమృతము. ఇవిగూడ అనిమోను వంటి జంతువులచే సమిష్టిగా నిర్మింపబడినవే. కాని ఈ పగడములు సున్నపురాతిచే నిర్మింపబడియుండవు. ఈ జంతువులన్నీ సుంద్రముగా ఒక కొమ్మురంటి పూస చుట్టూ ఏర్పడి తామరపూవు ఆకారము గలిగి జీవించును. మగ్యమ కొమ్మురంటి పూస ఎఱుపురంగు ముళ్ళతో గూడియుండును. ఈ పగడములు కారునలుపు గలిగియుండును. ఈ జంతువులుగూడ అనిమోనువలె తంతులతో ఆహారము సంపాదించుకొనును.

“రాము”

మా తృ దే వి

[కథానిక]

= శ్రీ మట్టి ఆంజనేయశర్త

“అమ్మా! దాడి.”

“అబ్బ!... నీరక్ష... బక్కసారి”

ఉచ్చాస్యన నిశ్వాసాలతో, పాలిపోయిన ముఖంవీడ బట్టలగా పెరిగిన గడ్డంతో, నాలిక తడుపు కంటూ పిల్ల మున్నాడు నెం అతి గదిలో వున్న రోగి. ముసలినర్స పెళ్లిగా ప్రక్కగదిలోని సోఫానుంచి తల ఎత్తింది. ఆ మానసుద్రుగ విపరీతతలపులు మెరు పుల్లా మెరిసి మాయమైవుంటాయి. ఆమెకు ఒకటే ఆలోచన: ఆ రోగి యెవరు? ఆ అభాగ్యుని అర్థిపం జరంలానుంచి ఎటువంటి విషాదవిషయాలు స్ఫుగింతు వస్తాయి? ఆత నెవరో తాను తెలియదు, ఎన్నో వందలమంది వస్తూంటారు, ఎవరూ తన హృదయాన్ని ఇంతబలంగా ఆకర్షించి, తన కలిరాన్ని ఇలా కుదిపి, తన్నింత ఆరాటపెట్టలేదు. ఆమె మరిచిపోలేదు ఆమె కళ్ళని! ఎంత మంచి కళ్ళు ఆతనిని! తను ఆ కళ్ళని ఎప్పుడో చూసివుండాలి. కారు మబ్బులతో మలినమైన ఆకాశంలో మెరిసి జంబనక్షత్రాలు. ఆనం దంకాని, ఆకాని, తను వికేషించి ఫలానిదాన్ని ఆశించి అశ్వేషిదామని గొప్ప చెప్పకొనే జీవం కాని తన కిక్కురుడు వుండని ఆమె ఎప్పుడో నిశ్చ యంచేసుకొంది. ఆ రోగిని ఎక్కడో పడివుంటే ఈ ఆస్పత్రిలో చేర్చి పోయారు దారిపడే దానయ్యలు. అతిసు-పును, బాగా జ్ఞాపకం-అతినిరసంగా, చేరె డేసి మెరిసే కళ్ళతో నావంక చూస్తూ “ఇంకా నేను చచ్చిపోలేదా?” అన్నాడు. చాలాసేపు పసిపిల్లా డిలా ఏడ్చాడు. తన విధ్యక్తధర్మంగా ఆ ఆనా

ధున్ని లాలించింది. ఆ ప్రేమానుభూతివల్ల ప్రయో జనం లేకపోయినా.

“ఎందుకు ఏనుస్తావో?”

“అంతకంటే నేను చెయ్యగల ఘనకార్యాన్ని ఊహించుకోలేకుండావున్నాను. అయితే, నన్ను ఏమన నివ్వరా?”

“వూరికే మనస్సు పాడుచేసుకోబోకు. సాఖ్యం లేనంతమాత్రాన చావు కోరతావా? పిచ్చివాడా!”

“ఒకప్పుడు అందరూ ప్రేమించారు. కొంత కాలానికి ద్వేషించారు. నన్ను నేను గాఢంగా ప్రేమించుకున్నంత కాలం ఎవరినీ క్షణ పెట్టలేదు”

“నరే, పడకొ!”

“నన్ను మీరు మాట్లాడనియ్యాలి. లేకపోతే నేను వూరికొను. ఈ గదిలో గొడవైనా కనీసం వింటాయికదా!”

పాపం! అతన్ని చూస్తే జాలి, పరితాపం, సానుభూతి తనలో మెదిలాయి. అందుకే అరిచి నంత హృదయంలో సన్నిహితునిగా చేసుకొంది.

“నవ్వంటే నాకు చాలా యిష్టం.”

ఆ రోగిగళ్ళు ఆనందశ్రోత్సలను వెదజల్లాయి. విషాదంగా, బరువుగా, పెద్దగా గది ప్రతిస్పనించేటట్లు నవ్వాడు.

“నాకు చాలా బాధగా వుంది నవ్వంటుంటే. నన్ను చూస్తే నాకు రోతగా వుంది. నన్ను ఎవ్వరూ

ప్రేమించకూడదనే, నేనేదన్నా కోరడానికి వీలులే, వాంఛించేది!”

రోగి ఆయాసంగా కళ్లు మూశాడు. తను అప్పుడు నిద్రిపోయింది.

ఆమె అప్పుడే అతని కళ్లలో తీక్రంగా వేటాడబడింది. అవెన్నో తన కళ్ళుగా ప్రతిబింబించి తన చెవులూ “నాపిచ్చిగుందూ!” అని గట్టిగా ఘోషించి పుంటాయి.

* * * *

తడబడే అడుగులతో రోగిగదిలోకి మెల్లిగా నడిచింది. అతను కన్నులు మూసుకొని ఆమితాయా సంతో ఓనిగంగా వగర్చుకున్నాడు. ఆ స్థితిలో, ఆ జీర్ణవల్కులాల్లోని కృత్రిమ మాన, ఏమీ పరిచయం, సంబంధం లేని మనం చూడే సాన భూతికన్న ఎక్కువ సానుభూతి చూపింది. ఆ దీనవదనంలోంచి కౌరే కన్నీటిని మెల్లిగా ఆద్దించి. రెండు ఎత్తయిన పర్వతాలమధ్య లోయల్లో ప్రవహించే నదుల్లా వున్నది ఆ పరితాపప్రవాహం!

మెల్లిగా “ఏకా” కళ్లు తెరిచాడు. తనకే విన పడవంతటి హీనకారంతో “నేను ఏన్ను చాలాసార్లు పిలిచాను. నామాటలు నీకు వినపడవుకదూ?” అన్నాడు. నర్సు ఒక్కసారి యోగిని దానిలా కంపించింది. ఆమె గుండెల్లో ఎక్కో బలంగా కదిలిస్తున్న ట్టనిసింది. ఆ విపరీతపరితాపంలో ఎలాగో “కాదు” అనగలిగింది.

“నిన్ను చాలాసార్లు పూరికే పిలుస్తుంటా.. పూరికే”
“పూరికేనా?”

“నేను తూచి సమాధానమూత్రం చెప్పలేని స్థితిలో వున్నాను. కాని నవ్వు నామాట వినాలని నేను ఆర్పించడంలేదు. తిరస్కరించడానికి సంపూర్ణ హక్కు ఉంది. కాని నేనడగలేకుండా వున్నంత హృదయదోష్ పరిస్థితిలో వున్నందుకు క్షమిస్తావని ఆశిస్తాను.”

“నాకు తెలుసు, నీకూ తెలుసు. నేను చాలా కొద్దికాలంమాత్రమే జీవిస్తాను.”

ఆమె మ్రాన్పడి బింటోంది. ఆ మెరిసే కళ్లు ఎన్నో తన్ను అతిశయిహితంగా పలకరించి, తన్ను, ఎలాగైతేకేం, ఏపరితేడకైతేకేంలా ఊపివాయి!

“నాకు నీ దగ్గరికి రావటం ఇష్టం.”

బలహీనంగా నవ్వాడు.

ఇద్దరూ మానంగా చూసుకున్నారు.

గడియారం గట్టిగా రెండుకొట్టి ఆ నిశ్శబ్దాన్ని నీల్పింది

“నేను పోతున్నా.”

“ఎందుకు? ఎవరికోసం?”

“ఎంత అమాయకంగా అక్కనతాడు” అను కొంది ఆమె, తనకోసమేనా నేనుండీ!!

“చూడు, నీలాంటివారిని చాలామందిని చూడాలి.”

“చాలామంది ఉన్నా రనుకుంటా చూద్దానికి; పొరపాటే.”

“నీ కేం శివాబి చెప్పి?”

“ఇలా నన్ను చూస్తూ కూర్చో. నేను మహాకవి రాజాసానంలో నర్తకిని కర్పించినట్లు ఊహాపథంలో కర్పిస్తా. నవ్వు ఇక్కడికి రావాల్సివచ్చింది కావు. చూడు—నీ కేకేబిల్!—ఇలా నాకంక నింపాదిగా నవ్వుకూ చూడు! ఎక్కడినుంచీ కచ్చింది ఆ కోమలత్వం? విను. నవ్వో గంభీరకన్యనికుమా!”

“అబ్బ, చాల్లే!”

“కానీవు మట్లాడబోవు. నిన్ను మాట్లాడనీను. పగలంతా చెమటోడ్చి వున్న మర్నాత్రి చంద్రుణ్ణి చూసే కలలుకని, కష్టాన్ని మరిచే కార్మికవిరుణ్ణి నేను. నిజం చెప్పి: నువ్వు దేవతవా?”

“నన్నెందు కిలా వుడికినావు? ఏమిటో, నీ ప్రతి మాటా నాలో ఇంత పరివర్తనాన్ని ఎందుకు తీసుకు రావాలో నాకు తెలియదు. కాని తెలుసుకోవాలని చాలా ఆశగా వుంది.”

“అవును. ఇద్దరం ఒక్కస్థితిలో వున్నాం.”

“ఏదన్నా కథ చెప్పనా!”

“నాకు అది అనందాన్ని కాని, బాధనికాని ఉపశమిస్తుం దనుకోను. మా అమ్మ కథలు చెప్పకపోతే ఏదీ ఏదీ నిద్రపోని రోజుల్ని చూసే చాలా ఆశ్చర్య పడుతుంటా. అవును. అప్పుడు చిన్నవాణ్ణి కల్పమంటే హృదయం. కల్పకృతంంటే కన్ను తల్లి! నవ్వెన్నా చెప్పి. తల్లికంటే ప్రపంచంలో మానవుడు అరాధించ

వలసిన దైవం లేదు. అందుటో ఓ భారతహిందవస్త్రీ మాత స్త్రీ ఎంత విషాదస్థితిలో వుందో నీకు తెలుసు."

"అవునా!"

నర్స విషాదంగా నవ్వింది. "అయితే నువ్వేద చెబు."

"నేను చాలా చెప్పదలచుకొన్నాను. కాని ఏదీ ప్రయత్న పూర్వకంగా చెప్పటంలేదు. ఇది నీకో కథగా తోచినా ఇబ్బందిలేదు."

"ఎందుకూ?"

"ఏమీ లేదు. కథలన్నా జీవితప్రతిబింబాలే. ఇవ్వో సవ్య చనువుతూ కథలని త్రోసిపుచ్చే వన్నీ ఒకప్పుడు జరిగినవే. చాలా కథలు ప్రపంచానికి తెలియకపోవచ్చు."

"అయితే చెప్పు. నాకు చాలా సంతోషం"

"చెప్పనా!" రోగి సంతృప్తిగా, చౌదయపూర్వకంగా నవ్వాడు!

* * * *

"ఆ అరువులు, ఆ కోలాహలం, పరిగెత్తడం పిచ్చి కేకుల—ఎవరూ?" అన్నాడు విశు నింపాదిగా ప్రక్క మీద కూర్చుంటూ.

"ఇవ్వో త్రొక్తేమిటి?"

"వచ్చినప్పటినుంచీ రోజూ సాయంకాలం ఈబీకిలోంచి చూస్తున్నా. దూరంగా ఆ ముసలామె చుట్టూ పిల్లలు చేరి ఒకటైగోల. ఎవరామె? పాపం" జాలిగా నిట్టూర్చాడు.

"ఆమె..." మెల్లిగా అంది ఆమె. "అవును, ఆమె-నీకూ నాకూ ప్రపంచానికి ఆమె ఉపయోగపడే స్థితిలోగాని, అర్థంచేసికొని సానుభూతియాపేక్షితిలోగాని లేదు."

"ఆమె పిచ్చిదికదూ?"

"ఆమెకి అనందం ఏదన్నావుంటే ఇప్పుడే. ఎందుకంటే ప్రపంచం ఆవిడికి పిచ్చి లేదన్నంతకాలం ఆమెజీవితయాత్ర సరకయాత్ర అయింది. ఆవిణ్ణి చూస్తే నీకు జాలివేయటంలేమా?"

"ఆ సంగతి నన్నుడగబోకు. నాహృదయం మంకిపోతూంది. గత విషాదస్మృతులు నన్ను కలిపి వేస్తాయ్, ఎవ రామాత్మమూర్తి?"

"ఎందుకు అదంతా!"

"ఎందుకో" చెప్పలేను. ఒక సానుభూతిపరుడికి చెప్పటంబో నీ కేం అభ్యంతరం వుంటుందో ఊహించ లేకున్నాను."

"ఆమె అంటే నాకు విశేషపరితాపం. రోజూ నాదగ్గరికి పొద్దున్నే వచ్చి పలకరించిపోయేది! కొన్నాళ్లు సాయంత్రంకూడా వస్తుండేది. ఆమెకు చెప్పకునేవాగెవ్వరూ లేరు. జాలితలచి వాళ్లూ వీళ్లూ ఏమన్నాయిస్తే తింటుంది. ఏపంచనో పడుకొంటుంది."

"ఎవ్వరూ లేరా ఆమెకు! నీతో ఏం మాట్లాడేది?"

"ఓరోజు మా యింటికి తీసుకు పోయి ఎక్కడికి తిరుగక, యిక్కడే తింటూ పడుకోమన్నాను. రెండు రోజు లూ వుండి, మాడోరోజున మల్లీ మామూలే. ఎక్కడికో తేచిపోయింది"

"నిన్నేం అడుగుతుంది రోజూ?"

"ఒక్కటే ప్రశ్న. దానికి విధి విరామం లేదు. బహుశా ఆమె జీవితపర్యంతరం అరుపడే ప్రతి సాను భూతిపరుడి కర్ణపుటాల్లోను భీకరంగా బాధగా ప్రతి ధ్వనింపజేస్తూనేవుంటుంది. "మాఅబ్బాయి మీ కెక్కడైనా అనుపదాదా? ఓసారి నాదగ్గరికి గమ్యని చెప్పండి. ఏం, చెబుతారా కదూ?" అంటుంది." విశూ ప్రబలంగా నడికిపోయాడు. అలాగే అంటుందామె :

"అందరూ విషాదంతో తలనంచుకుంటారు. ఆ త్యాగమూర్తిమాత్రమేమకు! "ఏం, చెబుతారుకదూ?" అంటే ఏమంటారు చెప్పి? ఎవరైనా!"

ఆమెకు నమ్మకం—ఎప్పుడన్నా, ఎవరన్నా, ఎక్కడన్నా తన కొడుకుసంగతి తెలియజేస్తారని! ఆ నమ్మకంమీదే జీవించివుంది. ఆ ఉన్మాదమే ఆమెకు ఆనందం, తేకపోతే ఇన్నాళ్లు జీవించదేమో!

విశూ తువ్వాలతో ముఖం కప్పుకున్నాడు.

"ఎందుకు అలా వెక్కిరిచెక్కిరి ఏడుస్తున్నావ్?"

"ఏమీలేదు."

"ఏమీ లేదా?"

"పోనీ, బాధ కల్గిస్తే చెప్పనులే."

"నామీద వొట్టు : నామనశా చెడగొట్ట బోకు."

“మరి దుఃఖించబోక.”

“కన్నీరుకారివే వచ్చిన నష్టం లేదు! అవి బాధను ఉపశమింప జేస్తాయని నా నమ్మకం, మానసికభావదర్పణమే కన్నీరు!”

* * * * *

“నర్స...మా కోడలేడి?”

“ఎవరో పిలుస్తున్నారు!”

“అ, ఆమె, ఒకసారి మాట్లాడి పంపించినా” మెగుళుతీగలా నర్స మాయమయింది. తూన్యంగా ఆమెఅడుగుజాడెల్లీ మాస్తా గాఢంగా నిట్టూర్చుకునిపోయింది.

విశా నర్సకోసం ఆశోజు చాలాసేపు చూశాడు గాని ఆమెజాడ అగుపడలేదు. మర్నాడు మామూలుగా టెంపరేచర్ చూడడానికి వచ్చినప్పుడు చాలా ఆశుతతో ఆడిగాడు: “ఆ మెవిషయం దియచేసి చెబుతారా? రాత్రంతా ప్రక్కంతా కన్నీటితో తడిసిపోయింది. నా మీద సానుభూతి ఈ విషయంలో చూపండి!”

ఆమె ఈ విషయాన్ని గురించి అతడింత పట్టుబడతాడనుకోలేదు. మెల్లీగా తల పంకించి, తలుపు మూసి ఆమె మౌనంగా కూర్చుంది.

“నా గతించిపోయిన జీవితభట్టాల్ని పునర్మిస్తున్నాను. కొంతవరకు ఆత్మానందం నాకు లేకపోలేదు.

ఆమెజీవితం, నా జీవితం దృఢంగా పెనవేసుకోటానికి కారణం విచిత్రమైందే!

ఆమె అగర్బలమంతరాలు. తండ్రి మూడో పెళ్లి చేసుకున్న తర్వాత ఆమెను గురించి క్రధనీకుతో లేదు. ఏవో పెళ్లి అయిందనిపించడానికి దారినపోయే ఓ దానయ్య కిచ్చి పెళ్లి చేశాడు.

సమర్థతకాని, నడవడికాని లేని ఆ భర్తచేతుల్లో ఆమె వేసారిపోయింది. అతను పోయినా, ఆమెజీవితాంతం తనవంతు సాధించడాని కన్నట్లు ఒక కొడుకుని ప్రసాదించిపోయాడు.

ప్రే! అందుల్లో బీదరాలు! ఆ వయస్సులో, సంఘం అన్ని విధాలా లోపాలు కనిపెట్టాలని ప్రయత్నించే విషమసమయం—చచ్చిపోవామన్నా అడ్డాచ్చే రక్తస్రవంబం...తన కొడుకు! ఏం చేస్తుంది? కన్నవారింటి తాలూకా సవతి అన్నదమ్ములు తిరస్కరించి, నీచంగా మాట్లాడారు. తనవాడని చెప్పకుండా

మన్న తండ్రికూడా ఆమెకు లేదు. నిశ్చింతగా చచ్చిపోయాడు.

ఆమె నాకు చాలాసార్లు చెప్పింది: తనకు జీవితంలో ఒకటే ఆశ! తన పిల్లవాడు పెద్దవాడయి, గౌరవనీయంగా సంపాదించి, గొప్పవాడిని పేరు పొందితే, తను ఆనందబాష్పాలు రాలుస్తూ, మహారాణిలా జీవిస్తుండటం. ఎన్నో ప్రియ తన కొడుకుని గురించే మాట్లాడుతుంది.

ఏ ఆకాసాధాలు ఆమె ఊహాపథంలో నిర్మించుకుందో, వాటికోసమే ఆమె తన కున్న గౌరవాన్ని, శక్తిని, తనదని చెప్పుకున్న ప్రతిదానిని విసర్జించింది. గౌరవనీయమైన వంశం. ఆమె అన్నీ మరిచిపోయింది. పున్న మహారాజుల ఇళ్లల్లో ఆమె వంటపూటికనానికి కూడా వస్తుకొంది. ఎంత శ్రమపడినా, ఎంతమంది వేలుపెట్టి చూసినా ఆమె కాంతనూర్తియై నిలిచింది. తన సాపకు హృదయానికి హస్తంపై అదే ఆమెకు స్వర్గసీమ! ఆ సీమలో ఓ మాతృదేవి-ప్రపంచాన్నేరు గని ఓ అమాయక ముగ్ధులూడు మాత్రమే గోచరిస్తారని ఆమెకు!

క్రమంగా కొడుకు బాల్యావస్థని సుఖకరంగానే ముగింపజేసింది. అతనికూడా బుద్ధిమంతుడు. సక్రమంగా పరీక్షలన్నీ సాధించాడు.

అతను పట్టభద్రుడైన తర్వాత న్యాయవాదవ్యాసంకొంది ఆమె. అతనినూ సమ్మతించాడు. సానుభూతి చూపే కొందరు గౌరవనీయుల సాయంతో, విద్యార్థి వేతనాలతో అతను లాకాలేజీలో చేరాడు. అతి కష్టమీద కాలం గడుపుతూవుండేవాడు.

అతన్ని జోజూ చూస్తూండేదాన్ని. బీదవాడవటం చేత మేమంతా నిరాశించే సానివాడలోనే ఓ చిన్న గది అద్దెను తీసుకొన్నాడు. అతనికి ఏ దురభ్యాసమూ, నేరేనిస్వంతవరకు, అప్పట్లో లేదు. ఆజానుబాహువు, కంఠలుతిరిగిన శరీరం, నల్లటి ఉంగరాలజుట్టు, పరిశీలనగా చూసే నేత్రద్వయం—ఎంత బాగుండేవాడు! చెబుతుంటే ఇప్పటికీ నేను వివశమైపోతాను.

అతనితోటి చదివే సాటివిద్యార్థులంతా మా ఇల్లకి కన్యాండేవారు. తల్లిదండ్రుల పంపే ధనాన్ని, వాళ్లకి తెలియకుండా, తమ ఆత్మల్ని వంచించుకుంటూ, వ్యభిచారాన్ని అణచలేని ఓ ప్రపంచజ్ఞునిగా నిరూపించడానికి ప్రయత్నించేవారు.

నా సంగతి వేరే చెప్పవక్కర్లేను. ఈ పతిత భారతదేశంలో, దమ్యుల్లేని, నీరసించిన ఓరికిపురుషుల కాగిళ్ల వల్ల కృపించి, నశించిపోయింది నా శరీరం. నే నావృత్తిని హృదయపూర్వకంగా ఎన్నడూ వాంఛించ లేదు. మా కులచెట్టు, సంఘచెట్టు 'సాంప్రదాయం, అందుల్లో దోషం కనబడ్డాయి. వారి బాధ తీర్చుకోవడానికి 'కులవృత్తి' అనే గౌరవపదం చాలు అడ్డం పెట్టుకోడానికి. ఇప్పుడు డిక్కడ నా శిలాన్ని గురించి అతి కయోమ్రులు చెప్పవసరంలేదు. దానివల్ల నాకు కలిగే లాభం ఏమీ లేదుకనుక. మాతంగి, తల్లి, బంధువులు అంతా నిర్బంధించారు. తర్వాత చలనం, ఆనందం లేని నా శరీరంలో దురాశ, ప్రతికారం పుట్టుకొచ్చాయి! ఈమగపురుషుల్లోకి విషం ఎక్కించి, వాళ్లని వంశవారం పర్యంగా నాశనం చెయ్యా లనుకున్నాను.

ఆకాలంలో నేను అందంలో కేరుమోసిన వేళ్ళనని కేరుపొందాను. పట్టుదలతో నాప్రాపు పొందటానికి కులవిచక్షుత లేకుండా డబ్బుని చాలామంది నిచ్చులనిడిగా వెదజల్లారు.

కాని, నావంశా నా నింపాదిగా చూడని అత సంతే నాకు చాలాకోపం. ఆ యవకప్రవరాఖ్యుడంటే నాకు రోమాంచం కలుగుతుంది. ఆ నడకలో ప్రపంచాన్ని జయించగలనే ధైర్యం! ఎవ రావీరుడు!

ఓసారి మావీధినుండా వస్తుంటే నా తమ్ముణ్ణి పంపించాను ఎలాగైనా ఆయన్ని కక్కడికి తీసుకొస్తే గొప్ప బహుమాన మిస్తానని. కనీసం పూరికేనన్నా వచ్చి, కాస్త పానీయం పుచ్చుకుపోండిఅని అన్నా చెప్పి తీసుకురమ్మన్నాను. మొదటిరోజు ఓక్క మొహంతో వచ్చాడు వాడు.

మర్నాడు వాడికి క్రితంరోజుల్లో చెప్పవలసిన కిటుకులన్నీ చెప్పి, తీసుకురాకపోతే తిరిగి ఇంటికి రావద్దని గట్టిగా మందలించాను.

అత్రుతగా మావాడు అతనితో మాట్లాడడం, అదీను. నుండెలు వేగంగా కొట్టుకుంటుంటే దేహం చల్లబడిపోయింది.

ఇద్దరూ చాలాసేపు మాట్లాడుకున్నారు.

నుండె గట్టిగా అడుసుకుంటూ ఆవంక చూశాను. పర్యవశాలలాగా గంభీరంగా అతను, మేకపిల్లలాగా తమ్ముడూ మా ఇంటికే పు వస్తున్నారు. నేను మెల్లిగా లోపలికి వెళ్లి ఆద్దంలో నా అందాన్ని పరచుకుని, పరిస్థిలో కూర్చోని ఏదోపుడకం తిరగేస్తున్నాను.

అడుగుల చప్పుడు గాఢంగా వినిపిస్తోంటే లేచి "స్వాగతం, సుస్వాగతం, రండి" అన్నాను. కాళ్ళ కడకొట్టానికి సుగంధపు నీళ్లు అందిచ్చాను. అలంకరించివున్న ఆగదిలోకి ఆహ్వానించాను. అతను పరిశీలనగానే చూస్తున్నాడు. ఆ గంభీరవదనం ఏమీ చలించలేదు. ఇద్దరం మానం వహించాం. ఆమానం నన్ను దహిస్తోంది! చాలాసేపటికి ప్రకంపించే కంఠంతో అన్నాడు— "కక్కడికి నే నెందుకు ఆహ్వానింపబడ్డానో నాకు సరిగా తెలీదు. కారణం కొంచెం చెబుతారా?" నే నాప్రశ్న, అంత నిగ్గుగా, ఆ మార్దవకంఠంలోంచి వస్తుం దనుకోలేదు. నేను తల క్రిందవలసినచ్చిన ఘటన అది!

మాట్లాడలేదు. ఆసలు మాట్లాడలనుకోలేదు. అయినా ఏం మాట్లాడను! లో ప్రత్యేకత ఏవన్నా విమ్మల్ని ఆకర్షించిందేమోనన్న సంశయం నన్ను బాధిస్తోంది. నాకు ఎవరన్నా నాకు తెలియకుండా విలువయిస్తుంటే నేను బాధ్యుణ్ణి కాదు."

"నేను చెప్పదలచుకొంది విపులీకరించడం మంచిది ఎంగలై నా! నన్ను మీ లేదప్పిస్తో చూస్తున్నారో ఆదృషికి నేను బాధ్యుణ్ణి కాదు! అయినా మీ రీవిషయంలో బలహీనత కనపరచినా అడ్డుపెట్టడానికి నేను అర్హుణ్ణి కాదు."

నేను మానం వహించడంలో ఇంక ఆరంభే దనుకున్నాను. "నేనేదప్పిస్తో విమ్మల్ని చూస్తున్నారో ఆ కేమంత, మీదృష్టిగానీ, చాలామందిదృష్టిగానీ కారవంకలది కాకపోవచ్చును. నాబలహీనతకు తుమించినందుకు మీకు చాలా కృతజ్ఞురాలి."

అతను ఓసారి తలెత్తి చూశాడు పరిశీలనగా. ఆచూపులో ఆకృష్టం, సానుభూతి స్పష్టంగా గోచరించాయి.

"ఈమాత్రం వచ్చి నేను విమ్మల్ని ఏవన్నా సంతృప్తిపరిచివుంటే తృప్తిపడతాను... నేను వెళ్లి పోదలచుకున్నాను"

నేను మోకతన్న శరీరంలాగా బాధపడ్డాను. అయినా ఆత్మభీమానంతోనే "మీరు వెళ్లి పోతానని దృఢంగా చెబుతున్నప్పుడు బలంతోనీచి ప్రయోజనం లేదు. కాని నేనిచ్చే ఈ అల్పఆతిథిసత్కారాన్ని ఓ నూతనపరిచితుడిగా స్వీకరించాలని ప్రార్థిస్తాను."

నేను ఆమిచ్చిన మధుకఫలాన్నిగానీ, ఫలహారాన్నిగానీ, పానీయాన్నిగానీ అతను ఏమీ చూట్టకోలేదు. మంచినీళ్లుమాత్రం తాగాడు.

“నను నే. నా కిదే తృప్తి”

“నా ప్రార్థన ఒకటి మన్నించండి”—అతిదీనంగా వేడుకొన్నాను.

“ఏమిటి?” అన్నాడు ఆశ్చర్యంగా, ఆశ్చర్యంగా.

“మీకు తీరిక దొరికిన సమయాల్లో, ప్రపంచం బాధగా అనుభవించిన సమయాల్లో, నాకు సాధ్యమైనంత సాయంచేస్తాను—దయచేసి స్వీకరించండి. మళ్ళీ వస్తారు కదూ?”...కానీ అలా అనిపించాడు.

“దీంట్లో అభ్యంతరం పెట్టాల్సింది నే నన్ను పరి సితిలో ఏమీ లేదు. కాని ప్రపంచంలో అనివార్యమైనా, అవసరమైనా ఎవరూ నా వంక చూడలేను. కానీ మీరు వాళ్ళకంటే చాలా ఉత్తమమైనవారని నా అభిప్రాయం. నమస్తే.”

శరవేగంతో వెళ్ళిపోయాడు. ఆ మెలుపుతీగ! గట్టి పేకెనిట్టూర్లు విడిచాను కొంత ఊహించుకున్న తృప్తితో!

* * *

“అతను వెళ్ళిపోయాడు. ఆ నడకలో ఎంత రాజసం! ఎంతోమీ” ఈ ఉపాసనలో తీవ్రంగా చాలా రోజులు వేసరిపోయాను. ఆ దిగ్విలాసవర్ణయూరి నేను కలలకనడానికేనా నా మనఃపథంలో మెరిసింది! ఎందుకు నా యావనం, నా రూపం, నా భాగ్య సంపదలు! సంతృప్తిలేని జీవితానికి ఇరవీసీ తృప్తిప్రాయం లనుకున్నాను. తిమ్మగిరి చాలాసార్లు పొమ్మన్నాను. వాడు కొన్ని సార్లు పోయా, మరికొన్ని సార్లు పోయినా నని చెప్పి, మొత్తానికి ఒకటే కర్ణకళోరమైన సమాధానం చెప్పేవాడు. అవును. నాలో వేదనని వాడు గురించుకోలేడు. అంతెందుకు, నేను ప్రేమించగలనని వృధాయల్లాగే గాంధీగారు నమ్మగ! నేను కాదు కుని కాదుకుని కళ్ళు కాయలుకావిపోయాయి. నారాజు రాడు! నేను విపరీతంగా పరితాపపడతాను. నేను వేళ్ళను. నా మాట నమ్మరు. ప్రజలు గౌరవించే సితి లోకి నేను దూరమని తెలుసు. మళ్ళీ ప్రజలే చాలుగా నన్ను అర్థించి, స్వాగతంగా, సత్కారానికి దూరమౌతారు.

నేను వేళ్ళనటలానికి కారణం? అమ్మనాన్నా వాళ్ళ నిర్బంధించుటేనా! వాళ్ళ నిర్బంధించటానికి కారణం? దారిద్ర్యమా? కీలకంలే దారిద్ర్యం

ఎక్కువా? దారిద్ర్యాన్ని ముఖ్యకారణంగా భావించడానికి వీలులేదు. ఎంతోమీ మేము కట్టుబట్టులూ, తిండితిప్పలూ తీసిపోయినవారం ఏ విధంగాచూసినా కాము! ఏమయినా అవనీ, నేను వేళ్ళను! ఎందు కీతర్కం? ఎందు కీబాధ, పరితాపం? తీరిన మనో వేదన!!! ఓ విధంగా చాలామంది హిందూస్త్రీల కంటే, భర్తలులేనివారికంటే చాలా స్వతంత్రంగానే వున్నాను. నన్ను ఎవ్వరూ కానించటానికి వీలులేదు. నేను చాలామందిని తిరస్కరించగలను. బుజ్జగింపబడ గలను. కాకపోతే, ముందుజన్మలో ఏమైనాగాని! కర్మ మందర నేను చూడని, అనభివంచని కష్టసుఖాల్లో, అందుల్లో చచ్చిపోయింతర్వాత, ఏమైనా భరవాడేను!

నా ఆత్మకంత్వప్రతిపదం ఏదో సమాధానపరుచుకో ప్రయత్నించేదాన్ని”

“అతను రాతేదా?” వికూ చాలా ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు.

ఆ ముసలివర్ష కళ్ళలోని లోతైన సముద్రాల సగర్వంగా పొంగినాయి!

“రాకుండాపోలేదు. మా ఇద్దరీ...” ఆమె ఛలుకున అగిపోయింది. చాలాసేపటికిగాని ఆమె తేరుకోలేదు.

“విను, ఏమైందనకున్నావ్?” అంది విషాదంగా.

వికూ మహాసమృద్ధైన గురువేపుని పాదాల ముందు కిక్కిరించి విషయంగా మార్చున్నట్లు మార్చున్నాడు. అలసట, అలసట మరచి అతిసిలో అంత సవ్యత్వం ఎలా వచ్చిందో!

డాక్టరు కిటికీలోంచి చూశాడు ఇద్దరీ. రోగి ముఖంలో ఆయన చాలా మార్పు కనిపెట్టాడు. ఆ నిశ్శబ్దం మూర్తిభవించిన గదిలో వారిద్దరే ప్రపంచం కునుకున్నట్లు మార్చున్నారు పరకేతనంలో!

కానీవు మాని డాక్టరు పరిశీలనకుండా పోయినాడు, తృప్తితో.

“నేను చాలా నిరాశ చేసుకున్నప్పుడు వస్తాడని ఎన్నడూ అనుకోనప్పుడు అతను ఆదరా బాధరాగా ఓ రాత్రి వచ్చి తలుపుగొట్టాడు. నేను మొదట ఎవరోననుకొని “ఇప్పుడు వీలులేదు.” అని నిద్ర ముత్రలో అన్నాను విసుగ్గా.

కాని, ఆ గంభీరనివాదం నా ముత్రం వదల గొట్టింది. నా స్వామి తన భక్తురార్ని రక్షించడానికి

వచ్చాడు. నేను ఆశ్చర్యతనదాలతో అతన్ని వేయి ప్రశ్న లడిగాను. మధురంగా స్వేచ్ఛాగానం చేశాను. ఎంత నిబ్బరం కనపరచాడు! ఏమీ తొణకలేదు. మొత్తంమీద ఆతని ప్రవర్తన ఆశ్చర్యకర్త కల్గించింది.

“నే నెందుకు ఇక్కడికి రావల్సివచ్చిందో అన్న విషయం చెప్పకోటాని కేమంత ఘనమయిందిమటుకు కాకపోవచ్చు” —నిట్టారా పతనం.

అర్ధవహింసగా నాస్వామికైత్రాలో చూశాను. నిశ్చల, నిరీహ, నిరీమకైత్రాలు!

“నేను నిన్ను నవ్వమకునే విధంలో సంత్వేషం కలిగించా ననకోటంమూత్రం పారపాటుకావచ్చు”

“ఏమిటో చెప్పండి”

“ఇప్పుడు నాపరిస్థితి నీకు కొంచెం విపరీతం అనవసరం. నే నో బీదరిద్దాల్సింది. మా అమ్మ...” అతను అగిపోయాడు. గాఢవిహ్వలమైన అతని మొహం లో కోకపూరితస్వరూపం ఓనిమడం గృహ్యం చేసింది.

“అదంతా అనవసరం. ప్రస్తుతం. నాకు డబ్బు కావాలి అనవసరం” అన్నాడు.

నా స్వామి కోరికే చాలా ఆలోచించడంకూడా నా? వేటిని త్యక్తప్రాయంగా చూసి నారాజుగా గర్భిస్తున్నానో, ఆ విషయశీలడే చాటిని గౌరవించి, నన్ను తృప్తికరిస్తున్నాడు!

నేను కారణం అడగడలమకోలేదు. నాకు తెలియటం అనవసరం. అతనికి డబ్బు కావాలి. అంతే.

అల్పరా తీసి చూశాను. ఆపప్పుడే కేరయ్యశెట్టి యిచ్చిన రెండు పచ్చకాకితాలు అగపడ్డాయి. మాట్లాడకుండా అతని జేబులో క్రుక్కాడు.

“ఎందుకు ఇదంతా? నాకు యాదైహపాయలు చాలు” అన్నాడు.

యస్తే ఒట్టు” —గట్టిగా అతని చేతులు పట్టుకొని ప్రార్థించాను.

“నేను తిరిగి వీటిని మీరు ఎప్పుడు ఇవ్వగలనో సరిగా చెప్పలేని నితిలో వున్నందుకు సగృహంతున్నాను”

.....

“మీరు నన్నెకగరు. నేను హామీ యివ్వడానికి నాచదువుకునే పుస్తకాలున్నాయి. అయినా ఎవరో నాడుకోటానికి యిచ్చారు”

“నాకు మీ కేమీ చెప్పకుండావుంటే బాధ కలిగించుకుండావున్నవా రవుతారు. మీదగ్గరినంచి తిరిగి తీసుకుంటూ నన్నది కల్లోమాట. మిన్నుల్ని ఒక్క విషయం అరిస్తాను. మీకు సహాయం చేస్తూ బలవంతం చేస్తున్నా ననకోబోకండి. అప్పుడప్పుడు నా కగపడు తుంటారుకదూ?”

“మీరు ఏ నమ్మకంమీద నాకిస్తున్నారో నాకు తెలియదు. కాని నేటికి జీవితంలో ఒక ఉత్తమోత్తమమైన జీవనాపచర్యం నాకు లభించినందుకు గర్విస్తున్నాను.”

“ఈచీకటిలో ఎక్కడికి పోతారు? ఇక్కడ వుండరాదూ?” అన్నాను.

“నాకు పరిశ్రమోజులు దగ్గరికొచ్చాయి, ఏవిధం గానూ ఇక్కడ వుండటానికి అవకాశం లేదు.

“నెల్లి చదువుతారా?”

“అవును. మా అమ్మ చాలా కష్టపడి చదవమని చెప్పింది. మా అమ్మని — ఆ ప్రేమమూర్తిని — లోకాలంతా విశ్వరపోయి చూసే త్యాగాన్ని చూసి చాలా నేపు శ్రమిస్తాను.”

“మీకోసం అంత త్యాగం చేసిందా మీ అమ్మ?”

“అమెత్యాగాన్ని నేను నా కండినంతరహా పూహించుకుంటున్నాను. ఆమె నాకే కాదు, దుర్దినారాయణుని కకోర ఆక్రందనాలకి ఒక మూర్తిభవించిన స్వరూపం... నేను ఆరాధించే దేవత ఆ మాతృమూర్తి.”

“ఎప్పుడైనా జ్ఞాపకమైతే నానమస్కారాలు అందజేస్తారా?”

“ఆ, తప్పకుండా” — అతను ఆలోచించాడు.

“దయచేసి ఆందజ్యంతోబోకండి. పారపాటున అన్నాను. నేను మాతృమూర్తిని కాను. కాలేనేమో! వేళ్ళిగికదూ? పొనీ, ఎవ్వరికీ తెలియకుండా ఆరాధించుకోనీయండి” నూటిగా, అనహాయంగా చూశాడు. ఇద్దరం కూన్యంగా నిశీథంలోకి చూశాం. మా మధ్య అగాధాలు!

“శ్రమకల్గించినందుకు తుమించండి. తెలవు.”

“వస్తారుకదూ?” గద్దపస్వరంతో అర్థించాను.

“తప్పకుండా. తప్పించుకోలేను” తొందరగా తలవంచుకొని అతను నెల్లి పోయాడు. నన్ను నిరాశలో ముంచి నిశీథంలోకి పోయాడు.”

ఆ ముసలిసత్య ఈ ప్రపంచంలోకి వచ్చి, తలెత్తి రోగిని చూసింది! ఒకటే అశ్రుధారలు కౌక్కున్నాడు. ఎంత నేపట్నుంచి ఏడుస్తున్నాడో-కళ్లు ఎఱ్ఱబడ్డాయి. ఆమె మెల్లిగా తువ్వలుతో అద్దించి.

“చెప్ప, దయచేసి, నా ఆనందానికి అంతరాయం కలిగించవద్దు”

“ఎందుకు ఏడుస్తున్నావ్ ?”

“నీవంత జాలిగుండెగలవాడి వనకోలేదు. పోనీ, మానేస్తాలే. మరి ఏవనబోతున్నావ్?”

“నేను ఏవన” వికూ ఏమిటావం వెలిబుచ్చని స్వంతో అన్నాడు.

“నాకు చెబుతుండు. నాకది చాలు. అంతకంటే ఈ ప్రపంచంలో నేను కోరేదిగాని, ఘనమైందిగాని లేదు. దయచేసి చెప్పవూ ?”

ఆమె అతనికి పాలు యిచ్చింది. వికూ నిరాకరించాడు.

“రోగం తిరగజెడుతుంది. నా మాట విను”

“నేను జీవించాలని నాకు ఆశలేదు”

“నువ్వు త విరాగివని అనకోలేదు ; ఆయినా బ్రతికున్నవారిలో చాలామంది జీవితసుఖం అనుభవించి మనిగాని, అనభవించగలమనికొని బ్రజ్జకటం లేదు.”

“నేను పాలుత్రాగడం నీకు ఏమాత్రమైనా సుఖంకలిగిస్తే నేను ఎందుకు అభ్యంతరపెట్టాలో నాకు తెలియదు.”

వికూ అయిదుగానే తన కరిరానికి మేలు చేశారాడు. తనలాంటివాడు అంతటా వున్నారన్నాడు, “దయచేసి చెప్పండి. నేను వింటూనే చచ్చిపోవాలని అనుకుంటున్నాను. చెప్పరా ?”

ఆమె చకిత అయింది. ఎవ రిదుఃఖభుజుడు ? ఇత నెవరో తనకు తెలియదు. గత పాతికసంవత్సరాల నాటి మా జీవితగాథను ఎందుకు చెప్పాలో, అత నెందుకు అంత ఆక్రమకనపడుతున్నాడో తనకు అయో

మయంగా వుంది. కాని ఎవ్వరూ సానుభూతిని చూపని ఈ అభాగ్యునిలాంటి జీవితం ఎవ్వరికీ, ఎప్పుడూ ఆ నిశ్చేత ప్రసాదించవద్దనే ఆమె ప్రార్థించింది.

“బహుశః నన్ను గురించి నువ్వు విచారిస్తావు నువ్వే కాదు. నా రాజకూడా కరిగిపోయాడు.”

మళ్ళీ ఓ రోజు రాత్రి వచ్చాడు. “తెరిగిపోయిన గడ్డం, కృశించిన చేపం... ఆ మలినవస్త్రాల్లో, నల్లమబ్బుల్లోని కళిలా వున్నాడు నా ప్రభువు. ఇలా అన్నాడు. “ఆ వేళ డబ్బివ్వకపోతే ఏ దురంతం తలపెట్టేవాడినో తెలియదు. అయినా అమ్మ నాకు సాయం చేయలేక పోయింది. ఈ సెలవల్లో మీ దగ్గర నన్ను గుమస్తాగా నన్ను పెట్టుకోండి. నేను మీ అప్పు తీర్చింది ఎక్కడ పోదలనుకోలేదు.”

అతన్ని చూస్తే విపరీతవిచారం వేసింది. మెల్లిగా మాటల్లో అతన్ని నీమితపరిచాను. భోజనం పెట్టి మంచి బట్ట లిచ్చాను. మెల్లిగా అన్నాను: “మీరు నాకు డబ్బి వ్వకపోతే ఇక్కడ వుండరా

కొంచెం ఆలోచించి అన్నాడు: “వుండను.”

నేను అతన్ని పోగొట్టదలచుకోలేదు.

“మిమ్మల్ని ఇక్కడ వుండమని కోరుతున్నాను” ఎలా భావించుకున్నా ఇబ్బంది లేదు.”

అతను ఆంగీకరించాడు. అతనున్న ఆ రెండు సెలల్లో పరపురుషుణ్ణి నా గుమ్యం తొక్కనీలేదు. చాలామందికి నాకు పెళ్లయిందని చెప్పాను, చాలా మంది ఎన్నివిధాలుగా అచకున్నారో, అనుకుంటారో నే నిప్పుడు చెప్పటం అవసరం. అప్రస్తుతం.

కొని అమ్మా, నాన్నా ఈ విషయంలో నాకు కలిగించిన వత్తిడి ఏమాత్రం గౌరవం వున్న వ్యక్తిగాని సహించరానిది. అతన్ని చూసుకునే అన్నిటికీ ఆంగీకరించాను. నేను మీకు అనుపడాలంటే నా యిష్టానికి వ్యతిరేకం లకనండ్లని మందలించాను. గాఢ తమాయించు కున్నాడు. ఎవడైనా నావెల్లి తగ్గి మొదటి నీతిలోకి రాగలనని వారివమ్మకం నన్ను వదలిపెడితే వారికి జీవనాధారం లేదు.

అతని స్నేహితుడు—మాయంటికి అప్పుడప్పుడు వస్తుండేవాడు—కోకర్. అతను నన్ను కార్టా వేళ్లా పడి ఆరించాడు. తన సాహచర్యాన్ని విరమింపజేయ వద్దనీ, తన ఆగర్భక్రిమంతుణ్ణి, నన్ను మహారాజిని చేస్తాననీ చాలా ఆశలు గొల్పాడు. అతని మాటలు

వింటుంటే ఆతనిమీదుండే అసహ్యం ద్విగుణీకృతమేది.

శంకర్ కు, నాకు సంబంధం విడిపోయినతర్వాత అతను మానాన్నతో ఏవో మంతనాలు చేయటం మొదలుపెట్టాడు."

విశా ఆడిగాడు. "మీరు ప్రేమించిన వ్యక్తి చేతమిటో చెబుతారా?"

ఆమె పెద్దగా నవ్వింది. "నేనెప్పుడూ అతనిచే రడగలేదు. నాకు అతని చేరుకో అవసరం ఎప్పుడూ కనిపించలేదు. నాదగ్గరికి ఇదివరకు ఎంతోమంది వచ్చేవారు. వారు నాచేరుసుగురించిగాని, నేను వారిచేరుసుగురించిగాని ఎప్పుడూ ప్రస్తావించుకోలేదు. నాకు తెలిసినంతవరకు శంకర్ "రావు" అంటుండేవాడు. శంకర్ అతనితో ఇదివరకంటే ఎంతో ఆనోయ్యంగా పూసుకుతిరుగుతుంటే నేను భయపడ్డాను. ఓరిథంగా రావు అమాయకుడు. నామీద ప్రతీకారంతో అతనిలో ఏ విషభానాలు ప్రవేశపెడతాడో అని శంకర్ చేదాన్ని. కొద్దికాలంలోనే నాశంక నిజమయిందని రుజువయింది. రావు ఓరోజు చాలాకోపంగా నాదగ్గరికి వచ్చాడు.

"మాడు, నే నిక్కడుండడం బాగుండేదు. మా అమ్మ ప్రాసిన ఈజాబులు చూడు. పూరంతా నవ్వుకుంటున్నారట. ఆమెకు తలవపుగా వుంటుంది."

నేను తలవంచుకుని నిల్చున్నాను.

"శంకర్ నేనేమో నీకు అడ్డతగుల్లున్నానని చెప్పాడు. ఎప్పుడు బాధపెట్టడం సావంతు కాదు."

మెల్లిగా ఎవ్వరో తలుపుతట్టారు.

శంకర్ వచ్చాడు. ఆసమయంలో అతనంటే నాకు మండిపోయింది.

"శంకర్, దయచేసి ను విక్రమించి వెళ్లు. నువ్వు నన్ను ఇంకెంతకాలం సాధిసాహించాస్తాను. నీవత్తంలో అధిగమించిపోయారు." ఇంతలోకే ప్రక్కగదినుంచి ఇద్దరు వచ్చారు. అమ్మా, నాన్నా. "ఏమిటి ఎరిగన్న ఆ పెద్దరునిపిని అలా తూలనాడురా? మాటా మంచి ఏం అక్కర్లేదా ఏం?" అంది అమ్మ.

"నువ్వు అడుక్కుంటావంటే నే దిగులుపడను కానీ మమ్మల్ని అడుక్కుతిన్నేట్లు చేయబోకు" యరయ్యరా 'రావు' వంక చూస్తూ "నువ్వే కారణం ఈ

కుపానుకంతా!" అంటూ వెళ్లిపోయాడు. శంకర్ సగర్వంగా స్వగతంగా చాలా సంతోషించాడు.

గడ్డుటావును ఎన్నాళ్లు గోకినా ఒకటే... నీ వెట్టిగానీ" అంటూ నిప్పుంటించి పోయింది అమ్మ.

శంకర్ మెల్లిగా అన్నాడు: "రావు, నేను నీకు నీకులు చెప్పడానికి రాలేదు. నువ్వుండే పరిస్థితిని బట్టి, నువ్వు మీ అమ్మగారికి నెరవేర్చుకొన్న బాధ్యతను, గౌరవాన్ని బట్టి ను విక్రమించుచి ఎంతత్వంగా విడుదలైతే అంత మంచిదని చెప్పటానికి వచ్చాను." రావు చేత నా చేత నాలన్నీ పోయినవాడిలా నుంచున్నాడు. "తుమించుమని అడుగుతూ ఓ విషయం చెబుతున్నాను. మీ అమ్మగారికి శరీరస్వస్థత తేదని కర్ణాకర్ణిగా వింటున్నాను. బహుశా ను విక్రమించుచి విడుదలరడానికి ఎటువంటి ఆటంకమా వుండదు. ఎందుచేతంటే, నువ్వు డబ్బుగిమయం విచారపడనవసరం లేదుకనుక. ఈ పక్కలో మాదువంద లున్నాయి. నీయిస్తుంటే" అంటూ పిల్లిలా వెళ్లిపోయాడు. ఎంత ఆప్తుమిత్రుడు... ఒకప్పుడు రావు అతిదీనంగా, పరిశ్రమకుంకోసం అర్పించినా చిల్లిగవ్వ ఇవ్వని నిర్భాగ్యుడు శంకర్! నన్ను వల్లో వేసుకోవానికి, అడ్డంకి తప్పించుకోడానికి మూడుకందం అనాయాచితింగా, గులభంగా ఇచ్చివేశాడు! రావునుసన్నులో లోకాలు తిరిగిపోయినయి. చిచ్చినాడిలా పరిగెత్తాడు. ఎక్కడికి!

"రావ్, ఎక్కడికి? వుండు. నామాట విగ."

అని ఆక్రందిస్తూ అరిచిన నా ఆర్రనాదానికి గదిలోని గోడలు ప్రతిస్పందించాయి. పోయినాడు. "గడ్డుటావు" అన్న అమ్మమాట అతన్ని వేటాడుతుంటుంది! "ఎక్కడికి పోయినాడు నా రావు? నా ఆశాజ్యోతి ఆరిపోయినట్లేనా?" రెండూరోజులు దిండులో తల దూర్చి కుమిలిపోయినాను. నా రావు రాడా? నా రాజు లేడా??

* * *

నేను నిశ్చయించుకున్నాను. కార్యసాధకుడు అయిందానికి విచారించడు. అతని దృష్టి ఎప్పుడూ భవిష్యత్తంతా కలయదిరుగుతుంది.

ఆప్రయత్నంగా గదిలో ప్రేలాడగట్టబడిన దివ్యరూపుడు వివేకానందుని చిత్రరపు చూశాను ప్రపంచాన్ని శాసించే గంభీరత, సత్యాధర్మను అతనిలో వుట్టిపడుతున్నాయి. ఎన్నోసార్లు ఆ దివ్యమూర్తి వంక చూశానుగాని ఎందుకో ఈసారి నాలో మహత్త

రమైన మార్పు తీసుకొచ్చాడు. ఆ మహనీయుడిలో ఎంత ప్రశాంతత !

తమ్ముడి తేజీ ఆయన పూర్ణో వున్నారో తేజో కనుక్కురమ్మని పంపాను. మాట్లాడలేని స్థితిలో వున్నాడనీ, తనతో ఏం మాట్లాడక, అర్థంకాని చూపులతో వింతగా చూశాడనీ చెప్పాడు.

గుండెల్లో తుపానులు చెలరేగాయి. శరవేగంతో డాక్టర్ని పిల్చుకొని వెళ్ళేయి అగిడికి. మెల్లిగా లోపలికి వెళ్లి అతనిని మృగువుగా స్పృశించాను.

“ఎందుకొచ్చావ్ శరీ?”

“ఇప్పుడు నన్నడక్కండి.”

డాక్టరు అతనితో నన్ను మాట్లాడకద్దని సంజ్ఞ చేసి, జాగ్రత్తగా పరీక్షించి, చేయవలసిన సదుపాయాలన్నీ చెప్పి మండిచ్చి వెళ్ళిపోయాడు.

వారంరోజులైతర్యార్థ మామూలుస్థితిలోకి రాగలిగాడు. ఓరోజున అడిగాడు “డాక్టరుకి డబ్బు ఎవరిచ్చారు?”

“మిమ్మల్ని నూసి జాలిదలచి డబ్బు అడగలేదు” అన్నా ఏమంటాడో ననీ !

“నన్ను గూర్చి ఎవ్వరూ జాలిపడమని కోరను. నన్ను పరిహారంగా ఆయన అమ్మకున్నా సంతోషిస్తానని” అతను కోపంతో అన్నాడు.

“నువ్వేమో అనుకోబోకండి. నా చంద్రహారాన్ని అమ్మవు.” అతను అసహాయంగా, స్పృహతో తలవంచుకున్నాడు. బీదరికంలో వున్నందుకు ఎవరన్నా అసమానపడుతుంటే “రావు” మొదటివాడనే అంటాను. ఇద్దరం ఆగడిలోనే పులుటన్నా మని చెప్పాలి. ఎవరన్నా ఒకరు ఆర్జించనిది కాలం వెళ్ళును.

“మనం వుండటానికి డబ్బు లేదు. ఎల జీవించడం?” అన్నాడు భోజనం చేస్తూ ఓగ్రాత్రి. ఒక్కసారి మనస్సు ప్రకంపించింది.

“మీకు తెలుసు నేనీదివరకు ఎలా సంపాదిస్తున్నానో. మీ అభ్యంతరం లేకపోతే మనకోసం ఏమన్నా చేయడానికి సిద్ధపడుతున్నాను.” రావు వణికిపోయాడు.

“నేను నిన్ను ఈ విషయంలో కాపించే స్థితిలో మాత్రం లేను. అయినా ఓప్పుదయపూర్వకం నన్ను హితుడి, శ్రేయోభిలాషిగా ఒక్క విషయం పార్థిస్తాను. మీరు ఆవృత్తి దయచేసి మానేయరూ?”

అన్నాడు. గంభీరంగా అన్నాడు. “ఈ భాగ్యవంతులం తా పిరికి వాళ్లు. ఏమీ పని చేయకుండా, పని చేసే కృశించే అభ్యాస్యల ధనాన్ని, అన్యాయమన్నా లేకుండా హాయిగా అనుభవిస్తున్నారు.”

నాస్వామికి మనస్సులో నానమస్సుల్ని అర్పించుకున్నాను. అప్పటినుంచి “రావు” విధివిరాసుం లేకుండా ఉద్యోగంకోసం అన్వేషించడం మొదలు పెట్టాడు. కార్యసాధనకోసం ఎంత కష్టస్థాయినా లెఖించెయ్యకు.

చాలావిచారంతో మార్పున్న అతన్ని ఓరోజు అడిగాను: “మీక్కెక్కడా వుద్యోగం దొరకలేదా?” పెద్దగా నవ్వాడు.

“వుద్యోగం చెయ్యడానికి సమర్థతని, విజ్ఞానాన్ని చూస్తే ప్రపంచం ఇట్లా వుండను.”

“ఏమయిందీ?”

“నాసర్దికేట్లని, యోగ్యతాపత్రాలన్నీ టీని సరిగా ఎవ్వరూ చూడలేదు. నేనో అనాచుకుట్లగా నన్ను చూడనీకుడా ఎవ్వరూ రమ్మవలేదు. భాగ్యవంతుడు సాటివాడికే ఎప్పుడూ ఇచ్చుకుంటాడు. రాసురాసు వాళ్ళు ధనవంతులు ఈ ప్రపంచాన్ని ఓ మధురకలగా భావించుతారు. మనం ఇలా కృంగిపోవలసిందేనా క్రమక్రమే?”

“పోనీ, మీ కళ్ళంతరం తేకపోతే నేను...” దుఃఖంతో మాట్లాడలేకపోయానాను. మృగువుగా ఆ పాడుగాటి కేళ్లతో నా పరుల్ని సరిదిద్దాడు. “నేను ఆత్మాభిమానంవిషయంలో బీదవాణ్ణి కొడు. జ్ఞాపకముంచుకో. ప్రపంచం తాత్కాలికంగా దుష్టత్విగౌరవిందినట్లగపడిచ్చు. సత్యావస్థంకోసం ఎదురీడు తాను ఏమైనాగాని దొంగ పట్టుబడనంతకాలం ఆపని అభినందించవలసింది కాదేమో!”

“కొలగతనం చేయడానికి ముఖ్యకారణమేమిటి మన దేశంలో?”

“అవును. ఉచితానుచితాలకీ, మంచి చెడ్డలకీ చాలా భేదం వుంది”

“నేను వుండబట్టి మీపరపతి చాలా చెడిపోయింది. నేను వదిలిపెట్టడం నాకు ఏం కలిగిస్తుందో నాకు వదిలిపెట్టండి. మీకన్నా జీవితం సాఫీగా నడుచుందని.”

“వద్దు కళి, ఎక్కడికన్నా మన్నెరుగని చోటికి కేచిపోవాం” నన్ను దగ్గరికి తీసుకొని గుండెలకి గట్టిగా అదుముకున్నాడు. అప్పట్నువ్వంతో— “ఒక కొరత జీవితంలో కాళ్ళంతగా తీరిందని భావిస్తాను” అన్నాడు. ఒక్కక్షణం బాధల్ని, సాంఘిక గౌరవాన్ని, ప్రపంచాన్ని మరిచాం. కష్టాల కానని లోకంలో స్వచ్ఛానిమాం గలం మేం. కడుపులో ఆకలి బాధిస్తున్నా—నాకు బాగా జ్ఞాపకం—మేం ఆ పరవశత్వంలో కరిగిపోయాం.

ఎంత సేపయిందో తెలిదు. ఎవరో గట్టిగా అతని కేసు విలుస్తూ తలుపు తట్టుతుంటే నేను మెల్లిగా లేచాను.

రావు ఆ స్వరాన్ని పోల్చుకున్నాడు. అతని ముఖం పారిపోయింది.

అతను తలుపు తీశాడు. శంకర్ మొదట వచ్చాడు. తర్వాత మెల్లిగా కళి ఆమ్మా, నాన్నా. తర్వాత ఓ పెద్దమనిషి. అందరికంటే చివర ఓ శోకమూర్తి—రావు తల్లి వచ్చారు.

రావు వినయంగా అందరికీ నమస్కరించాడు. ఆమృతపాదాల్ని స్పృశిస్తే ఆ తల్లి ప్రేమ పొంగిపోయింది. తన కొడుకుని, తన రక్తాన్ని గట్టిగా కాగలించుకొంది. ఎన్నాళ్ళయిందో చూసి! ఇద్దరూ చాలాసేపు ఆశ్రుధారలు కారుస్తూ అలాగే వుండిపోయారు. శంకర్ చూపుల్లో వివశమంది. కానీ, ఎన్నిగూతలూరి ఆశ్రుధారల్లో కరిగిపోయాడు.

వీరంతా ఇలా పనిగట్టుకొని రావడమేమిటి? శంకర్ అన్నాడు—“నే నిక్కడకు వచ్చి మిమ్మల్ని భంగపరిచినందుకు తుమించండి. వీళ్ళకు దోషమాపదానికి మాత్రమే వచ్చాను. నమస్తే.” అతను వెళ్ళి పోయాడు. పిల్లలా పారిపోయాడు.

నే నీ ప్రతిఘటించే సమద్రాలని ఎదుర్కొనే ఓర్వితో లేను. నామాట నారు నమ్మరు! మానాన్న అన్నాడు—“నువ్వు మాకేగాక ఒక తల్లిని, కొడుకుని చేరుకోవడంలో ప్రముఖమాత్ర వహిస్తున్నావా?”

ఆమృత అంది: “నీ కిక్కడ వుండటానికి ఒక్కక్షణం నన్నా స్థానం లేదు. నీ అభివృద్ధిని నువ్వు నికోధించుకోవటం చూస్తూ ఎన్నాళ్ళు వూరుకోగలం!”

ఆ వచ్చిన పెద్దమనిషి అన్నాడు: “ఆమ్మాయీ, నవ్వవనివో నాకు తెలియదు. కానీ ఓవిధంగా కల్పిం

చుకున్నందుకు ఏమీ అనుకోబోకు. మీరు ప్రేమంటే ఏమో తెలియని అజ్ఞానమున్నాలో వున్నాడు”

రావు తలెత్తాడు ఏవీ చెబుదామని.

“ఆమ్మా, నిన్ను గురించి మాకందరికీ విచారంగా వుంది. నువ్వు ఎవ్వరి సాహచర్యం చేస్తున్నావో, అందులో ఎటువంటి పరిస్థితుల్లో మా అబ్బాయితో నేస్తం నెరిపావో అదిమాత్రం ఎన్నటికీ సిద్ధించరాదనే మీ ఉభయల క్రేయకన్యకారి చెబుతున్నాను.”

నేను ఈ ములుకులవంటి నాటల భాటికి తాళుకోలేకపోయాను. రావుజీవితం నా సాహచర్యంవల్ల ఏమీ బాగుపడే అవకాశం నాకు గోచరించలేదు. ఎందు కింతమందికి అసంతృప్తి? అందరికీ తిరిగి ననుస్కరించి, రావువంక “తుమించున్నట్లు” చూసి వెళ్ళిపోయాను. నేను వస్తే చాలనుకున్న ఆమ్మా, నాన్నా వెంటనే నన్ను బంపిలో తీసుకెళ్ళారు. కానీ రావు ఎలా వున్నా డెనుకున్నావా? దీనాతీవమైన, ప్రాధేయ పూర్వకమైన చూపు చూశాడు. గొంతు సవరించుకొని ఏవో చెప్పబోయాడు. కానీ ఏం మాట్లాడలేకపోవటం ప్రత్యక్షంగా చూశాను.

“ఆమ్మా” అంటూ కూలబడిపోయాడు.

తర్వాత నాకు తెలిసింది! ఆమె ఆగింది అతన్ని చూస్తూ. విశా ఆత్మియత్వంమీద లేరుకున్నాడు. ఘోరంగా దగ్గుతూ లోట్టిలో వుమ్మేళాడు. దాంతో పాటు చాలారక్తంకూడా పడింది. ఆమె చాలా భయపడింది.

“డాక్టర్, డాక్టర్” అంటూ వెళ్ళే ఆమెను బలవంతగా ఆపాడు. “నేను కొన్ని గంటలు జీవించాలంటే డాక్టర్ని పిలవద్దు. నన్నెక్కడో చెయ్యలేదు! కనీసం నాపక్కని కూచొని అతని జీవితగాఢని చెప్పి, నీశ్రమకు నేనేం ఋణం తీర్చుకోగలను కనుక!”

“ఎందుకు అంత ఆత్రుత అతని గతించిన జీవితం మీద?”

“నా జీవితచరిత్ర ఆడుగబోకు. ఓవిధంగా నా ఇద్దరి జీవితాలూ ఒకటే. అందుకే అంత ఆత్రుత” అన్నాడు విశా.

“అవును. చాలామంది జీవితాలు విచిత్రంగా ఏకీభవిస్తుంటాయి.”

అతను కన్నుల నీరు నించుకున్నాడు. గత జీవితచరిత్ర ఆకన్నీటిలో ఆతను చూశాడు!

“ఏను, అతనిపై నాకు మమకారం పోదు. రోజూ నూ పీథిని పోతుంటే చూసి సంతోషించేదాన్ని. తమ్ముణ్ణి అతని యోగక్షేమాలు కనబడ్డరన్నని ఎప్పుడూ పంపుతుండేదాన్ని.

తల్లి అతనికి నీతినిగురించి, సాంఘికమర్థాదను గురించి చాలా చెప్పిందట. ఆ వచ్చిన పెద్దమనిషి చాలా క్రిమంతుడట. జాతీయతలచి చదువు పూర్తయేవరకూ పూరికే సాయం చేస్తానన్నాడట. ఇది ఒకవిధంగా నిజంగా జరిగిందనే చెప్పవచ్చు కొంతకాలం.

ఎందుకంటే, రావు నిజంగా మారిపోయాడు. దుస్తులు, అన్నీ మారిపోయాయి. ఆ ఆమాయికముఖ లావణ్యం ఏం చీకట్లో చాచాడో! తమ్ముడు అగుపడి నప్పుడల్లా డబ్బు యిచ్చేవాడు.

ఒ రోజు తమ్ముడు చెప్పాడు: “అక్కాయ్, నీ కిడిగో డబ్బు ఇవ్వాలిట. ఇదిగో ఆయనిచ్చిన పర్సన్” అని యిచ్చాడు.

నాకు ఆశ్చర్యం కలిగింది. నన్నవమానపరచడానికేగా ఇది ఇవ్వటం! ఆ డబ్బును కోపంతో అవతల పారేశాను.

ఇంకోరోజు వాడు ఆశ్రుతగా వచ్చి అన్నాడు: “ఏం చెప్పను అక్కయ్యా! ఆయన ఎలా తాను తున్నా డనుకున్నావో! నేను వెళ్లితే నాకు యివ్వటానికి వచ్చాడు. ‘ఏంతో ఆనంద మిస్తుందట’ అంటారాయన. గదిలో శీంకర్, ఆయన, ఇద్దరు రూపవతులైన స్త్రీలు...ఏం చెప్పను?” అన్నాడు.

నేను నమ్మలేదు. ఇలా మారిపోతాడని నే నెన్నడూ అనుకోలేదు. నా సాహచర్యం నశించినందుకు ఉన్న తపితిలోకే వస్తా డనుకున్నాగాని ఇలా విశాళకరమైన పంథా ననుసరిస్తా డనుకోలేదు. ఆ రాత్రి బయలుదేరి అతని బసకు పోదలమకున్నాను, ప్రచ్ఛన్నంగా క్రిందికి పోయినప్పుడు శీంకర్, నాన్నా మాట్లాడుతున్నారు.

శీంకర్ అంటున్నాడు: “పిచ్చిపిల్ల! సన్యాసీ సన్యాసీ రాసుకుంటే బూడిద రాల కేం చేస్తుంది?”

నాన్న అన్నాడు: “ఇదిగో, శీంకర్ నీ కోసం వచ్చారు.”

ఆ కోపంలో మాట్లాడలేకపోయినాను.

“నువ్వు పిచ్చిదానవని ఋజువుచేస్తాను. ఎందుకంటే ఒక త్రాగుబోతుని, ఓ వ్యభిచారిని అత్యంత

ఘనునిగా ఎంచి వతిచావు. అలాంటప్పుడు నే నెందుకు అతనికంటే తీసిపోయానో అర్థంకావటంలేదు.”

నేను రివ్వున వెళ్లిపోయాను. నన్ను అతను అనుసరిస్తాడనే పరిజ్ఞానం లేకుండా.

“రావూ! గదితలుపు తోసి లోపలికి వెళ్లాను.

గది అంతా పరిమళద్రవ్యాలలో నిండివుంది. బాగా, తాగాడేమో - సరిగా గుర్తుపట్టే పరిజ్ఞానం పోయిందతనికి.

“రావూ, ఇటూ చూడు” అన్నా.

“ఎవరూ?” అన్నాడు.

“నేను” అన్నా మునుగు తీసి.

“ఎందుకొచ్చావో?” అన్నాడు.

అలాంటప్పుడు ఏం చెప్పను?

“చూడు. మీ ఆమ్మగారికి, పోషించే ఆ దాతకి ఎంత అన్యాయం చేస్తున్నావో!” అన్నాను.

“న్యాయాన్యాయాల సంగతి నా కనవసరం. నీ కిక్కడ స్థానంలేదని తేల్చబడిందికదా? పోరాదు? నీకై నా మంచిది” అన్నాడు.

అతని కెంత చెప్పినా అర్థంకా దివ్వడమకొని వచ్చేస్తుంటే శీంకర్ యనుభటుడిలా తారసిల్లాడు.

“నేను నిన్ను గిమనిస్తున్నాను. నేను నిన్ను, రావుని నాశనం చెయ్యగలను. ఈ సంగతి అతనికి సాయంచేసే దాతకి చెబితే ఏమవుతుందో వూహించు” అన్నాడు.

“ఏం చేస్తావు?” అన్నా ప్రజ్వరిల్లుతూ.

“నామాట విను.”

“ఏమిటీ, న న్నెన్నాళ్లు సాధించదలచుకొన్నావు?”

“నువ్వు సౌందర్యచేవతని. అసలు నాకోసమే పుట్టావని నానమ్మకం. చూడు, మన నేస్తాన్ని ఎందుకు బూడిదపాలు చేస్తావు?” అంటూ దగ్గరికి రాబోయాడు.

“ఛీ, నీమడా! నిన్ను చేనితో పోల్చాలా తెలిదు. నే నెవరిననుకుంటున్నావో. స్త్రీ శక్తిస్వరూపిణి! దగ్గరికి వచ్చావంటే నిన్ను చీల్చేస్తాను. నీతో నే న్నంకంటే కుక్కతో నయం” గట్టిగా గర్జించాను.

“నువ్వెన్ని చెప్పినా వినవడవు నాకు, నీస్వరమే నాకు సంగీతం” నామీద పడ్డాడు. బలవంతంగా పెనగలాడి, పెద్దగా అరిచాను. దూరాన్న ఎవరో చూసి “చూడు నాతడాఖా చూపిస్తా” అంటూ ఆ నిశీథంలో కలిసిపోయాడు.

శంకర్ ది పాముపగ. తనకు లాభం లేకపోయినా ఒకళ్ళు నష్టపడితే సంతృప్తి పడే తరగతికి చెందినవాడు.

రావు జీవితానికి కాశ్యోతవివాహం చేపూర్పాడు. అపొషించే పెద్దమనిషికి ఏ కల్లబొల్లివిషయాలు వ్రాశాడోకాని ఆయన సాయం చెయ్యటం మానేశాడు. పరీక్షలు దగ్గరికిచూడా వచ్చాయి.

అదే చివ్వరిసారి అతన్ని చూడటానికి వెళ్ళటం ప్రస్తావలు, గుడ్డలు, అన్నీ చిందరవందగా పడిపోయినాయి. తుపాను చెలరేగినట్లంది గదిలో. గదిలో పెండు జాబులు వున్నాయి. చూశాను తడిసిన ఆ లేఖల్ని!

ఒకటి: సాయం చెయ్యడంవల్ల ధనాన్ని దుర్వినియోగంచేస్తున్నట్లు తను భావించడంవల్ల విరమించడమైందని ఆ దాత వ్రాశాడు. రెండోది అన్నీటికన్నా ఘోరమయింది. ఒక ప్రశ్నన్నాడని సంతకంవుంది. అందుట్టో ఎట్టనిరాలో వ్రాయబడిన వాక్యాలు ఘోరాఘోరమయినవి. “మీ కీషయం చెప్పడానికి చాలా చాలా ఆలోచించాను. విచార పడుతున్నానుకూడా. ఎందుకంటే వ్యభిచారాజ్ఞితమైన విద్యనీకీ మీరు విలువనీవ్వని నాకు తెలుసు. మీకు సాయంచేసిన పెద్దమనిషి వ్యభిచారినీ, మోసకాడనీ తెలియకపోవడం చాలా దురదృష్టం. ఆయన వూరికే ఎందుకు డబ్బు పంపుతున్నాడో ఆలోచించారా? సంగతేమంటే - మీ అమ్మగారికీ, ఆయనకీ సంబంధం వున్నదని చాలా పుకారుగా వుంది. మీకు ప్రత్యక్షంగా ఈవిషయాన్ని బుజువుపరచడాకి తగిన ఆధారాల్ని సేకరించాను. ఇంతకంటే ఎక్కువ చెప్పడం అవసరం.”

ఎవ రీద్రోహి? ఏ ముఠకుంటాడు రావ్? దస్తూరీని పరీక్షించి చూశాను. శంకర్! అవును, శంకరే వ్రాసేడు. గుండె పగిలి చచ్చిపోలేదుకదా నారాజు?” అని చుట్టూరా కలయజూశాను.

ఇంటికి పోయేటప్పటికి తమ్ముడు ఎదురొచ్చాడు. నాలో ఒక్కొక్కసారి ఉండ్రేకం పొంగిపోయింది. వాడితో చెప్పాను. శంకర్ చేసిన...గట్టిగా అనుమానమున్న ఈ అవినీతి...నీచాతినీచమైన కార్యాన్ని.

శంకర్ ద్రోహి. అతని కంట్లో విషం వుంది. శివసృష్టిలో ఇతనికి శిక్ష వుంటుందా?

“శంకర్ వారంరోజుల్నించి నా కనుపల్లెను. ఒకసారి రావుగారే చెప్పారు వూరికెళ్లాడని” అన్నాడు.

విధిలేక వాడూ, నేనూ ఈమహాపట్నంలోని విధివిధిని, వాడవాడని తిరిగాం రావుకోసం! ఎక్కడా జాడలేదు.

అతను నమ్మివుంటాడు? అందుట్టో ప్రపంచం లోని మాయలు వూహించని అమాయక స్థితిలోనే వున్నాడతను.

అవును. ఆమెకు భర్త లేడు! హిందూవిశేషం! కామవాంఛాపరుడైన పురుషుడు! వూరికే సాయం చేయకూర్చున్న ప్రతివాడూ లోపాల్ని కనిపెట్టే విషమసమయం!

* * * * *

నేను దుఃఖాంబుధిలో ముడిగిపోయానాను. ఈ మానవప్రపంచంలో నేను విహరిస్తా ననకోలేదు. కాని ఒక్కటే ప్రతీకారంకోసమే జీవించివున్నాను. శంకర్! ఆత నకుపక్షిలే పొడిచి పొడిచి, చీల్చి చీల్చి చంపేస్తాను! ఒక జీవితాన్ని నిగ్గయగా నలిపి వేశాడు. రావు పరీక్షల సమయంలో జరిగింది వివాద ఘటన! అమ్మా, నాన్నల బలవంతంమీద నాలుగు మెతుకులు తినడం! సిగ్గుగా నామమాత్రం గానే జీవిస్తున్నాను.

పక్షేళ్ళు నెమ్మదిగా దొర్లాయి. మళ్ళీ ఎప్పుడన్నా శంకర్ నాదగ్గరికి వస్తాడనుకున్నానా?

ఓనాడు పాతాల్తుగా శంకర్ సరాసరి నాగడి లోకి వచ్చి కాళ్ళుపట్టకొని చెక్కిచెక్కి ఏచటం మొదలుపెట్టాడు. నేను మొదట అతన్ని గుర్తించలేదు. ఆ పెరిగిన గడ్డం! అంతా విరక్తిజెందినవాడిలా వున్నాడు.

“ఎవరూ? శంకర్” అన్నాను లేస్తూ.

చాలానేపు విలపిస్తూ అతను మూటాడలేక పోయాడు.

“నన్ను తీసుంచమని అడగను. నువ్వు విధించబోయే శిక్షను విసి, అనభివంచడానికి వచ్చా” నన్నాడు.

నేను మాట్లాడలేదు.

“నాకు నిజంగా రావు శిక్షవిధించవలసినవాడు. కాని అతన్ని గురించి నా కేసు తెలీదు.” అన్నాడు.

నే నాస్థితిలో అతన్ని నిందించదుచుకోలేదు. అసలే నడుంబిరిగి పాము! “నీకతన్ని గురించి తెలిస్తే ఏమన్నా చెప్ప. ఎల్లాగయినారీక్షిద్దాం”

“నేను గెంతు సంవత్సరాలు అతన్ని జాడతీసే ప్రయత్నంలో తిరిగాను”

“ఎక్కడున్నావ్ ఇన్నాళ్ళూ?”

“రెండేళ్ళు ప్రచ్ఛన్నంగా దాక్కున్నాను. నామీద ఫోన్లర్సేరం వస్తుండేమోననుకుని, అలాంటి దేమీ అనుపశ్యేను. తర్వాత వాసుండేల్లో ఏరో బరువుగా బాధించడం మొదలుపెట్టింది. నేను చేసిన ఫూర్యాన్ని గుర్తి అలాచించుకున్నాను. రావుని వెతకాలి. అతన్ని వెదికి నాసంతోషోదరునిగా చూసుకొని ఆ తల్లికొడుకుల జీవితాలకి ఆత్మకాంతి చేకూర్చాలి. నా ఆస్తి అంతా అన్నా విసర్జించవలచుకున్నా సంతోషంగా. కాని రావుజాడ తెలీలేదు. అతనికి పిచ్చి క్రిందని కర్ణాకర్ణిగా అన్నారు. హిమాలయాలకు పోయాడని అంటే అక్కడికి పోయాను. ప్రభుత్వం మీద విప్లవంజరిపే యువకవీరులతో తిరుగుకున్నారన్నారు. అసలు జీవించాడా? నాకు నమ్మకంలేదు.

ఇద్దరం విషాదంగా చాలాసేపు మానచూడవహించాం. చివరికి అత నన్నాడు: “నాజీవితాన్ని ప్రజాసేవకోసం అంతిం చెయ్యదలచుకొన్నాను. అందుకే ఆనాడే న్యాయవాదవృత్తికి తిలోదకా లిచ్చి బొంబాయి వైద్యకళాశాలలో చేరి పట్టభద్రుణ్ణయి వచ్చాను.”

“నవవిప్లవం వైద్యుడివన్నమాట?”

“అవును. ఒకందుకు ను స్వీయమయంలో సాయం చెయ్యాలి”

నేను మాట్లాడలేదు.

“నా ఆస్తి సగం అమ్మదలిచాను. మనీద్దరి ఆత్మకాంతికోసం ధర్మవైద్యశాల నిర్మించదలిచాను. రావు స్మారకభవనమని పేరుపెడదాం. మానవసేవతో అంత మవుదాం”

నేను బాగా ఆలోచించాను.

“ఇంతకంటే నేను ఏం చెయ్యాలి? తోచడం లేదు. నాకు నమ్మకమే”

కంకరకళ్ళల్లో ఆందోళనోత్సన్నలు వెల్లి విరిచాయి.

“రావు అమ్మ ఎక్కడుంది?” అన్నాడు.

“ఈవూళ్ళోనే పిచ్చిగా తిరుగుతుందని విన్నా”

“ఆమెను యావజ్జీవితం పోషించే భారం నామీద వుంది”

ఇద్దరం అంగీకరించి “ఆమెను” ప్రార్థించాం.

కాని ఆమెకు అర్థంకాదు. “నే నిలాగా వుంటాను, తింటాను, తిరుగుతాను. మా అబ్బాయి ఎక్కడున్నాడో వెతుక్కోవద్దా” అంటుంది. ఎన్ని సార్లు చెప్పినా వినలేదు.

ఇద్దరం అప్పటినుంచి ఈ వైద్యశాలని పోషించి పనిచేస్తున్నాం. నిన్ను పరిశీలించాడే అతనే డాక్టర్ కంకర.

ఆ మాతృమూర్తి రోజూ వచ్చి మమ్మల్ని వాడుకగా వాళ్ళబ్బాయినివరించి అడుగుతుంటుంది. మాకు విసుగులేదు. మాకు విపరీతపరితాపం. నన్ను ఆప్యాయంగా “నర్సకోడలు” అంటుంది. ఇద్దమెకే మేమిచ్చిన వేసున్నా తీసుకుంటుంది. తేకపోతే లేదు.”

—ఆమె నెమ్మదిగా ముగించింది.

“అయిపోయిందా?” రోగి వికా ఘోరాతి ఘోరంగా దగ్గడు. రక్తం కమ్మకున్నాడు. అసహయంగా ప్రక్కమీద వాలిపోయాడు.

“డాక్టర్, డాక్టర్” అంటూ మల్లొకాలు ప్రతిస్పనించేట్లు అరుస్తూ పరిగెత్తింది.

ఆ ఆర్తనాదానికి వార్డులోని నర్సులు, డాక్టర్లు ఆమెగడిచైపు పరిగెత్తారు. అతని వాడి నీర సించిపోయింది. అందరికీ నమస్కరించాడు. ముసలిదాది ముఖంలో కత్తివాటుకు నెత్తురుచుక్క లేదు.

ఆ పిచ్చిదానివెంట పిలులు అరుస్తూ పరుగెతుతున్నాడు.

మామూలుగానే “నర్సు రోడలా!” అంటూ ఆమె అస్పత్రిఅంతా వెదికింది. నిశ్శబ్దంగా వున్న ఆ గదిలోకి తరవేగంతో వచ్చింది! కాశీదేవిలా ఆ నివాసం రోగి వికాచెవుల్లో ఎన్నడూ వూహించుకోనంత

మధురంగా వివరించి! ఏదో మాట్లాడబోయినాడు గాని మృత్యుదేవత గొంతుకొక్కుతుంటే ఏం చేస్తాడు?

డాక్టరుకి ఆ సమయంలో ఏమీ లోపలేదు. ఆమెనక అయోమయంగా చూశాడు. అందుల్లో రోగి చావుచున్నట్లుగా వున్న సమయం కూడాను! దాది ఆమెను అనునయిస్తూ “ఇక్కడి కెందుకొచ్చావ్ ఇప్పుడు?” అంది. పిచ్చిది పెద్దగా అరిచింది. “మా అబ్బాయిసంగతి మీకు తెలుసు. మరి ఎవర్ని అడగ మంటారా?” అంటూ రోగిని ఎగాదిగా చూసింది! “అవును. మాట్లాడబోకు. ఇదిగో పడుకున్నవాడే మీ అబ్బాయి. సరేనా” అంది సమాధానపరచడానికి ప్రయత్నిస్తూ ఆ ముసలివర్స! ఒక్కసారి, రోగి, తన గంభీర, విశాల, అందమైన, శాసించే శీతాల్ని తెరిచాడు. అతనికి మాట పడిపోయింది. కానీ అతనికి ఎవ్వరూ అగు పడలేదు. తనని పరీక్షగాచూసే మాతృమూర్తిరకపు.

.....

ఎక్కడినించి వచ్చిందో మృత్యువును ముద్దు పెట్టుకొనే ఆ రోగికి ఆ కళ్ళి! ఒక్క పూవులో ఆ పిచ్చిదాని పొదద్యయంమీద చుట్టవేసుకున్నాడు. అత మైవ్యరూ అవలేదు. ఆపలేకూడా! అందరూ విశ్రాంతిలై చూశారు వారివంక!

“అమ్మ! నన్ను తనివితీరా చూడు. మీ అబ్బాయిని. అమ్మ...అమ్మ...అమ్మ” అంటూ మారుమోగే టట్టు ఆక్రందించాడు. అదే అతని ఆఖరి అరుపు. ఆయాసంతో, ఆక్రంతతో ఆమెపొదద్యయంమీద కట్టకడపటి ముద్దు నుంచాడు. అంతటితో ఆ పాదాలు అతని రక్తంతో కడగబడి అరుణకాంతులు చల్పాయి.

దాది తేలిపోయే కళ్ళతో ఆ దారుణదృశ్యాన్ని చూసింది.

మాగ్గుబోయిన దాదాని, అతిదారుణంగా మరణించిన విశూని చూసి అందరూ ఉద్యోగంతో కణికి పోయారు.

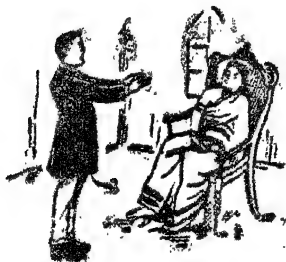
ఆ పిచ్చితల్లికి ఇదేమీ అర్థమైతట్లు మాత్రం అగు పించలేదు.

“మీరంతా నన్ను పిచ్చిదాన్ని చేస్తున్నారు. సూర్యబింబంలాంటి శరీరకాంతి. రంధ్రానా వరించే రూప లావణ్యం. కలువపూవుల్లాంటి కన్నులు!...ఇతనా మా అబ్బాయి? నా కెప్పటికైనా అగుపడకపోడు. నన్ను గుర్తుపట్టకపోయినా నేను గుర్తుపట్టగలను! నా మాట తిరస్కరించదు మా అబ్బాయి” ఆమె వికటహాసం చేస్తూ పోయింది.

* * *

శంకర్, దాదులవిషయం నా కనకసరం. ఇప్పుడాపిచ్చి ఏమెవో నాకు తెలియదు. విశూజీవి తాన్ని చూసి ఏవవాలా, నవ్వులా నిర్భయించలేను. కానీ జీవించే, జీవించబోయే ఏ తల్లికిగాని, ఎటువంటి అపరాధానికైనా, అటువంటి జీవితాన్ని మాత్రం ప్రసాదించకద్దని-మనల్ని ఈ లోకంలో పాలించి, శాసించే క్షత్రి ఏదన్నా వుండివుంటే - ప్రార్థిస్తాను. ఆమె నా కళ్ళ బ్యాండ్తోసం ఇంకా ఈ విశ్వాల్పప్రపంచంలో ఏమూలో-తల్లిని ఏడిసింపే అమాయకబాబుడిలా-దాక్కున్నాడేమనని చెబుతుంటుంది! అందుకే ఆమె జీవించి దేన్నీ లెక్క చెయ్యకుండా పరిత్యజిస్తుంది!

బహుశా ఎప్పుడైనా మీ దగ్గరి కొచ్చి “మా అబ్బాయిని చూశారా? కలువపూవుల్లాంటి కన్నులు...” అంటూ వర్ణిస్తుంది అనుకోండి. ఏం చెబుతారూ ఆ మాతృదేవికి?

అభ్యుదయ రచయితల సంఘం నవ్యసాహిత్యరంగం

= శ్రీ మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు

అభ్యుదయరచయితల సంఘం నవ్యసాహిత్య రంగంలో ప్రవేశించి వాగ్దేశములను మొన్న ముగ్రాను వాణిమూలలో జరిగిన వార్షికోత్సవాలు ఘోషిస్తున్నాయి. ఇది సంఘసారీకృతమై సహజంగా వచ్చే వార్త. లోకప్రస్థించి మాస్తే, ఈసంఘం పుట్టిన నాలుకేళ్లకి నవ్యసాహిత్యరంగం ఈ సంస్థని ఆవరించినట్లు తోచుచున్నది. ఈ సంఘం దృష్టికి చాలా కృత్యాలు వుండి, జరిగిన దేవుంటే, మొన్నటి కట్టలలో మొదటిగారి, ఒక తిండారము తలు ఈ సంఘ వేదికమీదికి హాజరగురన్నమాట యథార్థం. అందులో కొలదిమంది సంఘసభ్యులు. వారై నా ఆదిమంచి సభ్యులు కారు. ముగ్ధుల ముగ్ధులుగా చేచ్చుపడ్డవారు. మిగతా అంతా సభ్యులకులే. కాని అహ్వనిగులు. అయితే అంతా అభ్యుదయనివాదం ప్రతిస్థించారు. అది ప్రతిస్థాపనమూత్రమే అయ్యాయి. అసలు ధ్యనికారు లనదగినవారు అనుపించనేలేదు. అందువల్ల అంతా అభ్యుదయమన్న మాట కల్పించిన వారేగాని, ఆ మక్కువ నిర్వచించేయత్నం మృగ్య ముంది. అంతా అభ్యుదయమే అయింది వారి వాగాటిలో. అదికానిది అగోచర ముంది. ఈ 'నివాదం' లేని కుడుప్రతినివాదాలు తీసివేస్తే, అందరు వక్తలా సాహిత్యగ్నిగూర్చిన: నవ్యసాహిత్య గ్నిగూర్చి అర్థము కమైన అభిప్రాయాలు అభివ్యక్తం చేశారు. ఎల్లా చేయకుండాఉంటారు? వారంతా నవ్యసాహిత్యకారులు, నవ్యసాహిత్యకారులు, నవ్య సాహిత్య పరివర్తకర్తలు, నవ్యసాహిత్యపరివర్తక భ్యులు అయి ఆరితేరినవారు. ఏరవరూ అభ్యుదయ

రచయితల సంఘకర్తలు కారు. ఒకవేళ మున్నందు ఏకత్వంనుసక్తలు కావలసివుంటే, అది ఆసం భాగ్యులు కాకపోవచ్చును. ఈ పరిశీలనదృష్టి నవ్య సాహిత్యరంగం ఈ సభ్యులలో అభ్యుదయరచయితల సంఘాన్ని ఆవరించింది లోకమునుకోవడం సభ్య దూరం కాదు.

అయితే ఇంతవరకూ, అభ్యుదయరచయితల సంఘం ఎక్కడ పుట్టి, ఏదిక్కు ప్రయాణిస్తోవుంది? ఈ సంస్థ ఆంధ్రదేశంలో పుట్టింది కాదు. ఇది ఒక అఖిలభారతసంస్థకు రాష్ట్రకాఖ. ఆపస్తమ ఆంధ్రకేంద్రం ముందు చేర్చబడింది. ఇది అదిలో రాజకీయ, సాంఘిక విషయకమైన ఒక దృక్పథం కలవారిచే సంస్థాపన పొందింది. ఏ రాష్ట్రభాషాసాహిత్య సంప్రదాయం మీదగాని ఆధారపడి నిర్దం గా పుట్టుకొచ్చినది కాదు. ఈ సంస్థకాఖల సందర్భంలోనే రాష్ట్రభాషా సాహిత్యాలలో అవసరం ఏర్పడింది. ఆంగుకల్ల ఇది అభిప్రాయాలు ప్రధానం, సాహిత్యం తదనంతరం అనే ప్రాతిపదిక ననుసరించి నడవదగిన సంస్థ అని స్పష్టం. ఇట్టి సంస్థ అభిప్రాయపరులూ, రచయితలూ ముందు ఆసనం. రచయిత లనగానే సాహిత్యకారు లని అర్థం కాదు. అభిప్రాయాలు రచనలలో విశదంచేసేవారంతా రచయితలే. అట్టివారినే యీ సంస్థ పట్టుకొమ్మలుగా చేకొనగలగు—సాహిత్యసంబంధం ఎంతవరకు ఉన్నా, లేకపోయినా. అందువల్ల కాకపోతే ఎందువల్ల ఈ సంస్థ ఆంధ్రరాష్ట్రంలోని సాహిత్యపరుల ముగ్ధుల సహజంగా అంకురించుకుండా అఖిలభారతకేంద్రమంది

ఆంధ్రరాష్ట్రానికి దిగడం జరిగిం దంటారు? అట్టి వ్యవహారం కల ఈ సంస్థ అభ్యర్థనలపదాన్ని వాడినప్పుడు ఒక అర్థం, ఒక నిర్వచనం ప్రకాశించక వాస్తవాలను వాడినట్లు అవకాశం అవ్వాలంటే అవును. ప్రతి రాజకీయ నాయకుని అభ్యర్థనలను మాట Progress అనే అర్థంతో పూర్తి అవుతున్నారని, కాని వారు ఈ Progress అంటే భావశాస్త్ర రీత్యా నిర్వచించారే కాని, రాజకీయ సాంఘిక దృష్టి నుండి నిర్వచించడానికి తలపెట్టలేదు. ఎందుకంటే? అది వారి బాధ్యత కాదు కనుక. వారి సంఘటితతలలో ఒకటి కాదు. వారు ముఖ్యంగా సామాజిక పనులు, సంస్కారం కలవారు, సామ్రాజ్య సామాజిక కార్యకర్తలు. న్యాయసామాజిక అనే విభాగం మాత్రమే వారి అభివృద్ధిని సువేద్యం అయింది. ఇది అనేక రూపాంతరాలలో తదితర చక్రాల అభివృద్ధిలో కూడా వేర్వేరు అయింది. అయితే 'అభ్యర్థన' శబ్దం కేవల శబ్ద మాత్రమే అయి పడినట్లు ఒక అభిప్రాయం సులభం కాకుండా ఉండే అభ్యర్థన సూక్ష్మ నామం కలదని అనిపించుకోవడా? ఇది సంస్థాపన సమాగమించుకోవడా సమస్య. లోకానికి ప్రాంత సాహిత్యం, న్యాయసామాజిక ఎల్లప్పుడూ కావలసినవి. సాహిత్యం ముందుగా న్యాయసామాజికం సాహిత్యంలో Progress గా, దానికి సమానార్థంలో అభ్యర్థనగా న్యాయసామాజికం. మౌలిక భావ అయిన సంస్కృతం న్యాయసామాజికం ఉండాలని, జీవితంలోని రాష్ట్రభావాలను అభ్యర్థన కారకులైన న్యాయసామాజికం. అది నిర్వచనం. అది అభిలభ్యత సంస్థ ఉపకాళిగా జనించలేదు. అది సంప్రద్య క్షయంతో, సమాజ ప్రతిభతో ప్రతి భావ ప్రయత్న రాష్ట్రంలోనూ స్వతంత్రమరంగా ఉద్భవిస్తుంది.

వ్యయం లేని మేధావీ అయిన అభిప్రాయాలు కొన్ని స్థూలమైన ఆలంబంగా అవతరించిన ఆంధ్ర అభ్యర్థన 'రచయితల' సంఘం చతుర్థ వార్షికోత్సవ

సందర్భానికి చేరుకొనేదరికి పునాదిలేని సామ్రాజ్య సాహిత్యరంగంలో మాలి, ఆ కుటుంబ మూలంగానే తరించినది తలపానేవారిలో నేనొక్కణ్ణి తమ ఉదార వ్యాధి వైశాల్యానికి సహజమైన ఆదరంతో ఆంధ్ర లకు విచ్చేసి, నిరర్థకమైనట్లు మైన ఆం. అ. ర. సంఘాన్ని తమ ఆలంబనలోకి తీసుకొని, అనిర్వచనీయ అభ్యర్థనల కట్టం కూర్చుంటూ ప్రతినివాదనుని నిరూపించి, సాహిత్యమైన దగినదంతా అభ్యర్థనల వ్యాధిమనీ, న్యాయసామాజికమే అభ్యర్థనల పరంపరాకమనీ ప్రబోధించి నిద్రపైనున్న దృక్పథ ప్రధానం చేసి, కేవల రచయితల సంఘమనే పేరిట నడిచే ఒక సంస్థను విమర్శించే సాహిత్యరంగంలో విలీనం చేసుకొన్న న్యాయసామాజికమైనట్లు చెప్పబడతూ అత్యంత అభి నందనీయంగా ప్రేక్షకాభిప్రాయ ప్రతిబింబమైన సాహిత్యయాభిప్రాయాన్ని వెల్లడిస్తున్నాను.

ఇంతకీ న్యాయసామాజిక రంగంలో యిటువంటి ఇన్నిన్న విభక్త కుటుంబాలకి అవసరం మేమిటి? ఆస్కా మేమిటి? అనిపిస్తుంది. ఒక రాష్ట్ర సాహిత్యానికి ఒక రాష్ట్ర సాహిత్యసంస్థ, ఒక సాహిత్య రంగంలో భిన్న భిన్నమైన అభివృద్ధి, అభిప్రాయాలు, అభివృద్ధి భావావేశ్యత మార్గాలలో సత్య సామరస్య సంవర్ధనం సుసాధ్యం కాజాలడా అనిపిస్తుంది. అట్టి సామరస్య సాధ్యత సాధనయేకదా సాహిత్యరంగంలో సంసారికాన్ని సమాజమని సమాజం నానంతాన్ని మిలే నా గాఢాభ్యాసం.

కూనానాకాళంలో చెరిగి తరిగే ప్రతి నివాదాలకు గాలికి వదిలి, సాహిత్యం కావడంలో ఈ సామరస్య నివాదాన్ని మోగించలేరా—మొన్న వాణీ మహల్ వేదికలైన మేజువాటికట్టిన పెద్దలూ, కట్టని పెద్దలూ అంతా—సరస్వతీ పాద వేదికాంగడాన్ని మంగళ తూర్ణకలారవాలతో సమేళం చేసి? న్యాయ సాహిత్య రంగాంతరంగంలోనే నవనాకాళి విమర్శనాది రంగకల్ప రచన మొనర్చి ఆంధ్రసాహితీ మాతృ దేవ్యాల్లింగంలో ఏకభటుంబం కాలేరా? ఎందుకు కాలేరా—తలుచుకుంటే!

కలగూడగంప

పర్యాయోక్తాంకారము

“చక్రాభిఘాత ప్రసభాజ్ఞయైవ
చకార యో రాహుః పూజనశ్యః,
అలింగనోద్దామవిలాసశంఘం
రత్యోత్సవం చుంబనశ్చక్రశేషమ్”

[ఎర్రడు చక్రపు దెబ్బ యను లక్షణ శాసనముచే
రాహుభాగ్యుల రత్యోత్సవము వాలింగనాది రహితము
గన, చుంబనశ్చక్రశేషముగన నొనరించె.]

ఈ పద్యమునకును ఉద్భూతానందవద్దాభివ
గ్రస్త ముగ్ధులు రుక్మిణీ దీక్షితు జగన్నాథాద్యాలంకా
రిక బృందమునకు పర్యాయోక్తాంకారమే యభివ
తము. దాని లక్షణములకు పర్యాయమును నుండుమన
భంగ్యంతరముతో శబ్దకైచే దెచ్చుటయనియే.

ఈ విషయమున నప్పయదీక్షితు లిట్లు చెప్పునః

“ఈపద్యమున భగవంతునియందు రాహు భూ
సురత కర్మ కాలింగనరహిత చుంబనశ్చక్రశేష కర్మ
త్వము వాచ్యము. వాసుదేవశ్చక్రవ్యంగ్యము. అక్షిప
గుప్తాలంకార సర్వవ్యకారాది ప్రాచీనమునో! లక్ష
ణమును, లక్ష్యమును కష్టముగ నన్వయించిరి. నాని చెప్పి
నట్లు రాహుభాగ్యులకము క్ష్యంగ్యమునచో ప్రస్తుతి
ముచే నింకొక ప్రస్తుతియు తోచినచో ప్రస్తుతాంకర
మని నేను కల్పించిన ప్రస్తుతాంకరమే యగును. వాచ్య
వ్యంగ్యములు రెండూ ప్రస్తుతిములే కనుక. వాసుదేవ
త్వము క్ష్యంగ్యమునను పర్యాయోక్త మగును. ప్రాచీనులు
పృథాక్రమ నొందిరి”.

దీనికి జగన్నాథుని జవా చేసింటుంటే?—

“వాసుదేవశ్చక్ర మెప్పుటికి క్ష్యంగ్యము కాదు.

“ఎర్రడు.....బిరించె” ననిచో యచ్చబుచ్చుము
వాసుదేవుడు ఓకేదని మనకుచే వాసుదేవత్వము
వాచ్యమే యగుటలన శబ్దకై ప్రతిపాదితును దాని
కెల్లును క్ష్యంగ్యత్వ విషయముకాదు. కావుననే ప్రాచీ
నులు క్షిప్తగతి నవలంబించుట ఎట్లు? అభినవనాటకము

ద్యవ్యాకాశ లోచనమున నద్యవ్యాకాశము “అశ్వనిధ
మన జెప్పబడనని పర్యాయోక్త” మను లక్షణమును
జూపి దాని యర్థ విట్లు బహిరించెను. “చెప్పబడు” నను
మాటచే (చక్రభిఘాత ఇశ్వరత్వ) అశ్వని = వాచ్యము
కంటె క్ష్యంగ్యము అనికర్తము. అశ్వనిమున్ను = వాచ్య
ముకంటె వేరొక క్ష్యంగ్యము. అశ్వనిధమన ననిచో
శ్చక్రభిఘాత సుపరిత్యజ్యము. ఇంతకు క్ష్యంగ్యం
లక్షిత మగుచు జెప్పబడని పర్యాయోక్తమని ఫలి
తార్థము. క్ష్యంగ్యముపలకణ మగుటచే ప్రధానము
కాను కనుక క్ష్యంగ్యము చుమత్కరి యగుటచే ప్రధాన
మగుటలన క్ష్యంగ్యంకంటె వేరొక పర్యాయోక్తమని.
ఇచ్చట క్ష్యంగ్యమునా? దాని నతిదీ యెట్లుచే చెప్పెను.
ఇచ్చట వాసుదేవ ప్రతాపము క్ష్యంగ్య వివక్షింప
బడినది కాని యది చుమత్కరి కావచ్చుటచే పర్యాయో
క్తమే యగునని.

ఏతానాదీక్షితులవారు చెప్పిన వాసుదేవత్వము
క్ష్యంగ్యము విషయము అభినవగ్రస్త పాదవ్యంగ్యంతును
ప్రాచీనుల కంటె అభినవము కాదనట స్పష్టమే.
వాసుదేవత్వము “ఏతానాదీక్షితులవారు చెప్పిన
వాచ్య మగుటలన, సందేహమునుగల వలన, ననుదర
మగుట వలన క్ష్యంగ్యము కాదనని తేటచేతి నే వారు
క్షిప్తగతి నవలంబించి వలసినట్లు. అలంకార సర్వవ్య
కారమును “క్ష్యంగ్యమును గూడ వేరొకరమున కభిధానము
కర్తవ్యమై” అని లక్షణముచెప్పి పిమ్మట నిట్లు
శంకెలమిగొని సమాధాన మొసగెను. క్ష్యంగ్యముదానికే
యభిధానము సంభవించునుగలవలన కార్యోద్ధార
మననే చెప్పులయిరి. అట్లు చెప్పటచే “చక్రపు దెబ్బ
యను” నిత్యవ్యవహారిక వాచ్యము రాహు
భూసురలను వాలింగనరహితముగన, చుంబనశ్చక్ర
శేషముగను జేయుట, దానికి గాఢము రాహుభాగ్య
దము. అదే క్ష్యంగ్యముకాని దీక్షితోక్తమును వాసుదేవ
త్వము కాదు. అది “ఎర్రడు” అను యచ్చబుచ్చుము
ప్రకరణలభ్యము నగుటవలన.

ఇట్లు ముమ్మట పఠించుచు యన్యబ్రాహ్మణులు, పక్షరణ లబ్ధుడు నగు భగవంతునియందు రాహు భూసురత చుంబనూతకేవ కర్తవ్యము వాచ్యము కాగా గాహుశిరశ్చేదకర్తవ్యమే శ్లోగ్యముకని దీక్షితోక్తమగు వాసుదేవత్య మిందరగాఁ జెప్పిన కారణముననే శ్లోగ్యము కాదు. ఏమంచ-దీక్షితులవారు సర్వ ప్రాచీనాంగికాకాభిమతమునకు విరుద్ధమగనే చెప్పినట్లు తేలినది.

ఈ విషయమున చంద్రికాకర్త జగన్నాథుడు చెప్పినవాని మాషించి దీక్షితులవారు చెప్పిన దానిని సాధించుచున్నాడు. ఎట్లు ?—

పూర్వోక్తములో విషయమగు వాసుదేవత్య రూపమున నవగమనము విశేషణమౌచికాల్పియగుటచే సుందరము కాదనునది యాలోచింపని మాట. ఎందుచేత ? పర్యాపూక్తమన శ్లోగ్యముకంటె వాచ్యమే సుందరమునట సర్వసామ్యతయము కదా! ప్రాచీనాంగిక వాచ్యమున రాహుభూసురతచుంబన ముత్రికేవకర్తవ్యమునకే శ్లోగ్యమున వాసుదేవత్యముకంటె చిమత్కరిత్య మిష్టమే యగును. వాసుదేవత్యము సుందరము కానేకాదు. వాసుదేవత్యమే సుందరమైతే పూర్వనియే యగునకాని పర్యాపూక్తాలంకారము కానేకాదు. ఇతేకాక అలంకార సర్వమున ప్రసృతమగు నీక్షితగ్రంథమునకు అలంకారస్వప్రీతిభంగిధర్మము జూపుట. సాంచిన కాదు. ఎత్తును అలంకారస్వప్రయము దీక్షితులవారిని నెట్లుయు మోదగించె. దీక్షితులవారు కులలగానందాంభులుగాని, చిక్కిమీనాంకరంభమునాని లావ్యస్రగ్ధ గుర్తుగ నేమియు చెప్పని ప్రశ్నా నేమిరా ? ఇంతియ కాదు సరికా ! తన యభిమతి మహిమగొప్పమే యుటకేరంచుచు నిరుద్ధాశియును ఖండించుననే చచ్చిరి. అందులను జగన్నాథోక్తములు మామణులకే కావు. అని.

ఈ చంద్రికాకాగడన వైద్యనాథుడు చెప్పిన దంతయు బాంబుడికొని సర్వప్రచిన్నాభిమతియ కావున నానుకే త్వ శ్లోగ్యము కదన్న జగన్నాథుని దుష్టతానుకు సూధానిము చెప్పిన దానికి శ్లోగ్యము సాధి పకయే వాసుదేవత్యరూపశ్లోగ్య ముంబుని మన్ననానిని నాత్రమే గ్రహించి యిష్టప చెప్పట యేమి న్యాయమో ఊహింపరాదు.

శింభంపాటి నుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

శ్రీ తిమ్మరాజు శ్రీరామమూర్తిగారు

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తువారి పరిషత్లో బహు మాసనీయంగా ప్రభువ్రతేలో గట్టగ్రుడై, ఇటీవల రెండేళ్లుగా మద్రాసు విశ్వకళాపరిషత్తువారి పరిశోధనశాఖలో ఆచార్య నీలకంఠశాస్త్రిగారి ఆంధ్ర

వ్యాసముని సామంతములను గూర్చి

వాణియై చారిత్రికసరిశోధనలు సాగిస్తున్న ఈ ఇరవై రోండ్ల యువముడు భాగ్యత్రభుత్వంవారి పుపున వచ్చే నుర్మిసెలగా వైవాకు వైవాచిత్రాధ్యయనమునకై వెళ్తున్నాడు.

శ్రీ సూర రాజగోపాలనాయకుగారు
(జననము: ౧౩-౫-౧౮౯౩-మరణము: ౩-౧-౧౯౪౭)

మద్రాసు ప్రభుత్వమువారి రాయాసానిక పరిశుభుకగను, మద్రాసు మెడికల్ కాలేజీలో రియాయా చార్యుడగును నుండి శ్రీ నాయకగారు స్వశ్రేణివేళములందు వివిధ విజ్ఞానసంపదన, అంతకు మిక్కిలిగా అభివృద్ధిని పొందినవా ; వైద్యునింగను, వైజ్ఞానికపరిశుభులగును ఆరీతేరివారు ; ప్రభుత్వవైద్యకళాశాలలందు ఉన్నతపదవులను పొందు నానాధ్యయనో నిర్వహించుటయును పేరుగన్నవారు ; నూతన విజ్ఞానశాఖాప్రచారమునకు కారణభూతులయినవారు ;

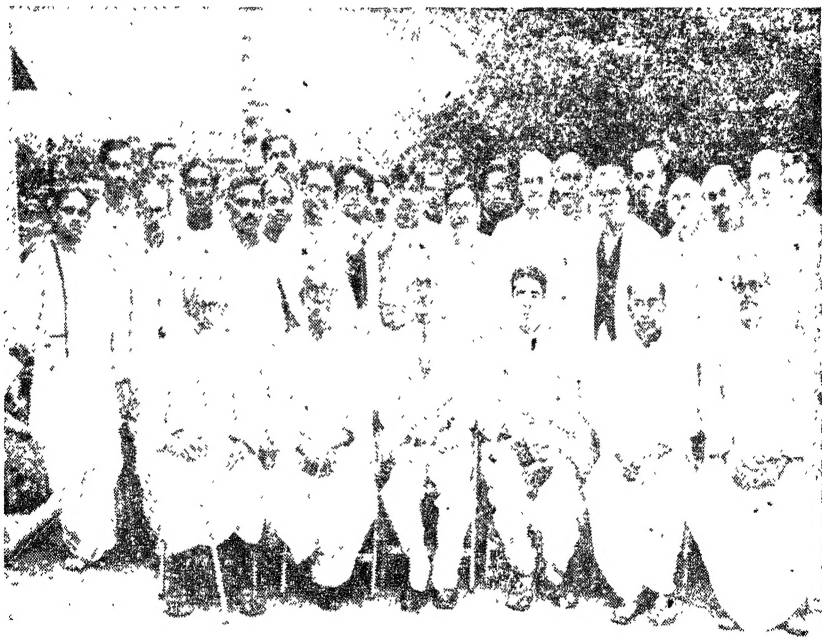
విజ్ఞానసంస్థ యంగు సభ్యత్వమును బహు యయా
య్యగాను సేవనొనరించినవారు విజ్ఞానశ్రేయము వీరి
కనేకవిధముల గౌరవమున, కీర్తిని చేహుర్చినది. ఇట్టి

విజ్ఞానసంస్థలు, వయస్సు విబిదికి మిక్కిలి మించక
పూర్వమే కీర్తిశ్రేయాలగుటవలన భారతదేశవిజ్ఞానాభ్యుద
యమునకు గిట్టిన సద్దు మపారము.

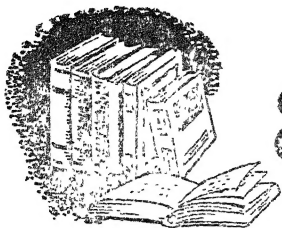
శ్రీ నాయకుగారు మరియు ననేకవిధముల మాన
నీయులు. వీరి హృదయము మిగుల మృదుకయినది ;
స్వభావము సుశ్రమయినది ; జీవితము నిరాడంబరమయి
నది. వీరు బీదగియ్యాలకు సాయము చేయుచుండు
వారు. తమ లెక్కకిచేర శాశ్వతముగ విద్యార్థి జేతనము
కల్పించివారు. ఆంధ్రాభ్యుదయమునకయి వీరు నిరం
శయముపాటుపడుచుండెరి.

వీరి యాదవము, సాయము కౌరణము గా
విజ్ఞానశాఖలం దున్నతపదవులం దుండువారునా నే
డనేకు లున్నారట్టి

జి. శేషగిరి.

గత నెల 18-వ తేదీనాడు చెన్నపురిలో స్వాయముద్దులైన శ్రీ పి. వి. రాజమన్నగారి అధ్యక్షత
క్రింద జరిగిన ఆంధ్రా అభ్యుదయ రచయితల సదస్సభలో పాల్గొన్న పేర్లయి.

విమర్శనము

నచ్చిపోయిన మంషీ

డి. హెచ్. లారెన్స్ రచన. అనువాదం :
“పాప”; యుజ్బుడిహ్, 32, ఆచార్యకోవీడి,
మద్రాసు. వె. ౧౨ అణాలు.

డి. హెచ్. లారెన్స్ ఆధునికాంగ్లేజాగవ
యితలలో ప్రముఖుడు, వివిధస్థితి వేతాలలో అంకు
రించి బ్రష్టించే విపరీత క్రేమావేశాలు లారెన్స్ కథ
లకు చాలావికు పడుచుపోయాయి. అతని కథాంశాలు
సామాన్యంగా సంపదీకరణలోనిచే ఎన్నుకుంటాడు.
కాని ఒక్కడొక్కడి అనుభూతి అగాధాల్లో తీసుకు
పోతాడు. అతని అంగ్లేజైతి అతను కర్ణించే అసాధార
ణాభూతి ప్రపంచంలోకి మనని ఒక మధురమైన
సంకీర్తనలో ఆకర్షించి లాక్కుపోతుంది. ఆస్కార్
వైల్డ్ కథాంశానికి కథారచనలో మధుర కైలిపహాయంతో
అనుబంధవాతాంతం సృష్టించే నేపథ్య లారెన్స్ ని
చెప్పరవచ్చు.

అయితే ఈ “నచ్చిపోయిన మంషీ” కథ ఈ
కాలానికి కాదు. మునుపటికాలలో ముగిసినపోయిన
గాథని ఈరచయిత తునస్పృష్టి చేశాడు. ఏదక్రిస్తు
నచ్చిపోగాక ధూమానికిమై అతని దేహం శవశిరీక
నుంచి తిరిగి వచ్చి, కొందరికీ కనిపించి, అంతర్నిత్యమై
పోయినట్లు తెలియకథ ఉంది. క్రీస్తు అట్లు అంతర్ని
తుడు కాకుండా సజీవుడై మరికొంతకాలం గడిపినట్లు,
అక్కడే శవశిరీకరకు ప్రబోధం చేసి త్యాగమార్గాని
తన యోధవం వెళ్లబుచ్చిన జీ.ఎన్. అంతికి పరిప
కృతమౌదరి తన కృత్రిమశరీరానికి ఒకానొక
విశిష్టప్రణామసభనం ఊగ్రరూప రహస్యం గా
జీవించింది నుదురు సిగ్గుడైనట్లు లారెన్స్ తనకథలో
విపులీకరిస్తాడు.

ఇది లారెన్స్ గ్రాసిన కథల అక్షరాల గొప్పకథ.
ఈ కథాంశంలోని తీర్థం పాశ్చాత్యవేదాంతానికి
విరుద్ధమైనదైనా, ప్రచుర్యంధానికి అనుబంధమేఅని
తోస్తుంది. జీ.ఎన్. కేవలం దివ్యాంశసంభూతుడుగానే
కాకుండా, తామకృష్టమై మోదనానతారాలలాగున
భూర్భూతమౌతుడూ చూపుతుంది లారెన్స్ చేసిన

తునస్పృష్టి. అందుకే ఆయంబొంది ఈకథ ఆంధ్ర
కథాకాండైన “పాప” గారి దృష్టిని ఆకర్షిస్తు. అను
వాదిమకు ఈ ప్రస్థకంగా మూలంయొక్క అగాధాన్ని
జాగ్రత్తగా తెలుసుకోక పొదిగాక. భావస్ఫూర్తికి
భావంతరీకరణసహజ గా కొంతవరకు అనువించక
తప్పును, అట్టిగుట్టులలో అర్థస్పష్టత ఉండగా పాఠకాలోకం
తమ ఉపాత్యక్తిని ప్రయోగించిరినానభూతి పొందగలగ
వచ్చును. కాని మూలంలోని కైలిపాధున్యై తగిన
రీతిని తెలిసింపులో ప్రతిఫలించలేదేమో అనిపిస్తుంది.

“పాప” గారి స్వతంత్రరచనలలో వారితైలి నిశీ
తంగా, స్పష్టంగా ఉంటుంది. వారు వచనరచనలో
మధురమం అనుచరని అనుకోవాలిమోనా వీలం
టుంది. కాని లారెన్స్ రచన సహజమైన సాధుకైలి
ప్రతిఫలించనంత రకు ఇతిరచిధాలగా శి కేవలమైన ఈ
అనువాదం భావస్ఫూర్తిలో కొంత కొరతనున్నదని
చెప్పక తిప్పు. ఇది కైలిపాదంలో అనువాదికుకీ,
మూలరంధక రహా నది మ గు అభిగమ్యత్యాంపైన
అధ్యాపకైత్సేయన మరీ తీరిని లోపం. ఈ ఒక్క
దృష్టినించి తిప్పు మి.తా అన్నివిధాలా ఇది అత్యంత
జాగ్రూకతతో చేసిన అనువాదం. ఈ జాగ్రూకత
ఆంగ్రాసవాదాలలో చాలా అగ్రదైన గుణం కావడం
వల్ల అత్యంతం అభినందనార్హ మవుతుంది.

వి. రా.

నవోదయ పాత్రికామిక సంచిక

సంపాదకులు నీలంరాజు వెంకటేశమస్యగారు.
౧౧, తంబుకెట్టివీధి, మద్రాసు, వెల రు. ౧.౦౦.

సర్వతోముఖమైన ఆంధ్రాభ్యుదయమునకి పాటు
పడవలెని సంపాదికుల ఆశయం. ఆంధ్రదేశంలో ఏఏపరి
క్రమాలకు అవకాశమున్నదో వెంటనే సమగ్రమైన విచార
రణ జరిపించి పుద్రాసురామ్యప్రభుత్వని పరీక్షణాభి
వృద్ధికి ఒక పరిచయ ప్రణాళిని సిద్ధం చేయాలని
సంపాదకులు సూచిస్తున్నారు.

ఈ సంచికలో అనుభవజ్ఞులైన పలువురు ప్రముఖులు
క్రియలుతు సరీ శాంతి వెంకటరామమూర్తి, మద్రాసు

కార్యకాళియంత్ర వి. వి. గిరి, డా॥ భాగవతలక్ష్మీ నాథ్, డా॥ వి. వి. నారాయణస్వామియ్యయ్య, దివాన్ బహదూరు వి. రామచంద్రాద్రిగార్లు మొదలైనవారు ఆత్మసంపత్తిపయ్య కమైన్ వ్యాసాలు గ్రాశారు. ఎక్రాసు సమాచారప్రచురణాఖ్య డైరెక్టరు చూలి హనుమంత రావుగారు సూచించినట్లు, ఈ ప్రయత్నము అభిప్రాయాల సహాయంతో ఒక సమచిత్రసంగ్రహకాళియంత్రయారు చెయ్యడానికి ప్రభుత్వం ఒక నిపుణుల సంఘాన్ని నియమించడం అవసరం.

సంగ్రహాంతి "బాల"

పిల్లల శైలుగు మాసపత్రిక "బాల" సంగ్రహాంతి సంచిక మా కార్యాలయానికి చేరింది. ఆంగ్ల బాల బాలికల ఆదరాభిమానములను చూడగన్న ఈ పత్రిక సంగ్రహాంతిసంచికను (సూర్యులు పైజులొంగిపోయేటేలు : వెల రూ పా యి) చిన్న చిన్న పక్షంతో, చిత్రమైన పాటలతో, అందమైన చుట్ట చిత్రాలతో, అనేక బొమ్మలతో ఎంతో ఆకర్షకంగా తెయారుచేసిన సుపాదకులు అభినందించినారు.

గృహలక్ష్మి - పునరాగమనసంచిక

సుమారు నాలుగేండ్లక్రింద, అప్పటి అసాధారణపరిస్థితులలో, ఆగిపోయియుండిన గృహలక్ష్మి (స్త్రీల సచిత్రమాసపత్రిక) మొన్న జనవరిలో వెలువడిన ఈ "పునరాగమన" సంచికతి ఎప్పటికీరున పునర్జన్మిస్తున్నది. ఈపత్రిక కార్యస్థానం మద్రాసు-రాయపేటలో.

గ్రంథ స్వీకారము

శ్రీ సర్దార్ వీరభిక్షాపిట్టి

శీవిత గాథ. రచన: పిల్ల వేంకటాత్మకవిగారు. ప్రకాశకులు: విజయవాడ కాంగ్రెసుమార్కెట్ కేంద్ర కమిటీ, కొత్తపేట, విజయవాడ. వెల ఆ. ౧౨.

౧. గాంధీదేవుడు, ౨. రైతునాయకుడు మొదటిది చిన్న పద్యరచన; ౩. గాంధీని బుర్ర కథ. రెంటికీ కర్త: మునగపాటి విశ్వనాథశాస్త్రి గారు. రెంటికీ ప్రకాశకులు: గుండరాం అండ్ సన్సు, తెనాలి. వెలు ఆ. ౪; ౬

అహంరతి త్యాగాస్త్రము

ప్రథమభాగము. కర్త: డా. పుష్పా వెంకట రామయ్యగారు. ప్రకాశకులు: ప్రకృతి కార్యాలయ ప్రెస్, విజయవాడ. వెల ౪ రూ.

పాకిస్తాన్ మర్మం

కర్త: మ. శివగన్నాంగారు. ప్రకాశకులు: లలితా అండు కో, ఏలూరు. వెల ౧ రూ.

కోయిల పాటలు

రచయిత: మంగిపూడి పునర్వత్తమశర్మగారు, పిప్పర, పశ్చిమ గోదావరిల్లా. వెల రూ ౧-౪-౦

ఆంగ్లలిపి సంస్కరణము

రచయిత: సురవరము ప్రతాపరెడ్డిగారు, బి. ఏ. బి. యల్, గోలకొండ పత్రికాలయము, హైదరాబాదు (హైస్) వెల 3 ఆ.

1. విప్లవసందేశం, 2. సోవియట్ ప్రజాస్వామ్యం, 3. బలిదాణ, 4. లెనిన్ ఉపదేశాలు.

మొదటిగూడును మహీసర జగన్మోహన్ గారి అనువాద అనుసరణు. నాల్గవది రామమోహన్ గారి అనువాదము. వెలులు ౪-౪-౪, ౮ ఆ; ౧౨ ఆ; ౧ రూ; ౧ రూ. నాలుగింటికీ ప్రకాశకులు: విశ్వకామేశ్వర మాల, రాజమండ్రి.

శ్రీజగద్గురు విశ్వానాథాష్టోత్తర

శతనామావళి:

సంస్కృతము. రచయిత: శ్రీజగద్గురు వీరభద్ర శివాచార్య విశ్వనాథుని. ప్రకాశకులు: శివధర్మ గ్రంథమాల, జంగంవాడిమఠం, కాశీ. వెల ౨ ఆ.

౧౮౭౭ విప్లవం

రచన: ఆశోక్ మోహతా; అనువాదం: మంగళం పతి చంద్రశేఖరంగారు. వెల రూ. ౧-౮-౦.

అన్నపూర్ణాసుభాషిత రత్నావళి

రచయితలు: అయితం ఇందిరాభారతీదేవులు. వెల ౮ ఆ.

పై రెంటికీ ప్రకాశకులు: జాతీయజ్ఞానమందిరము, త్యాగరాయనగరు, మద్రాసు.

భారతి - వ్యయ మాఘము

కూలి జనం

కళ్ళలంపుటి. రచయిత : పాలగుమ్మి పద్మరాజు గారు. ప్రకాశకులు : నవరవాడలి గ్రంథశాల, ౪/౮ డేలింగ్ సావిత్రి, మైలూపూరు, మద్రాసు. వెల రూ. ౧-౮-౦.

గోధీశం - సోపలిజం

ఒక పరిశీలన. రచయిత : రామప్రసాద్ సీతా రామం. సేవకామ్రైగారు. ప్రకాశకులు : విజ్ఞాన సాహిత్యవం, బెజవాడ. వెల రూపాయి.

౧. దేశ-కోసం; ౨ చార్మికకర్మములు

రచయిత : పోలవరపు శ్రీహరిరావుగారు. ప్రకాశకులు : సాగర్ పబ్లికేషన్స్, అరండు పేట, గుంటూరు. వెల చెర ముప్పాచలా.

తొలి సంజ

వివిధచయితల భావగీతముల సంపుటి. ప్రకాశకులు : ఆంధ్రసాగరప్రకాశపరిషత్తు, నీలగిరి (నల్లగొండ). వెల ఆరూపాయి.

మాజన విజయము

బుచ్చిభ. మునగపాటి విశ్వనాథకామ్రైగారి రచన. తెనాలి సుందరరాం అండు పబ్లికేషన్స్. వెల ౬ ఆ.

చిత్రాంగి

నాటకము. రచయిత : ఉపద్రవ వేంకటసీతా రామయ్యగారు, ౫౦ హిల్స్ రోడ్, న్యూఢిల్లీ. వెల రూ ౧.

సర్వజిత్ పంచాంగము

గుడించినది : శ్రీ డిండిమ శ్రీనాథ్య ఆడింగరి స్వామివారు. ప్రాప్తిసాము : శ్రీ విశ్వప్రకాశ సుత ప్రచారకసంఘము, ఆర్మూరు, పయ్య వ్యాపారాడి. వెల ౮ ఆ.

'మద్య సానః రోధః' ప్రశ్నోనందిక

హైదరాబాదు మద్యపానసోధక కేంద్రసంఘ మువారి ప్రచురణ.

మా వ్యభూమి

కొత్తవారప్రకాశ. మున్న జనరీ ౨౬-వ తేదీ. స్వాతంత్ర్యసంగ్రామం ప్రాంతమైంది. సంపాదకులు : వేమూరి సదానందంగారు. కాల్యసానం ౩౭౯, ఎస్.ఎస్. కేడ్, మద్రాసు. వాగ్గికచందా ౧౩ రూ.

విశ్వవి - రవిపాటు

గ్రంథకర్త : ఆమగాతి చలమయ్యగారు, కాంతి నిలయ గ్రంథశాల, కాకినాడ. వెల రూ. ౨-౮-౦

ఆయుర్వేద వైద్యనిలయం వారి

"అంకోరియా క్యూర్"

శ్రీల గంగానయ సంబంధమైన సమస్త వ్యాధులను నివారించి ఆరోగ్యవతులనుగా చేయుటలో సాటిలేని దిన్యాపధము.

90 మాత్రల ప్యాకెటు రూ. 2.8.0.

ప్యాకెటు పోస్టేజీ అదనము.

ఆయుర్వేద వైద్యనిలయం,

నామినాయుడు పేట, మచిలీపట్టణం.

అన్ని సంగతులు సాపులలో అమ్ముడు వస్తుంది